

ב"ה

אין ליכט

פון תורה

ספר

חק לישראל

בהעלותך

בלשון הקודש

ואידיש

776

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

כפר חק לישראל

פרשת בהעלותך

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

נוסחא על חמש מגלות עיר פירושים חדשים להמליא אשר לא בא עיר בכופים הוה מלוקס מגדולי ספרים והקרא בו יתקב סאר, ולפי מ' העכר התקנו גם מ' עלם (יעקב וואס וועט ליעקב וועט גרוס מעקעניקען וואקסן).

(א) על ספר שיר השירים יקוב בשם שירי שלמה.

(ב) על ספר רות יקוב בשם יתום דוד.

(ג) על ספר איכה יקוב בשם קנות ירמיה.

(ד) על ספר קהלת יקוב בשם הבליל העולם.

(ה) על ספר אסתר יקוב בשם מור והדם.

(ו) לקוים יקרים על חים מגדולים אנשי שם.

(ז) משלים עיבים ועינים על כל החיי.

(ח) תרגום שני על מגלת אסתר.

(ט) פתשגן הכתב על תרגום שני בחקן גלגל.

(י) תעק ע"ש מהרנים שני בהפסוק ותקנים.

(יא) נרמס בפקן כל כך מרר החלה וכו'.

(יב) גם הוספנו עקורי הוינים הנצרכים לתפלה.

(יג) נביאים עם פרש"י ומצורת דוד.

(יד) כתובים עם פרש"י ומצורת דוד.

(טו) דמשינות עם ברמנוד, ועיקר תוליש בנרמס מכבר עם המצות והקנים.

(טז) גמרא עם פרש"י והעיקר ע"ש ועם איוה רבדו חזקת.

(יז) התלכה פסוקה עם התקנה ע"ש.

(יח) המוסר עם התקנה ע"ש.

(יט) למחרתם ללסור בכל ויהי דמשינות מצות כאשר חקן הקרבנים.

(כ) ארחות חיים מביא"ש ויל'.

(כא) ארחות חיים הוה בעלן גם ללשן ע"ש.

(כב) ארת דרמביץ ויל לבנו ויל בעקת גם הוא לע"ש.

(א) תורה נרמסה בשילת עם המצות וחמס מגלות עם הפסוקים.

(ב) תרגום על החורה.

(ג) מ' רשוי בשלמות ועם מ' רשוי וסן.

(ד) מ' שפתי חכמים הנויע ללסורי תורה.

(ה) מ' הרשבים ויל נביר רשוי ויל.

(ו) מ' בעל המורים מריכו בעל ארבעה מורים.

(ז) מ' דעת זקנים מבעלי התוספות ויל.

(ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

(ט) מצין המצות למדרי"ם חזוני ויל נרמסה בפנים תוספת ע"ש הפסוקים.

(י) מעמי הקרבנות בדרך הרש ונפלא נוסחא מגדולי המפרשים ויל.

(יא) דיני הקרבנות בקנייה.

(יב) הדומפרות עם לקוים ומשלים.

(יג) עניני הסדרה מירוש על סקוטו אשר גם הוא נוסף מגדולי המפרשים בטוב מקם ודעת.

(יד) ענין הסדרה על ל"ט לפני כל סדרה.

(טו) דמ' ע"ש על תורה הוא במקם התקנה תורה בטוב טעם וכן בהתפתח.

(טז) ליקוטים יקרים ע"ש מהפריים העיקרים בשמותם.

(יז) משלי חכמים נעיסים המושכח לב הקורא לסומר (ליראת ה' על התורה והמסורה).

(יח) ספר מפר"א עם ספר הישי וחדד בעקת על ע"ש (יעקב ואל וייסקן האם עם איו בניין פון העלם בעשאוונג כיו חוינס).

(יט) מצות השם על הרי"ג מצות (איוה ע"ש) יקריע סקנשט ואל וייסקן די מצות וואס נוסחא גמרא נביאמן.

(כ) חמש מגלות עם פרש"י (בחק כל כך התחייב נרמסה המגלה השייכה לטרך התא). מלת זה

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, מ"צות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערקעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 8812-388

אור צדיקים

- (ד) אחר שישב בבהכ"נ יקבל על עצמו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך לאהוב כל בר ישראל, ועיי"כ תהיה תפלתו כלולה מתפלת כל ישראל :
- (ה) מצוה לכבד ולהריץ ולהסיר כל לכלוך עפר מבהכ"נ כדרך שמכבדים בבית המלך, וזקנו של רש"י היה מכבד מקום ארון קודש בזקנו :
- (ו) כתיב על כן באורים כבוד ה' מכאן שצריך להדליק נרות בבהכ"נ ובפרט בשבתות וימים טובים, וטוב שיהיה לו נר מיוחד בבהכ"נ שיתפלל לאורה ונמצא מכבד ה' ונהנה אנכי, והנה מצוה רבה ללמד עצמו תמיד לעשות יחודים הנוגעים בשכינה ואין בעוה"ר עתה תומך ומנהל רק למי שיודע לייחד :
- (ז) עיקר, כוונת האדם יהיה בתפילת שחרית כי אז הוא עת רצון ותפילתו בכוונה מקובלת :
- (ח) כלל גדול השכמת והערבת בהכ"נ מאריכין ימיו של אדם ומביאים מטומאה לטהרה :
- (ט) מנהג נכון שיהיה לאדם סידור התפילה פחות לפניו כדי שיוכל לשמוע הברכות מפי הש"ץ מלה במלה ויכול לידע באיזה הברכה הש"ץ עומד לענות אמן על חזרת הש"ץ י"ח ברכות :
- (י) ראוי לאדם לחבק את ידיו ימין על השמאל וכפותין זה על גב זה להיות עומד בתפילתו תמיד כעבדא קמי מריה :

מצות הדלקת נרות בבהכ"נ ובע"ש

ג"מ פון די ליכטיגקייט פון די שכינה, די הייליגע ליכטיגקייט פון די מנוחה האט פארשטעלט די ליכטיגקייט פון די שכינה, אונז ווייל דבורה איז גינען אנרויסע צדקת אונז ויא האט קעמערקט די ליכטיגקייט פון די שכינה איז גרויס אין משקל דריבער האט זי געמאכט גראפע קנויטן אין די מנוחה די ליכטיגקייט פון די מנוחה נאל ויין זייער גרויס אונז נאל קענען פארשטעלן די ליכטיגקייט פון די שכינה די פלגים זאלין גיט הנאה האבן פון די ליכטיגקייט פון די שכינה, אונז ווייל זיא האט גיטאון קבד צו די שכינה דריבער האט זיא געמאכט ריהען אויף איהר דיא שכינה אונז איז גיטארין אנביאה, זעהן מיר אז ווייבער האבן אויך געקענט זוכה ויין צו גביאות דורך די מנוחה פון די מנוחה, היינט אז מיר האבן ניש דעם בית המקדש די ליכט נאמס מען צינדט אן אין שוהל פאר דעם עמוד נאמס מען דאווינט איז אנרויסע מצוה, נאך אמצוה פון ליכט צינדען איז דא פרייטאג פארין נאכט און צינדען ליכט אויף שבת דיא מצוה איז גיגעבן צו ווייבער קעגן וויא צו מאנסלייט, ערשטונס וויא די זקרא זאגט אונז, ווייל דיא זשטה נערש גערופן אליכט, אונז דיא אשה האט פרייטאג פארין נאכט אויסגעלאשן

בהעלתה את הנרות וכו' אויף דרייא ערליי מנוחות אונז צו די מצוה גיהערין ווייבער אויך, איין מצוה איז אן צינדען די מנוחה נאמס אין בית המקדש, זיין פסוק שטייט ויבא אשה נביאה אשה לפיית זאגט דער מדרש לפידות איז דער טייטש פלאמען פייער, פאר נאמס האט זוכה גינען דבורה צוא גביאות ווייל זיא פלעגט מאכין גראפע קנויטן אין די מנוחה נאמס אין בית המקדש עם זאל ויין אנרויסע ליכטיגקייט אין בית המקדש, איז דאך אקשיא דארף דען נאמס דיא ליכטיגקייט פון דיא מנוחה, ער אללין פלייכט דאך די גאנצע נועלם דורך דיא זונן נאמס זיא איז נאר אייגע פון זייער קערטיקע, אונז אז דיא שכינה האט גערוהט אין משקל איז דאך אין משקל געוויס גינען ליכטיג צו נאמס האט מען געבראפט די ליכטיגקייט פון דיא מנוחה, דער תירוץ איז ווייל אין משקל איז גינען ליכטיג פון די שכינה אונז די פלגים האבן געבראפט אריין קומען אלע פריה אונז אגענד אין משקל צו בייבערין די קשרת, אונז ווייל זי זאלין גיט הנאה האבן פון דיא ליכטיגקייט פון דיא שכינה, דריבער האט מען אונגעצונדן דיא מנוחה, וויא זאלין זעהן פון די ליכטיגקייט פון די מנוחה אונז

עניני מצות הנרות

ליכב צו דער צייט און מיט פבוד און פרייליכקייט צו נעמען דיא מלכה דאס איז דער שבת און עס זאל זיין שלום אין שטוב, די נקרא און דער תקוני וזהר שרייבט אז דער מענטש קומט שבת בייא נאכט פון שוהל אהיים מיט דיא מלאכים וואס פגעלייטן איהם פון שוהל און זייא מרעפין דער מיט איז גענרייט און ליכט אנגעצונדן און בייא מאן און זייב איז שלום און פרייליך, זאגן זייא דיא וואהנגונג איז טאקע פון אייד און זייא דער ציילין דאס פאר הקב"ה און ווינשען איהם עס זאל אלע שבת אזוי זיין, אָפער ווען עס איז ח"ו פארקערט זאגן די מלאכים דאס איז קיין יודישע וואהנגונג און זענען מקפדג אויף איהם פאר הקב"ה און זייא ווינשען איהם אויך עס זאל אלע שבת זיין אפארשטערונג ח"ו. דיא דריטע מצוה איז חנוכה ליכט צינדען, ווייפער מוזן אויך הערין חנוכה ליכט פגענמשיין אָדער זייא זאלין צינדען חנוכה ליכט, און דאס איז איינע פון די מצות וואס ווייפער מוזן טאהן, און דאס איז אָפער אָפבוד פאר די ווייפער, ווייל דער גס איז גיטאהן גינארין דורך אאשה, די נקרא און דער וואס איז געהיט צו מקנים זיין די מצוה פון חנוכה ליכט צינדען וויא דער דין איז וועט ער זוכה זיין צו האָבן קינדער פלמדי חקמים, און מיר זען אז הקב"ה האט אין קיין אָדער זאך גיטאהן אַנס נאר אין די מנורה, ווייל די מנורה ווייזט אויף די נשקה פון מענטש וויא הייליג זיא דארף זיין, דריפער איז דיא ליכטיגקייט פון דיא מנורה גינען טייער בייא הקב"ה און ער האט גיזאנט צו משה ער זאל זאגן צו אהרן ער זאל אָנצינדען די קהייליך פון די מנורה און אז די מנורה פון משכן וועט אָנהייבן לייכטן, וועלין לייכטן דיא ליכט פון דיא מנורה וואס אין דעם משכן וואס אין היפעל אויך:

אלע נשמות פון דער וועלט, ווייל חנה האט גיגעסין פרייטאג פארין נאכט פון עין הרע און האט גינעפין צו אָדס ער זאל אויך עסין פון עין הרע, איז נגור גינארין אויף אלע מענטשין זיי זאלין שטארבן, דער וזהר זאָנט ווייל שבת ווערט גערופן מלכה און דיא אשה איז דיא מלכה פון שטוב דריפער דארף די אשה צינדען דיא ליכט אויף שבת, און זיא זאל צינדען דיא ליכט מיט גרויס שמחה, ווייל דאס איז פאר איהר אַרויפער פבוד זיא זאל פּעלויכטן דעם שבת, און דורך דעם זכות וועט זיא זוכה זיין צו האָבן הייליגע קינדער וואס זאלין פּעלויכטן דיא וועלט מיט זייער הורה און מיט זייער יראת שמים, און זיא וועט זוכה זיין צו פריינגען לאנג לעפין צו איהר מאן און צו אַינע קינדער, דריפער דארף זענען אשה זעהן דיא מצוה זאל גיט זיין אַעבירה, זיא זאל זיך גיט שפעטונגען מיט דעם ליכט צינדען, און דיא ווייפער וואס האַנדלען אין גאס און שטיינען אין קראַמען פונקט פרייטאג פארין נאכט פריינגט דער שטן צו זייא קונים און עס ווערט זייא אַשאר צו פאר מאַבן די קראס, אָדער אַוועק צו גיין פון גאס, טאָמער וועט זיא נאך לייזן אַפאר קאָפעקעס, דער ווייל פארקויפט זיא דיא מצוה פון דעם ליכט צינדען פאר דיא פאר קאָפעקעס, און נאך מעהר איז עבירה פון מחלל שבת זיין און יעדער מענטש וואס איז מחלל שבת פלייכט אין גיהנם אָפילו אום שבת, אלע רשעים זענען שבת פרייא פון גיהנם און דער וואס איז מחלל שבת ווערט געמשפט אין גיהנם אָפילו אום שבת, מדה פּננה מדה, ווייל ער האט מחלל שבת גינען אויף דיא וועלט איז ער מחלל שבת אין גיהנם, און די ווייפער וואס זענען אין שטוב דארפן געוויס זעהן אז אלץ זאל זיין גרייט פאר דיא צייט פון ליכט צינדען זייא זאלין אָנליידן שבתדיגע גלידער און אָנצינדען דיא

בהעלתך יום א תורה אונקלום

לחשיך מ"ת ד"א יהוה נפש יו יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה ימיה ו' דמלו יו"ד אל שם בן שבעשה בניקר חולם

ח א וידבר יהוה אל משה לאמר: ח א ומליל יו עם משה למימר: ב מליל י דבר אל אהרן ואמרת אליו עם אהרן ותימר ליה

פרוש לתורת אלהים

(א) וידבר יי אל משה לאמר און גאט האט גירעט צו משה אזוי צו זאָגען: (ב) דבר אל אהרן כיד צו

בהעלהך

בהעלתך יום א תורה

אונקלוס

י ויעש בן אהרן אל מול פני המנוחה
 העקה גרתיה כאשר צוה יהוה
 את משה: וזה מעשה המנוחה
 מקשה וזה עד ירכה עד פרוחה
 מקשה הוא כפראה אשר הראה
 יהוה את משה בן עשה את

י ועבד בן אהרן קביל
 אפי כגרת א אדריק
 בוצינהא כמא די פקד
 י ית משה: ד ודין
 עובד כגרתא נגידא
 דהב עד שדה עד
 יושנה נגידא היא
 פחיוו די אחוי יי ית
 ה"א חס מעשה. מנחות כח כפ
 מקדש שער ס ושער פח: עד
 ירכה עד. מנחות כט: מקשה היא.
 סט כח:

בעל המורים

קדש וכו' טפחה כמות וכו' כר מעוררין וכו' להעלות
 נר תמיד. ס"ח חדר: (ד) וזה מעשה המנוחה. וזה עולה י"ח
 שגובהה של מנוחה י"ח טפחים: כמראה. גימ' כנכרילא מלמד
 שגכרילא הדגה לו דמות המנוחה: כן עשה. כ"ו (נרות עשה
 שפתי חכמים

שמה ד' הסנורות: טפה. גימ' טפחה. ד' פמחים חזיק
 מנוחה שבוט כסופה בלרבע מינין, כדליתא במנחות (דף כח)
 ע"ג. וכו' ולרבע מנחות בשמחת בית השואבה:

רש"י

ולמה כדו שלח ואמר ללמורה הוא לרדף: (ג) ויעש בן
 אהרן. (ספרי) להגיד שחזו של ה אהרן שלח סינה:
 (ד) וזה מעשה המנוחה. (ס) שהראו הקב"ה
 בלרבע לפי שנתקפה בה לכך נאמר וזה: מקשה:
 בחי"ד בלעו לשון דל לרל קשן (לנילא ה) ז עשת של
 ככר וזה היה ומקש בורקם וחתך ח ככשיל לפשע
 איברייה כחוקן ולא נעשתו איברים ע"ה חבור:
 עד ירכה עד פרוחה. ירכה היא הסידה שעל הרגלים
 הלול כדרך מטרות כסף שלפני השמים. עד ירכה עד
 פרוחה. כלומר גופה של מנוחה ש כולה וכל התלו בה.
 עד ירכה. שהוא אבר גדול. עד פרוחה. שהוא כמות
 דק י טבה הכל מקשה ורדף עד לשמש בלשון זה כמו
 (שופטים טו) מגדיש ועד קמה ועד כרס וזת: כמראה
 אשר הראה וגו'. תכנית אשר כ הראתו כבר כמו
 שנאמר (שמות כה) וראה ועשה תכניות וגו': בן
 פירוש התורה אלהים

לרשי הפחילות לפי קבא אמתי וכן מערביים. ויחידו שבעת
 סוכות פי' שבוט כליפין יסין מעריבין שבעת הכרות אל מול קנה
 כאלמלי. כה"ס חריץ כלן הכבד (וב' כמנחות הריב"ש סי'
 ס) ה' דל"ח י"עש כן חריץ ל"ז וכי טתלה כן דעתך שלח טפס
 סוכין עם טפוח"ו ע"ה מעש. ודף ע"ג שגללו כיו יענין
 שששס לוו של הקב"ה ע"ה מעש. ודף ע"ג שגללו כיו יענין
 על דלקתו לוי כל כיוולת כזה: ו' ס'י מפני שגללו ס'י מורה על
 סדמו ומעשה לא היה כי לא שבעת טפחים בלללו ועמלתה
 חתקשה בה מעש עד שהראו חלכט וקור וחקשה עד שחמר
 ליה טול ככר כו'. עיין לולל ב' חרות: א' עש ל' חתיכה:
 ח ככשיל ומפריס: א' דק"ל ודכא שבעת שלח סיהס מקשה:
 ח חלל עד ירכה ונר פסחה וכו' חתיכה חתיכה סיהס כמשה
 י' לומר עבדך גדול עד דבר קטן הכל היה מקשה ועד משמע ל'
 כיו וכו': ח דק"ל דמראה שבעת ל' מראה שהוא ככר ועמורה
 סין שיון לומר שהראו הקב"ה לבע של מנוחה. ח"כ כעראה
 סיה כמראה הכניסה כלומר מה שהיה כמראה הכניסה דייטו
 של אש וטוה ס'ס מנוחה של אש היה איהם לא שאלו כל אש.
 ועו"ס ככניות ל' כמראה פי' ככניות כמ"ש במקום אחר וכו'ס
 ליקובים על התורה

דער פלאם זאל ארויף גיין פון זיך אליין: (ג) ויעש
 בן אהרן האם אהרן אזוי גמלה איל פול אקענען
 דעם פנים פון דער מנוחה העלה גינתיה האם עד
 אויף געזענדיען אירע ליכט כאשר צוה אזוי ווי האם
 האט גיבאמען צו משה: (ד) ויה מעשה אונ האם איז
 דאס ווערק פון דער מנוחה רש"י שרייבט נייל
 עם איז שווער גינען צו משה צו פאר שטיין ריא
 מלאכה פון דער מנוחה ביו הקב"ה האם איהם
 געווינען א מנוחה פון פייער דרום שטייט דאס
 לשון ויה אונ דאס דאווען גלוקר אזוי וויא האם
 מנוחה פון פייער אזוי זאל ריא מנוחה געמאכט
 ווערען מקשה זו זאל זיין גיהעמערט וזה פון אלד
 עד ירכה מים איר דיה ודי אונגערישטע קאמטין
 עד פרוחה מים איר בליאונג קלוקר דער גוף פון דער
 מנוחה אונ אלע קליינע זאגען וואס אין איר איז
 מקשה היא זאל אלץ זיין גיהעמערט כפרייה אזוי ווי
 דאס גישטאלט וואס האם האט געווינען צו משה

יה ויה מעשה המנוחה כקשה וזה וגו'. דער מדרש
 מנחותא זאגט ווען זאם האם גינאם צוא משה
 דוא זאלטס מאכאן א מנוחה משה גינעקט ביי הקב"ה
 ווי אזוי זאל ריא מנוחה גימאכט ווערין, דאס הקב"ה גינאם
 צוא משה די מנוחה זאל גימאכט ווערין אין גאנצין פון איין
 שטיק אלד, וויא משה איז אראפגעגאנגען פון בארג סיני
 דאס עד פארשטין וואס הקב"ה האם איהם גינאם, ביו
 וואגען הקב"ה האם איהם געווינען א מנוחה פון פייער, פון
 דעסוועגן האם משה נאך גישט פארשטאנען ווי אזוי ריא
 מנוחה צוא מאכין, האם גאם גינאם, דאס געלאל
 אונ זאג איהם עד זאל מאכין דיי מנוחה, האם געלאל באלד
 געמאכט די מנוחה, האם זיך משה געוואנדעקט אונ האם
 גינאם מיר האם הקב"ה געליבע פאהל געווינען די מנוחה
 אונ איהן האם גיט פארשטאנען ווי אזוי די מנוחה צו מאכין,
 אונ געלאל האם די מנוחה גאר גיט גינעק איהן האם איהם
 גאר גינאם אויסווייניג ווי אזוי עד זאל ויא מאכין, אונ עד
 דאם באלד פארשטאנען ווי אזוי עד זאל די מנוחה מאכין
 אונ איהן האם גיט פארשטאנען, געוויט ביואם, איהן מנוחה
 דעם שאמין פון גאם אונ האם גינען די פייערדיגע מנוחה
 וואס גאם האם מיר געווינען, דאס איז דער זאמען געלאל
 געלאל אל, איהן דעם שאמין פון גאם:

חכמים

זוא משה אונ עד האם גיט גינעקען, איז דאך זאקשאן דאך:

חכמים
 (ג) ויעש בן אהרן וגו'. רש"י זאגט דער פסוק דערציילט
 אונ אז אהרן האם גימאכט ווי זאם האם גיבאמין

משה בן עבד ית המנרה: פי וינדבר יהוה אל משה
 מנרתא: ה ומליל י
 עם משה למימר: קח את הלויים מתוך
 י קרב ית לויא מגו בני
 ישראל ותדבי ותתן:
 בני ישראל וטהרת אתם:

שפתי חכמים

ופסה כפניתה דקבלת סתתיה בשם מלאה מני שעל ידי
 סלאה נודע לו הסתת: ל כל מי שעשה את מלכיה
 והוא כללל: מ מוסר כפרת פתומו חס המדע חוקק על
 פירוה סלאון: ג לא קומה עמם שהוא משום קיוו וקניס
 ועיון כפרת לך על פסוק ותקם שרי מלכיה וקניס:
 עניני תנופת הלויים

עשה הסט מנרה. מן שעשאה ל ומ"א על ידי הקדוש
 ברוך הוא מ נעשת מאליה: (ו) קח את הלויים.
 קחם דבריהם אשריכם ג תזכו להיות שמשים למקום:
 דבר מהם שזומו כי הלויים לא יקנו ולא ינכסו פתח רשותו.
 עניני תנופת הלויים

אח ה' נעשמה התקדש ומשם ובסוף ושמר דבריהם וכלתים
 עליהם מש"ח, והסעידו הפני הוה אשכנעו להסרן ולבניו
 לעבדם ולשרת אותם, לא דבריהם היומקדים להגייס גבוייהם
 אכסוייהם ובנייהם אולם דבריהם להליטה לעשות כלל אשר ילו
 אותם כההים בעניני מתקדש. ומפי זה זכרה התורה כסם
 תמוזת מתהלשות, כי על השעור הלאהם שהוה לפי חמת
 הכוכרים חמך ומשום בני ישראל את ידיהם על הלויים וסירף
 אהרן את הלויים תמוסם לפני ה' עמאם בני ישראל והיו לעבוד
 את עבודת ה'. כי כיה הסרן מנף אותם לפני ה' כלומר הכי
 אלו עבדו ה'. לעבדו תחת כבודות בני ישראל, ובעבור שבעבודתם
 והסשרות ישבו על מרס בהעומם ובמנוסם לכן מנף אותם
 לסעון היותם זרויהם עבודתו, ואחרי זכור המנוסם הלאהם
 זכר זכר תמוסם עבודתו והוא עבד כגד הלויים לפני ה' ויהי
 משועבדים להסרן ולבניו, ועל זה אמר והעמדה את הלויים
 לפני הסרן והספת אותם תמוסם לה' שאלה אמר יתירפס הסרן
 אל על עמם ועליו יקום אותם לפני הסרן, לרמוז על היותם
 זרויהם לשאזר ולעשות כלל אשר יורו אותם כההים:

(ו) קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם. לויים הקדושים
 לא ילכו ל דברים, (ז) קח את הלויים מעמך בני ישראל, לפי
 שהיו הלויים מעורבים בין הגוים כמלך הסם וזהו עמם שדיבילם
 כזהיל מעומם, והכל אמר והטהר אותם, שער עמם לא היו
 כשבוים מעומתה כמו עמם עם ועזרתי, לכן עמם שדיבילם
 לזהו עמם כי עממם קדושים היו לללויים, כיון שהוה מקרב
 לטום לעבדתו והכבדו למשכן ותמו ללוי כעבור אז שבויו קדושה
 וטהרה יותר מסמם, כי כל אשר הקיבו אל הלב הוא יותר כבד
 מן הרקום עממו, וכן אמר והטעמו חמך על כל בשם, כי
 מן הרקום עממך הנה קיה הסגלותו רכונה להסרתו מהסרן:
 המוקדמים, והכל אמר וכסבו בנדוים והסריו, כמו שזהו
 געעמך את סניו וקדושה סיוס וממך וכסבו שגלותם, וכן יתקב
 בעלנוס כניה אל למר ללויים ויהסרו והסריו שגלותם, וכן יתקב
 ורמוז לם שיתקבו הסעמדות הסגלות, כי סגלותיו בני סוכים
 וכן רמיס הסם ללויים הסעמם, כמו שלמך המנרן ליוסעם הסריו
 כההים הלויים מעמיו, וכי יוסעם כלך בעבדיס לויים, ואח"כ
 לוי סייביו קרבות לכסר עליהם מלואם חמת עמם ככללואם,
 והסעמון שהלויים ישתעבדו כלן כשני סעמורים, שה' הוה לעבוד

לוקומים על התורה

(ו) קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם וגו'.
 דער באגרייף שרייבט ווייל כיו איצט נעקען דיא
 לויס נייען ער פארט צווישן אלע יודין, אין ויערע דגלוס,
 דריבער האט איצט נאם גיבאסין די לויס זאלן ווערן אפער
 ווערער פחה, נאר האט נאם גיבאסין פון זאל בריינגען דיא
 לויס, ווייל ביו איצט האבן די לויס זיך גיט געוהן פון צווא
 ספסא ויין צו מים, צווא מצוים, דריבער האט נאם גיבאסין
 צווא משה ער זאל זאגן די לויס פון היינט אונ ווייטער זאלן
 זיי זיך ריין, זיי זאלן זיין אפגעטיידט פון אלע ספסאות, אונ
 פון זאל אויף זיי שפריטען זיין וואסער פון די פהר אדוקה זיי
 זאלן זיין טערין פון די פהר אפגעטיידט פון ספסאות:

בן עשה אזוי האמך ער געמאכט די מנרה: (ח) וינדבר
 יי אונ גאמ האמך גירעט צו משה אוי צו זאגען:
 (ו) קח את הלויים קעם דיא לויס פון צווישען יודען
 רשיי שרייבט גאמ האמך איהם געזאגט קעם איין
 דיא לויס מיט גוקען בייך דיא זאלסט זיי זאגען
 וואל צו אייך ווס איר זענט ווכה צו זיין בריינגערס
 צווא גאמ וטהרת איהם אונ זאלסט זייא בריינגען:
 פון זאל אויף זיי שפריטען זיין וואסער פון די פהר אדוקה זיי
 זאלן זיין טערין פון די פהר אפגעטיידט פון ספסאות:

משלי חכמים

איס דער גרשטער משולח איז גיפארן גאר פון פייגעסווינגען
 קומט איהם צווא בצאאלין פאר זיין ארבעט, אפער דיא בויס
 גאר גיפארטן פון זיינעסווינגען אונ האקט סיס פיון געלם
 פארדינסט פאר וואס זאל איך דיר בצאאלין, דיא וועלדיגע איז
 ביי פקנים זיין תורה אונ מצוה, צום זענען דיא סענסישן וואס
 זענען פקנים מצוה אונ לוינגען תורה נאר ווייל גאם האט
 גיבאסין, אונ ער זאלין האט פון זיין גאר קיין תנאה, קעם
 עס גענעט פקנס צו בצאאלין שער פאר דיא תורה אונ מצוה,
 עס גענען דיא אפער סענסישן וואס זיי פארדינען דיא אויף די
 וועלם מוס דיא תורה אונ מצוה, אין אנהייב ווען ער הייבט
 אן צו לוינגען תורה אפער צו פאנה די מצוה פיינס ער נאר
 פון זיין סובת נענין, דאקעס מיינס, ער פון ווערען מצוה
 אויך, פאר וואס זאל מן גען סענסישן גענין שער פאר תורה
 אונ מצוה ער האט דאך זיינערס קעם מיינינג פון תקפה -
 תקפה האט זיין ענין די תורה אונ מצוה פון ווערען שלם סתא
 אפער גיט פון נענין שלם תנה, דריבער דרייצווייג אונ
 דער פסוק אויף אהרן ער האט ניס זיינערס די מיינינג פון
 תקפה נאר ער האט גיפארן די מצוה ווי גאם האט גיבאסין
 צו משה אונ גיט פון ווערען זיין פגוד אדר אין אדר תנאה:

פון דרייצווייג אויף אהרן אז ער האט ניס זיינערס פון ווי
 גאם האט גיבאסין, נאר עס האט אפאהל גיפארטן אפאהר
 האט ארויס געשיקט צוויי סענסישן ווי זאלן פארן אין לייפציג
 האנדלען סחורה ער האט זיינען צווא ביידע סענסישן זיינע
 געלם, קעם משולח דער מויענדע רובל בעם פארדינען משולח
 אויף ריי מויענדע רובל, זיינער האט אזוי גיבאסין באלד וויא
 ער איז געקומען אין לייפציג האט ער געקויפט סחורה פאר דיא
 גאנצע ברייא מויענדע רובל אונ איז גיפארטן קעם דיא סחורה
 אהיים אונ זיך בעל תבית, דער בעל תבית האט צו גענומען
 דיא סחורה קעם משולח האט ער בצאאלס פאר זיין ארבעט.
 די אונדער משולח האט ניס אזוי גיבאסין, ער האט געקויפט
 אין לייפציג פאר ריי מויענדע רובל סחורה אונ האט זיי גע"ו
 שיקט ער זיך אהיים, זיין ווייב האט פארדינען דיא סחורה
 אונ האט פארדינסט, אונ האט ארויס געשיקט דיא געלם צווא
 איהר פון אין לייפציג, אונ האט נאך אפאהל געקויפט
 סחורה פאר דיא קעם געלם אונ האט זיין שיקט ער זיך אהיים
 אונ האט פארדינען אונ אזוי האט ער גיפארן שפליבע פאהל,
 נאקעס האט ער געקויפט סחורה אונ האט זיין געבריינגט
 צו זיין בעל תבית, אונ ער פאנט ביי דעם בעל תבית ער זאל
 אים בצאלין פאר די ארבעט זיינע, זאנט דער בעל תבית צו

בהעלתך יום א נביאים

תרגום

נביאים זכריה ב

לחמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשמת הנצח ארני נשמה דהור יהנה חיה יחידה
דנצח יהנה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבעשיה:

א רני ושמיח בתי ציון כי הגניבא ושכנתי בתוכך
נאם יהנה: ונלוו גוים רבים אר יהנה ביום ההוא
והיו לי לעם ושכנתי בתוכך וידעת פי יהנה
צבאות שלחני אליך: ונחל יהנה את יהודה
חלקו על ארמת הקדש ובתר עוד בירושלם:
י הם כלבשר מפני יהנה כי געור ממעון קדשו:
ה ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך
יהנה והשמן עמד על ימינו לשמנו: ויאמר יהנה
אל השמן יגער יהנה בך השמן יגער יהנה בך
הבחר בירושלם הלא זה אור מצל באש:
יהושע פהנא רבא קאים קדם מלאך דני וחמאה קאים (קדם) על ימינה לאקסמא ליה: ויאמר וי
לבסמא ויזף וי בך יקסא ויזף וי בך דאחרעי לאשראה שכנימיה גירושלם הלא בין
אור משויב מקינא:

מצורת דוד

(6) כי הני כל . אכול אל ירושלים ושמןו כמקור: (7) ונלוו .
לו יחמכו וכריס כריס כל ס יויו לו נאם להאמין בו
ועכ"ל אשכח כמורן ולו כמורן חדש אשכ ס' שלחני אלך כ"ל
בשהינו חם שכנינו לנד כמורן חדש אשכ ס' שלחני אלך כ"ל
עיקר ייטוד סטובה למחר עתך ולו על סטובה ס' עם כי גס הם
יאמרו כ' ע"מ לא ישו עמך בדבר סטובה: (1) ונחל ס'
המקור ונחל חם יחודס כמלא להיות חלקו לעולם על ארמת
הקדש ולו יגלו עוד מעמס: ובחר עוד בירושלים . להספין ס'
סכיתו כמלא: (7) הם כל צבר . ספקו כל סאומס מעמד ס'
מעמון קדשו סמאים לרדח נשמות קס בעמס ס' כי מד סה סהריס לנכו"ס כאלו סיס ישן סכל לו כאלו יעור מעמסו: (8) ויראני .
בצראה סכובה: על ימינו . על יזין יחושע: נשכחו . לקצנר עליו על עם שלח מינה בצניו כשכאו קאים ככריות כתי"ס יושלם כתי
כ"ל יגער ויחור ויגער: סכובה בירושלים . מוכס על ס' ליעד ס' סכובה בירושלים יגער כן: כלא ס': כ"ל חין חקפנר עליו
סלה סוא סכוד סהולל עמס כי סהעלך כלא ס' כ"כ עם סהלא ודקיסו כלאי: סהקר ויטול עין סהכפס כעמ"ס חז"ל ס"כ וסמו
כ"כ על חין חקפנר עליו:

רש"י

(3) ונלוו . ונתחכרו: (ג) ונחל ה' את יהודה . לנחלו
ולחלקו: (ד) הם כל בשר . העובדים ע"ג: כי
געור . ל' הערה: (ה) לשמנו . להשקותו על שהיו כניו
כשואות סחיות: (ו) יגער ה' בך השמן . שלא חכנס
לפניו לקטרנ: הלא זה . הלדק: אור מוצל באש .
שהשקך עם סחמזב כן קוליה וסכריו לאור ויטול:

ולא חספיו עוד לסחמי ספ על סכרל: כי געור . כי לו יעור
ס' ירושלי . לקצנר עליו על עם שלח מינה בצניו כשכאו קאים ככריות כתי"ס יושלם כתי
כ"ל יגער ויחור ויגער: סכובה בירושלים . מוכס על ס' ליעד ס' סכובה בירושלים יגער כן: כלא ס': כ"ל חין חקפנר עליו
סלה סוא סכוד סהולל עמס כי סהעלך כלא ס' כ"כ עם סהלא ודקיסו כלאי: סהקר ויטול עין סהכפס כעמ"ס חז"ל ס"כ וסמו
כ"כ על חין חקפנר עליו:

דעס מיריש עברי סייטש נעפינס מען ביא דער חפסורה פון דער וואך .

כתובים תהלים א

לחמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יארהדנודיה נשמה דיסוד א אר
ארב ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו וו הו חיה יחידה דיסוד יהנה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבעשיה:

א אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חמאים א טוביה דגבר דלא חלקי

מצורת דוד

(6) אשכי סאים . סטורי סהלות סאים סוא לומל עליו כשכחו
זכו סכר על סין כעלס כשעיס כ"ל ס' סוא לבו כספס
לכנס מעלסס ולמסות כמותס וכל כן סוא כוסר כנפסו מד סלא עמד כדכך אשכ סוטואיס עוכריס בו כשכשו כן ונפשו סו ויסוחסו
אחרי מעלסס וכסיות כן לא ס' ס' לכלל כעלסס עמסס להספריס עמסס לבו ולכנס כס ועמס ס"כ מעמלסס למעמלסס:

פירוש ע"מ

א) אשרי האיש ונעלבען מענטשין קען מען זאגען
אז עם איו איהם גוט אונ ער איו גללקליך
אשר לא הלך בעצת רשעים וראם איו גיט גיגאנגען
אין דיא עצה פון דיא רשעים וואס וויא כרעדען אן
צו ויגריגען ויגרידן חמאים לא גמד אונ אין דעם וועג
פון די ויגריגער איו ער אויך גיט געשטאנען אז
ער זאל זעהען וואס ווי מוהען וקומטן לצים לא יאכב
אונ אויך אין דיא ויצונג פון די שפעטערס איו
ער גיט גיזעסען ודי מענטשין וואס זיצען אונ
לערנען גיט אונ מוהן גאר גיט קיין מלאכה אויך
ווערנס וייער ויצונג גערופען מושב לצים . אויב
וואהל

בטלבת רשעיו ובאורחת חביבו לא קם ובסיעת חמקני לא אפקתר : ב אלהו בנימוקא דיו רעותיה ובאורחיה חרנן יקם ולילי : ג ויהי פארלן מתי דנציב על סופי מוי די אנביה מבשל בעדניה ואטרפוי לא נתרין וקר ללכבו דמלכלב מרגר ומצלח : ד לא מטול היבנא רשיעי אלהו פמוא די תשקפניה עלעולא : ה מטול היבנא לא יובן רשיעי בויקא בקא ותבין בסייעת צדיקאי : ו מטול דגלי קדם יי אורח צדיקאי ואורחתהון דרשיעי תהובד :

רשיי
(ג) ובתורתו. משעמל זה נקרא תורתו : (ג) ועליו לא יבול. אפי' הסמולת שיתחן של ח"ת לריבין ליומד : (ה) על כן. דבוק הוא למקרא של אחריו :

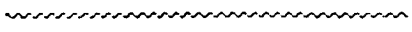
סכסוע במקום סמי' שמנדל פירחיו בזמנו ואף הפליס אינם כושפים בעבור מצותי הלחלוטות ושפט כרעיות כי כן הא"ש הוא משופט ברל טובים מצלי מחסור ולאחר הכה ענמול השכר ניכר יוער רכבו : וכל אשר יעשה. ר"ל וכל הכשירות אשר יעשו משגו ילחם להיות כמנוס וכן אלולי הא"ש הוא יכיו כמנוס : (ד) לא כן. לא יכיו בהשעים מוללמים כן ותכי עוד להפך כי מכלואים מלוכיים רעים לרשע פטם כסעם בעון הוא הדרך בכל עת כהשפעת הכוח ולא ימלא מוח : (ס) על כן. בעבור כי כחן יודע מכלואים רעים לזה לא תביא להם תפומה דעם כל הכפסם כשהחמלה סתם כי המכלואים סתם יכלו מליטם אפי' במחוי יגשו : וחסרלי. מלת לא הנלמד בחמלה המקרא משמעת שתיס כלומר החופסלים לא יכיו כללליס בעדת לדיקיס להיות מושגמים מה' כמנוס : (ו) כי יודע ה'. כי המקום ד"ס נותן לב לדעת ולהשגית על דרך הלדיקיס לכל יכטלו בו אבל לך כרשעים פהיסי אכודס מהשגתה ה' להיות נעזב אל המקרים ולא יביס א"כ כללליס בעדס מלדיקיס :

פירוש ע"מ

גים נליקליך כי אם פמוא אשר הדפני ריה ווען מען זעהת דיא הצלקתה פון דיא רשעים איז גאר וויא די פלעוועס וואס דער וויינט שמויקס זיי אנועק : (ה) על כן דריבער ווייל די הצלקתה פון דיא רשעים איז אזוי וויא פלעוועס קענען רעם וויינט לא יקסי רשעים בןשפס קענען זיי גיט בןשפס או עס קוקט א פארשט אויף פער וועלט, דיאם היינט אז מען פארשט גאד דער דער רענירונג וויא האט זיך גענומען צו דיא רשעים אזוי פיל גומץ קענען זייא גיט אויסווייען אז זייער עשירות איז צוא זייא געקומען מיט ערליכקייט היינט וואס ווערט פון זייער גומץ וחסאים בעדת צדיקים און די וינדיגע קענען זיך גיט זייגען צווישען די פארנאמלונג פון גירעכטע לייט, ווארום מען זעהט האך זייער פאלשקייט וואס זייא האפען אלץ געטאן : (ו) כי יודע ה' ווארום דער וואס וויינט גיט גע' קאט דער צדיקים ונייטקט ער אז ער בארף גיין אין ווען פון צדיקים ויהי רשעים תאבד אבער אז ער וועט גיין אין ווען פון דיא רשעים וועט דער וועג פארלארען גיין און ער וועט אויך פארלארען זיין :

וואהל נוי זינדיגען (גיט) : (ב) כי אם בתורת ה' חסדו זיין פאנער איז גאר צו גיין אין גאטם לערע ובתורתו יהיה יוספ ולילה דעריבער מודה ער טראכטען אין דער הורה קאט אונ נאכט, דיאם היינט ווען ער האנעקט אדער ער מודה א מלאכה פיהרט ער אלץ מיט ערליכקייט, ער זאל גיט עובר זיין אויף גאטם געבאט, אונ אז ער לערענט פערענט ער ערליך, ער זאל וויסען צו גיין אין גאטם וועג :

(ו) ויהי בעין שחיל על פלגי גיט דעה קענטש וואס פיהרט זיך אזוי איז גלייך וויא א בוים וואס איז גיפלאנצט ביי די וואסער קוואלען אשר פרי יפו בעהו גיט ער שמענדיג זיין פרוקט אין דיא צייט וואס די פרוקטען דארפען פערטיג זיין וליחי לא יבול אונ וייגע בליקטער ווערען קיין מאהל גיט פארנועלליט, ווארום אויב עס גייט גיט קיין רעגען ציהט דער בוים זיין פייקטיקייט פון דעם קוואל וואסער וכל אשר יעשה וליח אזוי דער מענטש וואס גייט ער נאכט וועג, וואס ער מורח כלליקט ער סי אין לערנען אדער אין האנדלען אדער אין ארבייטען פערקומט ער דעם נאמען ערליך אונ פון : (ה) לא כן רשעים אבער די רשעים ווענען גאר

סאימתי מוציאים וכלים לאשפות. דרך עובדי דמה לנטות הוכל למקום אחד כשדה ועושה הם אספה גדולה עד שהם מסורו כשדה לזבלה: משיפסקו עובדי עבירה. לעבוד את הארץ כשדה השביעית וקודם שיפסקו עובדי עבירה אכור שלח יאמרו מעובדי עבירה הוא (ה) ולזבל שדהו הוא מוליח ויש ספרים שכתוב בהם עובדי עבודה והוא היא: משייבש המתוק. משהיה יבש הוכל שנתן מתוקה לעירות (ג): משיקשור. כשמתחיל להתיבש

מתעבה ועושה קשרים וקרוינס דבריהם להיות שוים וכיורשלימי מ' משייבש המתוק סדקין כשכבחה כשהמטר יורד נתמלחם מים ואינם מתייבשים אלא לאחר זמן ויקראים מתוק על שם מתקן לו ריבוי נהל: ב משיפסקו בהם וכלים שכל משפל מתוק לתך כהוה משאוי של המור והלתך חזי כור ט"ו סלין: מוסיפין על המשפלות. נותן כשפסה חמה משפלות כמו שהוה רוחה: ואין מוסיפין על האשפות. לעשות יותר מ' אשפות בבית ססה שלא יראה כמזבל את השדה: רש"א אף על האשפות.

מוסיפין שכיון שיש זכור גדול כמקום א' לא מחוי כמזבל והיינו דר"ס דרישא והשחא חמה לאשמעין דברי ר"ש אפי' אין בה עשרה משפלות וכלכל שלא יהיה בה פחות מ' דל"ט פ' שיש מעט זבל כשפסה וסד"ל דמודה ר"ש דלס מוסיף האשפות נראה כמזבל קמ"ל דלא מחוי כמזבל

מ' דל"ט פ' שיש מעט זבל כשפסה וסד"ל דמודה ר"ש דלס מוסיף האשפות נראה כמזבל קמ"ל דלא מחוי כמזבל

פרק ג א מאימתי מוציאין וכלים לאשפות ריא ערך ארבייטער פירען מיסט אויף ארמ דעם פֿעלד און לייגען דיא מיסט אויף איין ארמ (און דער ארמ נוערט גערופען אשפה), און דער גאך צו שפרייטען זיי די מיסט אויף דער גאנצער פֿעלד. זאגט דיא משנה ווען מען אנהייבען פירען מיסט אין פֿעלד און לייגען די מיסט אויף דער אשפה אין דעם זעלבען יאהר שפסקו עובדי גבורה דברי רבי ווען די וואס זענען עובר און ארבעטען אום שביעית האבן שוין אויפגעהערט צו ארבעטען (וויא האבן שוין זייער ארבעט אפ גיטאהן) מען יעדער מענטש ארויף פירען מיסט אויף דעם פֿעלד (אבער ווען די וואס זענען עובר אויף שביעית ארבעטען נאך קאר עד גיט פירען מיסט אויף דעם פֿעלד, מען זאל גיט זאגן, עד ארבעט אויף אום שביעית), אזוי זאגט רבי מאיר רבי יהודה אימר משייבש המתוק רבי יהודה זאגט אוב די זיקמייט נדי פעטקייט פון די מיסט איז שוין אויס געטרקונגט גינארין דיא מיסט איז שוין טראקען גינארין זיא קען שוין די ערך גיט פאר בעסקערען די מיסט מען מען פירען אויף דעם פֿעלד. ווארום מען פירען מיסט אויף דעם פֿעלד או ער פירט גיט דיא מיסט צו פאר בעסקערען דיא ערד. ווארום דיא מיסט וועט שוין גיט פאר בעסקערען די ערד גאר ווייל עד וויל ריין מאכין ויין הויף לייגט, ער דא די מיסט רבי יחי' זאגט משיקשור מען דארף גיט ווארעם ביי די מיסט זאל זיין גוט טראקען. נאר אז די מיסט הייבט אן טראקען זיין ווערן (און עס ווערט אזוי וויא צו זאמען גיקניגט) מען קען שוין דיא מיסט פירען משפלות

(6) יבוא' עמחה אפי' משיפסקו עובדי עבודה ויטא אסור מטי מרחיט טין טיגענו לתוך בית השלמי' עשו הוא מוליח אסף משיפסקו ט"ט כשדה ככני רגילים להוליחם לבית השלמין וצמיח וידעיתם הם בני עירו הם יש לו בית השלמין הם אין לו ולא היו לעיריין וזכין מטי מרחיח הטין: (3) לזבול אסור משיפסקו ט"ט עמחה כו' ויין קודם שירב ויין אלאה שיינס לעולם קודם מתוק ושיפסקו דשביעית מצוב דשביעית אין מובלין הארץ לפיכך ויבש שחוס זכורו לזולל ולא נזבל. ופי' פ"ט ט"ו שנתפס הכרז כט"א: (6) מוציין. לעשותיין דלכל קאי לצד כדמות ליה ולמזר כדמות ליה. כ"ט פ' מהכיל. כ"א מוסר וסג גיכסם מתליב יש לפרש כן ע"ג: (3) חנוכה עסס רנלי סקנקן ויש יקנקן עין שיש להם הכנה רגלים

הואיל ואינו מפורז: עד שיעמיק שלשה. שיעמיק מקום האשפה או יגביה משאר הקרקע ג' טפחים שזיחה ייכר דלכנום הוצל למקום אחד הוא עושה ולא לזבל את הסדה: עושה ארם את זבלו אוצר. לוחם ג' אשפות על ז' משפלות יכול לעשות אותם אשפה אחת והלוסיף עליהם כמו שזכרה דלא חיובא כי היכי דאכור יותר מנ' אשפות לבית סהה ה"ג אכור יותר משעור ג' אשפות במקום אחד ר"מ אוסר. בירושלמי מוכה דכיתור

מכשעור כלכד אכור רבי מחיר אכל ככשעור אשפת בני מקומות מותר במקום ח' לא כ"ש ואין הלכה כר"מ: היה לו דבר מועט ששגן לו להוציא כפעם ח' כשעור המפורז לעיל מותר אחרו מעט

ומוסיף עליו והולך (ג): רבי אלעזר ב"ע אומר. שמה לא יהא לו זבל יותר ונראה כמזבל כדע שזיחה ג' משפלות או רע שיעמיק ג' או יגביה ג'. שכיון שזיחה מקום מאונה משאר הסדה לא מתיי כמזבל זין אם יתנו על הכלע שאינו ראוי לזריעה: ד' המדייר שדרו. ז' דיר של בהמות שאין לו מקום פטוי להעמיד בהמותיו

כ"מ: [ג] עד שיעמיק ג'. כפ"ק דמ"ק פ"ד והלא כמעמיק ג' אלא כשעור ג' ח"א כ"ג כהשעור קודם לכן וח"א ז' מודים עליו וכתיב הכוס' דליכא למיחש נהא דמתן דמיו המסירה הא חזי ליה לזבל בהמסירה: (ג) סיני דכספיה לו דבר מועט כדמין כיתו פ"ב והוא מביקש להוצילו

כדור שזיחה כשפזיפת הכי זה מוסף עליו המספקו ט"פ. דכל דקמיה עד כמה מוזילין לו כינוי שזיחה כמה משפלות נתיב ארם וכתם משפלות לאשפה אלא בהמלה כמאילא חזי מילא סבה משפלות כפ"א לכך פ"ד ח"א לן לו דכיתו כשעור כזה אש"ס כפ"א והוליה חזית מעט ב"ש לו מוסף עליו כשפזיפת לו. וש"ן כש"ט: (ד) וי"מ ח"א מחלק ביהמה מנהל' כגרון:

הכלל שס' ואינו מתכוין לזבל שדרו ענינו זה ודעתו להכניס סביביו עוקר עוקר רוחות. כשתמלאה הסדה וזבל עוקר מן הסדה ג' רוחות וזוקפן לזבל חסר של חמשה

מקום שזיחה כשפזיפת הכי זה מוסף עליו המספקו ט"פ. דכל דקמיה עד כמה מוזילין לו כינוי שזיחה כמה משפלות נתיב ארם וכתם משפלות לאשפה אלא בהמלה כמאילא חזי מילא סבה משפלות כפ"א לכך פ"ד ח"א לן לו דכיתו כשעור כזה אש"ס כפ"א והוליה חזית מעט ב"ש לו מוסף עליו כשפזיפת לו. וש"ן כש"ט: (ד) וי"מ ח"א מחלק ביהמה מנהל' כגרון:

לינת אין פעלה אביסעל מיסט וועט מען זאגן ער האט די מיסט גבראכט אויס צו מיספען די פעלד ווארום אז מען ווערט דעם קארב מיט דעם ריעל ליגען דער באיי. דער קענט מען אז ער וויל אן קלויפען די מיסט (אויף דעם אנדערען יאהר) און ניט בארד אויס צו מיספען רבי אגרי בן עזריה אומר עד שיעמיק שלשה או עד שיעביה שלשה או עד שיהא על חפלי רבי אלעזר זאגט ער מוז בריינגען אין פעלד דרייסיג משפלות איינס נאך דאם אנדערע. אבער אז ער האט נאר אביסעל קאר ער ניט בריינגען אין פעלד. ווארום מאמעך וועט ער משהר קיין מיסט האבן און דאס ביסעל מיסט וועט אזוי בלייבען ליגען וועט מען זאגן מען האט גיבראכט אויס צו מיספען די פעלד. נאר ער מוז אויס גראבן אין דער ערד טיף דריי ספחים און אינווייניג אריין ליגען די ביסעל מיסט אדר ער זאל אויף דרייבן אויף די ערד דריי ספחים און אויף דעם זאל ער ארויף גליגען די מיסט. אדרע אויף אשמיין (אויף אשטיק ערד) וואס מען קען דארף ניט זייגען ליגען ער אויף ארויף ליגען די מיסט. ווייל עס ליגט און אזוי איין ארם וואס מען זייט ניט אין דאך דיא מיסט ניט צום אויס מיספען: ד' הפזיר את שתי ווען איינר האט קיין ארם וואו צו שפעלען זייגען בהמות נאר אין פעלד. און ער וויל ארום דער פעלד באפען אפאקאן דיא בהמות זאלען ניט קענען ארויס גיין. און דיא מיסט וואס וועט ווערען אין דער פעלד פון דיא בהמות וועט ער צוזאמען נעמען און וועט באפען דער פון אשפות יבערן מיסט. און ער מיינט ניט אויס צו מיספען דיא פעלד אום שביעיות עושה פ"ד לית פאזיט עוקר שלש חזית ומימין את התעצות. נמצא פזיר לית ארבעת

משפלות (נאר ניט ווייניגער וויא דרייא) אין דאך יעדער אשפה גירערג (פון דעסטוועגן מעג ער מאכן אשפחות וויפיל ער וויל, און עס ווערט ניט אויס וויא ער וויל אויס מיספען דיא פעלד, ווייל ער שפרייט ניט אויס דיא מיסט איבער דער גאנצער פעלד) והכיים אידען עד שיעמיק שלשה או עד שיעביה שלשה און דיא חקמים זאגן מען טאר ניט זייגען מיסט אין פעלד (אין שביעיות) סידען ער זאל אויס גראבען אין דער ערד טיף דריי ספחים און זאל אריין ליגען אינווייניג די מיסט. אדרע ער זאל מאכן אויף דער ערד איין ארם דרייא ספחים הויף פון דער ערד, אונט וועלען שוין אלע וויסען אז ער מיינט ניט אויס צו מיספען די ערד אום שביעיות עושה ארם את זבלו אייך מען מעג מאכן פון אלע דריי אשפות וואס אין וויא אייך דיא דרייסיג משפלות איין אשפה און ער מעג ארויף זייגען נאך משפלות וויפיל ער וויל רבי פאר אסר עד שיעמיק שלשה או עד שיעביה שלשה רבי מאיר זאגט איין אשפה פון דרייסיג משפלות מעג מען מאכן אבער עשה וויא דרייסיג משפלות טאר מען אנדערש ניט מאכן סידען ער זאל גראבן טיף אין דער ערד דרייא ספחים און זאל אינווייניג אריין ליגען די מיסט. אדרע ער זאל מאכן אויף דער ערד ארם וואס איז הויף דרייא ספחים און אויף דעם ארם זאל ער ארויף ליגען די מיסט הי' לו דבר מועט מיספען עליו והולך און מען זאגט ער מוז דיא דרייסיג משפלות בריינגען אין פעלד איינס נאך דאם אנדערע, נאר אפילו ער האט נאר אביסעל מיסט. בריינגט ער דאס אין פעלד און קלויבט אן ביסאלא ווייז בו דרייסיג משפלות און מען האט ניט מורא אז מען וועט זעהן גס

ומדייר סס כמו כן בית סלחיס ועושה אשפות (ה) בתוך שדהו ג' אשפות לבית סלח כדארמון : נמצא מדייר בית ארבעת סאין . סלחיס בלד זה של מחילה אמלעית וסלחיס מזל אחר ולשמינו מחני' דשרי לדייר בית ד' סלחין קודס שיעשה ממנה אשפות אבל טפי לא שלא יאמרו לדייר שדהו מתכוין : מפני מראית העין . שלא ירא נראה מתכוין לזבל שדהו אם עושה את כולה סדר : כדרך המובלן . שלשה אשפות לכל בית סלח . ואין הל' כרשב"ג : ה' מחצב .

מקום בתוך שדהו שחולטין ממנו אבנים לבנין אם היה מכוסע עפר ולא היה נראה אין פוחתין אותו בתחלה שבכשיטת שהרואה אומר לתקן ולרוע הוא עושה כדי לזרוע בתוכו ולא להוסיף האבנים לבנין : ער שריאה בו שלש מורביות .

שבו נגלים ונראים מאלוה המהב קודס שביעית ג' שורות של אבנים שכל שורה מהם ג' אמות אורך וג' אמות רוחב כרוס ג' אמות (ו) שנמלאו ס' ט' אבנים שכל אבן הוא אמה על אמה ברוס ג' וכן בכל שורה ושורה הכי כ"ו אבנים לג' שורות ובהכי ניכר שלורך אבנים לבנין הוא מוסיאם ולא לתקן שדהו : ו' של משאוי שנים שנים . טיב בכל אחת מהן משאוי שני בני אדם : הרי אלו יבטלו . כולן ואפי' הקטנות שבהם (ז) ולא מתחוי כמנהגי הגדר לעשות מקומו

סאין ואל ער מאקען ארום אפארקאן אפלאץ פון צוויי קאה נראם און פופציג איילען ריא ברייט אויף הונדערט איילען די ליינג אונ לאומ שטיין דארקען די בהמות בוי עס ווערט פול מיסט . דער גאך נעקט ער צו דריי ווענט אונ איינע לאומ ער שטיין . אונ ער שטעלט די דריי ווענט אויף דער אנדערער ווייט פון דער וואנט וואס ער קאם געלאזען . אונ ער צוקט ארום נאך אפאהל אפלאץ פון צוויי קאה . דער גאך מאקט ער און דיא מיסט צו דריי אשפות אין אבית קאה , אונ ריא קשנה וואנט מען מעג לייגען פיר קאה מיסט אום שביעית אין אפעלד . אונ דר גאך ואל מען מאכין אשפות , אונ מען דארף גיט מאכין אשפות בארד וויא ער פירט ארויף ריא מיסט רבי שפיטן בן נמלא אופר בית שנינת סאין רבי שמעון בן גמליאל וואנט מען מעג אום שביעית ארום צומען אכט סאין אונ ארויף פירען מיסט אונ דער גאך מאכין אשפות היתה כל שדהו בית ארבעת סאין משייר סמנה קמץ און דער גאך אז ריא נאנצע פערל איז גיט מעהר גיווען נאר פיר קאה , נאר ער גיט ארום צומען ריא נאנצע פערל אונ אינגווייניג אריין שטעלן בהמות ווי ואלין מאכין מיסט . ווארום עס וועט אום ועהן וויא ער וויל אום מיסטען ריא פערל , נאר ער וואל לאזין אשטיקעל פערל גיט ארום גיצוקט , אונ דארט וועט ער גיט ארום מיסט , וועט מען וויסען אז ער מינט גיט אום צו מיסטען די פערל נאר ער וועט מאכין דער פון אשפות ומוציא מן הבית ונתן לתוך שדהו כדרך המבלין אונ דער גאך פירט ער ארום די מיסט פון דעם ארמ וואו ער האט ארום גיצוקט אונ מאקט דער פון דריי אשפות אין אבית קאה : ה' לא יפחת אדם מחצב בתחלה לתוך שדהו .

קענען

שיהיו בו שלש מורביות . שהם שלש על שלש . על רום שלש . שיער עשרים ושבע אבנים ווען איינער האט אין זיין פערל איין ארם וואס מען האקט דער פון שטיינער צו בויען . אויב דער ארם איז גיווען צו גידעקט מיט ערד , אונ מען האט די שטיינער גיט גיווען קאר מען גיט אראפ נעמען ריא ערד פון ריא שטיינער אום שביעית . ווארום מען וועט גיט זאגן ער גראבט אראפ די ערד ווייל ער וויל נעמן די שטיינער צום בויען . נאר מען וועט זאגן ער וויל גראבין די ערד כדי ער זאל אויף דעם ארם זיען . סיינען מען האט גיווען פאר שביעית אויף דעם ארם דריי שורות שטיינער וואס יעדער שורה איז גיווען דריי איילין די ליינג אונ דריי איילין ברייט אונ דריי איילין הויך , אונ אין יעדער שורה איז גיווען גיין שטיינער , וואס יעדער שטיין איז איין אייל די ליינג אונ איין אייל די ברייט אונ דריי איילין די הויך , אונ אזוי אין יעדער שורה . איז צו זאמען זיבען אונ צוואנציג שטיינער אין די דריי שורות , אויב מען האט אזוי גיווען פאר שביעית ווייסט מען שוין אז אויף דעם ארם איז דא שטיינער צו בויען . מען מען שוין אפ גראבין די ערד פון די שטיינער אום שביעית . ווארום מען וועט שוין וויסען אז ער גראבט די ערד ווייל ער וויל נעמען די שטיינער אונ גיט צום בויען : ו' גדר שיש בו עשרה אבנים של משאוי שנים שנים הרי אלו יבטלו אויב עס איז דא אין פערל אזואנט פון שטיינער , אונ אין דער וואנט איז דא צעהן שטיינער גרויסע וואס יעדען שטיין דארפן פראגן צוויי מענטשין מעג מען די וואנט צו ווארפן אום שביעית אונ צו נעמען די שטיינער פון דעם ארם , אפילו ער קלייגט שטיינער אויף , אונ איך זאג גיט מען וועט סיינען ער נעקט צו ריא שטיינער כדי ער זאל

(א) לסי ספאטניס
 כמו מוכריו של המנהב כנס
 ס"מ : (ב) בית ח' סאין . היינו
 שמטיר לעשות סוכה מכל ד'
 מלדי הסוכה הנכנסת והיה
 ס"ס מלכד הסוכה כדלפון
 לכוונת קוין לנס מוכריו
 ממד ס"ס . ס"ס : (ג) ואלו
 (ד) לסי ספאטניס
 ס"מ : (ה) בית ח' סאין . היינו
 שמטיר לעשות סוכה מכל ד'
 מלדי הסוכה הנכנסת והיה
 ס"ס מלכד הסוכה כדלפון
 לכוונת קוין לנס מוכריו
 ממד ס"ס . ס"ס : (ו) ואלו
 (ז) ואלו

סדה : פחות מכאן מחצב . ואינו נוסלו כולו אלא גוממו ומניח מן הסלע בלרץ ספח כדי שלא יהא רלוי לזריעה : בר"א . הא ללא יפתח מחצב והאי דנוממו : מה שהוא רוצה יטול . ללא מחוי כמתקן סדה כיון דלמו לזריעה הוא ואפי' ככלו נמי לא מחוי כמתקן סדה אם התהיל לטול מערב שביעית : ז' שזועזעת המחרישה . ואפי' לא זועזעת אלא שעתידה לזועזעת הוי כאלו זועזעת : הרי אלו יטמלו . כולן חבב רוחם שמים : המסקל שדהו . שמסקל האבנים מן הסדה ל' סקלו מאכנ :

ומניח . את התהוותה הנובעת בלרץ דכסאי גוונא לא מחוי כמתקן סדה : גרגיר של צורות . גל של אבנים קטנות : אם יש תהרתיהן סלע או קש . לא מחוי כמתקן כיון דלמן המקום רלוי לזריעה : ח אין בונון מדרגות . מעלות ע"פ הגלות סלא

עשרה מפרחים . פחות מכן מחצב וגוממו עד פחות מהארץ מפח . בר"א מהרץ שלו אבל מתוך של חבירו מה שהוא רוצה יטול . בר"א בזמן שלא התחילו בו מערב שביעית , אבל אם התחיל בו מערב שביעית מה שהוא רוצה נוטל : ז' אבנים שהיו מבוטות ונהגלו . אם יש בהם שתיים של משאוי כ' ה' הרי אלו יטמלו . המסקל את שדהו נוטל את העליונות ומניח את הנובעת בארץ . וכן [ה] גרגר של צורות או גל של אבנים . נוטל את העליונה ומניח את הנובעת בארץ אם יש תהרתיהן סלע או קש הרי אלו יטמלו : ח אין בונון מדרגות ע"פ הגלות ערב שביעית משפסקו

גדולת אפי' ב' אפי' מונח כסוף ואפי' ג' נטלות על הכסף מן לקמן כמ"ט דבאוש עכ"ל . ס"ט : [ס] גרגר . על גרגר ג'

וקאם קען האקמ דער פון שמייער : ז' אגנים שזועזעת המרישה אויב עם ליגט אין דעם פעלד שמייער או דער אקער וועט צו קוקען צו דיא שמייער וועט ער זיי אויס גראבן פון דעם ארט וואו זיי ליגען או שיהי מסכות ונתגלו אדער עם איז גיווען אין פעלד שמייער וואס זייא זעגען גיווען צו גרעקט מיט ערד , אונ די ערד איז אפ גיגראבן גיווארין פון זייא פון זיק אלזין אונ קען זעהט די שמייער , ה' דער דין אים יש בהם שתיים משאוי שנים שנים . ז' איז אלו נוסלו אויב עם איז דא צווישען דיא שמייער צווייא שמייער וואס געדען שמיין דארפין קראגין צווייא מענטשין , ווייל קען מעג געמען די צווייא שמייער די גרויסע מעג קען שוין געמען אלע שמייער די קליינע אויך הספכל את שדהו . נוטל את העליונות . ומניח את הנובעת בלרץ ווען איינער קרויבט אויס דיא שמייער פון זיין פעלד , זאל ער געמען דיא שמייער וואס ליגען פון אויבין , אונ די וואס רירען אן די ערד זאל ער לאזין קען זאל גיט זאגן ער געמט צו די שמייער גרי ער זאל ווייען אין פעלד וכן גרי של צורות אונ אזוי אוי דער דין אז עם ליגט אין פעלד שמייער נוטל האלץ או גל של אבנים אדער אבארט שמייער נוטל את העליונות ומניח את הנובעת בארץ זאל ער אראפ געמען דיא וואס ליגען פון אויבין אונ דיא וואס ליגען אויף דער ערד זאל ער לאזין אים יש המניח סלע או קש . ה' איז נוסלו אקער אז דער ארט וואס די שמייער ליגען דארט איז הארפע ערד וואס קען קען דארט גיט זייען , אדער עם ליגט שמייר אונטער דיא שמייער , קען מען צו געמען אלע שמייער וואס דארט ליגט . ווארום קען וועט גיט זאגן ער וויל זייען אויף דעם ארט , ווייל קען קען גיט זייען אויף דעם ארט אונ אז קען וועט זעהן ער לאזט ליגען די שמיירא אונ ער ראקט זיי גיט אונזעק זעהט קען דאך אז ער וויל גיט זייען אויף דעם ארט : ח אין בונון מדרגות על פי הגלות ערב שביעית

קענען אויף דעם ארט ווייען שיער גרי עשרה מפרחים וויא הויך איז אגדר זעהן מפרחים פחות מכן אקער אז עם איז ווייניגער וויא זעהן מפרחים דיא הויך פון די וואנט , אדער אין די וואנט איז דא ווייניגער וויא זעהן שמייער . אדער דיא שמייער זענען גיט גרויס , קען דארף גיט צווייא מענטשין צום קראגין אשמיין מחצב ונוטל עד פחות מהארץ מפח זאל ער אפ האקן די וואנט אונ זאל לאזין שמייער אטמח הויך פון דער ערד , קען זאל דארפין גיט קעגען זייען כפה דאגים אטמח מתוך שלו ווען איז דער דין אז קען קאר גיט אפגראבן די ערד פון די שמייער אום שביעית וואס אין זייער משנה איז גישמאנען , אונ ער מוז לאזין שמייער פון דער וואנט אטמח הויך פון דער ערד , דאס איז קאר אז די וואנט אונ דער ארט וואו קען האקט פון איהם די שמייער , זענען אין זיין פעלד . קען מען זאגן ער וויל אויף דעם ארט זייען אכל ספוד של חבירו אקער אז ער וויל דאס אלץ סאהן אין אפרעמדע פעלד מה שהוא רוצה וואס ער וויל קעגן ער געמען . ווארום אין אפרעמדע פעלד וועט ער דאך גיט זייען , קאר ענויים דארף ער קאר די שמייער ככה דברים אטמח בוסן שלא התחיל בו מרב שביעית ווען איז דער דין גיאנט גיווארין אז מען קאר גיט אפגראבן די ערד פון די שמייער אום שביעית אונ קען מוז לאזין שמייער פון די וואנט הויך אטמח , דאס איז קאר אז ער האט גיט אנגערויבן צו גראבן דיא ערד פאר שביעית אדער ער האט גיט אנגערויבן צו ווארפין דיא וואנט פאר שביעית אלץ אם התחיל בו מרב שביעית מה שהוא רוצה נוטל אקער אז ער האט אן גיוויקען אפ צו גראבן די ערד פון די שמייער אדער צו געמין די שמייער פון דער וואנט , פאר שביעית אפילו דיא פעלד איז זייען , מעג ער אפילו אום שביעית אויך צו געמען די שמייער ביו צו דער ערד אדער אפ צו גראבן די ערד פון דעם ארט

יחליקו צרידתן לזקת המים שנתקלו כעמק בלחן גנומות לנראה כמתקן להסקות בהן מדותיו כשביעית : לא
 וכבוד בעפר . אם כל להיות סוכר מקום ילוחת המים כלכנים לא יתן עפר ומים בין הלכנים משום דמחוי עפי
 שהוא מתכוין להסקות מהם מדותיו : אבל עושה הוא חייץ . אכנס סדורות זו על זו כעין גדר בלא עפר וטוט :
 כל אבן . ששדכו אפי' קטנה אם כשהוא טובה הגדר או הכנין יכול לפשוט ידיו ולתפלה ולכנות בה הרי
 זו חטול שהגדר מוכחת עליו
 לזכות גדרו הוא נטלה ולא
 לתקן השדה לזריעה :
 זו באות מכל מקום .
 אפי' מתוך שלו דמיעד ידעי
 ללכתין קטעי לכו ולא לתקן
 את השדה : והקבלן .
 שקבל שדה גלרסותו : מביא
 מכלל מקום . ואפילו
 מאיזה מקום שהוא חרים בה אפילו אכנים קטנות שאין עדה זו השונה כשלו . וי"מ דלקבלן כדרכו לכנות כתיבם כקבלות
 שאין כוונתו אלא לקבל אכנים מ"מ (ה) ואפילו משהו שלו : רבי יוסי אומר וכו' . והלכה כר' יוסי :

עדר צום וייען : מ אבני כהף באות כפל קדים גרוסקע
 שטיינער וואס מען טראגט זיי אויף דעם אקסעל .
 מעג מען נעמען אום שביעית אפילו פון זיין
 פעלד . ווארום מען וועט זאגן ער דארף זיי צום
 בויען . און ער מיינט ניש ריין צו מאכין די פעלד
 צום זייען ונחלו קבא כפל קדש ווען איינער האט
 אן גענומען אפעלד פון זיין חבר ער זאל אקערין
 און זייען און ער זאל נעמען פון וואס עס וועט
 וואקסן אדרטשיל אדער אפערטיל דאס האט אים
 איין ארים . מעג ער אים שביעית אים קלויבן
 די שטיינער פון דער פעלד וואס ער איז אין איר
 איין ארים . אפילו דא קלויבע שטיינער . ווארום
 דא פעלד איז ביי איהם גלויב וויא אפרעמיע
 פעלד . מיינט ער ניש ריין צו מאכען די פעלד
 צום זייען נאר ער דארף די שטיינער צום בויען .
 נאך אפשט איז . אקבלן . וואס ער האט אן גנומען
 צום בויען בגינים . און ער דארף אסך שטיינער .
 מעג ער קלויבען אפילו קלויבע שטיינער פון זיין
 פעלד אום שביעית . ווייל אלע ווייסען אז ער
 דארף אסך שטיינער וועט מען זאגען ער גימט
 די שטיינער צום בויען און ניש ריין צווא מאקען
 די פעלד צום זייען ואלו הם אבני כהף קל שאין יכולה
 להנצל באחת יד און דאס הייסט אבני כהף . ודיא
 שטיינער וואס מען קען זייא ניש טראגען מיט
 איין האנט . אפילו מיט ביידע הענט קען מען זיי
 טראגען פון העכסטענין ווערין זיי גערופען אבני
 כהף ווייל עס איז דער שטיינער מען זאל זייא
 טראגען אויף דעם אקסעל און ניש מיט די הענט
 אזוי זאגט רבי מאיר רבי יוסי אומר אבני כהף כהף
 כל שהן נסלות שמים שלש על הכהף רבי יוסי זאגט
 אבני כהף ווערט גערופען אזעלכע שטיינער ווס
 מען מוז זייא טראגען אויף דעם אקסעל . און
 מען קען זיי ניש טראגען מיט דיא הענט . אפילו
 מען טראגט צוויי ריין אויפען אקסעל (מיט איין
 קאהל) ווערט דאס אויף גערופען אבני כהף (און

שביעית . משפסקו הגשמים . שיהא מתקן לשביעית אויב
 עם איז דא אין פעקד אפאל ואגרום) מיט וואסער
 קאר מען ניש מאכין (ערב שביעית אז דער רענין
 האט אויף גיהערט) טרעפ (שטיינין) אין דיא גרוב
 מען זאל קענען אראפ גיין שעפיין וואסער . ווארום
 מען וועט זאגן ער מאכט די טרעפ (שטיינין) כדי
 ער זאל קענען אראפ גיין שעפיין וואסער צו באד
 גיסען די פעלדער אום שביעית זיי זאלן וואקסן .
 ווארום צו ערב שביעית דארף ער ניש די וואסער
 ווייל עס וועט שוין ניש וואקסן דעם יאהר .
 ווארום דער רענין האט שוין אויף גיהערט אז
 בינה הוא בשביעית משפסקו הגשמים . מפני שהיא מתקן
 למצוא שביעית אקער אום שביעית אז דער רענין
 האט שוין אויף גיהערט דארף מען דאך שוין ניש
 די וואסער פון גרוב צו שביעית ווארום עס וועט
 שוין דעם יאהר ניש וואקסן . מעג ער מאכין די
 שטיינין (טרעפ) צום קאל . ווארום ער מאכט דאס
 געוויס צום אקסען יאהר ולא יסוד כהף אבל עושה
 היז חייץ אים עם איז דא אין פעלד אקוואל וואסער
 און די וואסער גייט ארים פון פעלד און ער וויל
 פאר מאכין מיט שטיינער דעם ארט ריא וואסער
 זאל ניש קענען ארים גיין פון פעלד . זאל ער ניש
 פאר קלעבן מיט ליים און מיט ערד צווישען די
 שטיינער . ווארום עס זעהט אים אז ער וויל די
 וואסער זאל נך פאר שפרייטען אויף דעם פעלד
 און זאל זיי נאס מאכין עם נאר בעסער וואקסן
 אום שביעית . אבער מאכין אונאנט פון שטיינער
 אן ליים און ערד מעג מען כל אבן שהיא יכול לפשוט
 את ידו ולספוקי . הרי זו תנצל ווען איינער באהט
 אונאנט אום שביעית ווען מען מאכט ריא וואנט
 און שטייט בייא איהר מעג ער אים ציהען ריא
 האנט און נעמען פון די ערד וועלכען שטיין ער
 וויל אפילו אקלויבען . און איהם איין בויען אין
 דער וואנט . ווארום אלע נעהן אז ער נעמט נאר
 די שטיינער צום בויען און ניש ריין צו מאכין די

להעמיק עד החלע. ולא הייטיגן דלמא ממלך וזרע ליה שאין דרך בני אדם לזרוע סמוך לרשות הרבים חבל בינו לבין מכרו הייטיגן דלמא ממלך וזרע ליה ואסור (ט) : צוברו ברה"ר. וזה"כ נטעלו משם ומתקן את רה"ר כמו שהיה : כשם שאין מקלקלים רשות הרבים כך לא יתקנו. כלומר לא מנעיה לזכור עפרו לרה"ר שהוא אסור אף ע"פ שיטינו אה"כ שהיה מתקלקל הוא גשעה חלא חטילו לתקן אסור כגון אם היו אכניסו או עפר מפזורים ברה"ר לא יזכרם במקום אחד חלא יסלקם לגמרי מרה"ר והיינו דקאמר כשם שאין מקלקלים ברה"ר לזכור עפרו לרה"ר אע"פ שדעתו לסלקו מיד כך לא יתקן לזכור אכניסו או עפר בתוך שדהו כדרך המזבלים. וכן החופר כור שיח ומערה :

המפורסם ברה"ר ולמסו אותם לנידי רה"ר לפי שעה חלא יסלקם מיד לגמרי מכל רה"ר ויזיזם לים או לנכר : מה יעשה בעפר. אליכא ד"ע : צוברו בתוך שדהו כדרך המזבלים. ג' השפות לבית סאה : וכן החופר כור שיח ומערה. כשאר ימות השנה פליגי בה ר' יהושע ור"ע לר' יהושע וזכרו ברה"ר ובלבד שיסלקנו אהר כד ומתקן רשות הרבים כמו שהיה ולר"ע אע"פ שדעתו לתקן אסור חלא לזכרו כדשוחו, והלכה כרבי עקיבא :

קען מעג וי"א קלויבען אום שביעיות) : הינה גדר בינו ובין רשות הרבים. מפרך חתמיק עד חטילו ווען איינער מאכט אונאנט אום שביעיות צווישען זיין רשות אום צווישן רשות הרבים (די גאס) מעג ער גראבען אין דער ערד(ואריין צו שפעלען די וואנט) ביו ער געפינט הארבע ערד וואו וויא אשמיין). אונ קען האט גיט מוכא מאכער דער נאך ווי די ערד וועט זיין צו גראבען וועט ער זיך געצאכטן אונ וועט גיט סאכען די וואנט נאר ער וועט זיגען אויף דעם ארץ. ווארום ביי דער גאס זייט קען גיט. אבער אז ער וויל מאכען אונאנט צווישען זיין רשות אונ דעם חב"ס, קאר ער גיט גראבען אום שביעיות. וארום סאכער וועט ער חרקה האבען אונ וועט גיט סאכען דיא וואנט נאר ער וועט אויף דעם ארץ זייען מה יעשה בפר וויא זאל ער מאהן מיט די ערד וואס ער גראבט אים צוברו ברשות הרבים ומתקן ער זאל דאס שיפען אין גאס אויף איין ארץ. ווארום אז ער וועט שיפען ביי זיך אין רשות וועט קען זאגען ער וויל הארט געקען פון גאס אונ פאר גלויבען די גאס אזוי ווי זיא איז גיווען. אזוי זאגט רבי יהושע רבי עקיבא איבער דורך שאין מקלקלין ברשות הרבים ב"ל יתקנו רבי עקיבא זאגט אזוי וויא אנט קאר גיט ארויס שיפן ערד פון זיין רשות אין גאס אפילו ער זאל דאס גאכרעם צו געמען. ווארום דער ווייל לייגט ער דאך אנדער אין גאס ערד מיט שמייער מאכט

ער דאך קאליע דיא גאס, אזוי קאר קען גיט אויף קלויבען שמייער אונ מיסט פון גאס אונ אנדער לייגען אין גאס אויף איין ארץ ער זאל דאס גאכרעם צו געמען דא אפילו עס נעמט אים ער וויל פאר בעקערין די גאס, נאר אאלד וויא ער געמט דיא מיסט אדער דיא שמייער אין האנט טוה ער דאס צוא געמען אין גאנצען פון גאס אונ אריין ווארפען אין סייך מה יעשה בפר נאך רבי עקיבא וואס ער זאגט אז ער קאר גיט ארויס שיפען די ערד אויף דער גאס, וואס זאל ער מאהן מיט די ערד וואס ער גראבט אים צוברו בתוך שדהו כדרך המזבלין ער זאל די ערד צו זאמען שיפען אויף איין ארץ אדער צוויי דריי ערקער אין אבות קאה, אזוי וויא דער דין איז ביי דיא וואס פירען ארויס מיסט אויף דער פעלד אזוי וויא עס שמייען אין דעם פרק משנה ב"ב וכן חופר כור ושח ופירה אונ אזוי איז דר דין אז קען גראבט אנדער, אדר אשח ודאס איז אלאנגע אונ אשמאלע גרוב, אדר בעקער ודאס איז אין צו גירעקע גרוב, רבי יהושע האלט ער מעג שיפן די ערד אויף דער גאס. אונ דער נאך וויא צוא געקען, אונ ריין מאכען דיא גאס אזוי וויא זיא איז גיווען. אונ רבי עקיבא זאגט קען קאר גיט אים שיפען ערד אויף דער גאס אפילו אויף איין שעה אויף גיט, נאר ער מוז דיא ערד שיפען אין זיין רשות :

במזרא כרכות דף לד ע"א

הלכה ס' כלל בני המיטין תחמד ועלמס דכ"אס אלף למד אמר רב הונא משה בג' ראשונות חוזר לראש לעבור. ורב אסי אמר אמצעות אין להם שכוונה עשירה באמצעות חוזר לאמה תיג אויב ער האט געהאט אמצעות אין דיא מיטעלסטע פרכות ודאס איז פון אהה הוגן ביו רצהו, זאל ער אן

רש"י

אין להם סדר. ואם לנג כרכה אחת ואח"כ נזכר בה אומרה

באמצעות חוזר לאתה חונן, באחרונות חוזר אפר רב הויא מיה בשלש ראשונות חוזר לראש רב הונא זאגט דער קענטש וואס דאווינט שכוונה עשירה אונ האט געהאט אמצעות אין די ערשטע דריי פרכות, מוז ער אנהייבען צוריק פון אנהייב

סדר. מתיב רב ששת מהיכן הוא חוזר מתחלת ברכה שטעה זה היובתא דרב הונא אמר לך רב הונא אמצעות כולהו חדא ברכתא נינהו. אמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעות, דא"ח ראשונות דומה לעבד שמסדר שבה לפני רבו, אמצעות דומה לעבד שבבקש פרס מרבו, והולך לו. ת"ד מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני ר"א והיה מאריך יותר מדאי, אמרו לו תלמידיו רבינו כמה ארכן הוא זה, אמר להם כלום מאריך יותר ממשה רבינו דכתיב ביה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו'. שוב מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני ר' אלעזר והיה מקצר יותר מדאי, אמרו לו התלמידיו כמה קצרין הוא זה, א"ל כלום מקצר יותר ממשה

אומרה סף שלא כמקומה: מתחלת הברכה שטעה זה. וממילא משתמע דגומר ממנה והלאה חלמא על סדרה לריך לחזור ולומר: חדא ברכתא נינהו. ודקמי מתניתין מתחלת ברכה שטעה זה היינו חמה מוקי: ונפטר. נוטל רשות: א"צ

אחרונות דומה לעבד שבקש פרס מרבו ונפטר והולך לו. ת"ד מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני ר"א והיה מאריך יותר מדאי, אמרו לו תלמידיו רבינו כמה ארכן הוא זה, אמר להם כלום מאריך יותר ממשה רבינו דכתיב ביה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו'. שוב מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני ר' אלעזר והיה מקצר יותר מדאי, אמרו לו התלמידיו כמה קצרין הוא זה, א"ל כלום מקצר יותר ממשה

הייבוען פון אהה חוגן באחרונות חזרו לעבודה אויב ער האט געהאט אקעות אין דיא לעצטע דרייא ברכות מוז ער אנהייבען פון רצה ויב אפי אמר אמצעות אין להם סדר רב אפי זאגט דיא מיטעלסטע ברכות האבען קיין סדר וועלכע ברכה פריהער אונ וועלכע שפעטער ונאר אויב ער הט גיפעלט אברקה, למשל ער האט גיפעלט צוא זאגען די ברכה רפאנו, אונ אז ער האט גיענדיגט דיא ברכה משען ומבטח לצדיקים, האט ער זיך דער אקט אז ער האט גיט געזאגט די ברכה רפאנו. זאל ער זאגט זאגען דיא ברכה רפאנו נאכדעם נועם ער זאגען ולירושלים עירך אונ ויישער ביו סוף שמונה עשרה) מתיב רב ששת רב שלשת האט גיפרענט מיר האבען גילערונט מתיבן הוא חוזר מתחלת ברכה שטעה זה אויב איינער האט געדאווינט דיא הויכע שמונה עשרה אונ האט געהאט אקעות זאל איין אנדערער גיין צום עמוד זאגען די הויכע שמונה עשרה, פון וזאגען זאל דער אנדערער אנהייבען, פון דעם אנהייב ברכה ווס דער שפעטער האט געהאט אקעות, למשל דער שפעטער האט געהאט אקעות אין מיטען ברה עלינו, זאל דער אנדערער אנהייבען פון אנהייב ברה עלינו, אפער ער בארף גיט אנהייבען פון אהה חוגן הימנא דב הניא איז דאך אקשיא אויף כב הונא וואס ער זאגט אז קען האט אקעות אין דיא מיטעלסטע ברכות פון שמונה עשרה מוז קען אנהייבען פון אהה חוגן, זאגט די נקרא אפי לך דב הניא רב הונא וועט מיר זאגען אמצעות כולהו חדא ברכתא נינהו די אלע מיטעלסטע ברכות זענען ווי איין ברכה, דריבער אז עס שטייט אין דיא משנה ער זאל אנהייבען פון אנהייב ברכה, מיינט מען ער זאל אנהייבען פון אהה חוגן אפי יב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעות רב יהודה זאגט אקעות נישט זאל גיט בעטין זיינע דערפועניש גיט אין דיא ערשטע דריי ברכות פון שמונה עשרה, גיט אין דיא לעצטע ברכות פון שמונה עשרה, נאר אין דיא מיטעלסטע ברכות דאסר רבי חנינא ראשונות

דומות לעבד שספדר שבה לפני רבי ווארום רבי חנינא האט געזאגט די ערשטע דריי ברכות זענען אזוי ווי אקנעכט וואס קומט פאר זיין בעל הבית אונ זאגט פאר איהם ניין טיטול, אזוי בארף דער מענטש זאגען דעם לויב פון הקב"ה אמצעות דומה לעבד שבבקש פרס מרבו די מיטעלסטע ברכות זענען אזוי ווי אקנעכט וואס קעט פון זיין בעל הבית ער זאל איהם זענען זיין דערפועניש וואס ער בארף אחרונות דומה לעבד שבבקש פרס מרבו ונפטר והולך אז דיא לעצטע דריי ברכות זענען אזוי וויא קנעכט וואס האט שוין אפבו בעטין פון זיין בעל הבית זיין דערפועניש איז ער גיענדיגט זיך שוין אונ גייט אנועק פון איהם גיט רבנו די רבנו האבין גילערונט מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר עס האט אמארה געטראפען אהלמיד פון רבי אליעזר איז געשטאנען ביי דעם עמוד אונ האט געדאווינט אונ רבי אליעזר איז אויף גינען אין שוהל והיה מאריך יותר מדאי אונ ער איז גישטאנן לאנג שמונה עשרה ונייל ער האט געזאגט פיל הפלות אין שמונה עשרה אפי לו תלמידיו האבען דיא תלמידים פון רבי אליעזר געזאגט צוא רבי אליעזר רביט כמה ארכן דא יה רבי זעה נאר וויא זאגט ער דאווינט שמונה עשרה אפי להם האט רבי אליעזר געזאגט צו דיא תלמידים בלום סאריך יותר מסשה רביט דאווינט ער דען זיינער פון משה רבינו דכתיב ביה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וואס ער האט געדאווינט מיש איין קאל פערציג מעג אונ פערציג נעכט שוב מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר עס האט נאך אקאל גיטרמאד אהלמיד האט זיך גישפעלט פאר דעם עמוד דאוונען אונ רבי אליעזר איז אויף גינען אין שוהל זיך מקצר יותר מדאי אונ ער האט זייער קורץ גע' דאווינט אפי לו תלמידיו האבען די תלמידים זאגט צו רבי אליעזר כמה קצרין דא יה וויא קורץ אונ ווייניג ער דאווינט אפי להם האט רבי אליעזר געזאגט צו די תלמידים בלום מקצר יותר מסשה רביט דאווינט ער דען נאך קרצער פון משה רבינו דכתיב

א"צ להזכיר שמו. שם של מלה :

רבינו דכתיב אל נא רפא נא לה. א"ר חמרא כל המבקש רחמים על חבריו א"צ להזכיר את שמו, ולא אדבר שמא דמרים :

שנא' אל נא רפא נא לה

נאר מראבאקען אין הארצען פון וועמענס וועגיין ער בעט שטאמב אל נא רפא נא לה ווארום עס שטייט אין פסוק משה רבינו האם געזאגט פאר הקב"ה, גאט איך קען דיר הייל איהר' ווען מרים איז געווארען מצורען אפר בכי יעקב אפר בכי חסדי רבי יעקב האט געזאגט פון רב חסדאס וועגיין כל המבקש רחמים על חבריו אין ציד להזכיר את שמו ווען א מענטש איז מתפלל צו הקב"ה פון זיין חברים וועגיין בארף ער גיט דערמאנען דעם גאמען פון זיין חבר, ער זאל

דכתיב אל נא רפא נא לה ווארום עס שטייט אין פסוק משה רבינו האם געזאגט פאר הקב"ה, גאט איך קען דיר הייל איהר' ווען מרים איז געווארען מצורען אפר בכי יעקב אפר בכי חסדי רבי יעקב האט געזאגט פון רב חסדאס וועגיין כל המבקש רחמים על חבריו אין ציד להזכיר את שמו ווען א מענטש איז מתפלל צו הקב"ה פון זיין חברים וועגיין בארף ער גיט דערמאנען דעם גאמען פון זיין חבר, ער זאל

וורה (בהעלתה דף קסט ע"א) ת"ת ראציות יוד הא וואו הא

רבי אבא פתח (תהלים פט) אשרי העם יודעי תרומה יו' כחור פניך יהלטון. הכי קראו אוקומה אבל ת"ת זכאין אינון ישראל דקב"ה יבד לון אורייתא קדישא וולויף לון ארחיזי לתדבקה ביה ולמיטר פקדי דאורייתא למזיב בה לעמא דאחי וקריב ליה בשעתא דנפקו ממלכיס דהא כדון אפיק לון מרשותא אחרא וסליק לון לאחאחדא בשמיה וכדון אקרין בני ישראל בני חורין מכלל דלא יתבו תהות רשותא אחרא וסליק לון לאחדא בשמיה דסליק על כלא דשליט על עלאין ותתאין. ומנו חתימותא דלהון קרא לון (שמות ד) בני בכורי ישראל כנוונה (דקדושה) עלאה. (וע"ד) קסל (ס"א וקטל) כל בכור דלעילא ותתא ושרא קטירין וחסירין דעלאין ותתאין בנין לאפקא לון ועבד לון בני חורין מכלא. וע"ד לא בעא קב"ה ולא מאלך ולא שרף אלא חיוב. ועוד דהא חיוב ידע לזכרנה ולמנדה כלל ומשמרי חסירין זאלו אינון ברשותא דשליחא אחרא אלא בדידי. ת"ת כההוא ליליא דבעא קב"ה לקטלא כל אינון בכורי כמה דאתמר בשעתא דרמש ליליא אתו מומריין לומר' קמיה אמר לון לאו עידן הוא דהא שירחא אחרא מומריין כלל בחרעא בשעתא דאחסיבין ליליא אתמר רב לון בני חורין מכלא ומלכתי עליי וכל משרין כלהו הוו זיימין להון לקליהון דישראל בחר דלתגורו רשימו לבתיהון מההוא דמא ומדמא דספסא כתלת רשימין (שם יב) על המשקיף ועל שתי המונות. ת"ת הא אוקומה בנין דאיהו רשימא קדישא ומחלל כד חיוב נפיק וחמי ההוא דמא דהוא רשים על ההוא פתחא מיס עלייהו דישראל. ה"ט ד ופסא יו' על הפתח וגו' :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

רכב"ם הלכות תפלה פרק ז.

(א) סדר תפלות כך הוא, בשחר משכים אדם ומברך ברכות אלו. וקורא הזכירות ומברך לפנייה ולאחריהם. וקורא אח"כ שמע ובכרך לפנייה ולאחריה וכדלג קדישה מן הברכה ראשונה שלפניה. שאין היחיד

מספר חסידים סימן ער עה. אל תהי' בו לזכר כשאת מדבר בגלות דכריס ס'אין הרעם סובלתו ונוח לך נשעילו ענושותו ותפשו בדכריס אל תחוש לזה כי מה חסידים דכד ואל' תקטע שום אלם אפי' נכרי כלשכ סמם שפסא ייה' אלו לזכר כמפסד רופס החזירים. אל תגביה

(א) סדר תפלות כך הוא אזוי איז דער סדר פון דאוונען בשחר משכים אדם ומברך ברכות אלו ועדער מענטש דארף אויפשטיין פריה און זאגן דיא אלע ברכות וברכות התורה אונג אפר נתן לשכוי בינה אונג די אלע ברכות וואס שטייען אין סידור' וקורא תפילות ומברך לגיהי' ויאחריהם נאברעם זאגט מען ברוך שאמר הודו ואנו וויא עס שטייט ווייטער' אונג ישמכח וקרא אתך כך שמע ומברך לפנייה ויאחריהם נאברעם מען עני די ברכה פון ויצר אור ביו ויצר המאורות אונג די אנדערע ברכה אהבה רכה ביו הבחר בעמו ישראל באהבה, אונג זאגט קריאת שמע אונג אמת ויציב ביו גאל ישראל, דאס איז אויב ער דאווינט מיט אמנין. אבער דער וואס דאווינט אליין אן אמנין וסגל קדישה מן הברכה ראשונה שלפניה זאל ער איבערהויפן די קדישה פון די ערשטע ברכה וואס פאר קריאה שמע וקדוש אונג ברוך פבור ה' מקדומו זאל ער גיט זאגן שאין

אל תהי' בו לזכר עם איז דא איין זאך וואס מען דארף גיט פארשעמען בלאהר סדר בנאות דברים שאין תדע' סובלתו אז איינער הערם וויא זיין חבר קעמ מיט גרויסקייט אעלעכע רייד וואס ער קען דאס גיט ליידיג ויח' לך להשפילו בגאווה ולחשו בדבריו אונג דוא קענטסט איהם דערגיידערין פון זיין גרויס' קייט אונג קענטסט איהם ווייזן אז ער קעמ גיט ווי מען דארף אל תהי' ליה זאלקסט דיר גיט מצער זיין וועגיין דער זאך, אונג זאלקסט גיט זונגען איהם צו דערגיידערין בי מה תריו' ברך ווארם וואס וועסטו פארדינען פון דער זאך וואס דוא וועסט איהם נידעריג מאכין אדער אז דוא וועסט איהם ווייזן אז ער קעמ גיט וויא מען דארף ואל תקטור שום אדם אפילו גבי דוא זאלקסט ביון מענטשין דערצערענען אפילו אנגי אויך גיט בלאהר אמת השבח יהיה אתו לזכר דוא וועקט אמהל פארנעסין אז דוא האקט איהם דערצערונג, אבער ער וועט געדיינקען

קוץ להביט עומ, אך כל דרכך מדבר עמוס וכדו, כי דברי חכמים נבחת נשמיים. וכל חכמה דברים כאלים. אם תפסוד בין חכמים וכל בין חכמים אל חכמה טובה. אם נלו לניס עמוס עשירי פסוקים ומדברים דברי ככלו אל מוכיחם מן יעמלק. אך מלמד מן חלמוד ממשיכים סעמים, כי כלתנות עניים לפדום:

אומר קרושה. ובושהו חותם גאל ישראל מיר יעמוד להתפלל כדי שימוכן גאולה לתפלה. ובתפלל מעומד כמו שאמרנו, וכשילשים יושב ויפול על פניו ובתחנון ומגביה ראשו ומתחנון מעט והוא יושב בדברי התנונים ואח"כ יקרא תהלה לרוד (מוישוב) ומתחנון כמו בתו ופטר לפעשו: (ב) ובתפלת המנחה מתחיל לקרות תהלה לרוד מיישב. ואח"כ עומד ומתפלל תפלת המנחה. כפי כחו ופטר לפעשו. ובתפלת הערב קרא ק"ש מעומד, וכשילשים יושב מעט ויפטר. והמתחנון אחר תפלת ערבית הרי זה משוכה ואע"פ שבדרך השכיבונו אחר גאל ישראל אינה הפסק בין גאולה לתפלה

ובשמשלים נופל על פניו ומתחנון ומגביה ראשו ומתחנון ומברך לפניו ולאחריו וסומך גאולה לתפלה ומתפלל ק"ש ומתחנון אחר תפלת ערבית הרי זה משוכה ואע"פ שבדרך השכיבונו אחר גאל ישראל אינה הפסק בין גאולה לתפלה

כמעשה רועה החורים אזוי וויא עם האם גימראאין מיט דעם גוי וואס האט געפיערט חוירים וויא עם שטייט אין מדרש בכה פרשה סגן אל תנבית קולך להשיב עות אז דוא דארפסט איינעם ענפערין זאלסטו גיט ענפערין מיט אהויקע שטימקע אונ גיט מיט העזה אך כל דברך תדבר בענה ובכבוד נאר דייע אקע רייד זאל ויין מיט גידערינקייט אונ מיט פבוד כי דברי חכמים נבחת נשמיים ווארום דיא בייד וואס דיא חכמים ריידן מיט שטימקייט, ווערין זיי פעקער אנגענומען וויא מען רעט מיט גרויסקייט אונ מיט געשפרייא זאל תרבה דברים בסלים זאלסטו גיט ריידן פיל לדיינע רייד און עמדת בין אנשים וכל לשון בין נשים אל תרבה שיה או דו שטימקע צווישען מאנסלייט זאלסטו גיט פיל ריידן, אונ אז דוא שטימקע צווישען ווייער זאלסטו געוויס גיט פיל ריידן אם באו לצים בסקום מושבך פתאום ויבדרים דברי הקאי אויב אויף דעם ארמ וואס דוא ויצט וענען פולצולנג געקומען מענטשין וואס לאכין פון תורה אונ מצוה אונ זיי ריידן שלעכקע אונ נאדעען רייד אל תוכיחם מן שואף זאלסטו זיי גיט שטימקען טאמער וועלן זיי ריה פייגמ האקין גל סאגלם מן תלמוד ספשיהם הימים גיאי אונעק פון וויא טאמער וועקטו ריה אפלערנען פון זייערע שלעכקע מעשים דוא זאלסט אויף אזוי טאהן פי הליצנות שיה לערה ווארום דער מענטש וואס לאכט פון תורה אונ מצוה אונ רעט מיואקע רייד, דאס איז דיא אנדעקע עבירה פון נורה, ווייר דיא רייד בריינגען דעם מענטש ער זאל קונה זיין:

זאין תיחוד אומר קרושה (וארום אאיינציגער מענטש אן אמנין זאגט גיט קרושה וכלשהו היה גאל ישראל מיר יעמוד אונ אזוי וויא ער זאגט אפ דיא ברכה גאל ישראל זאל ער זיך באלד שטעלן דאווען שמונה עשרה כדי שיקסוד גאולה לתפלה דיא ברכה גאל ישראל זאל זיין צו זאמען מיט שמונה עשרה ומתפלל מעומד כמו שאמרנו אונ מען זאל דאווען שמונה עשרה שטייענדיג אזוי וויא מיר האפין שוין זאגט דעם דין וכשילשים יושב ויפול על פניו ויתחנון אז ער וועט ענדיגען שמונה עשרה זאל ער זיך וועצן אונ זאל פאלין אויף זיין פנים ועד זאל לייגן זיין פנים אויף די רעכטע האנט אונ זאל זאגן רחם וחנו תפאתי (וויא עם שטייט אין סידור) ומגביה ראשו ומתחנון מעט והוא יושב בדברי התנונים נאכדעם הייבט ער אויף דעם קאפ אונ זאגט נאך אביסיל התנונים שומר ישראל ונתנו לא נדע ויצענדיג אחר כך קרא תפלת לרוד מיישב נאכדעם זאל ער זאגן אשרי אונ נאך לציון גואל אונ עלינו ומתחנון כפי כחו ויפטר לפעשו נאכדעם זאל ער זאגן התנונים אזוי וויא ער קען, אונ גיט עסין אונ האנדלען אדער ארבעטן, ויעדענער וואס זיין גישעמט אזוי ובתפלת המנחה מתחיל לקרות תהלה לרוד מיישב אונ צו מנחה זאל ער אנדייבן אשרי אונ זאל זאגן ויצענדיג ואחר כך עומד ומתפלל תפלת המנחה נאכדעם זאל ער זיך שטעלן אונ זאגן שמונה עשרה וועגן מנחה וכשילשים אז ער ענדיגט שמונה עשרה טפל על פניו ויתחנון זאל ער פאלין אויף זיין פנים נער זאל לייגן זיין פנים אויף דיא לינקע האנט אונ זאל זאגן רחם וחנו תפאתי (וויא עם שטייט אין סידור) ומגביה

ראשו כפי כחו נאכדעם הייבט ער אויף דעם קאפ אונ זאגט התנונים ווי ער פארשטייט צו זאגן ויפטר לפעשו אונ זאל גיין צו זיין האנדלען אדער צו זיין ארבעט ובתפלת הערב אונ צו מעריב קרא קראא שמע ומברך לפניך ולתתיה זאל ער זאגן והוא רחום. איך בברך מדיני ערבים, אהבת עולם, קריאת שמע, אמת ואמונה ביו גאל ישראל השכיבונו. ויסמוך גאולה לתפלה באלד נאך די ברכות זאל ער זאגן שמונה עשרה ומתפלל מעומד אונ זאל דאווען שמונה עשרה שטייענדיג וכשילשים יושב כפי ויפטר אונ אז ער וועט, ענדיגען שמונה עשרה זאל ער אביסיל ויצען אויף זיין ארמ אונ וועט גיין צו וואס ער דארף ונאך שמונה עשרה זאגט מען עלינו והמתחנון אחר תפלת ערבית הרי זה משוכה אונ דער מענטש וואס זאגט התנונים נאך די שמונה עשרה פון מעריב, מודה ער גומ ואף על פי שבדרך השכיבונו אחר גאל ישראל אפילו מען זאגט השכיבונו נאך די ברכה גאל ישראל, פון דעסער זון ג אינה הפסק בין גאולה לתפלה אזי ויפטר לפעשו ויתחנון ויענען גידעכונט ביידע פאר איין ברכה והייגט אז תבי שתייה ברכיה אחת גאל ישראל מיט השכיבונו ויענען גידעכונט ביידע פאר איין ברכה והייגט אז מיר זאגן ברוך די לטיף אמן ואמן איז אלע דרייא ברכות גידעכונט ווי איין ברכה בין נעל כל מששין:

להמשיך מתי' דמי' יהוה נפשי יהוה יתוה. רוח יוד האוואו הא. נשמה יתוה חיה יתוה די רמילי יו"ד אל שם בן שבעשית ביקוד חולם :

ו וּבְדִין תַּעֲבִיר לְהוֹן : וְכֹה תַעֲשֶׂה לְהֵם לְמַדְרֵם
 לְכַוּאֵיהוֹן אֲדִי עֲלֵיהוֹן
 מִיָּא דְחַמְטָאָא וְעֵבְרִין
 מִסְפֵּר עַל פִּל בְּשִׁרְתוֹן
 וַיְחַרְוּן לְבוּשֵׁיהוֹן וַיִּכְפוּן :
 ה וַיִּסְבּוּן תוֹר בַּר תוֹרִי
 וּמְנַחֲתֵיהָ סוּלְמָא דְפִילָא
 בְּמִשָּׁח וְתוֹר הַגִּינוֹן בַּר
 תוֹרִי הַסֵּב דְחַמְטָאָא :
 ט וְתַקְרִיב יֵת לִי וְאִי
 לְקַדֵּם מִשְׁפֵּן וְיָנֵא
 וְתַכְנֹשׁ יֵת כָּל פְּנִישְׁתָּא
 דְּבַנֵּי יִשְׂרָאֵל : י וְתַקְרִיב
 ת"א וְכֹס חַמְטָאָא לֵהֵם לְסַמְרִי. ס'
 הוֹכֵר ס' תוֹרִי : וְהַעֲבִירוּ
 סַמְר. נִזְרַע : וְכֹס שֵׁנִי בִּין בְּקֵר.
 סוֹרִיטֵס וְזִכְרִיטֵס מִעַם סַמְרַע' :

רשב"ם (1) והעבירו. ויעבירו אבל והעבירו הוא לשון צונו כמו והעבירו אל ה' :

שפתי חכמים

ס לא מפני שאר טעמות שבעל טעמות אין הויה לריכס בדין :
 ע (מנחה בלילה) ונע"ג דבשאר עובדי ע"ל לא הליכיס טעמא
 אלו שאני עובדי העגל נלקו בלעמט כמו שדרש על ספוק כי
 פרעו הוא כי פקעה ארצן שלמדו ג"מ מעם שזמלר גבי מלעם
 רכשו יהיה טעמו : פ אע"פ דחסיב ואת סכסכ השני וגו' גבי
 קרבן חסיב היינו ממוס דחסיב גמי סכסכ האחד אבל הלא
 לא חסיב אחר א"כ אין נוסל כלל ג' שני : צ כ"ל דמס שתי' ר'
 מעס דכרשן סכסוכו כד ו' ליקרב לומר נעביל ס"ל ממוס סלא
 מליבו סר אחד לנדו בלא מין אחר עמו רק בע"ל : ק כ"ל מס
 שפי' אף חסמל לא נאכרת אע"פ ששאר טעמות נאלקין ו' הורחט
 שפי' סיהם ומדע לך שחולט שפי' סיהם דשפי' סיהם להם לנכרי'
 לחטות ע"ל עס פ"ב סעולה לדין כל לנדו בעובדי ע"ל ולמה
 סכיוו סר לחטות אלא שורחט שפי' סיהם סכיוו סר כולחט שפי'
 סיהם. אבל בלא"ה נוכל לומר סיהם הורחט שפי' סיהם חסמל
 חילופה נאלחט ו' סיהם כל מלואוס ללוים שנחמכנו דכ שדרס
 ולא חילופה חסמל : א טעמיס סיה' מחלר דשדרס ומיעמ' מס עולה
 לא נחמו כפרה אלא על הכבוי' דכלעיל. מ"מ כיון שסכרווס סיו
 כל ישראל סלא סלו כל ישראל :

רשיי

(1) הוה עליהם מי חמאת. של אפר הפרה מפני טמא
 ס מתיס סכסכ : והעבירו תער. מלחתי בדכרי רכרי משה
 קדרשן לפי שזמנו כפרה על הכבדות שעבדו ע"ל ע והיא
 קרויה זכמי מתיס והמלווע קרוי מת הזקיקס תגלחט
 כמלוועי' : (ח) ולקחו פ ר בן בקר. והוא עולה כמ"ס
 ועשה את האחד עולה והוא קרבן לנדו בע"ל : ופר שני.
 (ח"ב) מה ת"ל שני פ לומר לך מה עולה לא נאלחט אף
 חטאת לא נאלחט (ע"כ דכרי ר"מ) וכזו יש סמד לדכריו
 בת"כ צ וזומר אפי שורחט שפי' סיהם ששטי' ק היה
 להם להביא להטחט ע"ל עס פר העולה : (ט) והקדחת
 את כל עדת. לפי שהלוים נחמוס קרבן חתמתיס
 יבואו ועמדו על קרבנר ר ויסמכו את ידיהם עליהם :

ליקוטים על התורה

(א) והקדחת את כל עדת בני ישראל וגו'. הקדוש היה
 האב ניואנס צו משה דוא ואלסם פארזאמלען
 אלע יודין. וייל דוא יודין האבין בכפר גינען אויף די יודין.
 ווי עס שטייט אין פסקי דלפטר. על בני ישראל אויף ווי אקרנן
 ויאם אין סכפר סו' דער בשל דבית אריוף ליגינן וינען הקנס
 אויף דעם קרבן. אויף האם באם יבאסינן די יודין ואלין אריוף
 ליגינן דוא הקנס אויף די לויים. אונ וייל דוא לויים אבין
 געבראמט פארו צוויי זאכן. צו הישען דעם סקדש אונ צוא
 זינגען דאס און פאר די יודיסמוענין. דאס צווייטש צו בעדינען
 דוא בלויים מיס אלע הייליך וואס די פרינים נעלין דארפן אין
 סקדש. האבין דוא געבראמט קנה דין דוא לויים צוא
 גיפיר נאך. אונ אקרנן האם געבראמט קנה דין די לויים צוא
 זיין נאך. אונ אפינעמיש איז מען קנה מיס אויפגעבוי'ן דריבן
 האם פון אויפגעבוי'ן דוא לויים צווייא קאהל. אין קאהל

בשרפס אף חסמל נכרשט שאינע שפי' ה"א"ס : ד אע"פ שסנול' פל כל יברחל קחא ככרות קהל

פירוש לתורת אלהים

(1) וכה תעשה אונ אויף זאלמס טאן זיי צו רייניגען
 תוה עליהם דו זאלמס אויף זייא שפרענענען נפי חמאת
 דיא וואסקער וואס מען האמט אויס נעמישמיט מיט
 דיא אש פון דער פרה אדוקה ויגביוו השר אונ
 זייא זאלען אפ גאלין דיא האר פון זייער לייב
 וכבסו אונ זיי זאלען וואשען גידיהם זייערע קריווד
 חמטרי אונ זיי זאלען פיר בן זיין ריין : (ח) ולקחו אונ זייא
 זאלען נעמען פיר בן זיין רובי : (ט) ולקחו אונ דוא
 זאלמס מאקען גינענען דיא לויים פאר דעם
 אוהל מועד ויחלף אונ דוא זאלמס מאקען איין
 זאלמלען נאר די עדה פון דיא ישראל : (1) והקדחת

את־הלוים לפני יהוה וסמכו בני־ישראל את־ידיהם על־הלוים : ית־ידיהוּן על־לוֹיֵא . ית־לוֹאֵי קָדָם יי ויסמכוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ליקושים על התורה

האם אהרן אוֹפֵקֵדוּתֵיבִין דִּיא לִיִּים פִּאר דִּיא יִדְיָנִים וְעֵינִין , דָּאִם צְוִיִּיקֵס מִאֵלֵה הָאִם אוֹיִפְקֵדוּתֵיבִין דִּיא לִיִּים פִּון אֲתִיָּוִם וְעֵינִין אוֹן פִּאר וְיִינֵע , קִינְדֵרֵר דִּי כְתִיבִים וְעִי אִבְרֵנְנָאֵלוּ :

פירוש לתורת אלהים

אונ דוא אַלְקָסַט נִינְדֵהנֵעֵן דִּי לִיִּים פִּר נָאִם וְסָמְכוּ אונ דִּי יוֹרֵן וְאַלְן לִיִּינֵן וְיִינְעֵרֵע הֵעֵנַט אוֹף דִּי לִיִּים :

נביאים זכריה ג

תרגום

לחמשך מנ"ח דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצה אדני נשמה דהודו יהוה חיה חיה דנצה יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה :

א ויהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלאך : ב ויען ויאמר אל־העמדים לפניו לאמר הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונף והלבש אתה מחלצות : ג ואמר ישימו ענף מהוד עדר־ראשו וישימו הצנף המהוד על־ראשו וילבשהו בגדים ומלאך יהוה עמד : ד ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר : על בישיה ושוואו מצינף דכין אל רישיה ואסכוהי אתמא דכשרא לכהונתא ומלאך דין קאים : ד ואסחיד מלאך דין ביהושע למיקר :

מצורת דוד

(6) ויחוספ וגו' . ועומד וגו' . ר"ל כשעה שעמד לפני המלאך היה עדיין לבוש בגדים המלוכלכים ר"ל עדיין סוּח מלוכלכ כזה הפיון כי עוד ישבו השמים הנכבדות מתח כיוו ואל נמשו אותן והוא לא ימחה כבם : (3) ויען ויאמר : המלאך שעמד יהושע לפניו אמר אל המלאכים העומדים לפניו הסירו מעל ראשיכם סנדלים המלוכלכים ר"ל הפרשו את כיוו מנכוחתם הנכבדים למען יוסר סעון מיהושע : ויאמר אליו : המלאך אמר ליהושע : רעה הפעלתו . ממה שפיתו להפסיק כיוו מהנכבדות העברתי מעליך הפיון שהיו כך עה שלם תמית כבם : וכבש . לוייתו להלביש אותך ממלכות . ר"ל כשיסור הפיון יגולה הוכות : (1) ואומר : זה המלאך זכריה שאמר המללתי עניו שישימו על ראשו ענף סוּח ר"ל שיהיה כחך כסונס גדולה ליהושע : וילבשוהו בגדים . ר"ל היה נגלה וכיוסיו : ומלאך ה' עומד . ככל משך סומן שנעשה כל זכ : (7) ויעד . אמר כל המעשים הכבדים המלאך דביהושע :

דעם פירוש עברי מיישש נעפנים מען בייא דער הפסורה פון דער וואך .

כתובים תהלים מב

לחמשך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת גון יוד נשמה רמלכות יו הו וז הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה רמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א למנצח משביל לבני־קרח : ב כאיל תערנ על־אפיקי־מים : א לשבחא בשבילא טבא על ידיון דבגני קבא : ב היך

מצורת דוד

(6) משביל . כזה ילמדו דמת והסכל להספלו על הגולה : (3) כלי . כמו ה־לי הועסק על חסרון הים כשארן לס

פירוש עברי מיישש

א) למנצח משביל לבני קרח דרס קאפיטול איו געוואנגען געווארען שטארק אויף דעם אינסטרומענט וואס ער דייקט משביל לבני קרח : א) כאיל תערנ על אפיקימים אוי וויא א אינר וא חיה וואס זי הייקט אילן גלוסס אימקער צו זיין ביי די קנאלן וואסער

י דִּיא בְּנֵי קִרַח הֵאָבֵעֵן אִיִּים נִקְלֵתִים דָּעִם אִיִּנסְטְרוּמֵנְטִים .

תרגום

בהעלתך יום ב כתובים

ק"י 219

אֵיילָא די מרג' על פרזירי
 קמ'א תיקנ'א גפשי קרנ'א
 לת'ה יי: י צחת ד'ה גפשי
 לאלהא תקיפ'א תיא וקריק'א
 זיקתי איעיל וחקמי יו' ש'קנמ'א בני: ד הות לי דמעתי למסרי יי'סמ'ולי' ב'נימר די סנ'ה ב'ל יוק'א
 אן הוא א'רה'ה:

מצורת דוד

לכוות המלחון כן נפשי ונו': (3) נעלה נפשי ממלוח אני
 לבית אליהם מהלוח כנענו תמים ומשכל עמי אטוח לכוות סני
 כי כבית המקדש: (7) היתה לי ונו'. דעפות כביות סמה לי
 וכן נלמד: כמכה וסכה ולא פלכל (ש"א)

רש"י

(ג) מתי אבוא וגו' לעלות לרגל: (ד) אמור אלי.
 האויבים:

פירוש ע"מ

נאמ: (ד) היתה לי דמעתי לחם יום ולילה קיינע פרען
 וענען מיר געווארען אגענויניק'קע נאך טאג אונ
 נאכט אזוי וויא ברויט וואס מען קען אן ברויט
 גיט אויס קוקען. אזוי קען איך גיט אויסקוקען אן
 גיוויין ביימער אלי' כל היים איה א'יה'ה אז אלע טאג זאגן
 מיר דיא עפרים ווא אזוי דיין נאמ וואס דו פאר
 זיקערסט זיך אויף איהם זאל עך דיר קעלפען:

וואקער זאזוי איז איהר נאמור] בן נפשי תרגו א'יה
 אלהים אזוי גלוקט מיין גייסט אימקער צו זיין ביי
 נאמ אין הווי ג'ת המקדש]: (א) צפקה גפשי לאלהים
 לאל חי פאר וואס דארשט אזוי מיין גייסט צו זיין
 אין גאקס הווי, ווייל עך גלוקט צוא אונזער
 באשעפער וואס עך לעקט אייביג. מתי אבוא וקריק'א
 פני אליהם דרום האף איך אונ טראכט ווען וועל
 איך קוקען אונ וועל שוין גיעהן געווארען פאר

ברמנורא

משנה פסחים פרק ב

עיקר תו"ם

כל שעה שמותר לאכול. מלגל קחמך כל שעה שאוכל מאכיל ונקט לה בתרי לשיט משמע דלחרי גברי קאי וה"ק
 כל שעה שמותר לכהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמתו ומתני' ר"ג הוא סר"ג אומר חולין נלכלין כל
 חרבע ותרומה כל המש לאלית הכתוב כוותיה אלא בין בתרומה בין בחולין זולכין כל חרבע וחולין כל המש ושורפין
 נחמלת שם: מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. גריכא דלי תנא בהמה הוה אמיעא כמנה דלי משיירא חזי ליה
 כמיה וחתול ותולדא

כלי אמטני דגזרנה דעלכות דיריסא אלהים

[6] שמואל. לדיקא סיטרין
 הדודק כל חשעש אטיו
 מותר לכוול לינו מותר להאכיל
 כס"י: (6) ובמות' הקשו כי
 שרי להאכיל והקשו בס"ק מ"ג
 ונה שמשייר יימנו כנענא
 ופרש"י שגא טפול חוליה כו'
 ומיין חרובס' והרל"ש תי'
 וסוף עומד עתיס ולא יעליס טיבוי פהס עד שיאכיל ויעבר
 סמכויר ומתני' היתר כנענא אתי לנשפעין כו' ה"פ דלי
 מי כנענא דלי משיירא קא חזי זיכ דחף חס מעתמ סכדל
 יעליס פיניו יהוור ויעבר כו': (ג) חס לא דיטלו וכו'
 דפת"ל דלמא אכיל מיניס. חוס': (ג) סו' משתחלת כו':
 (7) כנענא כאלו הוה כנענא סמכיר כנענ' עכ"ס: (ה) זע"ל
 דלתי' לומר כנענא חזן דרבינ דשס ופסקא קדוסי' זכרי' ושרי
 ס"א לענעס כל דפקדס דמעמס דרבינ עקדס והפסקר צ"ד הפקר

כל שעה [א] שמותר לאכול לבהמה לחיה
 ולעופות ומוכרו לכותי ומותר בהנאתו. עבר
 זמנו אסור בהנאתו, ולא יסיק בו תנור וכירים. ר'

אימא חין אכל בהמה וימנין דמשיירא ולאן אדעתיה לבערו
 ועבר עליה על כל יראה (ב) אימא לא קמ"ל עוספות איירי
 דתני בהמה וחיה תנא גמי עוספות: ובוכרו לכותי.
 לאפוקי מב"ס דלחרי לא ימכור אדם חמלו לכותי אח"כ
 וידע צו שיכלה קודם הפסח דקסבר מלווה חזי לבערו
 מן העולם ולא שיהיה קיים: ומותר בהנאתו. בהנאת
 אפר כנען חס מרכיב בלור קודם זמן איסורו מותר להינות
 באלרו וחפ"י לאחר זמן איסורו: עבר זמנו. משתגע
 כאלו היה מאיסורי הנאה של תורה (ד) ואם
 קדש בו אשה חין חוששין לקדושו (ה) וחפ"י כחמן נוקשה כגון דגן שפפל עליו דלף וכו"צ שפסס עמון חין איסורי
 אלא מד"ם חס קדש בו אשה חין ז"ד מהגביט שעה ז' חין חוששין לקדושו: ולא יסיק בו תנור וכירים. לר"י
 לאפוקי דלחרי חין ביטור מוח' אלא סריפה מהו דהימא כדדי דקא סריף ליה לכהני מיניה קמ"ל ללא דלפילו
 כדרך ביטורו אסור ליהנות ממנו מתי זמן איסוריה:

האבין פון די אש פון די חמץ גבר ופנו אז די צייט
 איז אריבער. עם איז שוין גיקוקען דיא זעקקסע
 שעה נאך וייגער עלף. אפילו דער איסור איז נאר
 סדרבדן, פון דעסמוענין אסיר בהנאתו קאר מען
 גיט הקאה האבין פון די חמץ ולא יסיק בו תנור וכו'יים
 אונ מען קאר גיט אויס הייצין מיט די חמץ אארבי'
 אונ

פרק ב א כל שעה שמותר לאכול די נאנצע צייט וואס
 הפהן מען. עסין ערב פסח הרוקה
 וואס איז חמץ, דאס איז דיא פינפקטע שעה פון
 ציעהן פון עלף מאכיל מענ אישראל מאכין עסין די
 חמץ פון חולין לכהני לחיה ולעופות צו אברהקה אונ
 צו אחיה אונ צו עופות ומוכרו לגבוי אונ עך מען
 פארקופין צו אגוי וסופר בהנאתו אונ עך מען בהנאה

בהעלתך יום ב

עיקר תו"ט

וכס הסקירו תמונו, רש"י: [כ] מפיל לים. פי' שמימי ים סגלח
דבס סגלח אין פסיק עובדס ואלו פירור נה"ק מפסד וזכר
ליום מפרק ומפיל לים כדכס בנמצא: (ו) פי' ככל פלג דלטו
ככל צה"ב לא כותר בשום מקום: (ז) דלע"ג דסדכסו סלטו
ק"ל ע"כ"ס מ"בסל אינו קודם ולכ"ך שפאלר מעכשו

והורה אומר אין ביעור חמץ אלא שרפה וחכ"א
אך במפרס וזורה לרווח או [ג] מפיל לים: ב חמץ
של כותים שעבר עליו הפסח כותר בהנאה ושל
ישראל אסור בהנאה שנאמר וליא יראה של
ג כותי שהלוח את ישראל על חמצו. אחר הפסח
כותר בהנאה. [ג] וישראל שהלוח את הכותי על
חמצו אחר הפסח אסור בהנאה. חמץ שנפטר
עליו מפותל הרי הוא במכוער. [ד] רשב"ג אומר
כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו: ד האובל
תרומת חמץ בפסח בשוגג משלים קרן וחובש

ר"י אומר אין ביעור חמץ אלא שרפה. הילוף
מותר לאסור בהנאה וענוש כרת כחמץ ומזוזה בשרפה
ולא כדבר אחר ורובן לא ילמי מותר להכליל שור הנסקל
ויזיה באסור באכילה ובנבלה וענוש כרת וזמנו עתון

שרפה: ב מותר בהנאה.
לאו למימרא דבאכילה אסור
אלא חידיד דכע"י למתנא
סיפא ושל ישראל אסור
בהנאה חמי נמי גבי מטוס
מותר בהנאה אי נמי מטוס
דלויח דנהנו איסורא כפת
של כותי (ו) מטוס הכי לא
קתני בדתיה חמץ של כותי
מותר באכילה: (משום)
שנאמר וליא יראה לך.

כלומר קמח קמסין ליה הוחיל ועבר על כל יראה
לך כ"ג חריש קמי חמץ של כותי מותר משום שנאמר
לא יראה לך ודרשין שלך אי אתה רואה הכל אתה
רואה של אחרים: ג כותי שהלוח לישראל. מעות:
על חמצו. קודם הפסח וז"ל יהישראל חס לא הכאתי
לך ממות עד יום פלוני קמה מעכשו וכגון שסריטו אללו
מותר בהנאה. דכוון למסא וימניה ולא פרטיה ולא הוי
דמשעו סדכסו אללו כוה דקדיה: וישראל שהלוח לכותי ולא הוי
במכוער. וזע"כ לר"ך דלעלו שחא יספק הנל כמועד
וכמה הפיסת הכלב (ח) ג"ט: ד בשוגג. שגג
בפסח אסור בהנאה: ולא שום מידי מטוס דנאכל
תרומה כגונג כתיב ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש

(1) צביתו וסאה אללו הכותי כל ימי הפסח. לאחר הפסח
מוסר גבוייחא דברשות של כותי הוא אגלחי מלחא למפרע
דמשעו סדכסו אללו כוה דקדיה: וישראל שהלוח לכותי ולא הוי
במכוער. וזע"כ לר"ך דלעלו שחא יספק הנל כמועד
וכמה הפיסת הכלב (ח) ג"ט: ד בשוגג. שגג
בפסח אסור בהנאה: ולא שום מידי מטוס דנאכל
תרומה כגונג כתיב ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש

חמץ אין גילענין בייא דעם גוי איבער פסח אחר
הפסח מותר בהנאה או דרי צייט אין גיקומען נאך פסח
דער יוד ואל גאהלין דעם חוב אונ דער יוד האט
ניט גיפאלט דעם חוב. דענין יודין הנאה האבין
פון דיא חמץ וואס ביא דעם גוי וישראל שיהיה את
הנכרי על חמצו אונ אויב איזר האט פאר בארנט
געלט צו אנו אונ דער גוי האט גיגעבען חמץ
פאר אמשפון צום יוד ופאר פסחו אונ דער גוי
האט גינאגט צום יוד אויב איך וועל דיר ניט
צאהלין דעם חוב צו דעם מאג ואל ויין דער חמץ
דיין פון היינטיגען טאג. אונ דער חמץ אין
גילענין ביי דעם יודין איבער פסח אחר הפסח אחר
הנאה נאך פסח אין די צייט גיקומען דער גוי ואל
צאהלין דעם חוב אונ דער גוי האט ניט גיפאלט
דעם חוב. פארין יודין ניט הנאה האבין פון דעם
חמץ וואס ביא דעם יוד ויין פסח אין דעם שוין
גינען יודישער חמץ חמץ שפלה עליו פסלה חמץ
וואס אויף איהם אין ארויף גיפאלין אונאנט אדער
אבארנ דרי הוא כמכוער אין גלייה ויאי קען וואלט
די חמץ פאר ברענט, רבן גמליאל: זאנט כל שאין
הכלב יכול לחפש אחריו אויב אהונט קען דעם חמץ
ניט אויף גראבין גלייה חמץ אין פאר גראבין טיף
דרייא מפתים אין גלייה ויאי דער חמץ אין פאר
ברענט: ד האבל תרומה חמץ בפסח אויב אישירא
האט גיגעסין הרובה וואס אין חמץ און פסח
כשאר ער האט ניט גיוואקסט או דאס אין הרובה

אונ ניט אקוימען. רבי יהודה זאנט אין בשר חמץ
אלא שרפה דאס אויסקראמונג פון חמץ אין נאך מען
זאל דיא חמץ פאר ברענען ויחכים אפרים אונ דיא
חמכים זאגין אף גפר וזורה לר"ח ער מעג דיא חמץ
צו ברעקלען אויף קליינע שטיקלאך אונ פאר
שפרייטן צום וויינד או פסיל לים אדער ער ווארפט
אריין דעם חמץ אין ים: ב חמץ של אינו ישראל חמץ
פון אגוי שיכר גענו חמץ וואס אין אריבער פסח
מותר בהנאה מעג מען פון דעם חמץ הנאה האבין
אונ עסין מעג מען איהם אויף ושל ישראל אונ חמץ
פון אישראל נאך פסח אסור בהנאה פאר מען ניט
הנאה האבין. אונ עסין וואס פאר מען געוויס ניט
שנאמר לא יראה לך שאור וואס פאר מען געוויס ניט
הורה עס זאל ניט גינען ווערין כייאדיר זאענע
מייג אום פסח אונ ווייל דער יוד האט געהאלטן
בייא זיך אין שטוב דעם חמץ אונ ער האט עובר
גינען אויף דעם וואס די הורה האט גינאגט ער
זאל דעם חמץ ניט האלטן אין שטוב. דריבער
האבין די רבנן איהם געקנסת אונ האבין געאסרת
דעם חמץ, מען זאל פון איהם קיין הנאה האבין:
ג אינו ישראל שיהיה את חמצו אויב אגוי
האט פאר בארנט געלט צו אידיו. אונ דער יוד
האט גיגעבן חמץ פאר אמשפון צו דעם גוי ופאר
פסחו אונ דער יוד האט גינאגט צום גוי אויב איך
וועל דיר ניט צאהלין דעם חוב צו דעם מאג זאל
זיין דער חמץ דיין פון היינטיגען טאג. אונ דער

נס) דהשתא אינו נוקה ול"ל כל הנוקה אינו משלם ועיניו ככל"ס מודד הדרומה נמי לירך גלוקמי בנינו דאינו נוקה דהיינו כלה כהנכס דהנ"ל ככל"ס אפי' כסוד מתשעתיף דהיינו ל"ק ועל"ס וכו' ותיים כדב' אפי' שגב כו' (י) ולאו דהיסתור לא ש"ך כלל דמי עיני דהקוסה לסקסין ולא כיימיה אלא לביבילס פי' דרמית נב"ח פ"ה דשביעית: (וכא) מילס מנות ריב"ס נמלה: (ובא) א"ל ישראל בתרומה כל דתמן תקמן לא סחכל כו' מי שחינו עובדי על חפתי אלא משום חמץ אפי' כו' ז"ח מילס ילא א"ל ובעשר מנהמה א"כ אחר: [ז] ובעשר כו' מון לירובילס: דמי. מון לירובילס הכי עס מקוביל לגלגל בלא סדתי' וכו' לאסוקי עמטן דאמר דהפי' סיבובילס

משלם לו נעוה אלא פירות התשלומין נעמס תרומה הלכך לאו כתר דמיס אזלין: במזיד. שזיור בתרומה אפי' שגב כחמץ (ט) פטור מן התשלומין: ומדמי עציים. חס תרומה עמאה היא (י) אין משלם דמי עיני שהיתה ראויה להסיק תחת תבשילו משום תמיד בתרומה אינו אלא כשאר גזלן דעלמא ומעות משלם לפי דמיס ולא לפי מדה וחמץ נפסק לאו כר דמיס הוא אפי' אסור בהנאה ואף להיסק לא חזי ולא מירי אפסדיה: ה' ירי חובתו. משום חבת מלה בלילה הא

שקוח מחויב לחטול מנה דכתיב נעבר תחלו מנות: בחמיים ובשעריים וכו'. אבל ארוז ודוקן ושאר מיניס לא דכתיב לא תחכל עליו חמץ שכעת יומס תחכל עליו מלות דכריס הנכסיס לירי חימוץ אדס יולא כהן ירי חובת מנה יולא ארוז ודוקן ושאר מיניס אפי' כליס לירי סרמון: וברמאי ובמעשר ראשון שנמלה תרומה. כל הכי למאי אפסריכו מפורסיס כמס' שנת פ' משנין: והכהנים בחלה ובתרומה. דמהו דתימא מנה השוה ורשויה לכל חרס כעני' והלה ותרומה ארטה רחוייה לזריס קמ"ל (יא): חלות תודה ורקיקי גזיר. אין יולאין כהן אפי' שסס מנה גמורה דכתיב ותרמתם את המנות מנה המסתמרת לשם מלה יולאו אלו שאינן מסתמרות לשם מלה אלא לשם זבח: ולמכור ובשוק יוצא בהן. דכל למכור בשוק אמר לה לא חכילנא לה אלא חכילנא של

מען קט ויי אויסגימאהשט אויף געלט פון מעשאר שני אונ פון הקדש והכהנים בחלה ובתרומה אונ פריינים זענען יוצא מיט מצה נואם איז געמאכט פון ריא מייג נואם זיין האבין גינגען פאר חלה אונ פון די הבואה נואם זיין האבין גינגען פאר הבואה אכל לא נפצל אָבער מיט מצה נואם איז געמאכט פון תבואה נואם מען האט פון זיין גינגען תרומה איז מען גיט יוצא ולא במעשר ראשון שלא נפלה תרומה אונ מיט מצה נואם איז געמאכט פון התבואה נואם דער לוי האט זיין גינגען פאר מעשאר אונ דער האט גיט גיגעבן פון זיין תרומת מעשאר צום כהן איז מען אויך גיט יוצא ולא בפעשר שני הקדש שלא נפלה אונ מיט מצה נואם איז געמאכט פון התבואה נואם זענען געבן מעשאר שני אָבער הקדש אונ זענען גיט אויס גיליינט איז מען אויך גיט יוצא ועיי בכס' שבות פ' משנין מלות תודה חלות מצותו נואם מען גביינינט צו אָבערן תודה תיגמי ניר אונ די קיבלאה מצותו נואם אָנזיר גביינינט עשאָן געצט אונ דער האט זיין גימאכט פאר זיך, פאר זיין אָבערן תודה אָדער פאר זייער גיורת איז יוצאין בהו איז מען גיט יוצא מיט די מצה די מצה נואם מען בארף עסין מצה די ערשטע נאכט פסח, נוייל די מצה נואם מען בארף עסין דיא ערשטע נאכט פסח בארף גימאכט ווערן זען דער מצה נואם מען בארף עשאָן לכהו בשוק אונ דער האט גימאכט די מצה פון פארקויפן אין נאם, ווער עס נועט זיין בארפן צו אָבערן תודה אָדער צו גיורת יוצאין בהו איז מען מיט זיי יוצא דיא מצה נואם מען בארף עסין מצה דיא ערשטע נאכט פסח, נוייל בשעת דער האט דיא מצות גימאכט האט דער גימאכט אויב דער נועט

שילם קחו ויחפש בארף ער בצאלתי דעם קחו ויפיל דיא קמץ איז ווערט גינען אונ אפינפמייל סעקע גיטוי אז ער האט גינען אונ דאס איז תרומה פסור מהשולמים דארף ער גיט באצאלן ווארום אז אינשארץ האט גינעסין תרומה כמזיד ער האט געוואוסט אז דאס איז תרומה אונ דער האט געד וואוסט אז ער קאר גיט עסין תרומה קומט איהם קיחה, אונ דער מענטש נואם האט גימאהן אזוי אָבערדיה נואם איהם קומט מיחה אונ דארף בצאלתי איז ער פטור פון בצאלתי ויחמי עציס אונ אז די תרומה איז גינען קמא נואם מען בארף זיא פאר גענען, דארף ער גיט בצאלתי אפילו זיא דאס איז ווערן גינען אויף האלץ: ה' אלו דברים שאָדס יוצא בהו זיי חובתו בשכח מיט די באבין איז אָמענטש יוצא די ערשטע נאכט פסח פאר מצה בחיים אונ דער נאכט מצה פון ווייצין מעהל בשעריים אָדער פון גערשטין מעהל כנסתין אָדער די מעהל איז פון מערקישע ווייץ ובשילוי אָדער פון קארין מעהל ובשבותל שיעל אָדער פון אָבער מעהל ויוצאין גימאי אונ מען איז יוצא מיט מצה נואם איז געד נאכט פון מעהל פון התבואה נואם איז גיקויפט גינען מען פון איין עם האָרץ, נואם מען ווייסט גיט צו דער האט גיגעבן געשאר פון די הבואה צו גיין ובכעשר ראשון גימלה תרומה אונ מען איז יוצא מיט מצה נואם איז געמאכט פון מעהל פון התבואה אונ דער לוי האט זיין גינגען פאר מעשאר, אונ דער האט פון די התבואה גיגעבן תרומת מעשאר צום כהן ובמעשר שני הקדש אָנזיר אונ מען איז יוצא מיט מצה נואם איז געמאכט פון מעהל פון התבואה נואם זענען גינען מעשאר שני אָדער הקדש נאר

בהעלתה יום ב

עיקר תוי"ט

מזה: ו' בחזרת. בערבי חס'א לונג'א כלע"ז: ז' בערבי ובלע"ז אנדי"ו והערות פ' שהא ירק שקורין לו כלע"ז קרשפ"י: וכתמא. מיב הגדל סביבות הדקל (יב): וכתחבינא. אלקרעטני"א בערבי: ובמור. מין כסברתא וואו מ' ביתר: בין לחים בין יבשים. דוקא בקלח שלהם כדאמרינן כסיפא ויואלין בקלח שלהם אבל עלין לחין איין יבשים לא: שלוקים. מנוטלים יותר מדלי עד גמומים: כ ב ו ש י ם . כחומן: מבושלים. כדרך בשול: ומצטרפין לכזית. לללח ידי חובת מרור וה"ה כחמשת מיני דגן שמלפילין ככזית לללח י"ח מזה שורין את המורסן. בזים קרים וכו' פוסרין כדי לתת לפני התרנגולים. אבל חולמין. כרוחמין שכל זמן שהמים רוחמים אינו יכול להחמין. והאידנא נהוג עמלמא ליסורא אפי' בתלועה כרוחמים: לא תשרה את המורסן. לשוף בו כשרה מפני שמחמין כשרייתו אבל ספה היא מורסן על כשרה יבש אפי' שמים עופפים על כשרה (ג): לא ילעום. לא יכוס כשיני: ח' החרוסת. דבר שיטו בו מומע וזיס (יד) ועשו לטבל בו כשר: ואם נתן. לתוך המרדל: יאכל מיד. שהמרדל חד ואינו ממנה להחמין כמו החרוסת אבל כרוחמין מורה ח"ה ל"מ דאסור: ר"מ אוסר. ח' חס: חן לתוך המרדל דסבר חרדל לללח מחמין כמו החרוסת, ואין הלכה כר"מ: לא במשקין ולא במי פירות. דכתיב ובעל מבושל מ"מ (טו): אבל סכין ומטבילין. לאחר ללייתו ולא ארמיין מתבעט טעמו ח"ה אפי' קודם ללייתו

שארם יוצא בהן [ו] ידי חובתו בפסח. בחזרת, ובעולשין. ובחממא, ובתרחבינא, ובממור. ויצאין בהן בין לחים בין יבשים. אבל לא בכבושין. ויצאין שלוקין, ולא מבושלין. ומצטרפין לכזית, ויוצאין בקלח שלהן. [ז] וברבאי ובמעשר ראשון שנמנה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפרדו: ז אין שורין את המורסן לתרנגולים, אבל חולמין. האשה לא תשרה את המורסן שתוליד בידה למרחץ, אבל שפה היא על בשרה יבש. לא ילעום אדם חמיו: וניח על מכתו בפסח, [ח] מפני שהם מחמיו: ח אין גוהנין קמח לתוך החרוסת או לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד, ור"מ אוסר. אין מבושלין את הפסח לא במשקין ולא במי פירות. אבל [ט] סכין ולהררייהו קאי: ז אין ומטבילין. סכין כשעת ללייתו ומטבילין כשעת חליטתו, רש"י זמן שהכבש נלכל כדכתיב על מלוח ומזוים יאכלוהו ומיבו מזבזיס ח' בזמן הזה: (יב) דבר חומס הוא דבג' אמר רבי"ח תמכתה שצ"ה ועל חמתיכה כר"ל ללווחא דדיקלף ואס' ה' דמכחל הוא מעטין הדקל הו"ל לכבש"ח נמי נשקרו על עס מה שבוה דקלף ואינו נרמין נשקרו לתפסה כסיה מה שקורין כל"ה קרין זכ"ה דכתיב כחמיו זכ"ס ח"ה: [י] ובדמאי. אבל כסלל לא ופטי"ג דמעשר ירק דרכין הו"ל עליו כסלל בעיטת, רש"י: (יג) כש"י וכל כסלל דר"ל הו"ל חו"ט אבל כל דר"ל מ"ס מעט ובייני אחרי שמשפס דמיס דכס דמי אסור: [ק] מפני כו': סרקוק מחמין סל"ס סס"ו: (יד) מ"ס קאי נמי למרדל, ופטי"ג סל"ס ופטי"ג סל"ס ופטי"ג סל"ס: (טו) פירות אינן מקטילין: (טז) ורישא דקלף לא תמלכו וכו': ומפטי"ג: [טז] סכין רש"י

ואדער פון הקרבן וואס זענען אויס גילייניג גיווארין אויף געלט איז מען יוצא די מקוה צו עסין קרור: ז אין שורין את המורסן לתרנגולים מען קאר נים ווייקען קלייען אום פסח צו געבין פאר די היקער אבל חולמין אקער אויף קרייען דאי קלייען מיט הייס וואקער מעג מען האשה לא תשרה את המורסן אאשה קאר נים ווייקען קלייען שתוליד בידה למרחץ צו קראנין די קלייען אין קאר זיה וואשן מיט וואס אבל שפה היא בבשרה יבש אקער זיא מען רייניגן דאם לייב מיט טרוקענע קלייען לא ילעם אדם חמין אקענטש קאר נים קלייען ווייץ גיניח על פתו בפסח און לייגין אויף אמפה אים פסח מפני שהם מחמיו: וניחל זיי ווערין חמין: ח אין גוהנין קמח לתוך החרוסת מען קאר נים געבין מעהל אין חרוסת ודאם איז וואקער מיט עסיג איין צו טונקען פלייש או לייך המרדל אדער אריין געבין מעהל אין זענעפט מיט עסיג קאר מען אויף נים ואם נתן און אויב, ער האט אריין גיטאהן די מעהל אין די חרדל אדער אין די חרוסת יאכל מיד וואו רבי מאיר דעם קאר מען באלד רבי מאיר אוסר און רבי מאיר דעם קאר מען באלד רבי מאיר ער אויף נים אין פשילין את הפסח מען קאר נים קאכין דעם קרבן פסח לא במשקין נים אין משקה ולא כמי פירות און נים אין נאפט פון פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהם אקער באשמירען דעם קרבן פסח מיט נאפט פון פירות אדער מיט אנדערע משקה און איין טונקען דעם קרבן פסח אין נאפט פון פארקויפן איז גוט אויב ער וועט זייא נים פארקויפן זאל ער זייא האלמין פאר זיה אויף פסח: ו' ואלו ירקת שארם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מיט די גרינווארן איז אמענטש יוצא פאר קרור אום פסח בחזרת ובעולשין ובחממא ובתרחבינא ובממור. ויצאין בהן מען איז יוצא מיט די ווארצלען ויערע בין לחין סייא זייא זענען פייכט בין יבש סייא זייא זענען פאר טריקונגם אבל לא כבושין אקער נים אז זייא ווייקין אין עסיג ולא שלוקין און נים אז זייא זענען לשארק גיקאכט ולא מבושלין און נים אז זיי זענען אביסקעל גיקאכט ולא מצטרפין לכזית אלא ער זעקט אשמיסקעל פון חזרת און אשמיסקעל פון עולשין און שטיקלאך פון די אנדערע דרייא מינים, און פון אלע צו זאמען האט ער גיגעסין אפיות איז ער יוצא די מקוה צו עסין קרור ויצאין בקלח שלהן און אז מען עקט דעם ווארציל פון דיא פיקה ערלייא קרור איז מען יוצא די מקוה צו עסין קרור ובדמאי אז ער האט גיגעסין קרור פון אעם הארץ וואס דאם איז אספק צו מען האט גיגעבין פון זייא תרוקה און מענער, פון דעקסטווענין איז מען יוצא מיט די קרור די מקוה צו עסין קרור ובממשל ראשון שנמלח חרוסתו און אז ער האט גיגעסין קרור וואס מען האט גיגעבין דעם לוי פאר מעשר און דער לוי האט דער פון גיגעבין תרומת מעשר איז מען יוצא די מקוה צו עסין קרור ובמעשר שני והקדש שנפרדו און אז ער האט גיגעסין קרור פון מעשר שני

ומשבילים אותו בהם. מי תשמישו של נהתום ישפכו מפני שהן מחמיצין:

וזרי לטוך הפסח בני פירות דהכי תנן כצידד זולין סביב כשמן הנהיגה אם חבורת כהנים יאכלו: מי תשמישו של נהתום. שמעון כהה ידיו כשעה שמקטף את המלה: ישפכו. במקום מזרון שלא יאחרו מכוסים במקום ח' ויחמילו:

קען די וואקער אויס גיסקען ספני שמו ספמיצין ווייל זיי ווערן יאער פון די מייג וואס איז אן גיקלעקט אויף די הענט ודי משנה שמעקטט או מען באקט מצה אום פסח אדער ערב פסח נאך האלבין קאנא:

פירות אדער אין אנדערע משקה מען מען פי תשמישו של נהתום די וואקער וואס דער בעקער גיצט אפ צו וואשן אין וויי די הענט, ווייל זאלין קאלט ווערן, צו קעמען מיט וויי דיא מצה יאפני זאל

גמרא פסחים דף ל ע"ב

רשי"ו

הלכה ה' כלה כלי הסמון דגנורס דמלכות דכריס אכרמס א"ל רבינא לרב אשי הני סכינא בפסחא היכי עבדינן להו. אמר ליה לרדיי חרתא קא עבדינא, א"ל הניח מר דאפשר ליה דלא אפשר ליה מאי. א"ל אנא כעין חרתא קאמינא, קתייהו במינא ופרוליהו כנורא והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין. והלכתא אדיי ואדיי ברותחין ובכלי ראשון. אמר רב הונא בריה דרב יהושע עץ פרוז מנגעלו ברותחין ובכלי ראשון קסבר כבולעו כך פולמו. בעו מיניה מאמימר הני מאני דקוניא מהו דודאי אסירי, כי היבעי לך אוכמי וחורוי מאי,

לרדיי חרתא עבדי. לנרכי עושים סכינים העסים: לבר אפשר ליה. שהרי עשיר חתך: קתייהו במינא. להנין מליהם שלא ירפסם החור: והלכתא. לא לרדי לאותבינאו כנורא אלא פרוליהו כי קתייהו נמי סני ליה כהנעלה ברותחין: ועץ פרוז. סמיכין בו את הקדרה: כבולעו כך פולמו. כבולעו מתוך כלי ראשון כך פולמו בכלי ראשון: קוניא. פלוסיס כלע"ז ואל מרס הוא וטוח כחבר: ירוקי. עשון מקרקע שמוכרין ממנה צירף אלו"ס כלע"ז והוא עז וכלעט לעולם: ה"ג יורקי. לא תיבעי לך דולוי אסור דמלרפי וכלעי מלרפי ירוקי:

לאשתמושי בהו בפסחא, ירוקי לא תיבעי לך

נאר די מעקערס מיט דיא שטיקען לייגט מען אריין אין הייסע וואקער, אפער נאר אין אפאם הייסע וואקער וואס קאכט ביי דעם פיינער נאם ווערט גערופין די ערשטע פלי וואס קאכט נעבין פיינער אפ רב הונא בריה דרב יהושע רב הונא דער זוהן פון רב יהושע הם גיזאנט עץ פרוז פגילוי ברותחין ובכלי ראשון אהילצענר קאך לעפיל וואס מען מישט מיט איהם דעם טאפ מיט המצדיגע עסין פשרת מען אים מיט הייסע וואקער, מען שפעקט איהם אריין אין אפאם הייסע וואקער וואס קאכט בייא דעם פיינער קסבר כבולעי נך פולמו רב הונא האלט אזוי ווייא דיא פלי נאפט איין אזוי גיט זיא ארויס צוריק פון זיך דיא איינגעזאפטע, דיא קאך לעפיל האט אין זיך איינגעזאפט הייסע חמץ פון טאפ ווען ער איז געשטאנען ביי דעם פיינער, ווען מען פשרת אים זאל מען אים אויך אריין שפעקן אין אפאם הייסע וואקער וואס שפייט ביי דעם פיינער בעי מיניה מאמימר הני מאני דקוניא מהו לאשתמושי בהו בפסחא מען האט גיברענט ביי אממר די ערדענע פלים געגלייטע מען מען האט אין זיי געניצט חמץ מען מען וויא געזען אויף פסח אדער גיין ירוק לא תיבעי לך דודאי אסירי די ערדענע פלים המצדיגע וואס געגען געגלייזט גיין דארפסטו נאר גיט פרגען אויף וויא מען טאר זיי געוויס גיט ניצען אויף פסח, ווייל דיא גרינע געגלייטע פלים נאפן אין זיך אריין, האבין זייא דאך אין זיך אריין געזאפט חמץ פי תשמיש לא אכמי וחורוי מאי דו דארפסט נאר פרגען אויף שווארצע געגלייטע אדער טייסק

אמר ליה רבינא לרב אשי רבינא האט גיזאנט צו רב אשי הני סכינא בפסחא היכי עבדינן להו ווי מהומ מען מיט מעקערס אום פסח, ווי אזוי מאכט מען המצדיגע מעקערס זאל מען מענין ניצען פסח אפ רב ליה לרדיי חרתא קא עבדינא האט רב אשי גיזאנט צוא רבינא פון מייגעטווענען מאכט מען נייע מעקערס אפ רב ליה האט רבינא גיזאנט צו רב אשי הניח מר דאפשר ליה דלא אוי רעכט ביי דיר דוא ביזט בייך אונ קעקסט קויפן נייע מעקערס אויף פסח דלא אפשר ליה מאי דער מעקעש וואס קען גיט קויפן נייע מעקערס אויף פסח וואס זאל ער טאהן מיט דיא המצדיגע מעקערס ער זאל זיי מענין ניצען פסח אפ רב ליה האט רב אשי גיזאנט צוא רבינא זאג גען חרתא קאמינא אויך זאג מען זאל מאכין דיא המצדיגע מעקערס גלייך ווי זייא וואלמין גיווען נייע קתייהו במינא ופרוליהו כנורא והדר מעיילנא לקתייהו ברותחין מען זאל די שטיקען פון די מעקערס ואויב זיי נענען האלץ אדער גיין בעקלעבין גוט מיט ליים אונ מען זאל דעם גאנצען מעקער אריין לייגען אין פיינער, וועט קלייג וועט גיברענט ווערן אין פיינער, וועט ער זיין וויא זייא, דיא שטיקען וועלן גיט פארברענט ווערן ווייל זייא געגען בעקלעקט מיט ליים. נאכדעם געסט ער אריין דעם מעקער פון פיינער. אונ געסט אראפ די ליים פון די שטיקל אונ געצט אריין די שטיקל אין הייסע וואקער איז שוין פשר אויף פסח חתמא אדיי ואדיי ברותחין ובכלי ראשון אונ דער דין איז מען דארף גיט אריין לייגען דיא מעקערס אין פיינער

בהעלתה יום ב

קרמופני. בקטעים: כי תיבעי לך דשעיה. מהם חלקים: דמדייתו. פולטין המסקין מדושפן ההיגין, וכלע"ז ערשטל"טס וכיון דמדייתו ודאי בלעו והואיל ובלעו טוב אין פולטין שהחורה העידה על כלי חרס שכיון שכלע אינו יולא מילד דופיו לעולם שהרי בכלי עץ ומתכות כחב לן יטקף תעבירו בלס ומורק וספק אכל ככלי חרס יסכר: חמין. תשמטו ע"י חמין כל שנה אכל יונקס לא נשתמט בו חלל לזון: בית הרוסת. כלי שנתמט בו חומץ וכל דבר שיש לו קיוהו ורגילין ליתן בו קמה העשוי לעכל לן כשר כל ימות השנה והקמה מתחמץ מהמת הקיחוי, ולשון חרוסת קיחוי אייג"רוס כלע"ז בית שאור כלי שהשנה שורה ומנתת בו השאור ונתחמץ בעתה ופעמים שהוא טובה שס כלילה:

והיכא ראתי בהו קרמופני לא תיבעי לך דודאי אסירי, כי תיבעי לך דשעיה מאי. א"ל חוינא להו דמדייתו אלימא בלעו ואסירי. והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מרדו דופיו לעולם. ומאי שנא לעין שיון דררוש מרימר מאני דקוניא בין אוכמי בין חיורובין וירוקי שרי, וכ"ה יין נסך דרבנן חמץ דאורייתא כל התיקון רבנן כעין דאורייתא התיקון. א"ל זה השמישו ע"י חמין, וזה תשמישו ע"י זונן. אמר רבא בר אבא א"ר חייא בר אשי אמר שמואל כל הכלים שנשתמשו בהן חמץ בצונן משתמשו בהן מצה חוץ מן בית שאור הואיל שחימוצו קשה א"ר אשי ובית הרוסת כבית שאור שחימוצו קשה דמי. אמר רבא הני

איר פסחדיגע, עפענטראנג אדער משקה, קאמער וועסטו אזוי זאגן. מיר האבין דאך גיךערניגט אז אאיסור וואס דיא רבנן האבען געאקט אין גלייך צוא דעם איסור וואס ריא הורה האט געאקט ל דמילן רבנן כעין דאורייתא התיקון אלע תקנות וואס דיא רבנן האבין געמאכט האבין זיי געמאכט עם; זאל זיין גלייך צו די רינים פון ריא הורה אמר ליה האמ אבו מר צו זיי גזאנט זיך תשמטו על ידי חמין וזה תשמישו על ידי חמין חמץ האט מען געניצט אין די גענלייטע פלים ווארעקע דריבער זענען זייא איינגעזאפט גיווארין אינווייניג. קאר מען ניט גיזען פסח ווארעקע פסחדיגע עסין אין די זעלביגע גענלייטע פלים פון חמץ, אבער זיין נסך איז דאך קאלט, דריבער מען מען דיא האלטמין אין זיי קשור וויין, אויסשנייניקען אונ האלטמין אין זיי קשור וויין, אפר דבא בר אבא אפר רבי תיבא בר אשי אפר שבויל רבא בר אבא האט גזאנט רב חייא בר אשי הט גזאנט פון שמואלס וועגן כל הכלים שנשתמשו בהן חמץ בצונן משתמשו בהן מצה אלע פלים וואס מען האט געניצט אין זיי קאלטע חמץ מען מען אין זיי גיזען מצה אום פסח חוץ מן בית שאור נאר די כלי ווס מען הט אין איר געהאלטמין שאור זאערע מייג קאר מען זיא ניט גיזען אום פסח הואיל שחימוצו קשה ווייל די זאערקייט אין שטארק קען ניט ארויס גיין פון ריא פלי דער פסע פון דעם חמץ אפר רב אשויבות חרוסת כבית שאור שחימוצו קשה דמי רב אשי זאנט בית הרוסת איז גלייך צוא בית שאור מען פלעגט אריין גיסקען אין אפלי עסיג אונ נאך אנדערע זאערע זאפטין, אונ אינווייניג האט מען אריין געשאקען מעהל דאס ווערט גירושין חרוסת אונ אין דעם חרוסת פלעגט מען אייגנטיקען פלייש ווען דיא חרוסת האט זיך גיענדיגט פלעגט מען מאבין אנדערע, איז די חרוסת פלעגט זיין אין די פלי זאגנאך יאהר זאערע מייג, אונ דיא פלים קאר מען ניט גיזען אויף פסח ווייל דיא זאערקייט איז גאנץ שטארק

גענלייטע ווי איז דער דין. מען מען די חמץדיגע פלים גיזען אויף פסח אדער זיין תיבא ריא דמי קרמופני לא הפגי לה דודאי אסירי אונ אויב אין דיא גענלייטע פלים זענען דיא שפאלטין דארפסטו אויך ניט פלעגן אויף זייא מען קאר זיי געוויס ניט גיזען אויף פסח ווייז דורך דיא שפאלטין גייט אריין די חמץ אין די פלים כי תיבעי לך דשעיה מאי דו הויפסט נאר פלעגן אויף גלאמע גענלייטע פלים דאדזיגע מען מען זייא גיזען אויף פסח אדער גיין אפר ליה האט אפיגער צו זיי גזאנט חיינא ליה דמדייתו אפא בלעו ונאפרי איה האב גיזעהן דיא גענלייטע פלים שווארצע אונ ווייסע אז מען גיסקט אריין אין זיי וואסער זענען די אויסווייניקע וויסין פון די פלים פלעגט אזוי ווי פאן שווייץ איז דאך אזייכין אז זייא זאפין אריין זיך, דריבער אויב מען האט אין אנעלע פלים געניצט חמץ קאר מען ניט גיזען מיט זייא אויף פסח והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מרדו דופיו לעולם ווארום דיא הורה האט עדרת גזאנט אז וואס עם אזוי איינגעזאפט אין אנדערע פלי קען קיין מאהל ניט ארויסגיין פון איר מען קען קיין מאהל ניט ארויס זעהען דיא איינגעזאפטע אין גאנצין, פלעגט דיא גמרא ופאי שניא לעגן זיין נסך דריש ספר ספרי מאי דקניא בין אוכמי בין חיורובין וירוקי שרי פאר וואס קרימר גענלייטע פלים מען האט געהלעטען זיין נסך אין גענלייטע פלים סיי שווארצע סיי ווייסע סיי גרינע מען מען אין זיי האלטען פלעגט וויין נמען וואשט זיי אויס ריין אונ מען האלט אין זיי פלעגט וויין וכו' תיבא זיין נסך דרבנן חמץ דאורייתא קאמער וועסטו זאגן ווייל זיין נסך האבען נאר די רבנן געאקט אין דער איסור גרינג דריבער אז מען האט געהאלטן זיין נסך אין אנענלייטע פלי שווייגט מען זיא אויס ריין אונ מען סעג אין איר האלטמין וויין אבער חמץ אום פסח האט דיא הורה געאקט אין דער איסור גרויס, דריבער אויב מען האט געהאלטמין חמץ אין אנענלייטע פלי קאר מען ניט האלטמין אין

אנני רמחוא הואיל ותירי למילש כהו חמירא ומשהו בהו חמירא כבית שאור שחמוצו קשה דמי פשיטא מהו דהימא כיון דרויחא שליט בהו אוירא ולא בלעי קמ"ל:

אמר רבא הני אנני דמחוא הואיל ותירי למילש בהו חמירא
רבא ואנט די בעקינס פון די שפאט מחווא ווייל
קען קענט אין ווי שפענדיג מייג וואס לעגען גע-
זיערע ומשהו בהו חמירא אונ קען לארע ליגען אין
די בעקינס די זאערע מייג בביית שאור שחמוצו קשה
דמי איו דאס גלייך צו דיא פליס וואס מען האלט
אין וויא זאערע מייג, אונ די פליס מאר קען גיט
ניצען אויף פסח, ווייר די זאערקייט איו שפארק
קען גיט ארויס גיין פון די בלי דער פעסס פון דעס
קמץ, פפענט די גמרא פשיטא עם איו דאך געוויס
אז דיא בעקינס מאר קען גיט ניצען אויף פסח.

וזהו בהעלתך רף קנ ע"א ת"ח לאנלות יוד הא ואו הא

רבי יצחק פתח כתיב (מלכו"ס א ה) בנה בניתי בית זבול לך מחון לשכנת עולמים. בית זבול בית זבול דלאו כד אחמדו
בידהא כל גנוי מלכא ושלטא בה. כדון אקרי בית זבול ורקיעו מד רות דאקרי וזבול דהא דא אשתכח לקבלא כדכאל
ולמדרא כלל והאי אקרי בית זבול. ת"ח כתיב (דברים לג) ולזבול אמר שמח וזבולן בלאחך וישכבר בזהלך. ממלך
דאשתתפו כחדל דא פיקא ולאח קרבא ודא יתיב ולעו בצוריותא. ודא יהיב מולקא לדל. ודא יהיב מולקא לדל.
דחולקיה דזבולן ימא וכו' אקרי ים כנרת והכי אחשו בנין דהא תכלת נפיק מתמן ולוקומה דהא לתתה כנווגא דלעילא
ים כנרת לעילא ים כנרת לתתא. תכלת לעילא תכלת לתתא וכלל באתר חד. וע"ד ריית זבולן למיעק לאגחא קרבא
ומלן דהכי הוא דכתיב (ספ) עמיס הר יקראו ים ויבחו זבחי נדק. ובחי נדק ודא מ"ט כי שפע ימים יינקו. וישכבר
דאורייתא היא ברכתא דכלל. ר' אבה אמר אחסנתא דאורייתא ודא הכי הוא ודנרא דא שתיחאה יהיב אנר (ס"א)
מד שתיחאה יהיב אנר) אורייתא ואחסון לה לכנסת ישראל אחסון חורא לתכלתא. ועל דא תנין משיכיר בין תכלת ללבן
דישמודען גוויי דהא כדון אקרי נק"ו וחורא אחי לעלמא ותכלתא אחתכר. וע"ד כל קריין דמלכא וכל וייני מלכא
בידכא אתמן והא זוקינמא:

הר"ם הלכות פסוקה יוסף לחק מוסר

אל תעניש יסורים סימן עו.
אל תעניש יסורים ולא תקללו פך התפלל עליו שיעלים הקב"ה
לבו ויסיכרה לנטוש עליו וידן המפור עליו וידן לחצר סוחר
יקמני מרוד וישיב לנטוש הרע כדעתי כי כל המוסר דין על
הכירו כהם מרת הדון למי הקב"ה ואמרת כ"ע"ע לזה העשה

אל תעניש ישראל ולא תקללו דו זאלסט גיט שפראפין
ושלאגין אדער אנדערע שלעכטס פארהן צו
אידן, אונ זאלסט גיט פלוקין אידן אה התפלל
עליו שיעלים הקב"ה לבו ויתוררה לטוב נאר זאלסט
בעטין צו הקב"ה פון ויגעמועניגן. ער זאל נאך
מאבין גיין הארץ אונ נאר איהם אומקערין צוא
גיטען זאל פארט עליו דין לאמר הצור נקמני מרוד וישיב
לעושה הרע פרתיו דוא זאלסט גיט איער געבין
צו נאם דעם משפט וואס דוא האקט מיט דין
חקר, דוא זאלסט גיט זאגן וואס זאל געמען פון
מייגעמועניגן אנאקמה פון מין חקר אונ נאם זאל
שפראפין דעם מענטש וואס מוהט מיר שלעכטס
אזוי ווי ויגען שלעכטס איו פי כל המוסר דין על חברו
ווארום דער מענטש וואס גיט איבער צו נאם
דעם משפט וואס ער האט מיט גיין חקר, ער ווייל
נאם זאל שפראפין גיין חקר פון ויגעמועניגן פאר
פדת הדין לפני הקב"ה קומט דער מרת הדין פאר

הר"ם הלכות פסוקה
הר"ם הלכות פסוקה פ"ח.
(א) תפלת הצבור נשמעת תמיד ואפי' היו בהן חוטאים
אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים, לפיכך צר ר
אדם להרף עצמו עם הצבור ולא יתפלה יחיד כל זמן
שיכול להתפלל עם הצבור, ולעולם ישכים אדם ועורב
(א) תפלת הצבור נשמעת תמיד דיא תפלה וואס פיל
יודין צו זאמען בעטין, דאס הערט
הקב"ה אייביג ואפילו יהי בה חוטאים אין הקב"ה מואס
בתפלתן של רבים אפילו צווישען די פיל יודין וואס
האבין תפלה גיטען זענען גיטען יודין וואס
האבין געזיגריגט צו נאם, פון דעסמועניגן פאר
מיאנסת גיט הקב"ה די תפלה וואס פיר מענטשין
צו זאמען זענען מתפלל צו איהם לפיג צדיק לשפף
עצמו עם הצבור דריבער דארף יעדער מענטש ויה
בהעפטין מיט פיר מענטשין וייא זאלין דאווענן
אלע צו זאמען ולא יתפלל יחיד כל זמן שיכול להתפלל
עם הצבור דריבער דער מענטש וואס קען דאווענן
מיט פיר יודין צו זאמען זאל ער גיט דאווענן
אליין בעוונדער ולעילם ישיב אדם יעריב לבית הכנסת
דריבער דארף יעדער מענטש גיין אין דער פריה
אונ פאר נאכט אין שוהל דאווענן שאין תפלה נשמעת

לבוית הכנס' שאין תלחנ' נשמעת ככל עת אלא בבהכ"נ. וכל כיו שיש לו בהכ"נ בעירו ואינו מתפלל בו עם הצור נקרא שכן רע: (ב) וכצוה לרוב לבה"ב שנא' גרעה גררפה לדעת את ה'. וכשיצא מרוב הכנסת אל יסמינ' פסיעה גסה אלא ילך מעט. וכשיכנס לבהכ"נ יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל לקיים מה שנא' לשמור מיונות פתחי: (ג) קדושת בית המדרש גדול כבה"ב ותכסיס גדולים אע"פ שהיה להם בעידם כתי כנסיות הרבה לא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקים שם בתורה, והוא שיתפלל שם תפלת הצבור:

בכל עת אלא בבית הכנסת ונייל די תפלה ונערט גיט גיהערט צו יעדער צייט נאר אין שוהל וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו מתפלל בו עם הצבור נקרא שבורע און דער מענטש וס האט אשוהל אין יוין שמאט אונ' ער וראוינטם באונדער אין דער היים אונ' גייט גיט אין שוהל ער נאל דאוונען מיט אמקען צו נאמען, נערט ער גערופין אשעלעכטער שכן: (ב) מצוה לרוב לבית הכנסת שאנער נדעה גררפה לדעת את ה' (וען מען גייט אין שוהל אין אמקוה מען נאל לויפן מען נאל גיין געשווינטו וויא עס שטייט אין פסוק מיר וועלן וויסען נאכאנאן צו וויסען נאט נכשצא בבית הכנסת אל יסמינ' פסיעה גסה און אז ער נועט ארויס גיין פון שוהל נאל ער גיט גיין מיט גרויסע פרייט גער נאל גיט גיין געשווינטו) אלא ילך מעט מעט נאר ער נאל גיין בייסלאנוויי ונכשכנס לבית הכנסת ויכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל אז ער גייט אריין אין שוהל נאל ער וויר גיט שמעלין באונגען געבין די מיר ונייל עס יעדט אים דריגער האט ער זיך נישמעלט געבין דיא מיר ער נאל קענען געשווינט אנועק גיין פון דיא שוהל נאר ער (נאל אריין גיין אין שוהל אזוי ווייט וויא עס איז דיא ברייט פון צוויי מידען, לקחש דיא מיר אין ברייט צוויי אידלן, נאל ער אריין גיין אין שוהל ווייט פיר אידלן און דאוונען לקיים מה שנאמר לשמור מיונות פתחי ער נאל מקוים יוין וואס עס שטייט אין פסוק ער נאל ווארטיט מיט דעם באונגען ביו ער נועט אנועק גיין פון דיא מיונות אזוי ווייט וויא די ברייט פון מינגע מידען, צוויי מידען ונאר דער מענטש וואס יוין ארמ צו באונגען איז שמעעדיג געבין דיא מיר, קענ ער באונגען אפילו געבין די מיר: (ג) בית המדרש גדול בבית הכנסת דיא הייליגקייט פון בית המדרש איז גרעסער ווי די הייליגקייט פון שוהל ותכסיס גדולים אף על פי שהיה להם בעידם כתי כנסיות הרבה און דיא גרויסע חקמים האבין אויך אזוי גימארן, אפילו וייא האבין געהאט אין שמאט פיל שוהלען, פון דעקבוועגן לא הוי מתפללין אלא במקום שהיו עוסקים שם בתורה האבין וייא נאר געראוינט אויך דעם ארמ נאט וייא האבין גילערונט תורה והוי שיתפלל שם תפלת הצבור דאס איז נאר אויב מען דאווינט מיט אמקען אויך דעם ארמ וואס מען קען דערונט ואבער אז אויך דעם ארמ וואס מען דערונט דאווינט גיט אמקען ואל ער גיין דאוונען אויך דעם ארמ וואס דארט דאווינט אמקען:

הקב"ה ואומרת רבונו של עולם לוח תעשה דין ראוי שמענישו על כך ויך אונ' ואנאם צו הקב"ה רבונו של עולם פאר דעם מענטשנים ווערן ווילקטו דיה אן געמען אינ' שמראפין יוין חכר, ער איז ווערט מען זאל איהם שמראפין אויך וינגע עבירות וואס ער האט געווינדען, כלל ש' דבר אל תקלל שום אדם דער כלל פון דער נאך די דוא זאלסט קיין מענטשין פלוצין בי' פעמים רבות הקלות חורות וחלות טולן על ראשו ועל ידיו ווארום פיר אקאהל קומען די קלות צוריק צו דעם מענטש וואס האט געפלעכט און וייא פאלין אויך איהם און אויך וינגע קינדער שון קנייט שכל הקלות שקלל דוד את יואב נתקיים בונו ווארום אזוי געפינגען מיר אלע קלות וואס דוד הקלה האט געפלעכט צו יואב, ונענען די קלות צוריק געקומען צו דוד און צו וינגע קינדער אל תשנא את חברך מפני אהבת הברך וישראל אחיה ואלסט גיט פיינט האבין דיין חבר ויניל דיין חבר וואס דוא האקט איהם ליב האט איהם פיינט, לקחש ראובן האט ליב יוין חבר שמעון, און שמעון האט פיינט צו לוי, מאר גיט ראובן ואני ונייל איה האב ליב מיין חבר שמעון און שמעון האט פיינט לוי דריגער וועל איה אויך פיינט האבין לוי בי' אין לשנא אלא מי שהקב"ה שונאו ווארום מען מאר גיט פיינט האבין נאר דעם מענטש וואס נאט האט איהם פיינט וער פעמים שתפישו שנתים והוא לא יתפיש עמו בי שנאתו היתה תנם עם קען נאך אקאהל מרעפין שמעון מיט לוי וועלן ווערן שלום, און לוי נועט גיט וועלן שלום ווערן מיט ראובן, ונייל ראובן איז איהם גימארן אשנא אומקוסט, ער האט צו ראובן קיין מאהל קיין שלעכטס גימארן ואל תהי בו לכל אדם דוא זאלסט קיין מענטשין פארשמען שאין לך אדם שאין לו שעה ווארום עס איז נאט אקענטש וואס נאל גיט האבין אקאהל אנליקליקע שעה, קען יוין דער מענטש נועט אקאהל גליקליך יוין און דוא וועסט דארפין יוין מוכה ער זאל דיר העלפין, און ער נועט גיט וועלן דיר העלפין ונייל ער נועט געדיינקען וואס דו האקסט איהם אקאהל פארשעמט:

תפלת הצבור דאס איז נאר אויב מען דאווינט מיט אמקען אויך דעם ארמ וואס מען קען דערונט ואבער אז אויך דעם ארמ וואס מען דערונט דאווינט גיט אמקען ואל ער גיין דאוונען אויך דעם ארמ וואס דארט דאווינט אמקען:

לחשך מנחת דריא יהוה נפשי יה יהו יהוה רוח יוד הא ואן הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמיו וו אל שם בין שבעשיה בניקור חולם:

והניף אהרן את הלויים תנופה לפני יהוה מאת בני ישראל והיו לעבד את עבדת יהוה: והלויים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים ועשה את האהרן חטאת ואת האהרן עלה ליהוה לכפר על הלויים: והעמדת את הלויים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם תנופה ליהוה: והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל והיו ליהוה: ואחרי כן יבאו הלויים לעבד את אהרן מועד וטהרת אתם והנפת אתם תנופה:

י יריים אהרן ית לינאי ארמא קדם יי מן בני ישראל ויהוין למפלה ית פולחנא דיי: י ולינאי יסמכו ית ידיהוין על ריש תוריא ועביד ית חד חטאת וית חד עלתא קדם יי לכפרא על לינאי: י ותקיס ית לינאי קדם אהרן וקדם בניו ויתרים יתהוין ארמא קדם: י ותפריש ית לינאי מנו בני ישראל ויהוין משמשין קדמי לינאי: יו וכתר פן יעלון לינאי למפלה ית משכן זמנא ותדפי יתהוין ויתרים יתהוין ארמא:

ת"א ופסא אל סאלח חטאת סוכרום ס זכריה פס:

רשב"ם

(יג) והנפת אותם . אהרן מניסם החלה ואת"כ משה :

רש"י

שפתי חכמים
ש דעלוט קרוי מת כמו שלמך בסוף הפרשם אל גא חסי כעם והלויים נסו כספוח על הסוכרים שטכרו ע"ל שיהי קרויה זמני מחיס לכך זכריה סלויס חנוסח חי כמו אשם מלוט וגם ח"ל חנוסח כלויס חלא מחיס: ת הא דלא חקש כש"י מל הקדש למע נאמר ג' חנוסות משום ד"ל בגזרת סב' שלרף להניף ח"ת: פטמ' חלל כש"י שפס"י כדרך שאשם מלוט טעון חנוס' ח"ת ואשם מלוט ח"י טעון חנוס' ח"ל אשם ח"ל ג' חנוסות ל"ל:

(יא) והניף אהרן את הלויים תנופה . כדרך שאשם מלוט טעון ש חנוסח חי שלם חנוסות נאמרו כפרשה וו ת הראשונה לבני קהת לכך נאמר כם והיו לעבד את עבדות ה' לפי עבדות קדש הקדשים עליהם חלרון והשלחן וגו'. השניה לבני גרשון לכך נאמר כם חנוסח לה' שחף עליהם היחה עבדות הקודש ירעות וקדשים (ג'ל) וקדשים) הנראות כבית קודש הקדשים חללו קדשים כיד משא בני מררי . והשלישית לבני מררי :

פירוש להורה אלהים

(יא) ותניף אהרן אונ אהרן ואל אויף הייבין די לויים ישראל והיו אונ די לויים זאלען ויין לעבוד צדיקען איין אויף הייבונג פאר גאט פון ריא קינדער ריא פערנינגג פאר גאט: (יב) ותלויים יסמכו וכו':

תרגום

נביאים וזכריה ג

לחשך מנחת דריא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנחא ארני נשמה דהוה יהוה חיה יחידה דנחא ויהוה חיה יחידה ו דמיו וו אל שם בין שבעשיה בניקור חולם:

י כדנן אמר וי צבאות אם יא כה אומר יהוה צבאות אם בדרכי תלך ואם את בדרכי דמקנן קדמי תהך

מצודת דוד

(א) אם בדרכי תלך . כ"ל אם זקעיק ילכו בדרכי זאמר כמודכ עליו כי זכע סלודס יחשכ כמוסו וכן חתקך זוככל (מגי כ):

משמרתִי תשמור וגם--אתה תדין את־ביתי וגם
 תשמור את־חצרי ונתתי לך מהלכים בין העמדים
 האלה : ב שמע־נא יהושע | הכהן הגדול אתה
 ורעהו הישבים לפניך כי־אנשי מופת המה פי--
 הנני מביא את־עבדי צמח : ג כִּי הִנֵּה הֵאבֵן
 אשר נתתי לפני יהושע על־אבן אחת שבעה
 עינים הנני מפתח פתחה נאם יהוה צבאות ומשתי
 את־עון הארץ־ההיא ביום אחד : ד ביום ההוא
 נאם יהוה צבאות תקראו איש לרעהו אל--
 תחת גֵּפֶן ואל־תחת האנה : ה יֵשֶׁב הַמְּלֶאךָ
 הדבר בי ויעירני כאיש אשׁר־יעור משנתו :
 ג ויִזְכְּרוּ אֲמֹר יְיָ צְבָאוֹת וְאֶעֱדִינִי חֹב אֲרֻעָא הִיא בְּיוֹמָא חֲדָ : ד
 פתעון גבר לחקריה לתחות פירי גנפנהו ולתחות פירי תינוהו : ה
 ואעריני בגנבא דמתער משנייהו :

ואם ית מטרת סימרי הטר
 ואף את הרין לרשקמשין
 בבית מקרשי ואף הטר ית
 עזרתי ובאמיות סימאי
 אחינה ואמן לך הרין
 מהלכין בין סרפאי האלון :
 ב שמע פען יהושע בקא
 בקא אתי וחקרה דיתבין
 קרבה ארי גברין פשרין
 למעבר להון נסין אינון ארי
 הא אנא סותי ית עברי
 משיחא ויהגלי : ג ארי הא
 אבנא דיהבית קרם יהושע
 על אבנא חדא שבקא
 ענין חיוני לה הא אנא
 דעדנא הדיא אמרי צבאות
 ד ובה סלאקא דמליל עמי

מצודת רוד

רשי

(6) בין העמדים . שרפים ומלאכי השרת שאין להם
 ישיבה : (3) ורעהך . הנני מישאל ועוריה : אנשי
 מופת . גברין שרין למעבד להון נסין : (2) כי הנה
 האבן . יסוד הבית שסדום בימי כורש : על אבן אחת
 וגו' . סופו להרכיב על אחד ז' : מפתח פתוחה . מתיר
 קשריה מפר ענת האויבים : ומשתי . והסירתי :
 כי גם שם אבני מופת כי נללו מכתש הכס כמון ומסלאוי לייחד סדוכו גם נסם : כי הנני מביא . כ"ל והסדוכי הוא אשר סני
 מביא את עבדי למח וכו' מלך המשיח כמ"ש והקמוטי לרוד למח לדיק (ימיה כג) : (א) כי הסה סלכן וגו' . כ"ל מוכן הוא סלכן
 סהוסה כידוך בנין בית העתיד מ"ג ונרש יהושע אשר יבסן . או כ"ל כדב הנזכר סהיא גזוסה : על אבן אחת . ועל כל אבן
 מפני ככני יסיה שבעה עינים כ"ל במירות רבות יסיה מלח סהקוס ב"ס על הכנין סהוא : הכני ספתח סתיה וגו' . סהקוס
 ב"ס כפעמי יחקיק לורוח על סהכנים יסחוס כ"ל סוא יתן כח ועוז על סהמלכס : ומשח וגו' ביום אחד . כ"ל כפעמי סהת
 סמיר טון סלכן סהיא כי סחמס סקרבס רוח כיון ולל סחסול סוד ולל יעלל סוד טון : (ד) סחח ספן . להסענב לכבד בלס
 ולסול ספרים ערוב סטוכה סהיא אז : (ו) יושב וגו' . כי כמלכס סלפניה לל לככ פמו סהללן סהודר כו ל"ס יושב
 סמללן וגו' ויסיטי . כ"ל סוא סניטי לסורכני ומסורכני כלס סכר יעור מסחמו :

דעם פירוש עברי מיישש געניש מען בייא דער הפסורה פון דער וואך .

כתובים תהלים עג

להשיך מיסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נשש שין דלת שון דלת יוד רוח יאהרונרי נששח דיסוד א אר
 ארנ ארני נשש ארני רוח אלף דלת טן יוד נשמה דמלכות יד דה וז הו היה יחידה דיסוד יקוה יחית יחידה .
 דמלכות אל שם ב"ן שבשעה :

א מזמור לאֶסֶף אֶךְ מִזְבֵּן לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרִי לִבָּב : א תושבחהא על יביה דאסף
 ב ואני כמעט נטוי רגלי באין שפכה אשרי : ג פי קנאתי
 לברירי לבא : ב ואנא פועיר

אחמוטה נגלי פלמא דאודועזא אקמוורי ג ארום מנניה

מצודת רוד

רשי משי קרי ששכו קרי

(3) ואני . פרס שומי זלח אל לני כמעט נטוי רגלי וגו' (6) אך טוב וגו' . כ"ל סן סכלתי לרפח סהלסיה סוא סך
 סוכ לספלל ולכרי לככ סהסיה ולל סהסיה כי סגלסס
 צלמס לל סנוס יחסכ : (ג) ולני כעס . סרס סווי . זלח על לני כמעט סיו רגלי כסוים מדכן ס : ללן . סהסס סעסס
 פירוש ע"ס

(א) מזמור לאסף כמס גיואנג אינ געשפילט גינורארין
 אויף דעם אינקסורקענט וואס די בני
 אסף פלעגין שפילן אויף זינגען אד סוב לישראל עם
 איז נאר גוש צו יעדער יוד אלסם לברי לבב ער זאל
 געהן אז נאם איז מיט די אלע קענעןשין וואס

נימ

סנייה במהלכו יבדו די בהוללים שלום רשעים אראה: ד פי אין הרצבות למוותם שקם רשיעא אחמי: וכריא אולם: ה בעמל אנש איגמו ועב אדם לא ינגעו: ו ארום לימיהו הנהין ומצפערין כמול יום קיהתיהו אהבעין מחשבתי ופמים ואלים לכהו: ה פלעות נכרין דמתעסקו באותהא לימיהו לעין ועם פני נשא צדקי דסכלין ויסורי לא מהפחטין: ראשי

לנסות מחארי המקום: (ד) כי אין הרצבות. ל יסורין כלומר אין יסורין למיתתן:

חט. כפח כח עמל על אנשים אין הוא בכלל הפעול ואינם מניגעים עס שאר בני אדם: פירוש עברי מיומש

גית ואלמין מייגע פריש אויפגענילמישט גווארין: (א) כי קמתי בהללים ועין איך זאל קמנא ויין ריא גארען וואס זיי קלערין גאר גיט אז ויי וועלן אמארה בעצאהלם נוערין פון גאט פאר ווייערע שלעכטע מעשים שלום רשעים אראה אז איך זאל זעהן דאס פריד פון די רשעים ווי עם גיט ויי גוט: (ה) כי אין הרצבות למוות עם אין גיט דא קיין קניפין צו וייער מיט דאס דריקט עם קומט

עיקר תוי"ט משנה ג טיין פרק ג ברטנורא

כל גט. קול סופרים מקרין. הגדולים מקרין לתלמידיהם כשיבא גט למיכס כחבורו כך והוכיחו אם איש בעלמא: יתר מכן. ולא זה כלכל שכתב שלא ללמד גט אלא להתלמד אלא חף זה שכתב ללמד גט גירושין גמורין ונמלך פסול: יתר מכן היו לו ב' נשים בו. ולא זו כלכל שכתב שלא ללמד גט אלא חף זה פסול אלא חף זה שהיו לו ב' נשים שכתב ללמד גט אלא חף זה פסול כיון שכתב שלא ללמד גט אלא חף זה פסול אלא חף זה שהיו לו ב' נשים

כל גט שכתב שלא לשם אשה פסול. כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין איש פלוני כגורש את פלונית ממקום פלוני ואמר זה שמי וזה שם אשתי פסול לגרש בו. יתר מכן כתב לגרש ב' נשים או אשתו ונמלך מצאו בו עירו ואמר לו שמי כשכר ושם אשתי בשם אשתי פסול לגרש בו. יתר מכן, היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות. כתב לגרש בו את הגדולה, לא יגרש בו את הקטנה. יתר מכן אמר לבלר כהוב לאיו שארצה אגרש פסול [ה] לגרש בו: ב הכותב

טריק א כל גט שכתב שלא לשם אשה פסול אלע גטין וואס זענען גיט געשריבען גווארין פאר אאשה זענען פסול ביצד וויא מיניט מען היה טובר בשוק איינער איז גינאנגען אין גאט רשפי קול אפרים מקרין האט ער גיהערט אקול ווי די סופרים וואס שרייבען ריא גטין זייענען איש פלוני זענער מענטש גרש את פלונית גט זענען אשה מקום פלוני פון זענעם ארט, אונ דער סופר האט ארום גירעט די זענען פון מאן אונ פון די אשה אונ פון דעם ארט וואס האט דר מענטש גינאנט, זה שפי דאס איז מיין נאמען וזה שם אשתי אונ דאס איז מיין ווייבס נאמען איך מיט מיין ווייב הייסין מיר איך ריא זעלבניגע זעמען גיט מיר דעם גט וועל איך מיט איהם גטין מיין ווייב פסול לגרש בו פאר ער גיט גטין ויין ווייב מיט דעם גט יתר מכן נאך מעהר וויא אזוי בתי לגרש את אשתי איינער דאס געשריבען

[ב] מקום כו'. ומשמע שם עירו ושם עירכה דלה, כנ"ל :
 (ג) שני עקרו של גט ומתני' ל"א היא דלאגז עירי עסרס
 כרתי הלך וכחז לא נלו חתימה קלי דחתימה כדים אינם
 אלא מד"ס מפני תקון הטובים וכי קטוב לה נאמה פשיק
 כדמות קלי דהיינו כל בני דאמתי; [ג] מן כו'. קש"ל דל"א
 דל"ס דרישא דמטמין
 ארומינן כ"ל וברי לכתוב
 לפסטי גיטין ובלגז שיטת -
 תרי חכמי תליבא דכ"ס
 נציב; (ג) ול"ק צמ"ס פסק
 דגזיל דשרינין בחלס ש"ו ופי'
 דלחמלה לכתוב טופס איש
 גזינין אטו חורף דש"ו לא
 שיהי כלל לא גזרו, ופוסטי'
 שמכיל פנוחת הספקים גביני
 כ"ס איש לא פסול אפי' ודיבד:
 (ד) גנבאל פלוגי וליכא ע"ד
 כ"י שיכא אדם עועד ויולוס
 ארומינן כ"ל וברי לכתוב
 לפסטי גיטין ובלגז שיטת -
 תרי חכמי תליבא דכ"ס
 נציב; (ג) ול"ק צמ"ס פסק
 דגזיל דשרינין בחלס ש"ו ופי'
 דלחמלה לכתוב טופס איש
 גזינין אטו חורף דש"ו לא
 שיהי כלל לא גזרו, ופוסטי'
 שמכיל פנוחת הספקים גביני
 כ"ס איש לא פסול אפי' ודיבד:
 (ד) גנבאל פלוגי וליכא ע"ד
 כ"י שיכא אדם עועד ויולוס

טולד בשערות אחרים: צריך שיניח מקום האיש
 ומקום האשה ומקום הזמן. גמ' מוסיף אף מקום
 הרי אף מותרת לכל אדם (ב): מפני התקנה. התיירו
 לכתוב טופסי גיטין ושערות של לשמן מפני תקנת הסופר
 שיהיו מזומנים לו ובלגז
 שיכירי חורף לכתובו לשמה
 וזרינין חורף שאר שערות
 אטו חורף דגזינין: רבי
 יהודה פוסל בכולן. גזרו
 טופס אטו חורף ואשר
 שערות אטו גיטין. ר"א
 מכשירי בכולן. ללא גזר
 שאר שערות אטו גיטין:
 חורף מביש נשים שנא'

שלא עבד אדם חס ואל"ה מ"ד
 מליחא בנט: (ב) להכ"ס פסול ואל"ה לא כותמין גיט
 וכה"ס אפי' עבד כשר דסבכה כמ"ד שלא עבד חס כו' אה"כ
 סמוקין ג"כ דלא הוי' ב' ליעותה ומזין ג"כ כלין
 כשיילוש מליות, וטוין תו"ט: (ו) פ' ה"ס דהכלות נה
 דאמן כס' מוכת' אלא דכרית' אפי' שר'הו ככר מביטני
 וכליה לא מסימן אלא כשא' כן קודס שר'הו: (ז) משמע

והכנה
 וזרינין טופס אטו חורף. והלכה
 מ"ד (ד) כ"ר: ואם לאו
 פסול. ודוקא שאזכ כמקום שהשיירות מלוות להיכא
 למימר מעוברים עדים נ"ל (ה) אבל חס אינו כמקום
 שאין השיירות מלוות אפי' לאחר זמן מרובה כשר
 ואפילו שאזכ כמקום שהשיירות מלוות חס יש
 לעדים (ז) סימן מוכת' (ו) כגון שיאמרו וקבי' חס בו
 כדל אוח פלוגי או שיאמרו מעולם לא התמנו בנט כללו
 בחפיסה או ברלוסקמא. אממחות שרגילין לתת כהס

השמות אלא בזה (ז) כלבד כשר ואפי' לאחר זמן מרובה:
 עשרות

האם פארקויפט ופקים און אליירדיג אָרַט אויף צו
 שרייבען הייבן די צייט וועללען טאג גער האמ פאר
 קויפט מפני התקנה פאר דיא מוכה פון סופר האמ
 קען איהם מתיר גינען און צו גרייטען שטרות רבי
 יהודה פוסל גבי' רבי יהודה זאגט אלע אָנְגֵיגֵייטע
 שטרות זענען פסול, נאך ווען קען דאָרף אָנְגֵיגֵיטער
 זאל קען איהם שרייבען אין גאנצין פון אָנְגֵיגֵיטער
 ביז צום סוף רבי אליעזר פקשי' גיטין רבי אליעזר
 זאגט אלע אָנְגֵיגֵייטע שטרות זענען פֿאַש, וויא
 פֿריער שטייט היינטיג פֿאַר גיטין פֿאַר ווייבער
 קאר גיט אָנגֵיגֵייט ווערן שיינער ווייך עס שטייט
 וְגָבַה לָהּ עַד זָל שרייבען אָנְט צו איהר לַשִּׁיבָה צו
 איהר נאָקען, דער גַם דאָרף געשרייבען ווערן
 פון דיא אָשה ווענין פון אָנְגֵיגֵיט ביז צום סוף;
 ג בהביא גם אשלים האם גיבארקא אָנְט זאָדן הייט
 און דער גַם איז איהם פארלארן גינורין אין
 וועג און ער האמ איהם צוריק גיפונען קינא זאָנְט
 אָ ער האמ איהם באלד גיפונען גַש איז דער גַם
 קַשֶׁר ווארום מיר זאָגן ער האמ צוריק געפונען
 זיין גַם וואם ער האמ פארלארן וואם לאַ פּסול און
 אויב ער האמ איהם גיט געפונען באלד איז ער
 פּסול ווארום עס קען זיין דעם גַם וואם ער האמ
 פארלארן האמ איין אָנְדערער געפונען, און ער
 האמ געפונען אָנְט וואם איין אָנְדערער האמ פֿאַר
 לארין און די געמען זענען גלייכע מציא בחיפה או
 גלייכזאָג איז ער האמ געפונען דעם גַם דאָס אין
 אַבִיבִיעַל אָדער אין אַטייטסער אויז ווי ער האמ
 איהם פארלארן איז דער גַם פֿאַש. ווארום געוויס

וועללען טויב איהן וועל וועללין גיטין זאל איהן גיטין
 מיט דעם גַם פּסול גַרש בו פֿאַר קען גיט גיטין מיט
 דעם גַם גיט די ווייב און גיט די ווייב: ב הנהיב
 סיפסי גיטין דער סופר וואם וויל האַפּין גלינען בייא
 זיך פערטיגען גיטין שרייבען ער אויף דעם גאנצין
 נוסח פון גַם צירי שגי'ט פקיס דאָרף ער לאזן ליירדיג
 אָרַט אויף צו שרייבען דעם נאָקען האיש פון מין
 יקיס און אליירדיג אָרַט אויף צו שרייבען דעם
 נאָקען האיש פון די אָשה וקיס און אליירדיג אָרַט
 אויף צו שרייבען הייבן די צייט וועללען טאג זיא
 איז גַט גינורין, און נאך אליירדיג אָרַט אויף צו
 שרייבען הייז אַת מותרת לכל אדם. שגרי מליה אויב דער
 סופר מאַכט פערטיגען וועקלדין צירי שגי'ט פקיס
 דאָרף ער לאזן אליירדיג אָרַט אויף צו שרייבען
 דעם נאָקען הייבן פון דעם וואם פֿאַרן גאָנְט די
 געלט פקיס און נאך אליירדיג אָרַט אויף צו שרייבען
 דעם נאָקען הייבן פון דעם וואם פֿאַרן גאָנְט די געלט
 פקיס און נאך אליירדיג אָרַט אויף צו שרייבען
 הייבן וויפיל געלט קען האמ גיבארקא יקיס און
 נאך אליירדיג אָרַט אויף צו שרייבען הייבן די צייט
 וועללען טאג קען האמ גיבארקא שפּר גַח אויב
 דער סופר מאַכט פערטיגען שטר כתיבה'ים צירי
 שגי'ט פקיס דעם ער לאזן אליירדיג אָרַט אויף צו
 שרייבען דעם נאָקען מלחם פון דעם וואם האמ
 גיקופט וקיס און אליירדיג אָרַט אויף צו שרייבען
 דעם נאָקען הייבן פון דעם וואם האמ פארקויפט
 וקיס און אליירדיג אָרַט אויף צו שרייבען הייבן
 וויפיל געלט ער האמ גינענין וקיס און אליירדיג
 אָרַט אויף צו שרייבען הייבן וועללען פֿעלד ער

יודעים שלה חתמו חלל על אחד חבל אין מכירין מי הוא
 אותו יוסף בן מעטן וכשהיה אומר: כי יהיה אומר: שכל שלו
 חתמו למען דלה הדורין ליה שובק בתיבתו טובי שהוא שלו
 לקבוע חבל כשהוא עומד אומרים גלות חושבין שמה
 הוא סיבה שהוא שלו לפי שאינו יודע שיש יב"ט אשר
 אז יודע וזמן חבלה לו להזהר
 שנס היה חבל גט ונכר אומר
 שבוה נמיר אש"פ שהיו אומר
 חסו: (ח) וה' יהיה בשלש
 יו"ל דקיס ליה כפשיה שלא
 השאלה גיבוי חסו אי גמי
 יודע שחפשיס אבדו ועל
 מקום לרין ביהא מכיר החפשיס
 כש"ע: (ט) כשיביטה טיבה
 וכחפשיס וליביתקא נמי ט"ע
 כמו סי' ה"א דלר"ה בין סי'
 לנ"ע דס"ע לין: ועייל להשכירו
 חלל כשנאלו אחוה בעמלו שאלה
 ולו חלל כשנאלו חמשים
 ועמו"ס: [ד] ו' חסו:
 משל"כ גוסס לרוב גוססים
 למתה: נמ': [כ] בהקט
 כו' גמלווייה נקט ל' לחובין
 (ד' ק') סמך דכל על חוקמו
 כש"י: [ו] [ז] כה"ל דל' אשמעינן בנמ צעיס דל'
 עמדה למתה למת דלי חייסין אין לך חסו"ל להטמו וסס
 שפירושה חלל החומס דלמסר ליה ויודע חסו"ל לר"י:
 גמלו: [ז] השלח: ל' כה"ל דל' אשמעינן החומס זמנין דל'
 אשכ' שהיה עניס וחס ל' בהנדה: חבל השלח כשתיקא לו
 ליעיל חובין גמלו: לריבא: גמלו: [ח] אשמעינן: גמל מפני
 לתתמה לין לנשות כלל שמיכס דמס מעיין עליו חלל לו כפר:
 דאשכ"כ נותיין טויו חומרי חייס דמס: י"א כדלי' פט"ו ריבואו
 [ט] ס"ל: גמל ארכ' חריביתא לחד ליה דוק בנ"ד יסבאל חבל בנ"ד
 חייס (והוא דעת ה"ס) ולרין טיבאל דוק בנ"ד סו"ס אכל בנ"ד
 יסבאל חו"י וי"ט סו"ס ח"ל וחס היה גם כן חסו"ל וכל נוסחא
 [י] אחר: דשלח טוכס טימס כדלחש כקדושי' (דמ"ט) דדוקא

שטרות ויש בהם סי' שהם שלו (ח): אם מכירו בש"ר.
 מלחא חלופי נפשה היא וי"ק מלאו בהפשה או בדלוסקמא
 אש"פ שאינו מכירו לגט או שמכירו לגט (ז) חף על פי
 שמאלו בכל מקום כשר: גורמה לה בחוקת שהוא קיים,
 ולא חיישינן שמא מת וכל
 שליחותו דלמרינן העמד
 דבר על חוקמו חלל אס
 קודע שמת קודם שהגיע גט
 ליהר הגט בטל דליו גט
 לאחר מיתה: מקריבין
 אותה. ולא חיישי' שמא
 מתו בעליה ומתאט שמתו
 בעליה למיתה עומדת:
 ד ברכום. חרגס מנור
 רכומין: המסורפת:
 ועדיין לא טעמה (ב)
 לרדון: כדעיי נפשות: (ג)
 ישראל לכהן: חומרי
 מתיס: בת כהן לישראל.
 חומרי מיס: ד המביא גמ בא"י.
 נכחז וכפני נחסה: משלחו ביד אחר. ועושה שליח
 מאליו ולא כ"ד ודוקא חלה: ואם אמר לו. כעל לשליח:

דדוקא כקלן נסיח ח"י תעלת כהנן ש"ן לרין סמיכה דלח"ה
 (י) וד"ס כ"ט ויחמנו דלמי אכרס דכוספס בייטו שבעה וק"ל
 דסכסו מ"ד דסכסו י"ט עימ ש"ן לביס סוף חו"ל ויחמ"ס כ"ס כ"ס:
 [ט] ס"ל: גמל ארכ' חריביתא לחד ליה דוק בנ"ד יסבאל חבל בנ"ד
 חייס (והוא דעת ה"ס) ולרין טיבאל דוק בנ"ד סו"ס אכל בנ"ד
 יסבאל חו"י וי"ט סו"ס ח"ל וחס היה גם כן חסו"ל וכל נוסחא
 [י] אחר: דשלח טוכס טימס כדלחש כקדושי' (דמ"ט) דדוקא
 חלה

ואל הפסוק המפורסם בים און אויף אשירף וואס
 מרינגט אין ים ועל היצא לידו און אויף רעם וואס
 גייט גמשפס וערין קען זאל איהם הרגנן שבו
 בחוקת קריבין זיי זענען אין דער מוקדא אז זיי לעבין
 אגל עיר שבשפדן רבנים אפער אשקאט וואס רעד
 חיל האם איהר שוין איינגענומען וספסיה שפסיה
 בים און אשירף וואס אין פארלארין גיווארין אין ים
 ותיצא ליהב און דער וואס גייט גהרגת צו וערין
 ניהנין עליון חמרי חייס ודו"ר בתיס גימ קען אויף זיין
 די שווערקייט אז זיין לעגען און די שווערקייט
 אז זיי זענען גישקארבין קען נעקט אן זיי לעבין
 און קען נעקט אן זיין זענען גישקארבין. דהיינו
 בת ישראל לכהן אויב אטאקמער פון אישראל איז
 גיווען גינאקען צו אפלהן. און דער פלהן איז גיווען
 אין דיא שירף. נעקט קען אן דער פלהן איז
 גישקארבין קטאר זיא גימ עסין הרוקה ובה פה
 לישראל און אויב אטאקמער פון אפלהן איז גיווען
 גינאקען צו אישראל און דער ישראל איז גיווען
 אין די שירף. נעקט קען אן דער ישראל לעקט לא
 האבל פהריחט קטאר זיא גימ עסין הרוקה: ה' חפשיא
 גס בחיין ישראל אשירית האמ געפירט אנט אין ארץ
 ישראל ויהי און דער שליח איז קראנק גיווארין
 אין זוען חרי יהי משלחו ביד אחר שיקט. ער דער גמ
 דורך איין אנדערקען ואם אפד לו און אויב רעם גמ

אין דאס זיין גמ און מיר האבין גימ מורא מאמער
 האמ קען זיין גמ ארויס גענומען פון מייסקער
 און קען האמ איינזייניג אריין געלייגט אין אנדר
 גמ וואס די נעמען זענען גלייך אסכרי אדער דער
 גמ איז גימ גיווען אין אפלי גארער דר קענט אדם
 אין זיין גמ כשר איז דער גמ כשר תפשיא גמ אשירית
 האמ גיבאקא אנט הינאו זקן און חלה און זען
 דער שליח איז אדעק גינאקען פון האמ ער
 איהם גילואין אלט גינאקען קראנק טינה ית גימ ער
 רעם גמ צו די אשה בחוקת שהוא קיים אין די חוקה
 אז דער מאן לעקט בת ישראל הנשואה לכהן אטאקמער
 פון אישראל וואס האמ חתונה גיהאמ מיט אפלהן
 יהיה בילה לפרנית היס און דער מאן איז גינאקען
 אין אווויקע מדינה אויף רעם ים אוכלת בהריח
 בחוקת שהוא קיים קען זיא עסין הרוקה אין דיא
 חוקה אז דער מאן לעקט השולח חפשיא לפרנית היס
 זען אייגער שיקט אררין סמאת פון מדינת היס
 אין בית המקדש כקריבין אותה בחוקת שהוא קיים איז
 קען קריב רעם קרין אמת אין דיא חוקה אז
 ער לעקט: ד' שלשה רבנים אמר דרבי ואכין האמ
 גיואנט רבי אלעזר בן פרטא לפני חכמים פאר די
 חכמים וקייט איז דרבי און דיא חכמים האבין
 אנטנומען זיינע רידי על עיר שתקפה ברכום אויף
 אשקאט וואס האמ איהר ארומגערינגילט אחיל

בהעלתה יום ג

עיקר תוי"ט

טול לי הימנה חפץ פלוני. כשתתן לה את הנע (יא) לא ישלחנו ביד אחר: ו עושה ב"ד. שליח ומשלחו: שליח ב"ד אני. ומסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשרו ושליח שני ממנה שליח שלישי (יב) עד מאה וכולן כב"ד מדתא כמתני' אין השליח האחרון כו' אלא אומר שליח ב"ד אני: ו להיות מפריש עליהן מחלקן. כשיפירי התרומה ומכרה ויעכב הדמים לעמנו כשנילו חובו שיש לו על הכהן ומעשר ראשון ומעשר עמי ועכב ויחבל כשנילו החוב שיש לו על הלוי ועל העני אלא

הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר שאין רצונו שיהיא פקדונו ביד אחר: ו החסביא נמי מבודרת היום והלה עושה ב"ד (גמרא שליח) וכמשלחו ואומר לפנייהם בפני נכתב ובפני נחתם ואין שליח אחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא אומר שליח ב"ד אני: ו המלוה מעות את הכהן ואת הלוי העני להיות מפריש עליהם מחלקן מפריש עליהם כחוקת השדה קיימין ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני. מתו צריך ליטול רשות מן הירורשים ואם הרוזן בפני [ב] ב"ד [ג] אין צריך ליטול רשות מן הירורשים: ה המניה פירות להיות [מ] מפריש

אחר תמלה ואח"כ יחזור ויטול כחובו: צריך ליטול רשות מן הירורשים. שירש מהם קרקע משועבדת לבעל חוב (יד) צריך ליטול מהם רשות אם רוצים לפרוע חוב זה מתרומות ומעשרות הללו דשאר רוצים הם ליקח מתנותיהם ולפרוע חוב מורישם ממקום אחר: ה המניה פירות להיות מפריש עליהן כו'. סומך בחותן פירות שהקליתי לך:

על אלו ואוכל סכלים אחרים שיש לו ואומר הרי הרווחת ואם

האם גזינאנך צום שליח טל לי הסתם חפץ פלוני נעם אף בימי איהר פון סייגעטענענין יעגען זאך ווען דוא נועקט איהר געבין דעם גט לא ישלחנו ביד אחר שאר גיט דער שליח שקען דעם גט דורך איין אנדערען שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר דער מאן קען זאגן דער וויל גיט זיין זאך זאל זיין אין איין אנדערעם האנט: אן תפביא גם סמירתי תמי אשליח האם געפירט געט אין חוץ לארץ ויהא און דער שליח איז קראנט גינארין אין וועג ערשט בית דין זאל דער שליח רופען דעיינים ושלחו און ער שיקט דעם גט דורך איין אנדערען פאר בית דין ואמר לפנייהם בפני נכתב ובפני נחתם און דער קראנקער שליח זאגט פאר בית דין פאר מיר איז דער גט געשריבען גינארין און פאר מיר איז ער גיחבתי גינארין ואין שליח אחרון צריך שאמר בפני נכתב ובפני נחתם און דער לעצטער שליח דארף גיט זאגן פאר בית דין איז דער גט געשריבען גינארין און פאר מיר איז דער גט גיחבתי גינארין אלא אימר שליח בית דין זאל גאר ער זאגט איהן גיט אשליח פון בית דין: ו הפילה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני אויב איינער האט פאר בארנט געלט צו אבהן אדער צו אלוי אדער צו איין ארבעט מאן להיות מפריש עליהן מחלקן ער זאל אף געטען דעם חוב פון זייער חלק ודעם חלק הרוקח וואס ער דארף געבין דעם פהן זאל ער פארקויפן צו פהנים און געטען די געלט פאר זיין חוב, אדער דיא מעשר ראשון וואס ער דארף געבין דעם חוב איז דעם מעשר עמי וועט עסין סתא

על אלו ואוכל סכלים אחרים שיש לו ואומר הרי הרווחת ואם

ואם אבדו. הלך לבדקם ומלאן שאכדו : הרי זה חושש . לאותן טבלים שתקן בהנחתן של אלו ואם לא חבלין (טו) נרדף להפריש מהם שמא כשאלמר הרי תרומה בפירות שהקלינו כבר היו אכודין : מעתה לעת . של בדיקה כשבדק ומלאן אכודין חושש שמא מתחולל בעת היות אכדו ואם עשאן מעשר חוץ מעת לעת על פירות אמריס נרדף להפריש עליו ענינים מספק ועסי מהכי לא חסומד רבנן למיהא אלע סומכינן לחזקה : בודקין את היין . שהיהו להיות מפריש עליו נרדף לבדקו דשמא החמיר וז"ל הורמין מן החומץ על היין : בקדים של מוצאי החג . כשמבכרת רוח קדים כמואלף החג : ובשעת הלכות המים . כשהוא כפול בלבן נקראים בוסר (טז) וכשהלחומית נכנסת וגדילה תכופה שיכול לעמוד מהן כל שהוא היינו כניסת המים. פ"ל היו כותשים הענבים כשהן בוסר וגותנים לתוך מים ועושין חומץ לעגול, והלכה כר"י :

עליהן תרומות ומעשרות . מעות להיות מפריש עליהן מע"ש . מפריש עליהן בחוקת שהן קיימין . אם נאבדו ה"ו חושש מעת לעת . דברי רבי אלעזר (בן שמעי) . רבי יהודה אומר [ב'כג' פרקים בודקין את היין בקדים של מוצאי החג ובהוצאת [ס] סמדר ובשעת בניסת מים בבוסר :

וכשהלחומית נכנסת וגדילה תכופה שיכול לעמוד מהן כל שהוא היינו כניסת המים. פ"ל היו כותשים הענבים כשהן בוסר וגותנים לתוך מים ועושין חומץ לעגול, והלכה כר"י :
מדתן סבוכי מסכה ט' מים :
מבטל [ס] סמדר .
ט"ו וכלפי לוח

ליות מפריש עליהן מעשר שני אָךְ ער האם גליינט געלמט ער זאל אויף זיי אויס בייטין פירות פון מעשר שני פגריש עליהן בחוקת שהן קיימין געמקט ער פירות צום עסין אונס פאר לאַנט זיך אז די פירות נואם ער האם אונעק גליינט זיי זאלין זיין תרוקה אונ געשר אויף די פירות נואם ער וועט עסין זענען נאך דא , אונ די געלט נואם ער המ אונעק געליינט זיי זאלין זיין אויס געבישען אויף די פירות פון מעשר שני די פירות זאלין ווערין חולין זענען נאך דא . אפילו ער האם נים גיעהן אויב די פירות אונ די געלט זענען דא , פאר לאַנט ער זיך גענויס זענען זיי דא אס אבדו אויב ער איז גינאנקען זעהן צו די פירות אָךְ ער די געלט איז דא , האם ער זיי נים גינאנקען זיי ית ה' חושש במת לעת דאָרף ער מוצא האבין סאָמער זענען זיי שוין פארלאָרן פון פיר אונ צוואַנציג שעיה פרזער , זענען דאָך די פירות נואם ער האם גענעסין אין די פיר אונ צוואַנציג שעיה גינען אן תרוקה אונ אן מעשר דברי רבי אלעזר בן שמעי אזוי זאָנט רבי אלעזר בן שמעי . רבי יהודה זאָנט בגלשת פרקים

גידון את יבין דריי צייטן אין יאָרר דאָרף מען זעהן אויב די וויין וועט ער האם אונעק גישמעלט זיי זאלין זיין תרוקה אָךְ ער מעשר אויף אנדערע וויינן איז נים זאָער גינארין בקדים של מוצאי החג כיי דעם מוצא ווינט נואם בלאַנט נאך סופות . אויב נאך סופות האם געבלאָנן אַמירח ווינט דאָרף ער זיין זעהן אויב דער וויין איז נים זאָער גינארין , ווארוד דער אַמירח ווינט נואם בלאַנט נאך סופות זאָמט זאָמער די וויין ובהוצאת סמדר אונ ווען די וויין שטאָקן האבין אָפ געבליהט אונ מען דער קענט די וויינפרויבין דאָמאלס ווערין זאָמער די וויין נואם אין די פֿעקער ובישעת גייט המס בבוסר אונ ווען עם קוקט צריין אַמאָש אין דיא אומצייטיגע וויינפרויבין דאָמאלס ווערין זאָמער די וויין נואם אין די פֿעקער נאָר די בעלי פתים נואם האבין וויין האבין שוין קיטלען צו דעם וויין ער זאל נים זאָער ווערין . דריבער דאָרף דער בעל הפות אכטונג געבין אין דיא דריי צייטן אויב דער וויין איז נים זאָער גינארין :

תוספות

נמרא גיטין דף לא ע"ב

ר"שי

בידום של מוצאי סמט של תקופה . של תקופה . אס ככר נכנסת תקופת חטרי חזל אס מסכה תקופת חמוז

סלכס ה' כלה כלי החילון דס"ח דמלות דכילס השתמא של תקופה . אס ככר נכנסת תקופת חטרי חזל אס מסכה תקופת חמוז

ז"ל דאמר סמט דעל תקופה לכנס אין מעבדין :
דמהדורין [דף ז'] דכתי' חלק סמט בתקופה חדשה . וי"ל דאמר סמט דעל תקופה לכנס אין מעבדין :

כי יתור אומר בגלשת פרקים בודקין את יבין או אייגר רבי יהודה אומר בג' פרקים וכו' . תנא בקידום של מוצאי החג של תקופה . תניא רבי יהודה

נעאָמט פון דיא פֿעסטיל וויין נועל איך געבין תרוקה אויף אנדערע וויין , זאָנט רבי יהודה אין די דריי צייטן דאָרף מען פרובין דעם וויין נואם אין פֿעסטיל סאָמער איז די וויין זאָמער געווארין סאר מען נים מאכין דיא זאָמער וויין תרוקה אויף אנדערע וויין נואם זענען נים זאָער , אייגע פון די דריי צייטן איז אז מוצאי סופות איז

בהעלתך יום ג גמרא

תוספות

עד כאן לא: לשותפים. שאין לאחד יכול למכור שלא מדעת חבריו חוץ לפרקים הללו אבל בפרקים הללו ח"ו יומלך ואם מכר ונחייקך השער לאחר זמן אין לו עליו כלום: פרקים. וזמן למכור: משתקת כל הרוחות מפניה. כשהוא מנסה בשעת הכושר הוא חמה מלך ומנסת לינת כל הרוחות ולכן שיה הכחוש לקוחה חרישית: בהשקית ארץ מדרום. כשלינת רוח דרומית זוקפת. ומי הוא המשקפה רוח מזרחית: משתקת. ששעה שמנסת רוח מזרחית משתקת כל הרוחות:

לאפי הודע ונסעת הודע. מיכס דכל זה הוא פסק א' דאין כפסק בין לפני הודע לשעת הודע. וכל דשעת הודע הוא כוח הודע שכבר נל מה שיה לנס וכחמסך לנס שלא היה לנס כל המודע: לשותפים פירש ר"מ וזהו פה דלמך כרס כמקבל (דף קה) סי' י"ב חיי דעבוד עיסקא כדדי הדדי ואלו חד למכירה חו ויפלוג ואלו חרד ככיתא עמי דינא הוא דמזכר וספסול עד דהוה ימולין לפסק וזו ועכור וימולין וכן לכל דבר יש זמן:

אומר בג' פרקים מוכרין את התבואה, לפני הורע, ובשעת הורע, ובפרום הפסח. ובג' פרקים מוכרין את היין, בשכן מעצרת ואילך. למאי הלכתא, אמר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין. מכאן ואילך מאי השמר וימן ה' אלהים רוח קדים חרישית. מאי חרישית, אמר רבא בשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה, והיינו דכתיב אשר בגרדך חמים בהשקית ארץ מדרום. א"ר החליפא בר רב חסדא ארץ מדרום שבשעה שמנשבת משתקת כל רוחות מפניה. רב הונא ורב חסדא הוו יהבי חליף אול גניבא עלייהו אמר חד לחבריה ניקום מקמיה דבר אוריין הוא, א"ל אידך מקמיה פלגאה ניקום אדהכי אתא איהו לגביהו

אמר. בעל מריבה. על מריבה. שיה לו מריבה עם

נוייטער וויא איז דער דין מיט דעם פארקויפן אפר רבא כל יופא פריקה הוא האם רבא נזאנט אלע קאג איז די צייט צו פארקויפן די תבואה ארער די וויין עם שמיים אין פסוק ויהי מורח השמש ויהי ה' אלהים רוח קדים חרישית ווען די זון האט אויפגעדי שיינט האט גאט אנגיברייט אמורה ווינט חרישית אשמילען פאר חרישית וואס מיינט מען אשמילען מורה ווינט אפר רבא בשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה וואס נזאנט ווען דער מורה ווינט קלאזט מאכט ער שמייל אלע ווינטען פאר זיך ווען עם איז אהייסער שמייל אונעם עס קלאזט אמורה ווינט ווערט שטארק היים אונ אלע ווינטען קענען נישט קאלט מאכן דעם לופט היינט דקתיב דאס איז וואס שמיים אין פסוק (איוב לו) אשר בגרדך חמים בהשקית ארץ מדרום ויינע קליידער זענען ווארעם ווען מען מאכט שמייל ריא ערד פון דרום ווינט אפר רב חליפא בר רב חסדא אמר רב חסדא רב פחליפא דער ויהן פון רב חסדא האט נזאנט פון רב חסדא וועגן אפתי בגרדך חמים ווען זענען דינע קליידער ווארעם כשהי שהשקית ארץ מדרום ווען דיא ערד דרום ווינט גריינגט קעלט. און ווער מאכט שמייל די קעלט פון דעם דרום ווינט. דער מורה ווינט מאכט איהר שמייל שבשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה ווארעם ווען דער מורה ווינט קלאזט מאכט ער שמייל די קעלט פון אלע ווינטען פאר זיך רב הונא רב חסדא היו יתבי רב הונא אונ רב חסדא זענען געווען חליף אול גניבא עלייהו איז גניבא געגאנגען נישט ווייט פון וויא אפר חד לחבריה ניקום כפסית דבר אוריין הוא האם איינער נזאנט אום אנדערען מיר דארפן אויפשמיין פאר איהר ווארעם ער איז אלמין אפר ליה אידך האט דער אנדערער נזאנט כפסי פלגאה ניקום פאר דעם

פעקיל זאהער גינארין. ווייל דער מורה ווינט נזאט איז מוצאי סופות אויב עם איז שוין גינען הקופת השרי, מאכט ער זאער די וויינג אקער אז מוצאי סופות איז נאך פאר הקופת השרי ווערט נישט זאער דער וויין פון דעם מורה ווינט תניא רבי יהודה אפר מיר האבין גילערינט כבי יהודה נאנט בשלשה פרקים מוכרין את התבואה אין דריי ציימין אין יאהר פארקויפט מען תבואה לפני תרע איידער מען פארזיינעט די תבואה אין פעלד וישלשת הורע און באלד נאך דעם פארזיינען ווען תבואתו בפרום הפסח און אין די צייט פון פסח ופאר דעם פארזיינען פארקויפט מען תבואה ווייל מענטשן דארפן תבואה צום פארזיינען. באלד נאך דעם פארזיינען פארקויפט מען תבואה. ווייל עם קען זיין מענטשן האבין געהאט ווייניג תבואה צום פארזיינען און עם איז זיי נאך געבליבען ליידיגע פעלד. דארפן זיי תבואה צו די איבער רינע פארזיינען. פאר פסח פארקויפט מען תבואה ווייל מענטשן דארפן תבואה אויף מצהו ובשלשה פרקים מוכרין את תבואה איין ציימין אין יאהר פארקויפט מען וויין בפרום הפסח ובפרום עצרת ובפרום חגי פאר פסח און פאר שבועות און פאר קצות השמן פצצת ואלה אונ בומאייל פאר קויפט מען פון שבועות און ווייטער למאי הלכתא צו וועלכין דין זאנט אונ רבי יהודה ווען מען פארקויפט תבואה און וויין אפר רבא ואיתימא רב פפא לשותפין רבא נזאנט און אנדערע זאנען רב אויב שותפים האבן צו פארקויפן תבואה ארער וויין. קאר נישט פארקויפן וויין שותף אן דער אנדערעם ווייסען. אבער אין די דריי ציימין מען פארקויפן איין שותף אן דעם אנדערען שותפים ווייסען דריי ואלה פאי און פון ריא דרייצייטן איז

אמר להו כמאי עסקיתו אמרו ליה ברוחות אמרו להו הכי אמר רב חנן בך
 אבא אמר רב ד' רוחות מנשכות בכל יום ויום צפונה מנשבת עם כולן
 שאלמלא כן אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת ורוח דרומית קשה
 מכולן ואלמלא כן ג' מעמיה מורבת כל העולם כולו מפניה שנאמר
 המביתהך ואבר נץ יפרוש כנפיו לתימן. אמר רבא הכי אמר רב אשה מפת
 בו שמואל אמר אפילו מרגליות שבים מרקבת בו ר' יוחנן אמר אפילו ש'
 שבמעי אשה מסרחת בו אר"נ בר יצחק ושלשהן מקרא אחד דרשו כי הוא
 בין אחים יפריא וכך קרים רוח ה' מסבב עולה ויבוש מקורו וגו' ויבוש
 מקורו זה מקורו של אשה ויחרב מעינו זה שכבת זרע שבמעי אשה והוא
 יששה אוצר כל כלי חמדה זו מרגליות שבים מאי כי הוא בין אחים יפריא
 אמר רבא אפילו שופתא בקופינא דמרא רפיא רב יוסף אמר אפילו סיכרא
 בדופנא רפיא רב אחא בר יעקב אמר אפילו קניא בכופתא רפיא :

מר עוקבא שרי' חכ כ"ד
 כדמרא כפ"ק כנ"ח העומדי'
 עלי ויבדי למכרס למלות
 והוא היה גניבא כדמפרש
 החס: רוח צפונות. ומה
 היא לוח חמה ולא חוננת
 וממתקת את עשר הכוחות :
 בן גץ. מלךך העשוי כנן :
 מעמידה. ככסויו: יאבר.
 לטון חרתו יגדלו כנף :
 שכבת זרע. חוף שלשה
 ימים: מקורה של אשה.
 עובר שנמעה: שופתא.

בית יד: קופינא. חור שנכרס המרה שקורין פוסקו"ר וע"ש שדחוק בין ג' לדי החור קרי ליה בין אחים שמדוכקים:
 סיכרא בדופנא. יתד שדכוסן: רפיא. שמתייבג מחמת החום ורפה: קניא בכופתא. קנה החרוג ככסויה:
 רפיא. כמו רפיא :

מרגליות שבים מרקבת בו שמואל זאגט אפילו דיא
 פערלי וואס אין ים ווערין פארפוילט דורך דעם
 מורח ווינט רבי יוחנן זאגט אפילו זרע שבמעי אשה
 מסרחת בו רבי יוחנן זאגט אפילו די זרע וואס בייא
 דיא אשה אין בויה ווערט קאלע זען עס איז
 אמורח ווינט זאגט רב יצחק בר יצחק ושלשהן מקרא אחד
 דרשו רב נחמן בר יצחק זאגט אלע דריי ארב אונ
 שמואל און רבי יוחנן זענען זייערע ביידי פון
 איין פסוק כי הוא בין אחים יפריא יבא קדים וית ה' מסבב
 עיה' יבש מקורו ויחרב מעינו והוא יששה איצר כל כלי חמדה
 עם וועט קוקען אמורח ווינט, אנאמליקער ווינט
 וועט אפגיין פון דער סדרך יבש מקורו ער וועט
 אויסקריקענען זיין קנואל די מקורו של אשה דאס
 מיינט מען דיא אשה וועט מסיל זיין איהר קינד
 פון בויה ויחרב מעינו ער וועט אויסקריקענען זיין
 קנואל די שכבת זרע שבמעי אשה דאס מיינט מען די
 זרע וואס בייא דיא אשה אין בויה וועט קאלע
 ווערין והוא יששה איצר כל כלי חמדה אונ ער וועט
 רויבין דעם אוצר פון אלע געסקע פדים ו מרגליות
 שבים דאס מיינט מען די פעריל וואס אין ים וועלין
 פארפוילט ווערין מאי כי הוא בין אחים יפריא וואס
 מיינט מען דער ווינט וועט בין אחים יפריא זאגט
 רבא אפילו שלשהן בקופינא דמרא רפיא רבא זאגט אפילו
 דער שפעקן וואס איז אין דיא לאך פון רינדל
 וועט אויך איינגעטריקונט ווערין אונ וועט לויז
 ווערין דורך דיא היץ פון דעם ווינט רב יוסף זאגט
 אפילו סיכרא בדופנא רפיא רב יוסף זאגט אפילו דער
 הילצערנער ששוןאק וואס אין וואנט וועט אייג'
 געטריקונט ווערין אונ וועט לויז ווערין רב אחא
 בר יעקב זאגט אפילו קניא בכופתא רפיא אפילו דיא
 שפעקלאך וואס זענען איינגעטריקונט אין אקארב
 וועלין איינגעטריקונט ווערין אונ וועלין לויז
 ווערין :

מענטש וואס קרינט מיט פלמירי חקמים זאלין
 מיר אויפשטיין אדריי אהא איהו לנבייה דערנוייר
 איז גניבא געקוקען צו זיין אבר לה כמאי עסקיתו
 האט גניבא גיזאגט ער רב הונא אונ רב חסדא
 מיט וואס פשעפטונט איהר אייך איצט אפילו ליה
 ברוחות האבין זיין גיזאגט צו איהם מיר שמועסין
 איצט פון ווינטען אפילו ליה האט גניבא גיזאגט צו
 זיין הכי זאגט רב חסדא אבר רב רב חסדא אבר
 האט אזוי גיזאגט פון רבס וועגין ארבע רוחות מנשכות
 בכל יום אלע טאג בלאזן פיר ווינטען סורח מערב
 צפון דרום ויח צפנות מנשבת עם נטון אונ דער צפון
 ווינט בלאזט מיט אלע ווינטען, נאר איין פערטיל
 טאג בלאזט דער צפון ווינט אללין שאליא ז' ווען
 עם וואלט גיט אזוי גיזען, ווען דער צפון ווינט
 וואלט גיט מיט גיבלאזן מיט אלע ווינטען איז
 העלם מתקיים אפילו שעה אחת וואלט דיא וועלט גיט
 אויסיגהאלטן אפילו איין שעה אויך גיט ויח
 דרוסיי קשה ככלן אונ דער דרום ווינט איז דער
 שווערסטער ווינט פון אלע ווינטען זאלמא ז' ג' ג'
 פעמדת מתחת כל העולם כלו מפניה ווען דער ג' ג' ג'
 וואלט גיט פארהאלטן דעם דרום ווינט, וואלט
 דער דרום ווינט הרוב געמאכט זיין אנגעזע וועלט
 זאגט הסכינהך יאבר ג' יפירוש כנפיו לתימן, ויין עם
 שפירטי אין פסוק נאם האט גיזאגט צוא איוב מיט
 דיין פערשטאנר שטעלט אויף דער ג' זייע פליגיל
 אונ ער פארשפרייט זייע פליגיל צוא דרום זייט
 צו פארשטעלן דעם דרום ווינט ער זאל גיט הרוב
 מאכין דיא וועלט, ווערט דען דאס גימאהן מיט
 דיין פארשטאנר, און ג' איז אמלאך וואס ער
 שפירטי אויס זייע פליגיל גיזען דעם דרום ווינטו
 אבר רבא הכי זאגט רב אשה מפתה בו רבא זאגט רב
 האט אזוי גיזאגט ווען ים איז דער מורח ווינט רב
 באמאלס קען אאשה מסיל זיין ושמואל אפילו אפילו

בהעלתך יום ג זוהר

זוהר בהעלתך דף קנא ע"א . פ"ט דמילות יור הא יאו הא

רבי הלעור אמר האי פרשתא האי חמור עובדא דמנרתא ותקוהא וכל מה דבה אמאי הכא זמנא אחרא אלף כיון דכתיב קריב (לעיל) קריבנא דמדכחא וכל תקוה דלחמיו ליה אחא קרא ואשמעי עובדא דמנרתא דהיא תקוה על ידא דהארן דהא לעילא מנרתא וכל כוונתא (ס"א תקוין) דליה על ידא דהארן נהרין כלא . ת"ל לבר מדכחא תריסר כתיבין הוה למכח ליה ולמחנה ליה ובה אוקמה תריסר חיון שבעין לד' סטורין ד' גדלים וכלהו תריסר . וכלא כוונתא דלעילא מנרתא חמתי בשבעה כוונתא לעילא ומנרתא על את קיימא דכתיב (מלי כז) זמן וקטרת ישמח לב ואוקיימנא דתרי מדבחן הו . חד פנימאה דתרי קיימא למדוחו . ומד לבר מדכחא קריבין . ומהאי פנימאה נפיק להאי דלבר ומלך דתרי ויטתכל ידעא תמחא עלאה רוא דמלא דתרי יודו . ועל דא לא אחקרב קטרתא אלף בשעתא דשמן אשתכח . אשתכחא נספרא דשלמה מלכא קטרת הוא להדוה ולסלקא מותנא . מ"ט בנין דלינא מהאי ד' בר אשתכח ומדוחו ומדו ושורא דנהירו מהבוא פנימאה דכל הידו ביה קיימא . וכד האי אשמע כל דינא אשתכח מהאי ולא יוכל למעבד דינא . ובג"כ קטרת קיימא לבטל מותנא . וע"ד קטרת קטירו היא דכלא ודא אחקריב כהאי פנימאה . וכלאן חיון ישראל בעלמא דין ובעלמא דלתי . עלייהו כתיב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אמה ישראל וגו' :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

משערי תשובה לרי דף ח' ע"ד .

כאשר תמלאנה את הלבבות לכות ישיב כל לבו ויאמר אין : כי כ"א דרכיו ויפעלו אשכ עשו הלא לו ותחטיו עולמו לנפשו וישוב אל ה' ויכחמוהו כענין שנאמר ויזלזלו רעות רעות וזכות ואמר ביום הכוה על כי חוץ אלהי בקרב : מלאונו כעטום הלאם ותמלאנו כמחבב ככל דרס כי יתעל אש לאש ונעמא דתרו ויחמסו ויכנסו אליו משיב כהוא לריק נעורוהו חסיה הכרסיה כהוא גרוסע בענין מתיכו טעין שאמר יסתח מדוע בחסם אלי עשה כלשכ לך לב . וזמסויה הב"ח ס' כהוא מקבל המטויה מעין הכלים וחסו

הרמב"ם הלכות הפלה פרק ח
(א) כיצור הוא תפלת הצבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים . ואין עושים כן בפתוח מעשרה גדולים ובני חורין ושליח צבור אחד מהם ואם לו היו מצוין שצבר התפללו ויצאו ידי חובתן משלימין להם לעשרה והוא שיהיו רוב העשרה שלא התפללו . וכן אין אומרים קדושה ולא קויון בתורה ומברכין לפניה

כאשר תמלאנה את הלבבות יצרות אויב עם וועט אבענטשין מרעפין צרות . נאל ער גיט זאגין אז דאם איז אפרעפונג ישיב אל לבו ויאמר אין יח כי אם דרכיו ויפעלו אשכ עשו אלה לו נאר ער נאל מראכטין אין הארצין אז וייגע שלעכעט מעשים אונ ויין שלעכעט פירונג האט דאם אים גיטאון זיי האבין אויף איהם געבריינגט די צרות ותפאיו עוללו לנפשו וייגע וינד האבין אויף אים געבריינגט די צרות ישוב אל ה' ויחמיו ער נאל צוריק קערין צו גאט וועט נאם אויף איהם רחמנות האבין בענין ויאמר דבר ביהמרה על כי אין אלהי בקרב : מצאנו רבות וצרות ואמר ביהמרה על כי אין אלהי בקרב : מצאנו הרעות האלה נאם האט גיזאנט צו משה ווען עם וועט די יודין מרעפין פיל שלעכעט אונ צרות וועלין ויי דאמאלס זאגין ווייל גאט איז גיטא מיט מיר דריבער האבין מיר גיטאפאין די צרות ויפאיה בקרב : בשר ידם דוא וועקט זעהן ווי דער פירונג איז ביי מענטשין כי יתקא אש לאש אויב עם מרעפט איין מענטשן וינדיגט צו ייין חקר ונבא צרות יתחמס וינבע אלי אונ ווען איהם ווערט שלעכעט דאם ער חרקה אויף דעם וואס ער האט געזינדיגט צו ייין חקר אונ ער ווערט אונטרעפניג צו איהם ספני שהיא צרה לעולמו ווייל ער דארף ויין הילף היתה חרקה הוואה גיחה בענין חכרו די חרקה וועט ויין חקר גיט נפעלין . ווארום דער חקר וועט זאגין ווייל איהם איז שלעכט אונ ער דארף מיין מוכה דריבער זאגט ער אז ער האט חרקה וואס ער האט גענין מיר געזינדיגט . אבער אין אמת האט ער קיין חרקה . דריבער קען זיין אז דער חקר וועט אים גיט וועלין העלפין זאגן שאמר יתח ווי יפתח האט גיזאנט צו די מענטשין פון גלעד פדית כתיב עלי עתה פאשר צו לבס פאר זאגן ווענט איהר אצט געקומען צו מיר ווען אייך איז אייג . דריבער סינגט איהר גיט מיין בוכה נאר אייך

לאחריו ולא מפטירין בנביאים אלא בעשרה (ב) וכן לא יהיה אחר מברך ברכת שמע והכל שומעים וענין אחריו אכן אלא בעשרה. וזה הוא הנקרא פורם על שמע, ואין אומרים קרוש אלא בעשרה, ואין הכהנים נושאים ויהיה אלא בעשרה והכהנים מן המזון. שכל עשרה משהאל הם הנקראים עדה שנאמר עד מתי לעדה העדה הזאת וגו' והיו עשרה שהיו יצאו יהושע וכלב:

לפיכך לפיכך ויבטח נדבה את החוטא כשזכו עריו כיום מוכחה ומקרב לכה שחמור בזה ישראל עד ה' חסידך כי כלה בענין קחו עמכם דברים וגו' אלכס ממוכסם הוכסם נדבה והחמיר כי אם אלה יבטח ה' יניח ומלך את כן יבטח ואלו לא ישיב ה' אל מדרגה ויהיה כיום רעה ויבטח מכלפני ואלו כל על הכוזביו יניח ויטו ויבטח עונשו כלל חרש לא כחלק מוסר את חסד העם לו יקשה מוסרו ויכתיב עולו פחד וכתיב ואלו עד אלה לא

קרושה ולא קורן ביהודה ויבקרין לפניה ולאחריה ולא מפטירין בנביאים אלא בעשרה און מען קאר נים זאגין קרושה און מען קאר נים ליענען אין די ספר הורה. און מען קאר נים זאגין די ערשטע ברכה פון די ספר הורה און נים די לעצמע ווי אנדערעו ברכה פון די ספר הורה, און מען קאר נים זאגין מפטיר פון די ספר הורה, און מען קאר נים די ברכות, סידרין עם זענען דא צעהן מ'נטשין צו זאמען: (ג) וכן לא יהיה אחר מברך ברכת שמע והכל שומעים וענין אחריו אכן אלא בעשרה איינער זאל זאגין ברכו און ווייפער די ברכות ויצר אור כיו ויצר המאורות, און אהבה רבה כיו קריאת שמע און אלע זאלין הערין און נאך יעקער ברכה זאל מען ענפערין אמן. און ווי זאלין שוין נים דארפין זאגין די ברכות פון קריאת שמע נאר ווי זאלין יוצא זיין מיט דעם הערין וואס ווי האבין געהערט פון דעם מענטשן דיא ברכות פון קריאת שמע און ערשט נים סידרין עם זאמן, און קאר מען אנדערש נים סידרין עם זענען דא צעהן מענטשין וזה הוא הנקרא פורם על שמע און דאס ווערט גערופן אין די נקרא פורם על שמע ואיינר זאגט די ברכות פון קריאת שמע און אלע הערין און ענפערין אמן ואין אומרים קרוש אלא בעשרה מען קאר נים זאגין קרוש סידרין עם זענען דא צעהן גרויסע מענטשין זאן הכהנים נושאים ידים אלא בעשרה כהנים סארין נים דוכגן סידרין עם זענען דא צעהן מענטשין והכהנים מן המזון די כהנים זענען אויך פון די צעהן, אויב עם זענען דא צעהן מענטשין צו זאמען מיט דיא כהנים, זאלין די כהנים דוכגן שכל גשרה משהאל הם הנקראים עדה שנאמר עד מתי לעדה העדה הזאת וגו' והיו עשרה שהיו יצאו יהושע וכלב יענען גיווען צעהן שרי יצאו יהושע וכלב יהושע מיט קלב זענען גיווען צעהן און אויסער יהושע מיט קלב זענען גיווען צעהן כרגלים און ווי רופט מען עדה:

איינער מודה, אבער הקב"ה אין נים אזוי וימסרין ה' יתברך שהיא מקבל השוכה סוף הדרך די קסדים פון הקב"ה אין ער נעמט אן די השוכה פון מענטשין אפילו ווי מוהען השוכה פון אצרה ויהי יוצא לפני און די השוכה אין בעוולוינט פאר נאם ויאבה נדבה את החוטא בשבטו עריו ביום הדין ויפטר ציה און נאם האט ליב דעם זינדער וואס מוהט השוכה פאר איהם אפילו ווען ער אין אין אצרה שנאמר שובה ישראל לך ה' אלהיך כי בשלה בעיניך ווארום עם שמיים אין פסוק דער נביא זאגט צו די יודין קערט אייך צו הקב"ה אפילו די ביום געשטרויבליט גווארין וועגן דייעו זינד קח עמכם דברים ושוב אל ה' נעמט מיט אייך בירר און קערט אייך צו הקב"ה ארץ משוכתם איהם נדבה איהם וועל היילין זייער וויילד קיים איך וועל זיי ליב האבין מיט מין בוולוינגט נאמר נאך זאגט דער פסוק כי את אשר יאהב ה' יוכיח וועמען נאם האט ליב דעם מענטשן שמראפט נאם וכאן את פו יצה און אזוי ווי דער פאמער שמראפט נאר דעם קינד וואס ער וויל אים, אבער דעם קינד וואס ער וויל אים נים, שמראפט ער זידיס נאר נים ואם לא ישוב האיש מדרך הנה ביום רעה און אויב דער מענטש וועט זיך נים צוריק קערין פון זיין שלעכטן ווען, אפילו אין די דעם מאד וואס איהם וועט שלעכט זיין ויהיב כפאסאב ולא שיי ער במכותיו און ער אין געשמראפט געווארין מיט שמארצין. פון דעםפונעגין האט ער זיך נים צוריק גיקערט צו נאם וואס ער שמראפט איהם, ווייל ער לייקינט און זאגט אז נים נאם שמראפט אים נאר עם אזוי צו איהם געקומען שרעפענדיג ידל ער ויכפל ענשו וועט זיין זינד נאך גרעסער ווערין און זיין שמראף וועט זיין אפריה, פאר די פריער דייעו זינד, און פאר זיין איינזע זינד וואס ער זאגט אז זייען יסורים זענען אויך איהם געקומען שרעפענדיג הלא תראה אם הפלל מוסר את אשר תפאל ולא יסר מיר קעגען זעהן אויב אפלה שמראפט אפענטשין וואס האט צו איהם געזינדיגט, און דער מענטש פארבעסערט נים זייען מעשים קשה מסור ויבדד עולו פאר וועט מען נאך שווערער מאכין אויך איהם די שמראף, און מען וועט זיין נאך שווערער מאכין אויך איהם וכתיב ואם ער איהם פסוק הקב"ה האט גיאנט צו די יודין און אויב צו נים פאלגן זיינע בירר, ועל אייך אייך נאך קער שמראפין ונאמר וועט איר נאך נים הערין און נים פאלגן זיינע בירר, וועל אייך אייך נאך קער שמראפין ונאמר וועט איר נאך נים הערין

אין תשמיש לי יכפתי לסרה אחכם און עם שמיים אין וועל איהם נאם איהם וועל איהם אייך געבין וועל איהם אייך נאך קער שמראפין ונאמר ונאמר וועט איר נאך נים הערין

חשבעו לי ויספתו לי כספי וכלמי לבי ישימו אף לי ישימו כי אכרס :

וחנפי לבי ישימו אף אונג אונג נאך ואנטי דער פסוק דריא מענטשן וואס זיייערע הערצער זענען פאלש זיי מוהען פארזעקערען דעם פעס פון נאמט לא ישימו כי אכרס ווייל זיי שרייען ניט צו נאמט אונג מוהען

בהעלתך יום ד תורה

אונקדום

לחמשיך מות' דריא יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד דא ואו דא נשבה יהוה חיה יחידה ו דמלי וו אל שם כ"ן שבעסיה בניקוד חולם :

מז כי נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כדירהם בכור כל מבני ישראל לקחתי אתם לי : כי לי כל בכור בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הפתי כרי בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי : ואקח את הלויים תחת כל

מז ארי אפרשא מפרשין אינון לי מגו בני ישראל חלף פתח כל נדרא בוכרא פולא מבני ישראל קריבית יהוון קדמי : ארידי לי כל בוכרא מבני ישראל פאנשא ובבעירא ביומא דק פית כל בוכרא פארעא דמצרים אקדשית יהוון קדמי : יי וקריבית ית פינואי

ת"א כי לי כל בכור. בכורות ד :

בעל השורים

(מז) נתנים נתנים המה לי. כנמ' שאלכ לא עשו פנל של סכ :

שפתי חכמים

א דק"ל אר אמר כי לי כל בכור דמשמע דמדיין סס שלו וכל כתיב וקח את הלויים משמע שכבר לקח וכו"ס עלי הוי דקו סדין כלומר מן סדין . וכמכ סרס"ס שחקן כוז שאין כי לי כל בכור ד"ל ססס שהרי נספלו משפטו כעגל דק ר"ל סיו שלו מהחלל וסודע גם כן סמיכס למח סיו שלו כקו סדין משום שהנמי כו' יסמך ולקחתי וורה לי נתנים הקדשתי כדי שישול עליו ולקח את הלויים תחת כל בכור שפירושו לקחתי עמה את אלה בכורות הקדשתי לטובת שהם שני פנינים כי לי כל בכור ביום סכותי וגו' הלויים שפירסו ואלו ועכשוו ולקח שלל מהלך ולקח בזמן

רש"י

(מז) נתנים נתנים. נתונים למחל נתונים לסיר : פטרת. פתיחת : (יו) כי לי כל בכור. שלו היו הכבדות כקו דקין א שהנמי עליוס בין בכור מלרים : הקדשתי אתם לי . עד עשעו כעגל ועכשוו ולקח את הלויים :

לקחתי אז מח אלה וסופר וכו' על ולקחתי שסוד במקום וגם הקדשתי אותם לטובת' לי או משפטו נספלו ולקחתי אתם שהקדשתי הכבדות לי שכי חתם כל בכור כמי דמשמע שילאו

פירוש לתורת אלהים

(מז) כי נוארדם נתנים איבער גיגעבין צו קראנען דיא משא פון דעם קישקן נתנים איבער גיגעבין צום שיר חכה זענען דיא לויים לי צו מיר פירק פון צווישען דיא קינדער ישראל פחת אויף דעם ארם פטרת דיא עקענענג כל רחם פון אימליבער מוסקער לייב בכור פון אזלי ערשטם גיבארענע יודין גפתי אויף לי האב איך זייא גינומין צו מיר פלוקר איך

האב צו מיר גינומען דיא לויים אויף דעם ארם פון דיא בכורים פון דיא ישראל : (יו) כי לי נוארדם צו מיר זענען גינען דיא בכורים פון דיא ישראל באדם סייא דיא בכורים פון מענטשין אונג סייא די בכורים פון בהמות בייס אין דעם פאנ אז איך האב גישלאגין אלי בכורים פון דעם לאנד מצרים . רש"י שרייבט גאט הט גואנט דיא בכורים זענען מיגע געווען מן הרין נוארדם בשעת אז איך האב גשלאגן די בכורים פון מצרים האב איך גישעצט אויף דיא בכורים פון דיא ישראל אונג זייא זענען גיב גיברעגט גינארען הקשתי האב איך זייא צוא מיר גיברעלעגט איבער זייא האבען זיך מנעה געווען אין דעם עגל : (יח) אונג היינט און זייא האבן זיך מנעה גינען אין דעם עגל ואקח את הלויים האב

ליקוטים על התורה

(מז) כן נתנים נתנים המה לי . הקצה ואנטי די לויים זענען צוא מיר צוויי פארה גיגעבין גינארין . איין פארה זענען זייא גיגעבין גינארין צו מיר ווייל זיי זענען גינאשעם גינארין פאר די בכורים . זענען זיי גיגעבין גינארין צו מיר פאר די יעדעס זענען . דאס אנדערע פארה זענען זיי גיגעבין גינארין צו מיר צום בעדיגען אין מישקן . צו אלע בייחילפונג נואם אפרן מיש זיינע קינדער וועלן בארפין . צו היסקען דעם מישקן אונג צום זינען ואברגנאלו :

בְּכֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^א וְאַתְנָה אֶת־
הַלְוִיִּם נִתְּנִים | לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ:
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַבְדֹּת אֶת־עַבְדָּת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עֲדֵי־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
גִּיּוֹף בְּגִישָׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ־הַקֶּדֶשׁ:
ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְלוִיִּם כְּכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה לְלוִיִּם כִּי־עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^{בא} וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיַּכְבְּסוּ
בְּגֵדֵיהֶם וַיַּנְּפֹא אֶתְהַטְנוּפָה לְפָנָי
יְהוָה וַיַּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהֲרֵם:

חֲלָף כָּל בּוֹכְרָא בְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ וַיְהִיבִית יַת
לְיוֹאֵ מִסִּירִין לְאַהֲרֹן
וּלְבְנֵיהוּ מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמַפְלַח יַת פּוֹלְחֵן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמַשְׁכַּן זְמַנָּה
וּלְכַפֵּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֹא יִהְיֶה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מוֹתָא בְּמַקְרַב בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְקוֹדֵשׁ־אֵל: וַיַּעֲבֹד
מִשְׁהוּ וְאַהֲרֹן וְכָל־בְּנֵי־שָׂמָיָה
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְיוֹאֵ
כַּכֵּר דִּי פְקִידוּ יַת מֹשֶׁה
לְלוֹאֵי כִּן עֲבָדוּ לְהוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{בא} וַיִּתְחַטְּאוּ
לְיוֹאֵ וַחֲתוּדוֹ לְבִישֵׁיהוֹן
וְאַרְסֵהוּ אֶהֱרֹן וַיְהוֹן אֶרְמָא
קִדְמָה וַיַּכְפֹּר עַל יְהוֹן
אֶהֱרֹן לְדַבּוּאֵיהוֹן:
ח'א וַחֲסֵה חַת. ט'כָּלִין ט:

רשבים

בעל הטורים

(בא) ויחטאו, כדכתיב לעיל הזה הזה עליהם מי חטאו:
ולכפר שון בעיני הק' על בני ישראל. והכין ויבנו מקדשיהו וגו' ולכפר על בני ישראל
שפתי חכמים

(יט) ואתנה וגו'. ה' פעמים בני ישראל בצרפה, כנגד
כפטי לויים וישראלים גרים עבדים משוכרים, וזהו קדש ישראל
לפי יחסי תיחוס חטואת ה' ולכפר. ג' חסם. הכא ולכפר סתם
דבני ימיס. וישעיהו שפטים נחמך על עמך ולחטא סתם
רש"י

אלו ויכנסו אלו במקום: ב ויהל דמנן כש"ז: זס לנלאן משום
דק"ל בעמי שפי' בעלם לקח'י חוטא לי קפי' אכבוטוס והוא לי
עבר כלומר לקחתי אומס לי דמש לנין כ' לומר עם שזכר נח
בסס הקד"ה והלא לא כל אלא נפרש עם שרתק אומס משום
שפטו בעגל ושתרן משום חיתם ואף שרתק אומס לין וולס
למזכיר חטאתם אלא מזכיר שבתם ומעלתם שקרבם בשם ית'
לפגודתו חרד שכי' ס' פעמים הווכרו בכסופי חמד והוא משני
חכמס. ויבש סכרי רש"י מלאמי בני ישראל ואמנה את בניס וגו'
ללמר ואמנה את בניס וגו' ולכפר על בני ישראל ולא ייטכסו בני
ישראל לכשת אל הקדש ולא יהיכ וגו' ויבש סכרי רש"י מלאמי בני ישראל ואמנה את בניס וגו'
שלא יכסו ישראל נגף בשחתם שפס יבש סכרי רש"י מלאמי בני ישראל ואמנה את בניס וגו'
כלאו וכלאו חמד למה נתנו הלוים לחכרי ולבניו כדי שלא ימכרו בני ישראל להכניסו בעבודתם שלא יעבדו ישראל נגשם כדי
שקדש בני שלא יהיה כבס נגף. ס' בל'ס' וטוד "ל דקשה לרש"י חסו נכפשו שקדש כלויס לא ינפשו נשחתם אל הקדש וסא
למתי והון הכרד וצום. ולכן ס' ולא יהיה כבס נגף שלא ימכרו לגשת אל הקדש דוונס זס יש לחוש שיהיה כבס נגף נגשם אל הקדש:
ד דלא חיתמ שללם הפגודו הנויכ או כלס סמכוי. אלא יקדש סתמקף לכל אחד פס פטפס משס פעמיס ורי:

זה ב להודיע חכמתו שכפלו אוכרותיהן במקרה אחד חמני
ה' חומש תורה וכן רוחיו ככ"ד: ולא יהיה בבני
וישראל נגף. שלא ימכרו לגשת אל הגדש שחם ינשו
יהיה נגף: (כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת וגו'.
משה פעמיזן ואהרן הניפס וישראל ד סמכו את ידיהס:

פירוש לתורת אלהים

גינענן אל הקדש צום הייליקייט פלוקר די ישראל
וועלדן ניס בדארפן גינענען צוא דינען דיא
בעדינגונג פון דעם הייליקייט ווארום אז וייא
וועלען יוא גינענען וועס זיין אין וייא אקארד:
(כא) ויחטאו הלוים אונ דיא לויס האבען זיך
גריינגינג ויכבסו ביהודים אונ וייא האבן גינואשען
ויערע קלירעד גינף זיך אונ אהרן האמ וייא
אויף גיהויבען איין אויף הייבונג פאר גאט
אונ האמ אויף זיי פאר געבן לפרים צו בריינגן זיי:

איך גנומען דיא לויס אויף דעם ארט פון אלע
בכורים פון דיא ישראל: (יט) ואתנה אונ אויך האב
גינעבין דיא לויס נתנים איבער גינעבין צו אהרן
אונ צו זייע זין פון צווישען דיא קינדער ישראל
למבד את עמיה: צוא דינען דיא בעדינגונג פון דיא
יריון אין דעם אוהל מועד ולכפר על בני ישראל אונ
צו פאר געבען אויף דיא קינדער ישראל ולא יהיה
אונ עם: זאל ניס זיין אין דיא קינדער ישראל נגף
צמארד גשט ווען דיא קינדער ישראל וועלדן

תרגום

לחמשך מנה דרא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוה יהוה חיה
יחידה נצח יהוה חיה יחידה דהוה אל שם ב"ן שבעשיה:

א ויאמר אלי מה אתה ראה ויאמר ראיתי והנה--
מנורת זהב בלה וגלה על ראשה ושבעה נרותיה
עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על--
ראשה: וישנים זיתים עליה אחד מימין הגלה
ואחד על שמאלה: ויאען ואמר אל המלאך
הדבר בי לאמר מה אלה אדני: ויאען המלאך
הדבר בי ויאמר אלי הלא ידעת מה היתה אלה
ואמר לא אדני: ויאען ויאמר אלי לאמרי זה
דבר יהוה אל זרובבל לאמר לא בתל ולא
בכה פי אספרו ויהוה צבאות: ויאמר
אתה הר הגדול לפני זרובבל למישר והוציא
את האבן הראשה תשאות חן חן לה:

למיקר בין הפקא דין עם זרובבל למיקר לא בחילא ולא בנבורא אלהין במוקרי אמר יי צבאות:
י קא את השקא כלוקהא מפשקא הקם זרובבל הלא כמשקא ויגלי ית קשמייה באמיר שקיה סלקדמן
סאדור קרי מצורת דוד וישלום בקל מלפוקא:

(6) מה חסד רובא. בערחה סבוכה: כולה. כל המנורה היסה
זכ: ויגלה על ראשה. מעטל על ראשה סיה כמין יספל
זכה סיה שמן: ושבעה נרותיה עליה. מעטל כרמשי קרי
המנורה סיו שבעה נרותיה סס כמין בזיזין להסיה כסס שמן
וספחילום: שבעה ושבעה מוצקות. ר"ל לכל נר ונר סיו שבעה
לנרות שסמין יולק כסס מעטלו מן הגולה להמקן אל הנרות
סמיה על ראש המנורה: (ג) זשנים זיתים. עליהם שני אילני
זית עמדו אל המנורה: (ג) ויאען ואמר. הירומתי קויל וספחתי
אל המלאך על עם צוה אלם למען: (ד) הלא ידעת. הלא מעטלך
ספחיל לדעת על עם מנעו: לא אדני. לא הסכלתי לדעת: (ה) זה
דבר ה'. ר"ל דוס ידעו כלום אפס ס' על מןק השמיח כהל מנורה וזכובל: לא בחיל. כ"ל מעטלמו סל הניס לא יסיה בעבור מילו סכס
ולא כהו זכורו ונעוה סעלמחם אלם וישלום כס עכלי טוכה עלמחם כי אס כרלוינו כי חסן כלל סהניס להיוה כנעניס לו וסרס
למשעטלו ויסיה דומח נפריכום נרות המנורה סחיו מעלי טוכה אל סכל נעשה בעלמי כי וסרס חלממו מעטלן ונדרכו מעטלן
ומעטלו נמשך שמן אל כגולה כלשך יאמר טוד נעשה ומן הגולה נמשכו בעלמח דרך סלגרות אל הנרות: (ו) מי חסד סל סגודל
על מןק גוה יאמר עי חסד גוה. ר"ל מה כח ס' דך סחשוכי שחטה סל סגודל לעמוד בפני השמיח לכל יוכל לעמוד לא כן
סוח כי למעלו סחיס סיעוד בנין סיה סעמיד: או יסעפ קול סעיה אשכ כלם יעמו ויאמרו ססס לאסן סוס יס כל סן כס
וסססוכס להסיה סיעוד בנין סיה סעמיד: סח סעפוס. סח סעפ קול סעיה אשכ כלם יעמו ויאמרו ססס לאסן סוס יס כל סן כס
כי סיה טוכה וספחיה טוד מלך:

תרגום

להמשך מוסר ומלכות דרא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרובני נשמה דיסר א אד
אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וי חיה יחידה דיסר יהוה חיה יחידה דמלכות אל
שם ב"ן שבעשיה:

א תפלה למשה אישי האלהים אדני מעון אתה הית לננו א צלוקא דצלי משה נבייא
דיי כד חבו עמא בית ישראל
במורנא עני וכן אמר יי דמדור בית שבנתך בשמיא אתה היתא קנא סעיר בקבל
מצורת דוד

(6) תפלה למשה. י"ל מנורמים סחכא על דוד מנור משה
סמכס דוד יסס כספסו: ליש סלסיהס. כ"ל סיהס כניל:
ס' מנען. חסד לנו למססס ככל וכו דוק ככו ספדור סמנין

פירוש עברי מיימש
(א) תפלה למשה אישי האלהים די תפלה האמ דוד
מייחם גיועון צו משה רבינו ונארום
זיי האבין נעמחא בקבלה אז משה רבינו האמ
קין

מזכס

בדר ודר: ב בשרם הרים יכדו ותחוצר ארץ ותבג ומעולם
 ער-עולם אתה אל: ג השב אנוש עד-דפא ותאמר שוכו
 בני-אדם: ד כי אלה שנים בעיניה כיום אתמול כי יעבר
 ואשמורה בליטה: ה זרמתם שנה יהיו בפקר כחציר
 יחלה: ו בפקר יציץ וחלה לערב ימולל יובש:

דר ודר: ב בדר אתגלי קרפא
 דעקא עתידין למיחוב
 אתקנא תתובא עד דלא
 שוריא אתגלילא ותחברית
 ארעא ותבי מבל ומן עלמא
 קבין עד עלמא דאתי את
 הוא אלהא: ג התיב פר גש
 סתחשבין קרפא תיקי יוסבא דאתגלילא ארום
 על יהוץ מותא יהוץ ולעלא דאתי ביה עקבא דהפרכא יתחלפון: ו דמון עוקדיריהוץ
 תיק עקבא די בצפרא יגיץ ויסיגי לרמשא דתמולל ומתיבש מן חורבא:

מצודת דור

רשי

מורס וממסר: (ג) זכרם. עד לא ילדו ונכלמו ספרים ועד
 לא חלל הפלון וחלל ומסרם ספרים כעולם ועד סוף ימי העולם
 ככל עם אתה אל ר"ל חוק ובעל היכולה: (ג) משכ למוס.
 שפחה משכית את האדם מן רוב אומץ חוקו עד אשר יהי מדוכס
 ביוסורים כמתלששים כח וזכה כללו המלמד לבני אדם שונו
 מדוכסים הדעו: ע כי אין יסורים כלא עון: (ד) כי אלה שנים.
 ר"ל ע"י ספורים כלטו המלמד להלמד סוף את החיה אלה
 שנים הלא יהיו בעיניך כיום אתמול כאשר יעבור כי אחר שנת
 הזמן עם לו את היום זמן מרובה או זמן מועט הלא סוף לו
 ואינו: ואשמורה בליטה. זכרם משפחה חתח משפחות הילדים
 כי לאחר שנתכר היום משכר חמץ ואלף נשט לאחם חמסב:
 דבר מדוכסו ההסוך מן און משכר חמץ האדם: דכקר. ר"ל כימי
 כיערים לבד מחדש יתחילף כח כחלוי כוח עקב כבקר יחליף כח: (ו) כבקר ילן. אם כבקר ילן ומחליף כח סלל לערב יש
 סוקסס ימולל יובש דומה סוף לעבר הסויבש אתה זכרמה חמסס עליו כל סיוס:

(כ) ותחולל. יוסדת: (ג) השב אנוש. ביסורין: עד
 דכא. עד שיהי קרוב למוח: ותאמר. ביסורין
 אלו עונו בני אדם: (ד) כי אלה שנים. על בני אדם
 הוא כיום א' של הקב"ה: כי יעבור. שכבר עבר:
 (ה) זרמתם שנה יהיו. עכשויו מופתה אלוהס הקמים
 והכחם לנימוס מועמים: בבוקר כחציר יחלוף.
 הטלד כלילה מת כבוקר למוף השינה ואם כבוקר ילן מיד
 חלה עד כה הערב ימולל יובש:

(ס) זכמסס. מדלת הייסס המס כעלום השינס כי כחקילו אין
 כיערים לבד מחדש יתחילף כח כחלוי כוח עקב כבקר יחליף כח: (ו) כבקר ילן. אם כבקר ילן ומחליף כח סלל לערב יש
 סוקסס ימולל יובש דומה סוף לעבר הסויבש אתה זכרמה חמסס עליו כל סיוס:

פירוש ע"מ

קבין ארם וואו דוא זאלקט גיט ויין אהת הית לט
 דדור יהוד דוא ביסט גיווען אונ וועקט ויין נאר
 איינער אין דעם דור וואס מיר זענען, אויך אין
 די שפעטערענע דורות וואס וועלין קוקען נאך
 אונ: (ב) בשרם הרים ילדו איידער די קערנ זענען
 קעשאפן געווארן תמולל אין וכלל אונ מיט ויי צו
 זאמען האקסו קעשאפן די ערד אונ אלעס וואס
 אויף איהר אין נאך די אָרדענונג וועלען ער
 אהת אל אונ אז מיר וועלין אנועק גיין פון דער
 וועלט אויף א אנדער וועלט ביסט דוא נאר נאט
 איינער אָבער גיט מיר וועלין געפינען א אנדערין:
 (ג) השב אנוש עד דפא מורה ויידער קערין
 דעם מענטשין דז דיר אפילו ער איז שוין אלט
 אונ צו בראכין אונ קען שוין מעהר גיט זינדירען
 ותאמר שוכו בני אדם פון דעסמועניגן זאקסו איהר
 מענמשין קערט זיך אום מיט השוכה וועל איה
 אייך פארגעבין איינער זינד, אונ זאקט גיט
 נאט דער מענמש גיארפמ השוכה סאהן אין
 דער וועג, די אנהאנגענע וועלען זיך לט
 (ד) כי אלה שנים געניד ווארום ווען דער מענמש זאל
 לעבין שויווענד יאהר כיום אתמול כי יעבור אין אויך
 ביי דיר גלייך ווי נעכטן איז ער ערשט גיבארין
 גיווארין זאשמורה בליטה אדער ווי ארימייל נאכט
 וואס עם אין נאך ווייניגער: (ה) זרמתם שנה יהיו
 וייער שפראם לעבין לויפט אזויא שגעל אנועק
 אזוי ווי דער קלום פון ביי נאכט כבקר כחציר יחליף
 ער מאפט זיך אויף אין דער פריה אונ האט נאר
 גיט פון נאכטין קלום גלייך ווי דאס קראו איז פאר
 שווערען גיווארין: (ו) בבקר יציץ וחלה ימולל
 פריה שפראמ דאס קראו אונ ווערט פארביטען
 ווי עם איז נעכטן גיווען נרין אונ שוין לעבן ימולל
 רבש עם קומט אין נאוינט אין דם שוין פארנווא
 לעם אונ פארדארט, אזוי דאס לעבין פון מעמשין
 איז אוך אזוי אין דער וועג בליטה דער מענמש
 אונ איז שוין אָבער אויף די עלטער איז ער פאר
 דארט אָן קרעפטין:

קבין ארם וואו דוא זאלקט גיט ויין אהת הית לט
 דדור יהוד דוא ביסט גיווען אונ וועקט ויין נאר
 איינער אין דעם דור וואס מיר זענען, אויך אין
 די שפעטערענע דורות וואס וועלין קוקען נאך
 אונ: (ב) בשרם הרים ילדו איידער די קערנ זענען
 קעשאפן געווארן תמולל אין וכלל אונ מיט ויי צו
 זאמען האקסו קעשאפן די ערד אונ אלעס וואס
 אויף איהר אין נאך די אָרדענונג וועלען ער
 אהת אל אונ אז מיר וועלין אנועק גיין פון דער
 וועלט אויף א אנדער וועלט ביסט דוא נאר נאט
 איינער אָבער גיט מיר וועלין געפינען א אנדערין:
 (ג) השב אנוש עד דפא מורה ויידער קערין
 דעם מענטשין דז דיר אפילו ער איז שוין אלט
 אונ צו בראכין אונ קען שוין מעהר גיט זינדירען
 ותאמר שוכו בני אדם פון דעסמועניגן זאקסו איהר
 מענמשין קערט זיך אום מיט השוכה וועל איה
 אייך פארגעבין איינער זינד, אונ זאקט גיט
 נאט דער מענמש גיארפמ השוכה סאהן אין
 דער וועג, די אנהאנגענע וועלען זיך לט
 (ד) כי אלה שנים געניד ווארום ווען דער מענמש זאל
 לעבין שויווענד יאהר כיום אתמול כי יעבור אין אויך
 ביי דיר גלייך ווי נעכטן איז ער ערשט גיבארין
 גיווארין זאשמורה בליטה אדער ווי ארימייל נאכט
 וואס עם אין נאך ווייניגער: (ה) זרמתם שנה יהיו
 וייער שפראם לעבין לויפט אזויא שגעל אנועק
 אזוי ווי דער קלום פון ביי נאכט כבקר כחציר יחליף
 ער מאפט זיך אויף אין דער פריה אונ האט נאר
 גיט פון נאכטין קלום גלייך ווי דאס קראו איז פאר
 שווערען גיווארין: (ו) בבקר יציץ וחלה ימולל
 פריה שפראמ דאס קראו אונ ווערט פארביטען
 ווי עם איז נעכטן גיווען נרין אונ שוין לעבן ימולל
 רבש עם קומט אין נאוינט אין דם שוין פארנווא
 לעם אונ פארדארט, אזוי דאס לעבין פון מעמשין
 איז אוך אזוי אין דער וועג בליטה דער מענמש
 אונ איז שוין אָבער אויף די עלטער איז ער פאר
 דארט אָן קרעפטין:

ברמנורא

משנה סנהדרין פ"ו

עיקר תוי"ט

נגמר הרין. חוץ לב"ד.
 רתור מצ"ד (ה) שמה
 בעיד שמולוכין אוחו לבית
 הסקיל' ומאלו לו זכות ויפטר:

[6] נגמר. למכס ולידי
 דסקילת טישא דכלסו ב'
 שיתח הוא ממסע מיני דידי
 כריכה, כ"ט: (ה) כמוללו
 מינין כמו שיהם בין ב"ד של

הסקילה הית חין לבית דין דער ארם ווא מען האט
 פאר שפיינט אין גיווען טויט פון בית דין שפאר

סר ו א נגמר הרין מוציאין אותו לסקלו אויב דער דין
 איז גיפסקת גיווארען מען זאל אים
 לרענען פירט מען איהם צוא פאר שפיניען בית

מכ"ס' ט"ה ט"ה לפני סתת סבל מועד זבין עמיה יזכ"ל,
 כ"ס' ועמ"ס: [ב] חקוק יז' מתחוק מזה סבסודין
 זכור מלל עיניו ובלבד טיובלו ללאותו אל יזיק בסודין: [כ"ט]
 [ג] מעמ"ד: עד שיהקרו ב' ד"ס יכ"ה פסם זכריו של א', כ"ט'
 ועמ"ס: [ד] ד' ו' ס'. כ"ס'
 שצ"ס כח"ג כ"ס' ז"ל':
 [כ] מע"ס: ק"ח ח"ס: סודם
 לזכ"ס: כ"ט': [ב] כ"ס' אמר
 סביב זכ"ס' ויזכ"ס' ד"ס'
 כ"ס' כ"ס' ד"ס' וד"ס' כ"ס' זכ"ס'
 פלוגי תזכ"ס: כ"ס' זכ"ס'
 מ"טובי כ"ס' כ"ס' זכ"ס'
 כ"ס' וזכ"ס' ז"ל' כ"ס' זכ"ס'
 כ"ס' ד"ס' ז"ל' ש"ך ע"ס' ד"ס'

הסודרים בידו. להניח והוא סימן להחזיר: ובלבד
 שהוא ממש בברכיו. ולא אין ממנו זכריו פסם
 ראשונה ושניה בלבד מחזירין אותו לנחמ' מחמת כעתותא
 שנתתמו עטותיו וז"ל תתקב' דעתו עליו ויזכור
 עטותיו. יותר על כן אין
 מחזירין אותו ומסרין לו
 שני תלמודי חכמים טעייני
 אם יש ממנו זכריו של א'
 ומחזירין אותו מרכעה ו'
 פעמים: ופלוגי ופלוגי
 ערוי. שבער עבירה פלוגי'
 כיום פלוגי עשה פלוגי
 במקום פלוגי (כ) דלמח'
 איכא דמזיס לכו: ב' היה
 רחוק מבית הסקילה.
 רחוק לבית הסקילה שמה
 חטרוף דעתו ולא חזל
 להמדות: ותן לו תורה. וז"ל דלח' אדם נהרג ע"פ עילמו הריגת עכן הוראת

ועין

שעה

ער זאנ"ט יוצא ליפול האם מען אים צוריק געפירט
 ציא פארשטיינען, אויב אין וועג האט ער נאך
 אקאהל גיזאנ"ט, ער קען זיך גירעכט מאכין האבין
 דיא לוקמים ווידער גיהערט אויב ער זאנ"ט מיט
 ארין, עס קען זיין ער איז גירעכט האט מען איהם
 געפירט צוריק צוא בית דין אויב בית דין האבין
 גיזעהן דער דין איז גיט וויא ער זאנ"ט האט מען
 איהם צוריק געפירט צוא פאר שטיינען, און אזוי
 האט מען גיטאהן ביו פיר פינף קאהל אונ נאך
 מעהר אויב מען האט נאר גיזעהן אז עס קען זיין
 ער איז גירעכט האט ער די לוקמים האבין גיזעהן
 זיינע בייד איז גארניש דיא ערשטע צווייא קאהל
 האט מען איהם צוריק געפירט צוא בית דין מעהר
 גישט זיכור זיא לז"י און איינער איז געגאנגען פאר
 אים און האט געשריגען איש פלוגי בן פלוגי דער
 קענטש וואס ער איז דער ווען פון דעם קענטש
 יוצא ליפול גיט פאר שטיינט צוא ווערין על שפ"ר
 עבירה פלוגי ווייל ער האט גיטאהן דיא עבירה אין
 דעם טאג און אין דיא שעה און אויף דעם אר"ט
 ופלוגי ופלוגי, זעין דער קענטש און דער קענטש
 זענען דיא, עדות כל מי שידע לו זכות יבוא וילמד עליו
 ויער עס וויים איהם גירעכט צו מאכין נאך ער
 קוקען צו בית דין זאנ"ט: ב' היה רחוק מבית הסקילה
 כקשר אמת אז ער איז גיזעהן וויים צעהן איילין פון
 דעם אר"ט וואס מען כארף איהם פארשטייגען
 אומרים לו התנה זאנ"ט מען צוא איהם, ער זא"ל זאנ"ט
 נידוי זש"ן ד"ר חסידות סודין אזוי איז דער שטיינער
 די וואס דארפין גיהר"ק זענען זאנ"ט פריער אריי
 שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא דער וואס זאנ"ט
 נידוי האט עולם הקא ש"ן מצוי זש"ן אזוי געפינען
 מיר ביי ערן שאמר לו יהושע יהושע האט גיזאנ"ט צו
 איהם בני שום כבוד לאילי ישראל ותן לו תורה מיין ווען

נוראום עס שטייט אין פס"ק יוצא את הפלוגי מען
 זאל ארויס פירען דעם וואס האט געפלוכט נאם
 אונ מען זאל איהם פאר שטיינען, אז דער פסוק
 זאנ"ט מען זאל איהם ארויס פירען איז דאך דער
 אר"ט גיט גיזעהן ביי בית דין אחר עמיד על פתח בית
 דין איינער איז גישטאנען ביי די מיר פון בית דין
 הסודין בידו און האט געהאלטן אגרוקע טוף
 ופאקשיילען אין האנט וואס אחר רוב הייס הרק ספט
 ביי שיהא רואי און אקענטש האט גערישען אויף
 אפערד וויים פון דעם קענטש וואס איז גישטאנען
 ביי דיא מיר פון בית דין, נאך דער וואס זיצט
 אויף קעם פערד זאל קעזען זעהן וויא מען וועט
 אויף הייבען די טוף ופאקשיילען ביי דיא מיר פון
 בית דין אומר אחד יש לי ללמד עליו זכות אויב איין דין
 זאנ"ט איך וויים צו לערנען אויף איהם אז ער איז
 גירעכט היל' מנה בסודין דער וואס איז גישטאנען
 ביי דיא מיר פון בית דין האט אויף גיהויבען דעם
 סוך ותיס ר' זעמ"ד און דער וואס איז גיזעסין
 אויף דעם פערד איז גילאפין און האט אויף
 גיהאלטן מען זעהן איהם נאך גיט הקעגען ביו
 מען וועט פערד אויב עס און ריכטיג וויא דער
 דין זאנ"ט, אָדער זיין ופולואה אומר יש לי ללמד על
 עצמי זכות אפילו ער אליין זאנ"ט איך וויים צוא
 לערנען אויף מיר אז אויך בין גירעכט מחזירין אתו
 בריינגט מען איהם צוא ריק צוא בית דין זש"ל
 ארבע ותיס"ה פעמים ובלבד שיש פסל בברכיו מען האט
 געשיקט מיט איהם צוויי לוקמים אויב די לוקמים
 האבין גיזעהן אז זיינע בריד קען זיין אמת עס קען
 זיין ער זאל גירעכט זיין האט מען איהם געפירט
 צוא ריק צוא בית דין, מָצא לו זכות אויב בית דין
 האבין גיזעהן דער דין איז וויא ער זאנ"ט פסדות
 האט מען איהם געטייסיגין גיין אהיים פריי ואס לאו
 און אז בית דין האבין גיזעהן דער דין איז גיט ווי

ויקו עכנאך יהושע ויאמר אמנם אנכי הטאתי לה' אלהי ישראל וכיאת וכו'. ובכין שכפר לו וירדיו, ש' ש' ויאמר יהושע למה עכרתו וכו'. וכו' היה היום הזה אהרן עכור ואי אתה עכור לעוה"ב. ואם אינו יודע להנהיג אומרם לו אמור תהא מיתרי כפרה על כל עונותי. ר"י אומר אה' וידע שהוא מוזהר אומר תהא מיתרי כפרה על עונותי חוץ מעון זה. אמרו לו א"כ יהו כל אדם אומר כך כדי לנקות את עצמו: ג' ד' ר' הוהו מבית הסקילה ד"א, [ו] מפשיטין אותו בגדיו. האיש מבטין אותו [ז] מלפניו. והאשה מלפני' ומאחריה בדבריו רבי יהודה. וחכ"א האיש נסקל ערום ואין [ח] האשה נסקלת ערומה: ד' בית הסקילה היה מבהו [ט] ב' קמות. אחד מן העדים [י] דוחפו על גבהו [יא] על לבו והפוכו על מתניו. אם מת בה יצא ואם לאו השני נוטל את האבן [ג] ונותנה על לבו. אם מת בה יצא, ואם לאו רנימהו בכל

סמטרו כו' ומטי' : (ג) ל' כ' לשכר זכס נשמו: פ"ס סעדי סס שמוטו לפדי פניו ומטי' : [ו] מפשיטין: לפי שפוס זמכה למז, ס"ס: [ז] מלפניו. פס"ח: עתמו: (ד) סוף ל' כדתי' ופכ"ט: סקלי': [ח] וכן סקל כו'. סמטה דלל מדיקן לם כתי' לסמטי וליכס כדכוין. כ"ס: דכמי' ולסמט לנעך כעון כדול לו עמיס ימס ולא כתיבו: זמי' מו"ט: [ט] ד' קומות. גמ' וקומט שנו לז כלן ש"ס. כ"ט ומטי' : [י] דוחפו כו'. בעמ' ליף לכו מוקלף, ומטי' : [כ] על לבו. ל' סכ"ט דוחפו סמטי ומלוקחיו וטול כסך ופכ"ט על לבו: (ס) פ"ל כערכו סמי' בקורס: [ג] ומטי'. מביה כו' ולו דוקס דסקלס משמט כו' פכ"ט: ומטי' :

גיה פכוד צו קאמ אונ ניין מודה דיין עבירה ישו עקו את יהושע האמ עכן יגע פערמ צוה יהושע ויאמר אונ האמ גי'אנא אקמ אנכי חטאתי כחאת וכו' ופשיטין אקמ אתך האב געוירניגמ אונ איוי הכ איר גימאהן, האמ עכן גי'אנא נירדו ומכו שפיר לי ירדיו פון ויאנען נייסיין מיד אז דער ירדיו איז גיווען אפפכה אויף נייגע זינד ער זאל האבין עולם הבא שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק ויאמר יהושע מה עברתי וכו'. ויום הזה יהושע האמ גי'אנאם צו עכן וואס האקטמו אנאן פאר דארבין זאל קאמ דיר פאר דארבין דעם היינטיגען מאן חיים תהא אהרן עכור נאר דם היינטיגען עול גיומו פאר דארבין ויא אחת עכור לעולם הבא צו דארבין אויב פוקטמו גי'ט פאר דארבין ואם אינו יודע לתירוהו תהא ער נויים גי'ט צו אנאן וירדיו אימרים לו זאנאם מען צוה אים אמור זאן תהא מיתרי כפרה על גל עונותי סייין טוים זאל זיין אבפכה אויף מיניע אלע עבירות, כפי יהודה זאנאם אם יהי יודע שיהא מימס אויב ער נויים אז ער האמ די עבירה גי'ט גימאהן נאר די עדות אליין האבין אויס גימראכט אליגען אויף איהם איבר זאל ער זאנאן תהא מיתרי כפרה על כל עונותי חוץ מעון זה. מייין טוים זאל זיין אבפכה אויף אלע מיניע עבירות נאר גי'ט אויף דיא עבירה, נוייל אירך האב זיא גי'ט גימראך אפילו דארבין דיא חקמים גי'אנאם צו רבי יהודה אם כן די כל אים אימרים בן אויב דוא הייקס אזוי זאנאן ועלין אלע מענאשין אזוי זאנאן כדי לנקות את עצמן זיין זאלין זיה ביין מאבין פון די עבירה, אונ מענאשין ועלין ביידין אויף דיא עדות אונ אויף בית דין אז מען האמ אויבוקמ געהנהת אמענאש: ג' תהא חוקי פניה חקילה ארבע אמות אונ ער איז גיווען נויים פיר איילין פון דעם ארמ וואס מען דארך אים פארשטיגען פשיטין אותו ש' בגדיו מען קען פון איהם אראפ גיצויינן דיא קליידער האיש מפניו זאך

פאר דעקט מען אים דיא ערוה פון פארניג האשה מלפניה ומאחריה אונ אאשה פאר דעקט מען פון פארניג אונ פון הינען דברי רבי יהודה אזוי זאנאם רבי יהודה דהקמים אימרים אונ דיא חקמים זאנאן האיש נסקל טרום זאך פאר שמי' מען זאנאמען וי' אאשה נסקלת טרומה אקער אאשה פארשמי' מען גי'ט גאקעט נאר זיא גי'ט אין אירע קליידער: ד' בית הסקילה היה גבוה שמי' קומת דער ארמ ווא מען פאר שמי' אים אים איז גיווען הויך, וי' עניו פונעם שפון די הייך פון אמיעלען מענאש כעבניג מען דריי איילין אונ דער ארמ איז גיווען הויך זעקס איילין האמ מען דעם מענאש אויף געפריט אויף דעם הויכן ארמ אהר מן העדים דוחפו על מתניו איינער פון די עדות האלט דעם מענאש ביי די לענגדין אונ מודה איהם אשמוים פאלט ער אראפ פון בארג, אויב ער איז געפריגען ליגען מיט דם פנים ארויף איז דעקט גהפ על לבו אויב ער איז אויבגעקעט גיווארין מיט די הארץ צו די ערד מיט דעם פנים אראפ הויפן על פניו קערט ער איהם אום אויף דיא לענגדין ער זאל ליגען מיט דיא פלייצע אויף דיא ערד אונ מיט דיא הארץ פון הויבן אם סת בה זיא אויב ער איז גי'ט דארבין מיט דעם ווארף איז גי'ט וואס לא אונ אויב ער איז נאך גי'ט גי'טאך אריין השני נוטל את האבן ונותנה על לבו זאל דער אנדערער עדות דעמען דעם שמי' אונ זיינן אויף זיין הארץ דיא גמרא זאנאם דער שמי' איז גיווען שנען או ביי דער עדות האבין אים גימום אויף הייבין, אונ איין עדות האמ דעם שמי' אונארף גימאהן אויף זיין הארץ אם סת בה זיא אויב, ער איז גי'טאך אריין דורך דעם שמי' איז גי'ט וואס לא אונ אויב, ער איז נאך גי'ט גי'טאך אריין דעם גמרא אלע וכו' זאנאם זענען דארט גי'טאשט מוין ווארפין אויף איהם שמינער

בהעלתך יום ד

עיקר תוי"ט

המגדף. מנרד את ה': והעובר ע"ג. נמי מגדף
סוף לכתוב והנפש אשר תפשה כזב רמה וגו' את ה'
הוא לכתוב. ואותה פירש כבוד ע"ג מלכת: ואין
דנין ב' ביום אחד. כד"ל חמד משום דלמ' מלי לאסורי

[ג] בראשונה. לפי שאותה הדבר אלכס אמת שהשגיח בחטאים
וכו' חלבו ספור דברים שאין להו' יודעים אלמ' מה שעשת
מהם ולפיכך לוח השי"ת שכינ' העדים ממונים על פועל וכו'
ענין נכסה: כד"ל: [ג] כל ספקיך כו' ואין ספקיך כו'.
בגמ' מלוגי בדרבנא דקדמי' וכו' (י) סטה סלירס
לכך שכינ' נטות ישראל כעלום

ישראל, שנא' יד העדים תהיה כו' [מ] בראשונה
להקביתו יוד כל העם באחרונה. [נ] כל הנסקלים
נתליו, דבריו ר"מ. וחכ"א אינו נתלה אלא המגדף
והעובר ע"ג. האיש תולין אותו פניו כלפי העם
והאשה פניה כלפי העין, דבריו ר"א. וחכ"א האיש
נתלה ואין האשה נתלית. אמר להם ר"א והלא
שמעון בן שטח הלה נשים באשקלון. אמרו לו
שמונים נשים הלה ואין דנין נשים ביום אחד.
כיצד תולין אותו משקעין את הקורה בארץ והעין
יוצא (ממנה) ומקוף שתי ידיו זו על גב זו והתולין
אותו. רבי יוסי אומר הקורה מומיה על הכותל
ותולין אותו בדרך שהמבהין עושין ומתורין אותו מיד, ואם לן עובר עליו
בל"ת, שנאמר לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי
קללת אלהים תלוי וגו', כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבוידך את השם
ונמצא ש"ש [ס] מתחלל:

יחלף וכו' (י) ואין למדים
ממנה, ואין הלכה כר"א:
משקעין. וכו': העין
יוצא ממנה. כמין יתד היא
יולא מן הקורה סמוך לראשו:
ומקוף. סמוך זו אלל זו כמו
לחרוס על מן המוקף:
והולין אותו. כדלוי:
הקורה מומיה על הכותל
לא היתה ענויה כדרך אלל
רחשה אחד על הדרך והאשה
אחד מוטה ונסתך על הכותל
ועממא דר' יוסי לפי שהעץ
שתלה עליו נקבר עמו (י)

ואמרה תורה כי קבור תקברנו מי שאינו מתוסר אלל קבורה ילא זה שמחוסר חפירה תלישה וקטורה ורובן
חפירה לא כלום היא ולא מיעטה תורה אלל שלא יהיה העץ בממונה מעיקרו (ח) והלכה כחכמים:

והמורה תורה כי קבור תקברנו מי שאינו מתוסר אלל קבורה ילא זה שמחוסר חפירה תלישה וקטורה ורובן חפירה לא כלום היא ולא מיעטה תורה אלל שלא יהיה העץ בממונה מעיקרו (ח) והלכה כחכמים:

שמינין ער שנאמר ונארום עם שמיים אין פסוק די
העדים תהיה בו בראשונה לפימהו די האנט פון די ערות
ואל נין אויף איהם צו ערשט איהם צו הרנגען יד
כל העם באחרונה און די האנט פון נאציין פאלק ואל
נין אויף איהם צו לעצמיין כל התקליו נהלין אלע
וואס ווערן פאר שמיניטן איינגט מען וויי נאך
זיער מיט רבין רבי אליעזר אזוי נאנט רבין אליעזר
תקמים אויפנים און ריא תקמים נאנין איט נתלה אלא
המגדף העיבר פונקטים דער וואס האט גילעסקערט
נאנט איער ער האט געדינט עבדות גדולים, און
מען האט אים פאר שמיניט, דעם איינגט מען
נאך דעם פאר שמיניטן אבער אנדערע קעניגשין
וואס מען האט פאר שמיניטן איינגט מען ניט
האיש תולין אותו כלפי העם אונקרא איינגט מען מיט דם
פנים צום פאלק והאשה פניה כלפי העין און האשה
איינגט מען מיט דם פנים צום האלץ דבר רבי אליעזר
אזוי נאנט רבי אליעזר וואס און די תקמים ואנין האיש
נתלה אונקרא איינגט מען ואין האשה נתלית און האשה
איינגט מען ניט אמר רבי אליעזר האט רבי אליעזר
גיואנט ת"א שמעון בן שטח הלה נשים באשקלון שמעון
בן שטח האט דאך גיהאנגען ווייער אין ריא
שקאט אשקלון. מען מען דאך איינגען ווייער
אפיר לו האבין ריא תקמים גיואנט צו רבי אליעזר
עם איי דאך דא נאך אקשיא אויף שמעון בן שטח
שמינים נשים הלה ער האט גיהאנגען אכמציג ווייער
אין איין סאג וואס דנין שנים ביום אחד און אפילו צוויי
קעניגשין קאר מען גישט משקעין אין איין סאג
צום הרנגן וויא אזוי האט ער געמשפט אכמציג
קעניגשין אין איין סאג צום הרנגן און מען האט
נייא טאקע געברענגט אין איין סאג, נאר בייא

שמעון בן שטח האט געמוזט אזוי ויין מען האט
וויא געמוזט איינגען, און מען האט וויא געמוזט
איינגען אלע אין איין סאג און מיט איין סאג
[עתי"ס] און מיר לערנען ניט אפ פון איהם כיצד
תולין אותו וויא איינגט מען איהם קעניגשין את הקורה
בארץ מען וועט אריין אונדערעק אין די ערד וניט
יוצא ממנה און אויבין בייא דעם שפיץ בעלעק גישט
ארזים אשפיק האלץ וספקו שמי דיו זו על גבו זו און
מען געמט צו ואמען וויינע ביידיע הענט און מען
ליינט ארויף איין האנט אויף ריא אנדערע וועל
איהו און מען איינגט איהם אויף בייא ריא הענט,
רבי יוסי נאנט מען שמעקט גישט אריין דעם בעלעק
אין די ערד. נאר הקורה מומיה על הכותל דער בעלעק
שמיים אויף ריא ערד און גישפארט אויף אונאנט
אין דער קריים וועלח אונט און מען איינגט איהם
אויף דעם בעלעק בדרך שתפסחו עושין אזוי וויא די
קצבים לכוילערסן איינגען אבהמה ומתורין
איהו מיד און מען פינט איהם באלך אויף די הענט
און מען געמט איהם אקאפ פון האלץ ואם לן און
אויב ער האט גינעקטיגט אויף דעם האלץ עובר
עליו בלא תעשה אוי מען עובר אויף אללאו שנאמר
ווארום עם שמיים אין פסוק לא תלין נבלתו על העץ
ניין מויער קענפער נאך גישט געקניגען אויף דעם
האלץ כי קבור תקברנו נאר באגראבין ואלקטו איהם
כי קללת איהם תלוי עם איי גישט פאר נאנט אז
ער איינגט (בארב) אזוי מיינט מען מעקניגשין
וועלדין פרענין פנייה מה יה עליה פאר וואס איינגט
דער מעקניש, וועט מען געקנפערין פנייה שביד את
השם ווייל ער האט גילעסקערט נאנט ונקרא עם

ה בזמן שאדם מצטער. שפורעו' בזה עליו צנוט: מה לשון אומרת. כליוה לשון שכניה קובלת ומודדת עליו: קלני מראשי. ראשי כד על וורעו כד על כלדס שכוח עיף: קלני. איני קל מראשי (ט) ולא זה כלבד. זוכר בל"ח חס

[ט] כביכול. נאמר בהקב"ה כהאם שיכול להאמר צו כן. דש"י. ומלא כ"ב משמשין כהתלה כתיבס ואשיבה בוסדך ברחמיהו ויולין כהתלה כש"י. ועשו"ט: (ט) ועדכתיב קלת עיפי לבי כ"מ ודל"ה קול גיט. ויכור הלי כד על צו' מנתיב ליה כלומר ולמאן מננה ואומר לני קל ועפיק אלא כמ"ד קול ל' עיפה: קש"י. לני מננה וזני כולס לנכור כדכוח כנלשי. נג': [ט] טוכר. מנתיב דהקב"ה נג': (י) בנמ' מוכחי לניו מקרא: (יא) רש"י ור"ל ביון ספירוב ועשו"ט: (יב) עי' הול' סוף פרש"י: כנתיב ופי' סכ' סוף פרש"י: לפי המסקנא כהכתיב ויבין בעל' דמינוט הקבר פוקחא וכו' לנס' ויבין להמסקנא אלוית הקינות יט' על טלל דלכ"ד ער טעם סליקון סיוות דכר הסיכול פון מתפללין כדו שחכס ביונין כשכ"ח וכו' מפרש שאין לאו' להמסקנא. ולין כהכשתיין לא נפסקי' ולין כה' דחוי כלל וסוס סליכות ולהמסקנא טעם דהמסכ' ביונין (וא שפין רלוי כו') און

ה אמר ר"מ בזמן שאדם מצטער שכניה מה הלשון אומרת [ג] כביכול קלני מראשי קלני מורעני א"כ כביכול המקום מצטער על דמס של זדוקים. ולא זו כלבד אלא כל המליך את מתו עובר בל"ח. הלינו לכבודו. להביא לו ארון ותכריכים אינו [פ] עובר עליו. ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו. אלא שני בתי קברות היו מתוקנין לב"ד אחד לנסלקין ולנשרפין ואחד לנהרנין ולנתקנין: ו' נהעכל הכשר מלקטין את העצמו' וקוברין אותן במקומן והקרובים באים ושואלין בשלום הדיינים ובשלום העדים, כלומר דעו שאין בלבנו עליכם כלום. שרין אמת דנתם. ולא היו מראבלין. אבל [ג] אונגנין שאין אנינות אלא בלב:

כדי שיהא כיוון כפרה להם. ולית דלמרי לפי שההלכות הלה שמיסתם הגולל וכאחותה טעה אין מתחללים עליהם שלא נגמרה כפרתן עד שימטכל הכשר (יב) הוואיל ומלחי האכילות מלחי:

אבותי דער וואס מען האט איהם פאר שטייגן. האט מען איהם גיט בגראבין ביי זיינע עלטערין אלא שמי' בתי קברות היו מתקנין לבית דין נאר בית דין האבין אן גיבויים צווייא בית הקברות אמת גיבויין וילתקנו אויף איין בית הקברות האט מען בגראבין די וואס פלעגין גיברגת נוערין דורך בית דין מיט אשווערד. און די וואס פלעגין דער וואגנין ווערין דורך בית דין זאמט נלקלין ולנשרפן אונ אויף איין בית הקברות פלעגט מען בגראבין די וואס פלעגין פאר שטייגן ווערין אדער פאר פרענט ווערין דורך בית דין: ו' נהעכלו תבשר אז די פלייש זיינע איז פאר פויקט גינארין אין קבר פלעגן את העצמות קלויבט מען צוואמען די בייגער וקברין אותן במקום אונ מען בגראבט די בייגער אונדעם בית הקברות וואו זיינע עלטערין אונ זיין פאמיליע וועגן בגראבין התקובים באים ושואלים בשלום הדיינים ובשלום העדים און דיא קרובים קומען צו דיא גויגים אונ זאגן צו זייא שלום זאל זיין אויף אייך. אונ זייא קובען צו די ערות אונ זאגן צו זייא אויך שלום זאל זיין אויף אייך פלש' דיא קרובים מיינען צו זאגן שאין בלבנו עליכם כלום מיר האכין גיט אין הארצין אויף אייך אשנאה שדון אמת דנתם ווארום אידר האט געמשפט וויא דער אמת איז ולא היו מתאבלין אונ מען איז גיט גיווען אבליים אויף איהם מען איז גיט גיועסין בקבוע אונ גיט גערשיפען די קלוידער אבל אינגן אגער מרויערין מעגין דיא קרובים אויף איהם שאין אנינות אלא בלב ווארום דאס מרויערין איז אין הארץ וואס קיינער ווייסט גיט. דריבער מען מען:

שמים סתתלו ווערט גיפונען אז דער נאמען פון נאט איז פאר שועמט: ה אמר רבי מאיר רבי מאיר האט גינאנט ביון שאדם מצטער ווען א מענטש האט צער פון דיא יסורים וואס עס קומט אויף איהם פאר זיינע עבירות שכניה מה הלשון אומרת וויא זאגט נאט קלני מראשי קלני מרועני איה בין גיט גרינג פון סיון קאפ אונ בין גיט גרינג פון כיון ארעם. דאס מיינט מען נאט האט אויך צער פון דעם מענטשער אונ די משנה אונט אויף נאט אונדערקע ווערטער וויא מען גען גינאנט ווערין אויף א מענטש אזוי וויא א מענטש וואס איז מיר זאגט. מין קאפ איז אויף מיר שווער אזוי האט הקב"ה צער פון דיא יסורים וואס דער מענטש האט אס בן הפקיס כצטער על דמס של רשעים שנשפט אז נאט האט אזוי פיל צער אויף די בלוט פון די רשעים וואס עס ווערט פאר נאסין קל וחומר על דמס של צדיקים איז דאך גער וויס אז נאט האט צער אויף דיא בלוט פון דיא צדיקים אז עס ווערט פאר נאסין קל וחומר אז זי בלבד אמרי אונ גיט נאר דאס איינין האט מען גינאנט. אז מען קאר גיט לאזן דעם טוישן איינענען בייא נאכט אויף גיט הארין אלא כל המליך את מתו עובר בלא תבשר נאר ווער. עס לאזט געבטיגען אמת איז ער עובר אויף אלאו בלתי לכתובי אז ער לאזט געבטיגען אמת. ווייל עס וועט זיין שוין פאר דעם מת לכתובי לו איין וכתובים דער ווייל וועט מען גריינגען אקאסיון. אריין צוא לייגין אונזויניג דעם מת אדער געבטיגען אונ הפריכים וועט מען גריינגען איי טיבר גלי איז קיין עבירה אז מען לאזט איהם געבטיגען ולא היו קוברין איהו בגביית

אבותי דער וואס מען האט איהם פאר שטייגן. האט מען איהם גיט בגראבין ביי זיינע עלטערין אלא שמי' בתי קברות היו מתקנין לבית דין נאר בית דין האבין אן גיבויים צווייא בית הקברות אמת גיבויין וילתקנו אויף איין בית הקברות האט מען בגראבין די וואס פלעגין גיברגת נוערין דורך בית דין מיט אשווערד. און די וואס פלעגין דער וואגנין ווערין דורך בית דין זאמט נלקלין ולנשרפן אונ אויף איין בית הקברות פלעגט מען בגראבין די וואס פלעגין פאר שטייגן ווערין אדער פאר פרענט ווערין דורך בית דין: ו' נהעכלו תבשר אז די פלייש זיינע איז פאר פויקט גינארין אין קבר פלעגן את העצמות קלויבט מען צוואמען די בייגער וקברין אותן במקום אונ מען בגראבט די בייגער אונדעם בית הקברות וואו זיינע עלטערין אונ זיין פאמיליע וועגן בגראבין התקובים באים ושואלים בשלום הדיינים ובשלום העדים אונ דיא קרובים קומען צו דיא גויגים אונ זאגן צו זייא שלום זאל זיין אויף אייך. אונ זייא קובען צו די ערות אונ זאגן צו זייא אויך שלום זאל זיין אויף אייך פלש' דיא קרובים מיינען צו זאגן שאין בלבנו עליכם כלום מיר האכין גיט אין הארצין אויף אייך אשנאה שדון אמת דנתם ווארום אידר האט געמשפט וויא דער אמת איז ולא היו מתאבלין אונ מען איז גיט גיווען אבליים אויף איהם מען איז גיט גיועסין בקבוע אונ גיט גערשיפען די קלוידער אבל אינגן אגער מרויערין מעגין דיא קרובים אויף איהם שאין אנינות אלא בלב ווארום דאס מרויערין איז אין הארץ וואס קיינער ווייסט גיט. דריבער מען מען:

בהעלתה יום ד

רשי

סלכ ס' כלס כלי סחיון דלח דמלכות דכריאה במ

זובח את יצרו. לאחר שהסתימו לחטוא הוא זובחו והורגו
 ושכ בתשובה ומחורה עליו: יבברדנני. שני נויין
 דריס לשי כנולוס: זבחי אלהים. לשון רבים משמע:
 לא תבזה. אין דרכך לבזומו: היערוך שועך לא בצר.
 כך היו זומרים חזרו לאיוב כלום הקדמת שועך לא כל
 עד לא באת השרה יס הית עושה כיו הכל ממלני את
 כחך: כל המאמץ עצמו בתפלה מלמטה. אין למני את
 יכולין להסתימו מלמעלה: לעולם יבקש אדם רחמים
 שיהו הכל מאמצים את כחו. שיסיעוהו מלמתי והכי משמע
 לבקש רחמים ושלא יהיו לו מסתיים מלמעלה והכי משמע
 היערוך שועך אס בחלה לערוך שוע כזאת תערכו לא כל
 שלא יהיה לך לרות ושככל יהיו ממלנים כחך:

א"ר יהושע בן לוי כל הוזהב את יצרו ומתורה
 עליו מעלה עליו הכתו' כאלו כבודו וזבח הקב"ה
 בב' עולמים בעוה"ו ובעוה"ב, דכתיב וזבח הורה
 יבכרנני. ואמר ר' יהושע בן לוי בא וראה כמה
 גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה בזמן שהבמ"ק
 קיים אדם מקריב עולה שבר עולה בידו מנחה
 שבר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה מעלה
 עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות כלם שנא'
 זבחי אלהים רוח נשברה, וכאשר ונרבה אלהים
 תפלתו נמאסת, שנאמר לב, נשבר ונרבה אלהים
 לא תבזה. היערוך שועך לא בצר א"א לעולם
 יקדים אדם תפלה לצרה שאמלך לא הקרים
 נשתתיר משונאיהם של ישראל שריר ופליט, ר"ל אמר כל
 צדים מלמעלה. רבי יוחנן אמר לעולם יבקש אדם רחמים
 שיהיו הכל מאמצין את כחו ואל יהיו לו צדים
 מלמעלה:

אברהם תפלה לצרה בין בית אל ובין העי לא
 האמץ כל המאמץ עצמו בתפלה מלמטה אין לו
 הכל מאמצין את כחו ואל יהיו לו צדים מלמעלה:

וואלט מקריב גיועון אלע קרבנותו שנאמר זבחי אלהים
 ריח נשברה ווארום עם שמיים אין פסוק די קרבנות
 פון גאט איז דער קענטש וואס זיין גייסט איז אין
 איהם צובראכין ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת אלא
 קעדר האט איהם הקב"ה לוב אז זיין תפלה ווערט
 גיט פארמאוסט שנאמר לב נשבר ונרבה אלהים לא תבזה
 ווארום עם שמיים אין פסוק גאט פארשעקט גיט
 דעם קענטש וואס האט אצובראכין אונ אצור
 שמוי'סן הארץ, עם שמיים אין פסוק תיערה שועך לא
 בצר ואלקט אנגריימיין דיין תפלה גיט ווען עם איז
 אצער אפר רבי אלעזר לעולם יקדים אדם תפלה לצרה רבי
 אלקעזר זאגט אייביג זאל דער קענטש קעמיין בייא
 גאט איידער דיא צרה קומט אז דיא צרה זאל גיט
 קוקען שאלמי לא תגדים אברהם תפלה לצרה בין בית אל
 ובין העי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריר ופליט ווען
 אברהם אבינו וואלט גיט בתפלה גיועון פאר דיא
 יודינס וועגין ווען ער איז גיועון צווישען בית אל
 אונ עי. ווען דיא קענטשין פון עי האבין געהאט
 מלקחה מיט די יודין וואלט פון די יודין קיינער
 געבליבען אונ עם וואלט פון זיי קיינער אנגריגען
 גיווארין ריש לקיש אפר כל המאמץ עצמו בתפלה מלמטה
 אין לו צדים מלמעלה ריש לקיש זאגט דער קענטש
 וואס שטארקט זיך צו ראנוגען מיט פונה אונגען
 אויף דיא וועלט, האט ער גיט קיין שונאים
 מקבריגים אויף זיין תפלה אין הימל רבי יוחנן
 אמר לעולם יבקש אדם רחמים שיהיו הכל מאמצין את כחו
 ואל יהיו לו צדים מלמעלה רבי יוחנן זאגט אייביג זאל
 אמענטש בתפלה זיין אז אלע מלאכים זאלין
 שטארקין זיין פח ער זאל קענען באוועגן מיט
 פונה אונ ער זאל גיט האבין שונאים אין הימל:

אמר רבי יהושע בן לוי כל תפלה את יצרו ומתורה עליו
 רבי יהושע בן לוי זאגט דער קענטש וואס
 שיעקט זיין יצר הרע, דער יצר הרע איז ביי איהם
 גלייך וויא ער וואלט גיועון גישאקטין, ער קען
 איהם גיט אנגריידין צו קאוקן עבירות, אונ ער איז
 זיך מתענה, ער האט תרקה אויף דיא יגד וואס
 ער האט געווינדקט ביי איהם מעלה עליו התוב
 כעכונט אויף איהם דער פסוק גאלי בידו להקריב
 בב' שלמים בעולם הנה ובעולם תבא גלייך ווי ער וואלט
 גיגעבין קבוד צו הקב"ה אין בידע וועלטין, אין
 עולם הנה אונ אין עולם האן דכתיב וזבח הורה
 יבכרנני ווארום עם שמיים אין פסוק דער קענטש
 וואס שיעקט דעם יצר הרע אונ איז זיך מתענה.
 ער האט תרקה אויף זייער גבורות גיט ער מיר
 צוויי קאהל קבוד אויף עולם הנה אונ אויף עולם
 האן, ווייל עם שמיים דער ווארט יבכרנני מיט
 צוויי נתינן, אונ עם שמיים גיט יבכרנני, דריבער
 איז גלייך וויא עם וואלט געשטאנען צוויי קאהל
 יבכרנני צוויי קאהל קבוד. ואמר רבי יהושע בן לוי
 גאט האט רבי יהושע בן לוי גיואנט ביי וויא גרוים
 גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה ביי וויא גרוים
 זענען בייא הקב"ה די קענטשין וואס זענען בייא
 זיך ידעריג גיטן שבת תפלה גיט ווען דער בית
 המקדש איז געשטאנען אדם מקריב עולה שבר עולה
 בידו דער קענטש וואס האט מקריב גיועון אעולה
 האט, ער געהאט שבר פאר אעולה מנחה שבר מנחה
 בידו דער קענטש וואס האט מקריב גיועון אמנה
 האט, ער געהאט שבר פאר אמנה אכל מי שדעתי
 שפלה יבער דער קענטש וואס אויף בייא זיך
 גידעריג מעלה עליו התוב כעכונט וואס איהם דער
 פסוק גאלי התריב כל הקרבנות כלם גלייך וויא ער

וזהר (בהעלתך דף קנב ע"א) ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

ר"ש חמר ווי להאחז ב"נ דלמר דכח אורייתא אחל לחזוהא ספורין כעלמא ומלין דלדיוטי. דלא הכי אפילו בזמנא

דה חקן וכלן למעבד אורייתא בחנין הדדיוטו ונשכחא יתיר מכלהו אי לאחזקה מלה דעלמא אפי' אינון קפסירי דעלמא אית בנייהו מלין עלאין יתיר. אי הכי נזיל אבהרייהו ונעבד מייהו אורייתא כהאי גוונא אנה כל מלין דאורייתא מלין עלאין אינון ורזין עלאין. ת"מ עלמא עלמא ועלמא תהא נחד מתקאף אחרלו. ישראל לתחא מלאכי עלאי לטילא. מלאכי עלאי כתיב כזה (הליס קד) עובא מלאכיו רוחו. (האי בחתר עלאה) שעתא דנחתין להתא (אע"ג דנחתין) מתלכבי בלושא דהאי עמלא וחי לנו מתלכבי בלושא כגוונא דהאי ליתן ולקוס דהאי עלמא ולא סביל לון עמלא. וחי במלאכי כך אורייתא דכרס להי וברא עלמין כלבו וקיימין בנייה עכ"ו כיון דגהתה להאי עמלא אי לאו דמתלבטא דנשטין דהאי עמלא לא יכיל עמלא למסבל. וע"ד הכי ספור דאורייתא בלושא דאורייתא איבו. מאן דחסיב דההו בלושא איבו אורייתא ממש ולא מלה אחרת תיפס רוקיה ולא יחא ליה חולקא בעלמא דלתי בני"ב אמר דוד (שם קוט) גל עמי ונשטא דלתינו. מה דתהות בלושא דאורייתא. ת"מ אית למוקס דלתינו לכלא דאורייתא טפסין כד חמלו דבר נש בלושא דלתינו לון שפירא לא מסהכלין יתיר. חסיבו דההו בלושא גופא. חסיבותא דגופא נשמתא. דהאי גוונא אורייתא אית לה גופא וזינון פקודי אורייתא דלקרון גופי תורה הכי גופא מתלבטא בלושין דלזינון ספורין כהאי עמלא. טפסין דעלמא לא מסהכלין לא בלושא דלתינו אלא גופא דלתינו חתה הווא בלושא. חסימין עבדי דלתינו תהות הווא בלושא. אינון ידעתי יתיר לא מסהכלין בלושא אלא בעממא דלתינו עקרא דכלא אורייתא ממש (ולעלמא) ולומנא דלתינו זמנין לאסחכלא בעממא דנשמתא דאורייתא:

מוסר יוסף להק הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ח.
 (א) כל דבר קדושה לא יהא אלא בתוך הערת ישראל שנה ונקדשתי בתוך בני ישראל וכל אלו הדיברין אם התחילו בהם בעשירה והולכו מקצתם אע"פ שאין רשאים ויבטרו השאר: (ב) וצריך להיות כולם במקום אחד ויש עמהם במקום אחר. חזר קסנה שגפרצה במקום לחצו גדולה, והיו תשעה בתוך קסנה ויחיד בקסנה מצטרפין. תשעה בקסנה ויחיד בגדולה

משערי תשובה לר"י דף ט' ע"א.
 אם לא ידע ולא יתבונן כי התלמות מלאו עמי חטאי אף לא כמאכר אכרו הפלגים כי לא ידו נטע בני עקרב סוף הכה לנו בזה ימים קצף עליו נעמי ה' ויגדל עון זה משמא לחת דבכותו סתמא כתיב יוספתי ליתכס ליתכס אחרי כי על סכת הוא וסם חלבו עמי קרי ולא תחכו ליתכס לי וגו' כלל כל מהמרון כפרס קסע מן הראשונה ומחר כי כתיב וסם ככל לא מסכרו לי והלכמ עמי קרי והלכתי אף כי נעמס כתיב ואחרי

(א) כל דבר קדושה לא יהא אלא בתוך הגדה מישאל אלע הייליגע זאבין מוון גאר גיזאנט ווערין צווישן אעדה (צעהן וידין) שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל ונארום עם שמיים אין פסוק נאם האם גיזאנט איך זאל געהייליגט ווערין צווישן דיא יודין וכל איי מקדים די אלע זאכין וואס מיר האבין גיזאנט מען מוז האבין צעהן מענטשין אם התחילו בדם בעשירה אויב ווען מען האט אנגעהויבן זאבין זענען גיווען צעהן מענטשין תלמי מקדוה אונ אין מיטען זענען אביסל מענטשין אונעק גענאגען אונ עם אין גוט בעליגען צעהן מענטשין אף על פי שאין ראשין אפילו זיי מארין גוט אונעק גיין פון דעסמווענין יגדו השאר זאלין די אייעריגע מענטשין ענדיגען וואס זיי האבין אנגעהויבן: (ב) וצריך להיות כלם במקום אחד ויש עמהם במקום אחר די אלע צעהן מענטשין דארפין זיין אויף איין ארש אונ דער חזן דארף אויף זיין מיט זיי אויף דעם זעלבליגען ארש חזר קסנה שגפרצה בלמאח לחצו גדולה אויב אנקליינער דרייט איז אופגריבארקין גיווארין אין באניצן אין דעם גרויסן הויף ה"ה ח"ה בגדולה יחיד בקסנה מצטרפין אונ גיין מענטשין זענען גיווען אין גרויסן הויף אונ איין מענטש איז אין דעם קליינעם הויף ווערט דער אייגער גרעכניגט צו די גיין, עם איז גלייך ווי דער גינגער וואלט אויך גיווען אין דעם גרויסן הויף. מען מען זאגן אלע הייליגע זאבין וואס דארפין צעהן מענטשין השעה קסנה ויחיד בגדולה זיין מצטרפין אבער אז גיין מענטשין

אם לא ידע ולא יתבונן כי התלמות מצאוהו לפני חטאי אויב ער וועט גיט וויסען אונ וועט זיך גיט פארשטיין אז זיינע אונגליקען זענען איהם גער קומען ווענין זיינע זינד נאך יאמר באישר אמרו הפלגשים נאר ער וועט זאגן וויא די פלגשים האבין גיזאנט כי לא ידו נעמה בני גיט האט פון נאם האט אונז גיטלאגין ספרה היא תיה לנו וואס אונז איז גיווארין אין דאס נאר אטרעפונג בואת יתה קצף עלי מלפני' או ער וועט אזוי זאגן וועט זיין אויף איהם אצראין פון נאם זינדל עין יתה סתכאית אחר דיא עבירה איז גרעסער פון אנדערער זינד וואס מענטשין מוהען וזינגין דהבוכות תחלה כתיב תספתי ליתרה אחכס ונארום ווען נאם האט גיטמאפט די יודין האט ער פריער גיזאנט איך וועל מערין אייך צו שטראפין איך וועל אייך נאך מערה שטראפין כתיב אחר' כי על הפת חיו ואם חלבו עמי קרי ולא האביו לשבעי לי באבדעם האט נאם גיזאנט צו די זעלביגע מענטשין איך איחר וועט גיין מיט מיר פארעפענ' די, איחר וועט זאגן דאס שרעכמך וואס איז צו אונז געקומען איז גיט געקומען פון נאם נאר דאס האט אונז גיטראפין. אונ דריבער וועט איהר מיה גיט וועלין פאלגין כי כל מה האחת בפרשת קשה פו הראשונה ונארום צו נדערער טייל מענטשין וואס זענען דערמאנט אין די פרשה איז גיזאנט גיווארין שווערערע צרות ווי צו די פריערדיגע מענטשין זאכר כי קריב ואם באלה לא תסרו לי והלכתי עמי קרי והלכתי אף אני יתכס חזר באבדעם שמיים אין פסוק

אין מצטרפין. צבור בגדולה וש"ץ בקטנה ויצאין י"ח.
 צבור בקטנה וש"ץ בגדולה אין יוצאין י"ח. שהרי הוא
 מופלג מהם ואינו עמהם במקום א' מפני שיש בגדולה
 פסין סכאן ומכאן הרי היא כמו מופלגת מן הקטנה
 ואין הקטנה מופלגת מן הגדולה אלא הרי היא כפרן
 יחיד שלה; (ג) וכן אם היתה צואה בגדולה אסור
 להתפלל ולקרא ק"ש בקטנה. היתה צואה בקטנה
 מותר להתפלל ולקרות ק"ש בגדולה אם לא

ואחר כן כתיב ולא כולח לה תשמש לו והלכתם עמי בקרי
 והלכתי עמכם בחצות קרי. וס' והלכתם עמי בקרי כי תלשבו
 עקרב כולו סיו לנו. ולא סיו לאו' מכיר מע' דריו ואינו יודע
 כי יש בידו טון פלג דמקו עליו לפשטו תעצונו ולתפש דרכיו
 כענין שנאמר תחפסו דרכיו ותחקוהו. ולא סתם עליו מינו
 ומאלו וכסאו רמיהו ולא סתם דרכיו ולא ידעו מעשי ידיו ולשכ
 עשו אלכסמיו וימגר לא סתמתי חסמתי כדכס עמר כמו שנל'

היה שם ריה רע

מפני

אויב מיט די אלע צרות נועם איהר אייך נאך גיט
 געקען אמוקר אונ איהר נועם גיין אלע מיר
 מ'רעפפענדיג. איהר נועם זאגן אז די אלע צרות
 זענען גיט פון גאט געקומען נאר זיי האבן אייך
 גימראפן. וועל אייך אויף גיין מיט אייך מ'רעפפענדיג
 דיג. אייך וועל אויף אייך גביינגען אעלעקע צרות
 נואם איהר נועם געוויס האבן אפעות אונ מיינען
 אז דאס איז אייך געקוקען מ'רעפפענדיג וואר פו
 קתיב נאכדעם שמיית אין פסוק ואם בואת לא תשמש
 לו והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחצות קרי אונ אויב
 בייא דיה אלע צרות נואם אויף אייך נועם קוקען
 נועם איהר מיר נאך גיט פאלגן אונ איהר נועם
 נאך גיין מיט מיר מ'רעפפענדיג. איהר נועם זאגן
 אז די אלע צרות זענען גיט פון מיר צו אייך גע'
 קוקען. נאר דאס האט אייך גימראפן וועל אייך
 מיט אייך גיין מיט בעס ווייל איהר זאגט אז דאס
 האט גימראפן ויפירש והלכתם עמי בקרי כי תלשבו מקח
 ווא היה לו נואם עס שמיית איהר נועם גיין מיט
 מיר מ'רעפפענדיג. מיינט מען איהר נועם זאגן
 נואם אונז איז גינארין דאס איז אמרעפונג. עס
 האט אזוי גימראפן נאם אין תיש מכיר מעבדי אויב
 דער מענטש דעקענט גיט וויגע שלעכטע
 מעשים וואנט יודע יי' יש בידו עז אשר תשא אונ ער
 ווייסט גיט אז בייא איהר זענען דא עבירות גלי
 לפשט מעשו ולתפש דרכיו ער זוכען צווישען
 זיינע מעשים אונ זיינע פירונג קענו שאמר תלשבו
 דרכיו ותחקוהו ווי עס שמיית אין פסוק מיר נועלין
 זוכען אונגערע נועלין איז מיר נועלין זיי פארשטין
 נאך פרעגן בייא צדיקים אויב אונזער פירונג
 איז גוט? ואם תעליט מעני וואלו ונשאו רעיוני אונ
 אויב זייא נועלין זעלבן קערין זיערע אירגן. זייא
 נועלין גיט אכאונג געבן אויף זיערע מעשים.
 אונ זיינע געבאנקען נועלין גארעש ווערן זיי
 תשרו דרכיו אונ זיינע געבאנקען האבן גיט
 נישטערט זיינע שלעכטע נועלין זייא דש מעשו דיי
 ואשר עשו אצבעתיו אונ זיינע געבאנקען ווייסן גיט
 דייא עבירות נואם זיינע הענט אונ זיינע פינגער
 האבן גיטאהן ויאמר לא תשאתי אונ ער נועם זאגן
 אייך האב גיט געזענדיג תשאתי כבדה סאר איז יין
 זינר זיערע שטונדע כפי שאמר תני נשפט איהר על
 אפרך לא תשאתי נוי עס שמיית אין פסוק נאם האט
 גיזאגט

מענטשין זענען אין דעם קליינעם הויף אונ
 איינער איז אין דעם גרויסן הויף, דעכונט מען
 זיי גיט צו זאמען, אורדם איינעם קען מען צו
 דעקענען צו גיין, אבער גיין צו איינעם קען מען
 גיט צו דעקענען, אונ פון קליינעם הויף קען מען
 צו דעקענען אין גרויסן הויף ווייל דער קליינער
 הויף איז אויפגיבאריג אין גאנצן זעהט דאס
 אויס ווי איין הויף, אבער פון גרויסן הויף קען
 מען גיט אריין דעקענען אין קליינעם הויף, ווייל
 דער גרויסער הויף האט דאך נאך נועם ביי די
 זייטן, איז דאס ביי איהם גלייך ווי אאפענע מיר
 אבער גיט ווי איין הויף מיט דעם קליינעם הויף,
 דריבער ווערט דער איינער גינעכונט פונדער
 צובר בגדולה ושלית צובר בקטנה ויצאין י"ח תבתן אויב
 אלע צעות אדער גיין יודין זענען אין דעם גרויסן
 הויף, אונ דער חזן איז אין דעם קליינעם הויף,
 האבן זיי יוצא גינען מיט דעם חזן דאוונען
 צובר בקטנה ושלית צובר בגדולה אין יוצאין י"ח תבתן אונ
 אויב די אלע מענטשין זענען אין קליינעם הויף
 אונ דער חזן איז אין גרויסן הויף, האבן זיי גיט
 יוצא גינען מיט דעם חזן דאוונען שהבי היא
 מופלג מהם ואינו עמהם במקום אחר ווארדם דער חזן איז
 ווייס פון זיי, אונ ער איז גיט מיט זיי אויב אין
 ארם ספני שליש בגדולה פסין סכאן ומכאן הרי היא כמו
 מופלגת מן הקטנה ווייל אין דעם גרויסן הויף איז
 דא ווענטליך פון ביידע ווייסן געבין דעם קליינעם
 הויף מיט דעם גרויסן, איז ער אזוי ווי אפגיטיילט
 פון דעם קליינעם הויף ואי הקטנה מופלגת מן הגדולה
 אלא תבי היא כפרן ויית שלה אבער דער קליינער הויף
 איז גיט אפגעטיילט פון דעם גרויסן הויף, ער
 איז אזוי ווי אוניקול פון גרויסן הויף, ווייל ער
 איז אין גאנצן אפן אין גרויסן הויף; (ו) וכן אם
 היתה צואה בגדולה אסור להתפלל ולקרא קריאת שמע בקטנה
 אויב אין דעם גרויסן הויף איז זענען צואה סאר
 מען גיט דאוונען אונ גיט ליעגען קריאת שמע
 אין קליינעם הויף היתה צואה בקטנה מותר להתפלל
 ולקרא קריאת שמע בגדולה אונ אויב עס איז גינען
 יוצא אין דעם קליינעם הויף מען קען דאוונען
 אונ ליעגען קריאת שמע אין דעם גרויסן הויף
 אם לא היה שם בית רע אויב אין דעם גרויסן הויף איז
 גיטא אשלעכטער בית פון רי צואה נואם אין

כפני שהיא מופלגת טמנה : כגני נשטס אותך על אמריך לא מסלמי :

קליינעם הויף פגני שהיא מופלגת ממת נוויל רער זיאגט צו די יודין איך וועל דיך שטראפן נוויל גרויסקר הויף איז אפגיטיילט פון דעם קליינעם הויף : דוא זאגסט איך האב ניט געזינדיגט :

בהעלתך יום ה תורה אונקלוס

לחשיק מ"ת דרא יהוה נשוי יה יהו יהוה רוח יוד האו הא נשמה יהוה היה חיה היה אל שם ב' ; שבעשה בניקוד חולם

כב ואתחרייכן באו הלוים לעבד את עבדתם באהר מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את משה על הוה : כג וידבר יהוה אל משה לאמר : כד זאת אשר ללוים מבין חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא

כב ובחר בן עליו ליואי למפלח ית פולחנהוון במשכן ומנא קדם אהרן וקדם בנוהי כמא די פקיד יי ית משה על זיואי בן עבדו להוון : כג ומליל יי עם משה למישר : כד דא די ליואי מפר חמש ועשרין שנין וקעילא ייתי לחייילא חילא בפולחן משכן ת"א ואל שנה ללוים . חולין כ : מן חמש ועשרים שנה . שס :

רשב"ם

(כד) זאת אשר ללוים . מצוה חדשה עשרין לא נאמרה שבס' מדבר סיני וכפרשת נשא צוה הקב"ה למנותם כבן ל' עד כן ג' שנה : לעבוד ולמשא . לשאת את המשכן ועתה בפרשה זו בא לפרש כצוה עבודת משמרת משכן אשר חמש שנים לפני ה' שאינו ראוי למשא יהא ראוי ומצוה לשמירת משכן וכדו' . ומבן ג' ומעלה שאינו ראוי לעבודת משא יהא ראוי לעבודת שמייה כמו שפירש והולך , מבן כ"ה שנה ומעלה ובא לצבא צבא בעבודת אהל מועד . מלאכת שמייה כמו שמפ' לפנינו . ושרת את אחיו לשמור משמרת . ומבן חמשים

שפתי חכמים

ה דל"כ ל"ל הו ככר נאמר ויעש משס גוי' כמד סל"ס אן קש דמסכח ששעט דמזבח דכמיז לעיל מיניו ויעש ששס גוי' מ"ס דרשני שנה סעוסס והפעשס כסן א"כ ויעש כן אסכין דלג כמיז לעיל מיניו . ששסס אומה יעמל לנוסח סוג דלמח סקייס כעלום שלמסוס כס ולל סלגיד סכחו וכן גבי ויעשו כן כעלמס כעלמס דלג כמיז לעיל מיניו ששסס כן וכן כעמס תקוממס שדרשו כן וז"ל דודלי דככל מקום דכמיז כמזכיר ויעש או ויעשו לא היס לזיך לכמוז דמסמלל כל העלום שזוס משס קיימו וקבלו סיסודים וזכר כמיז ויעש דלל כמיז כעלמס אכל ככל א"י למו' קרל דכסכר לוס לא הוס דרשנין עקלד דויעש משס גוי' כמיז סכחו דס"א דלמס אלוסכרין סקיימו כעלום דליכא לעימד שמיסל ד"ל דלל דלמס אלוסכרין סקיימו וסכ"ו קמס דכריס אשכריס כו' מפני שמיס אלוסכרוס ותיחוס תמיס כעלום זו וכן כמיז יסכלל דקמכר למס קח חל סלויס וסכ"ו קמס דכריס אשכריס כו' מפני שמיס אלוסכרוס ותיחוס תמיס כעלום זו וכן כמיז יסכלל דקמכר למס סלויס ומכרי' שסס מ"ס אלוסכרין לנוסח גוימס סקיימו מה שיהא אכל סכחו אן ללמוז מלכו' נכן כמיז קרל דכסכר לוס נשעמינין סכחו : ו דמסמלל לא נסכס סכורס ס"ס ש"ס ש"ס ללמוז דלל משוס שסס סקלס כסמרון שלזיך לנשכוס כלמוזו ס"כ מ"י

פירוש לתורת אלהים

זכא אהערשונג בעבודת אהל מועד אין דער בעדינונג פון דעם אהר מועד . רש"י שייבס צוא פיקה אונ צוואנציג יאהר האט ער זיך אן גיהויבען לערענען אונ האט זיך גילערינגט ביז דרייסיג יאהר אונ פון דרייסיג יאהר האט ער אן גיהויבין צוא סוהין ריא עבודה אונ פון דאקען לערענען מיר אפ אן אפלימיר וואס האט גילערינגט פינף יאהר אונ האט קיין פעולה געהאט וועט , ער שוין ניט קענען לערענען

(כז) כאשר צוה ה' וגו' בן עשו . להניד שנה העשין והנעשה כסה הן שחמד מהל לא עכב : (כח) זאת אשר ללוים . שנים סוסלס כסה וזין המומין סוסלס כסה : מבן חמש ועשרים . וכמקום אחר אומר (כמדכר ד) מבן שלשים שנה הו כילד (חולין כז) מבן כ"ה בל ללמוד הלכות עבודה ולומד חמש שנים וכן ל' עובד מכהן לחלמוד עלה ראה סי' יפה במשמעו חמש שנים ל' ששוס אינו רואה : דלמס אלוסכרין סקיימו כעלום דליכא לעימד שמיסל ד"ל דלל דלמס אלוסכרין סקיימו וסכ"ו קמס דכריס אשכריס כו' מפני שמיס אלוסכרוס ותיחוס תמיס כעלום זו וכן כמיז יסכלל דקמכר למס סלויס ומכרי' שסס מ"ס אלוסכרין לנוסח גוימס סקיימו מה שיהא אכל סכחו אן ללמוז מלכו' נכן כמיז קרל דכסכר לוס נשעמינין סכחו : ו דמסמלל לא נסכס סכורס ס"ס ש"ס ש"ס ללמוז דלל משוס שסס סקלס כסמרון שלזיך לנשכוס כלמוזו ס"כ מ"י

(כט) ואתחרייכן באו הלוים לעבד את עבדתם באהר מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את משה על הוה : כג וידבר יהוה אל משה לאמר : כד זאת אשר ללוים מבין חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבודת אהל מועד . מלאכת שמייה כמו שפירש והולך , מבן כ"ה שנה ומעלה ובא לצבא צבא בעבודת אהל מועד . מלאכת שמייה כמו שמפ' לפנינו . ושרת את אחיו לשמור משמרת . ומבן חמשים

צָבָא בְּעִבְדָּת אֱהֵל מוֹעֵד : כה ומִבְּן
 חֲמִישִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצָּבָא הָעִבְדָּה
 וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד : כו וְשֵׁרֶת אֶת־
 אָחִיו בְּאֶהֱל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר
 מִשְׁמֶרֶת וְעִבְדָּה לֹא יַעֲבֹד כָּכָה
 תַּעֲשֶׂה לְדָוִים בְּמִשְׁמֶרֶתָם : פ שְׁלִישִׁי

זמנא : כה ומבד חמישין
 שנין ותוב מחיל פולחנא
 ולא יפלה עוד :
 כו וישמש עם אחוהי
 במשכן זמנא למטר
 מטרנא ופולחנא לא
 יפלה פדין תעביד
 לדיואי במטרתהון :
 ת"א ומבן חמישים שנה ישוב : פס :

רשב"ם

ישוב מצבא העבודה של משא כרכובי בפרשיות של
 מעלה מבן ל' עד בן ג' (כה) ולא יעבוד עוד בעבודת
 משא אלא ושרת את אחיו על עשיהם הוא מוסב
 ששיניהם נפסלו מעבודת משא ומה יעשה ושרת זה וזה
 (כו) ככה תעשה ללוים במשמרותם . ה' שנים לפני

בעל הטורים

(כה) ומבן ל' שנה ישוב מלצח העבודה ומבן חמש
 יתכן שתיין סבניט לכלל כ' שנים לזינו כה לעבוד עבוד כהליך יתכן
 בן חמש ועשרים ועד בן שלשים ומבן חמישים ומעלה
 את אחיו לשומר משמרת ועבודת משא לא יעבוד :
 ה' ומן חמישים ומעלה יהיו מצוים במשמרת המשכן :

שפתי חכמים

חלל חלס ס"י יוספ ככל חלס השנים במשנתו שוב חיו כולס :
 ו דקשה לנשי"ה כל כתיב חמ"ב ושרת את אחיו חלל עכ"ל ולא
 יעבוד עוד עבוד כחפף וכו' שומר חמ"ו ושרת את אחיו סכ"ל
 פס חמ"ו חלל לא נמשכו כחפפמו שהם שירים עבד את חמ"ו חלל
 וסכ"ס חמ"ו בני עכרי נרשעו כחפפ"ה שפרי ופסיפי חפפ"ה ונשי"ה :

רש"י

(כה) ולא יעבוד עוד . עבודת משא כחפף ו חלל חוזר
 הוא לנעילת שטרים ולסיר ולטעון עגלות וזה ושרת את
 אחיו עם אחיו כחרגומו : (כו) לשומר משמרת .
 לחנות סביב לחלה ולהקיס ולהוריד כשעת המסעות :

פירוש לתורת אלהים

ברידער אין אהל מועד לשומר צו היקען משמרת דאם
 הייקט זיי זאלין רהקען ארום דעם אהל מועד און
 זאלין צונעקען דעם משכן און צו נויה שמעלין
 בשעת קען נועם דארפין וצמודה און דיא ארבעט
 לא יעבוד : זאל ער גיט ארבעט אין ככה תעשה ללוים אוי
 זאלקטו טאן צו די לויים במשמרתם אין זייער דימונג :

קענן אזו לאנג ווי ער נועם לעבין : (כה) ומבן חמישים
 שנה און אזעלכע לויים וואס זענען אלס פויפציג
 יאר ישוב זאל ער צוריקקערן מציבא פון הערשאפט
 העבודה די בעדינגונג ולא יעבוד עוד און זאל שוין קער
 גיט ארבעט צו פראגן די משא אויף די אקסלן :
 (כו) ושרת את אחיו און זאל נאר העלפן ארבעטין זייע

תרגום

נביאים וכתיב ד

למשכן מנח היא צבאות נפש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רנצח ארני נשמה דודר יהוה חיה יחידה
 רנצחיהוה חיה יחידה דודר אל שם ב"ן שבעשית :

א ויהי דברי יהוה אלי לאמר : ג ידי זרפבל יסדו
 הבית הזה וידיו תבצענה וידעת פי יהוה צבאות
 שרתי אליכם : ג פי מי בז ליום קמתו ושמתו
 וראו את האבן הפדיל ביד זרפבל שבעה אלה
 הוא היכי דקפר יוקא דין על בגניא רהוא ועיר הלא יתוב ויחבי פד יחיו ות אבן משקולתא

מצורת דוד

רש"י

(ב) תבצענה . לשון גמר : (ג) כי מי בז ליום . שיוסד
 הבית אשר הוקמן כעניניהם ישמתו עתה כשיראו כל

(ב) ידי זרפבל יסדו וגו' . וזרפבל עלמו מינה היסוד מהבית
 סוס קן ידיו ישלעו את בני הבית ח"ל ידי המשיח הכה
 מורטו ישלעו לבניה אכן היסוד מהבית הסטיק ומכר ליו"פ
 מהבית הכה מורטו כדכ"ך שחלמ כי הנה הלבן אשר נחתי לפני
 יוסע (ג) יעלני ג) הכלמל על כהן הגדול הכה מורטו אשר יכחן לו
 ושמר ענין השלמה על כי יהיה הבית האמון והוא השלום
 סמכים ולפי שנית המשיח תשמוד בעקיס הבית הים עלמו אמר
 חלצנא כאלו יעלני הבית הזה וכו' ש' גדול יהיה כבוד הבית
 סוס המלכות (מני ב) : יודעת . זה המלך הכהיל לשרבל כבוד
 הדכר מדע אכז ה' שלמה אליכם ומתחו היו דבני : (ג) כי
 מי בז . אלס מי שביט מצום דלנו יום כתיב הנה נשבעו יום קטנות
 לפי קיומן דבני הנה ישמחו או כשכל ירמו את האבן
 משקולתם כיד המשיח הכה מורט : וזרפבל המייסד את הבית :
 שבעה אלה . השמות האלה ישמחו או יהיה כסול שבעה

עייני יהוה המה משוטמים בכלל הארץ: י ואען
 ואמר אליו מה שגני הויתים האלה עלימין המנוחה
 ועל שמאולה: י ואען שנית ואמר אליו מה שתי
 שבלי הויתים אשר ביד שני צנתרות הזהב
 המריקים מעליהם הזהב:

משקולתא פידא דורגבל
 שבעא נדבקינ פאלין קהם
 וי גלן עקדי בני אנשא קבל
 ארעא: ד ואתיבית ואמרת
 ליה קא תרין ויהיא האלון
 על ימין מנרתא ועל
 שמאלא: ה ואתיבית הננינות
 נאשרית ליה קא תרין שובלי
 רש"י

והי (ד) מה שני הויתים, מה רמו הוא: (ה) המריקים.
 שטן טוב והטוב כמו זכב:

בערך סמונה שש להם כעבור כיוון יום קטנים: פניו ס' וגי'
 ר"ל לכן כולם הוא היות לב המכוס יום קטנים ולפיכך ישמחם
 ככלל כעבור סמונה: (ד) אליו. אל המלך הדוכר כי:
 מה שני הויתים, ר"ל למה כל המצו בשני אליו: יוסיס ולא כל:
 כי
 על ימין המנוחה, ר"ל על ימין הנוטה ועל שמאלה המדומה ומה שתי שכלי הויתים, כי
 כצדק סמונה כולם שני יוסיס נמשכו מעצמם ונכלו בחוך שני נכמתו של זכב וסם סיו נלכדים מעצמם וסם סיו
 מריקים שטן ללול כוסב אל הנוטה וקבל למעלה וסירשו כפן ושאל למה היה סכל שנים שנים על מה מצמו סמונים:

כתובים תהלים קו

לחשיך מסדר ומלכות דו"א שיון דלת יוד נפש שיון דלת שיון דלת יוד רח ואהרונגרו נשמה דיסד א אר
 ארנ ארני נפש ארני רח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חית יחידה דיסוד יתרה חית יחידה דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשה:

א הודו ליהוה פירי טוב פי לעולם חסדו: ב יאמרו גאולי
 יהוה אשר גאלם מיד יצר: ג ומארצות קבצם ממזרח
 וממערב מצפון ומים: ד תעו במדבר בישימון הרך עיר
 מושב לא מצאו: ה רעבים גס צמאים נפשם ברום
 התעמף:

דחוקא ד על עמא דבית ישראל אמר עמא בית ישראל קעו במדברא בעדי אורחא קרחא
 דמסבבא לא אשכחו: ה בפנין לחוד צחיגין נפשחרין השפלהתא:
 מצורת דוד
 רש"י

(ב) יאמרו גאולי, כשפדם מיד לך: (ד) תעו במדבר, (ג) יאמרו גאולי, על אשר גאלם מיד לך:
 (ג) ומלכות, ה' כלשום אשר קבלם מלכות סמריים כי
 לשוב למקום: ומים, מלוי ים: (ד) חסד, פעמים חסד
 יהיו רעבים וצמאים מסכרין לחם יוסיס: (ה) נפשם ברום
 כלום סוד מנאס וכפוף וכללו סוד עמוף קלתו בקלות:

פירוש ע"ט

(א) הודו לך כי טוב לויבתם אונ מוהם תפלה צו נאמ
 פי לשלם חסדו ווארום זיון גינאר אזו ביו
 אייביג אפילו ווען דער מענטש אזו אין א צרה
 מוהם אויף השם יתברך מיט איהם חסד: (ג) יאמרו
 גאולי: יי אלק אויסקעליינטע פון חסד, וואס זיי
 זענען זיי אויסקעליינט גיווארין פון א צרה אשר גאלם
 מיד צו גאלן זיי וויסען אז נאר נאם האם זיי אויס
 געליינט פון דער צרה אבער ניט דורך א טרעפונג
 זענען זיי אויסקעליינט געווארין: (ג) ומארצות קבצם
 אונ פון די לענדער וואס זיי זענען גיווען פאר
 שפרייט האם זיי נאם איינגעוואקעלט ממזרח וממערב

ברטנורה

משנה חולין פרק ט

עיקר תוי"ט

[6] וסמליות, ט"ז כהן מוח כלי אמצעי דכוד דמלכות די'רכה א אל אלה אלהי המעור הורומב. משום
 וסוד אורכל והטלם שומך לו
 לסיך מנעטרף פשו, רש"י: העור והרומב והקיפה והאלל [6] והעצמות המקשה בני שליל, ואינה
 טרם א העור אויב קען הם אראפגעצויגן אפעל
 פון אבקה אונ אשטיקול פלייש
 פון אבקה אונ אשטיקול פלייש

עומתה עומת אכולים, ולא עומת נבלות. תנא העור והרובע. והאי דאפסקי משום דתנא כפ' בהמה המקסה. מלא בה כן ט' הי טעון שהיטה וחיוב בלחוחות כח"כ אורו וחת בנו ואיירי דליירי ביה בשחיטה שיטה ראויה תני בתריה (ה) כמיו הדם ואיירי דתנא בכמיו הדם ומהו בחיה ובקוף, תנא גיד השנה דמוהו בהיה ולא בשוף, ואיירי דליירי ביה בירך כמבשל בה גיד הגשה בבלישת חיבור תנא כל הבשר ובתריה הדר לעינא קמיתא דשילת אינה מעמחה עומת אכולין:

העור והרובע. העור של בהמה שהיטה כגון פחות מכביצה בשר ועורו מהובר בה מלטרף מפני שהוא שומר לבשר והסומרים מלטרפים לעומתה קלה שהוא. עומת אכולים דכתיב בה על כל זרע זרע אשר יזרע כדרך שבני אדם מניחים לזרעה (ב) חסה בקליפתה ושעורה בקליפתה ועשין בקליפתן ואע"ג דבהמה קלה טעור הוא דכתיב בכל טעם משום דלא הוכשר דמין ליה וכי יותן מים על זרע דהוכשר טעם הוא: והרובע. כשהוא קרושה (ג) דרך לאכלה עם הבשר ומלטרפת להשלים שיפור כביצה אבל אינה אוכל לקבל עומתה כפני עלמה: והקיפה. תבנין (ד) והאיל. גיד השדרה והזנב והוא רחב ולבן וקשה וקורין בלע"ז קפיל"ז ודוגמתו בחיוב י"ג רופאי חליל כלכם שמענפק חין לו רפואה להסתבר עור, כך חתם דבר שאין בו רפואה חתם אומרים לרפואת אי נמי קרי התנא חל לבשר שבלתו סבין כשמשפוטין את הבהמה עממים שהסבין עולה כל הבשר חלל העור ולא הטיב אוכל, אבל מלטרף עם האוכל: והקרנים והמלפים. כל שמתכו ויואל מהם דם אלא עקב מלמטה שהן רכים, ומיהו בלפני נפשיהו לאו אכולים נהו: מצטרפין. משום שומר: למאמא מומתא אכולין. השלים שיעור כביצה שאין אכולים עממים עומתים בפחות מכביצה (ה): אבל לא מומתא נבלות. אם מנבלה הן חין מעמחין, ואין מלטרפין לבית השלים שיעור נבלה למאמא חרם ובגדים שעליו דכתיב הטעם בנבלתה ולא בעור שאין עליו כוית בשר והעור משלים לבית שהנוגע בו אינו טעם לפי שאין שומר מלטרף לעומת נבלות. וכן קיפה ורובע לאו מין נבלה נכרי וחלל וגידיים לאו בשר הן אבל אכולין בעלתהו הוו כהדי בשר: כיוצא בו. יט שהוא טעם עומת אכולים להיות מקבל עומתה מן השרץ ועממה לבליים חתרים והיוו מעמח מלפני עומת נבלות למאמא חתרי: והשוחט בהמה מומתא נבלרי. ישראל שקט שקט בהמה טעמה לנודד נכרי ועורה מפרקת, חע"ג דלא חוץ לכרי דלא שריא שהיטה לבני נח עד שתמות אפ"ה הואיל וישראל שטט שהיטה מעלייתה היא והואיל דשחיטה שריא לבני דישראל בכהמה טעורה משויח ליה מהשבתו אוכלה בשחיטה חף בעמחה לכרי אבל נכרי בשחיטה לא משויח שריא מהשבתו אוכלה דלא חשכין שהיטה לבניה (ו) ועממה לישראל לא משויח ליה אוכלה דבעלה מהשבתו:

ג'ט ארפא גענוקען דיא שטיקול פלייש פון דיא פעל אונ ביי'דע צוואקען די שטיקול פלייש מיט דיא שטיקול פעל זענען גרויס ווי אזוי קענען זיי קמא ווערן אויב זייא רירען אן אמוקאָה וירושב אויב פאר גליינוקעטע יארד מיט אשטיקול פלייש צו זאקען זענען גרויס וויא א אזיי קענען זיי קמא ווערן אויב זיי רירען אן אמוקאָה יתקשה אונ דיא בשימים וואס איז געקאכט גיורארין מיט אשטיקול פלייש צו זאקען. אויב די בשימים מיט די שטיקול פלייש צוא זאקען זענען גרויס וויא א אזיי קענען זיי קמא ווערן אויב זייא רירען אן אמוקאָה ויהאל דער טייסער אָדער וואס אין דיא שדרה מיט א שטיקול פלייש צו זאקען זענען גרויס ווי א אזיי. קענען זיי קמא ווערן אויב זיי רירען אן אמוקאָה ויעצט אויב אביין מיט דיא מארד וואס אינגוויניג צו זאקען איז גרויס ווי אזוי קען ער קמא ווערן אויב ער רירט אן אמוקאָה ויגידו די אָדערין אויב זיי זענען גרויס וויא אזוי קענען זיי קמא ווערן אויב זייא רירען אן אמוקאָה ויבירט דיא הערנער פון אָפּהיקה אויב ער הט אפ געשיקען אשטיקול פון גייט הערנער אונקען בייא דעם ווארציל וויא עס ארויס בלוט אז מען שנייט מיט אשטיקול

פלייש צו זאקען גרויס ווי אזוי קענען זייא קמא ווערן אויב זייא רירען אן אמוקאָה ויעצט פון דיא קלאהען אויב ער האט אפ געשיקען אשטיקול פון דיא קלאהען וויא עס גייט ארויס בלוט אז מען שניידט מיט אשטיקול פלייש צו זאקען גרויס וויא אזוי קענען זייא קמא ווערן אויב זיי רירען אן אמוקאָה מען קען לטמא אונקלן דיא אלע זאכן דעכונט מען צו זאקען מיט דיא שטיקול פלייש זיא זאל ווערן גרויס וויא א אזוי זעט אַררירען אמוקאָה זאל זיא קענען קמא ווערן אכל לא טימא נבלות אויב אָפּהיקה איז גיפניקערט זענען דיא אלע זאכן גיט קמא אזוי וויא דיא נבלה, אונ קען דעכונט גיט צו זאקען איינע פון גרויס וויא אהאלבער איילבירט, צוא זאקען זאל דאס ווערן גירעכונט ווי אזויילבירט, די שטיקול פלייש זאל קענען קמא זיין אשטיקול פלייש פון נאך אזוי אונלייבן השוחט יתקשה פתיה לעבד נבלות אויב איזוד האט גישאקטין אָפּהיקה טימא ונאקערד אזויילן פון אַנעצענדירער דער געצענדירער זאל פון איר עסקן ויעצט אונ די ביקה נאפילט נאך מטמאה

אכל לא מומת נבלות עד שתמות. דהא וכו' ומות
 מן הבהמה כתיב: או עד שיתרו את ראשה. דהויא
 ליה ניספרא (י) ונכלה ממיס להסזבה מתה ומאי הויא
 מפרכת: ריבה הכתוב לממא מומת אוכלים.
 דהא ריבה כל אי לגנבי
 אוכלים אוכלא גנבו ונכלה
 לא מקרי אמ"נ דהיינו בה:
 האל המכונם. האי מלל
 דסיפא לבי' הוי בשר
 שפלתו סכין אלל העור(ח):
 המכונם. האחסץ למקום
 אחד להאילי והאשבי' לא
 בטל וחשיב הכשר נכלה
 ותייב עליו (ט) חס גנע
 וכנסו למקדו או אלל קדש
 (י) ואין הלכה כר' יהודה:
 ב' אלו שעורותיהן.
 מממאין ככסין: ועור חזיר של ישוב. מפני שהוא רך
 ואוכלין אותו: אף עור חזיר הבר. דסכר הוא גמי רכין,
 ואין הלכה כרבי יוסי: חמומרת של בבל הרבה.
 כל זמן שלא עשאו: עגל הרך. כל זמן שהוא יונק:
 ועור הפרסות. כשמתכין הרגלים (יה) והוא רך: בית
 הבושת. בית כרחם של נקבה: ועור שתחת האליה.
 ריג'ו: הלמאה. לויירד"א: חומם. לונג"ה:
 עור הזב מתחת מקום שאין שער מפני שהוא רך: האנקה. ריג'ו:
 הלמאה בחולדה. עורה חלוק מכסה, ואין הלכה כרבי יהודה:
 חס עבדן געשו עור וכתלו מתורת בשר וטעוין: או שהלך בהן. שטתון כדי לנלוך בהן שהוא קת עבדן (כ)

אכלה עיר שפסחה: (ז) רש"י ולפניו דמוני' דרס"ב קשי'
 וקס דרש"י: בלא תחוק כל המפרכת גטיס, ודיין כה"ט
 כלס ס"ד מ"ב: (ה) כלומר בלל דריסא דמקרין דכסולס
 אלל קאמרי דמלכתי'ן ודפסי פכסיסו לא עממא ודמי כ"י
 לעימל בלל ג"ד עוריה' כ"י אלל כסר שפלתו כ"י רש"י:
 (ט) ונמנ' והוא שפלתו
 ורס"ג דג'ו דמטי' רלל
 כסילס עתיקל' אלל מכנס
 מחלו כמו שפלתו טעוק
 אלס הפסס לכו דמטי'ן טעוק
 עתמלס ועעס עור מ' לא הדל
 סוי כשר: (י) רש"י, דלי
 אכרסי' עיר בטי' מכנס דסימ'
 ככסי' סוי ואל' דלל קס עמ'
 גזיבס גטו כיון דאללו איין כינס
 דלל תימל מעדכין לכסי קאמרי
 סייני' עליו, חוס' (ג) עור
 סלס. דממטי' עמס' כרס"ג
 דמס דומל' עמל' עמ' עמל
 ככרל' עמ' ואין גזשו עמל'ן
 (ח) ויטל אינו חוס' קף כל כ"י
 ועור איין גזשו מחליף דמקשו
 נכס' נקמ' כלומר ריפס כלס כהיין או גזס' ואין כולו
 סוי(ג): (א) ונמנ' רכוס הנמכת עם הכלס ופכס'
 כל עור שכל עמל סתוק ממלכוס סתוקס שפכס
 שפסס כסס: (ז) כחולס. קעל דכסל'יס קמ'ס:
 (יב) רש"י ולפניו דמלכתי'ן שטן עמס' ללל סוי שפסחה
 כעמלס וכו' מוכ' ככרל' כני' כרלמל'י' כני' כ"י
 עכור ד' מילין, וי"כ הר"מ: (ס) חון כ"י. ורס"ג דעס סכור

עור הזב מתחת מקום שאין שער מפני שהוא רך: האנקה. ריג'ו:
 הלמאה בחולדה. עורה חלוק מכסה, ואין הלכה כרבי יהודה:
 חס עבדן געשו עור וכתלו מתורת בשר וטעוין: או שהלך בהן. שטתון כדי לנלוך בהן שהוא קת עבדן (כ)

מפיקא מומת אוכלין אויב זיא רירמ' אן אמומאה,
 נוערמ' זי קמא נוארוס זי הייסמ' שוין אעמינוואג
 אזוי וויא ארע פלייש אלל לא סומא גבלת אבער
 אנבער אזי זיא נאך גיט, אונ ווער עם רירמ' איר
 אן איז גיט קמא עד שפסחה בוי זיא נועט שוין גיט
 האקין דאס לעבונג נועט זיא הייסן אנבער אזי עד
 שתיז קת ראשה אבער בוי ער נועט אפ האקין דעם
 קאס פון דיא אנהא אזילו זיא נועט זיה נאך
 צאפאלען הייסט זי שוין אנבער צו קממא ניין ריפת
 לשמא סומא אוכלין אנהמה נוערמ' קעהר קמא ווייל
 זיא איז אעמינוואג אויב זיא רירמ' אן אמומאה
 טמא שריפה לשמא סומא גבלת וויא זיא איז קממא
 אנדערע ווייל זיא איז אנבער, רבי יהודה נאנט
 תאלל הסינים קא מינט קען אלל נוען קען שניידמ'
 אפ מיט דעם פסער די פעל פון דיא פלייש פון
 די נבער פלייבט שטיקלאך פלייש אויף די פעל,
 נואס דער פוסער שניידמ' איין איין די פלייש אונ
 לאזט דאס אויף די פעל אויף דעם ארמ' אשטיקאל
 אונ אויף דעם ארמ' אשטיקול. אזוי אין עמליקע
 ארמ', נאנט כבי יהודה אויב עמליקע שטיקלאך
 פלייש וענען אויף איין ארמ' צו זאמקען אפ יש בו
 גיט בקלס אחר אויב די עמליקע שטיקלאך פלייש
 נואס וענען צו זאמקען אויף איין ארמ' וענען גרויס
 וויא אזייליקרט אונ אייגער רירמ' דאס אן נוערמ'
 ער קמא מיך עליי אונ אויב ער גיט מריין אין בית
 הקברש דער ער עקט קרשים איז ער מיך

אקערן אקער פרת: ב' איז שעורותיו קבשן דיא
 זאקין אזי דיא פעל קממא אזוי וויא דיא פלייש
 ער האנד דיא פעל רדיא הויט פון אמענמשיין וער
 חזיר של ישוב די פעל פון די חזירים וואס אקערנען
 זיך צווישען קענמשיין, דיא פעל זיינע אזי נייה
 אונ קען עקט איהר, רבי יוסי זאנט אף עיר חזיר
 חזיר די פעל פון אוילדען חזיר, אזי אויך ווייך וער
 חסומרת של גמל תיבה דיא פעל פון דעם רוקען פון
 איינגעקעמל וער ראש של עגל תיך אונ די פעל
 פון קאפ פון איינעק קאלב וואס זייגט וער תפרסות
 אונ די פעל פון די פיס פון אנהמה פון די אגית
 ביו די קלאהען נעיין תיסל וער בית הבושת אונ די
 פעל פון די ענה פון אנהמה אנבער וער השליל
 אונ דיא פעל ער אקאלב וואס קען האמ איהר
 גיפונען בייא איהר מומער אין בויך וער שפחת
 האליה אונ דיא פעל פון דעם וויידיל פון אנהמה
 אויף די אונקערשטע זייט וואס דארמ' איז נוימא
 קיין האר וער האנקה והב' הלמאה וחוסמ' אונ דיא
 פעל פון די פיר שרצים, רבי יהודה נאנט הלמאה
 פתילה אנהמאה איז אזוי וויא אחרודה, דיא פעל
 אירע אזי גיט וויא אירע פלייש, נאר וויא פעל
 וכלן דיא אלע וואס דיא משה נאנט אז דיא פעל
 האמ דעם עמליקען דין וויא די פלייש, דאס איז
 נאר אז קען האמ דיא פעל גיט אויפגיארבעט
 שטיקן אבער אז קען האמ אויפגיארבעט די פעל
 אי שפלו בהן כדי עניה ארער קען האמ אויפגי

בהעלתה יום ה

עיקר תוי"ם

חזק מעור האדם. דבר תורה עור אדם לעור עורו
 סהור ומה עס אמרו עור האדם שעבדו עמל גזירה שמה
 יקשה אדם עורות אביו ואמו עתהוין למטה ליטע וליטכב
 עליהן: יש להן עורות. ואין אדם מנן עתהיה עורו
 מעמל כעבדו ודלת כח"ק
 לחבי ארבעה מן
 שעורותיהן ככשין (יג), ואין
 הלכה כרבי יוחנן בן טרי:
 ג במהורה ובטמאה.
 בן שהיא טהורה שמוטה

בנהלם ויכל אדם הסוד לעשות מעורו עתהוין ע"מ לא סוי אסרי
 לבנן משום פך חששא שיכא עמא ללא מעורו הכיו ואמו דחמיר
 טובא, ס"פ. אבל כפי' דגדה כחמו דמוסר בנהלם, ומסוי"ם:
 (יג) אבל לענין שבה אף ט"ק מורס: (יד) כלומר לאם נכשש
 וימר עב"ש ונגעט טומאה כו', ופי' טרי"ם: (טו) כלומר
 שטפור בשלמט כפולה כמות
 שיהא ולה טהור, ופי' טרי"ם עד
 שיהא כל העור שלם ביהקיו:
 (טז) ופי' טרי"ם ופי' טרי"ם כול
 דמפרכי הכי ויחינו דכפי'
 דכרי ריב"ג מסיים כפי' דפס'
 כלו חסור דקתי ל"ד כולו
 ללא עד הסוף, ע"כ. ויחמן
 דמחוקק ויחמ"כ מחוקק
 דפס' ריב"ג ותכמים פליגי כפי' דכולו חסור, ועסוי"ם:

והמפסיע טמא בין שהיא בכלל טמאה והמפסיע טהור,
 אם המפסיע לעשות מן העור עתהיה דהיינו מלע להניע ע"ג
 המטה או ע"ג שלחן כגון שקורע וחותך העור כולו לא תרכו מראש הבהמה ועד זכא, ותמתיל להפסיע העור הוי חסור יד
 להניח טומאה מן הנבלה אם נגע אדם טהור בעורו ולהכניס טומאה לבשר אם טהורה היא: עד כדי אחיזה. אלו שני
 עתהים ועפי מהכי ל"ו סוי יד להכניס ולהניח טומאה, ואם הכשר טהור ונגעט טומאה ביומרו מתי עתהים חסור (יד)
 לא טמאה הכשר ואם הכשר בכלל ונגעט טהור ביומרו מ' עתהים כללו לא נטמא העור: ולחמת. אם לא חסור העור
 מתחלה לאכרו האם ומפסיעו כפול (טז) לזורח חמת ביומרו מ' עתהים כלפי זכא: עד שיפשיט את החוה.
 הוי חסור והנוגע בעור כנוגע בבשר בין ליתמא בין לטמא מתי שחמה קבה להפסיע מכל האברים (טז)
 המרגיל. שמתחיל מרגלו הבהמה להפסיע ומפסיעו כפול לזורח חמת: כולו חסור. מפני שהחמה לטוף
 בפסעו הוה לפיכך כולו חסור עד החמה והנוגע בעור המופשט כנוגע בבשר בין ליתמא בין לטמא: עור
 שעל הצואר. מעלמו נפש לפיכך חסור לעשות המופשט הראשון חסור כדרך שהחמה עושה:

שפרי"ם דיא פעל אויף דיא ערך אונ קען האמ
 גיארבעטן אויף איהר, איז זיא שוין אביקעל אויס-
 גיארבעט גינארין שחינו וענען די פעל טהור אונ
 האבין שוין גיט דיא טומאה פון אנבלה היז מער
 הארס נאר די פעל פון אמעקבש. אפילו קען האמ
 איהר אויסיגארבעט איז זיא אויך טמא. רבי
 יוחנן בן נורי זגאמט שטיגט שריצים יש להן עורות אכמ
 שריצים וואס זייערע געמען שטייגען אין די תורה
 החייל דיעקער תעב והאנקת תעבה והלמאה והחוטם
 והתנייט נזיא האבין אפעל, זייערע פעל איז גיט
 טמא די טומאה פון אנבלה: ג הפסיע בנתה ובמיה
 אז איינער ציהט אפ די פעל פון אנהקע ארער
 פון אמתה בשיחה סיי די בהמה ארער די תיה וענען
 נישאקמין גינארין אונ קען קעג זיי עסין, נאר
 דער וואס ציהט אפ די פעל איז טמא יבסמאה אונ
 סיי די בהמה ארער די תיה וענען נבלות וואס זיי
 וענען טמא, אונ דער וואס ציהט אפ די פעל איז
 טהור באקט יגנסה סיי ביי איינעם בהמה אונ סיי
 ביי אלעקע בהמה שריצים אויב, ער ציהט אפ דיא
 פעל צו פאר שפרייטן איהר אויך אבעט ארער
 אויך אמיש נדייניג, ער שנייט איין די פעל דיא
 נאנצע ליינג פון די בהמה פון קאפ פון צום ניייריש
 איבער די ליינג פון בוהג אונ ער ציהט די פעל
 פון בינדע זייטן בוהג אין דער הייך ארויס צום
 רוקן די פעל זאל אראפ ענטמען נוערין נאקין,
 די ערשטע שטיקל פעל וואס ער ציהט אפ פון
 די פלייש אונ די איבעריגע פעל אין נאקין איז
 בהקפמ צו די פלייש פיי אחיה קען זאל איהר
 קענען און נעמען, דאס איז ביו צוויי טפחים,
 הייקט די שטיקל פעל אזוי ווי אהאנט אבהעפ-
 טונג צו די נאנצע בהמה, אויב אקענעןש וואס
 איז טהור ציהט אפ די פעל וארער איין אנבער

קענעןש וואס איז טהור רירט אן די שטיקל פעל
 אונ די בהמה איז אנבלה, נוערט ער טמא, אונ
 אויב די בהמה איז טהור אונ אקמא ציהט אפ די
 פעל ארער אטומאה רירט אן די שטיקל פעל,
 נוערט די בהמה טמא, אונ אויב די שטיקל אפ
 גיצווינענע פעל איז ליינגער ווי צוויי טפחים אונ
 די בהמה איז אנבלה אונ אקמא רירט אן דיא
 שטיקל פעל וואס ליינגער ווי צוויי טפחים, איז
 ער טהור, אונ אויב די בהמה איז טהור, אונ
 אטומאה רירט אן די שטיקל פעל וואס ליינגער
 ווי צוויי טפחים, איז די בהמה טהור וקמט עד
 שפשיט את תהיה אונ אויב ער ציהט אפ די פעל צו
 באבין פון איר אלאגיל ואבימילו, ער האט גיט
 איין געשניטען די פעל אין די ליינג נאר ער האט
 איינגעשניטען געבין קאפ קיילעקדיג ארום האלדן
 אונ ער ציהט אפ די פעל פון קאפ פון הייקט
 אן צו ציהען פון קאפ אונ בייגט אריבער די פעל
 אונ ציהט אראפ ביו צום ניייריל עד שפשיט את
 תהיה די שטיקל פעל וואס איז אפ גיצוויג ביו צו
 די ברוקט הייקט ווי אהאנט ובהקפמ צו דיא
 נאנצע בהמה אויב די בהמה איז אנבלה אונ
 אקמא רירט אן די שטיקל פעל וואס פאר דיא
 ברוקט, נוערט ער טמא, אונ אויב די בהמה איז
 טהור אונ אטומאה רירט אן די שטיקל פעל וואס
 פאר די ברוקט, נוערט די בהמה טמא הפניל אויב
 ער האט אן גיחויבין אפ צו ציהען דיא פעל צו
 אלאגיל קיילעקדיג פון די פיס צום קאפ כולו חסור
 יבסמאה דיא נאנצע פעל ביו צוא דיא ברוקט איז
 אבהקעפטונג צו די פלייש אז קען רירט אן די
 פעל איז גלייך ווי קען וואלט און גערירט די פלייש
 ליסקא וקמא אויב די בהמה איז טהור אונ אטומאה

וחכ"א וכ"ו. והל' כחכמים: ד' עור שיש עליו כזית בשר. במקום אחד: הנוגע בציב היוצא ממנו. לזוטה וחלחול היוצא מאותו בשר וחליו ודכוך במקות, וכחותו לזב לזכא כזית אבל מעורה הוא לכזית: ובשערה. שבעורה כנגד אוחו בשר: טמא. לשערה היו שומר: מטמא במשא. שהרי טמא כזית ככלה: ולא במגע. דל"ח ליגע ביחד, ונ' גניעות חזין למטרפות: לא במגע ולא במשא. כדמפרש טעמא כפיטא שיעור מעטלו: ומודה ר' מרע:

[ו] והסיקו. וס"ה בלא תמידיס ונגע כזן דעמא דלח"ה ס"ה במשח לא יטמו דחא טמא ככלל מגע כל ככלל משח לביע' נכומי' דלכ"י איכתיב' לן (בגמרא) וקסמך יש נוגע וחזיר ונוגע חלה משום דלפני כ"ע א"ר: בעור שיש עליו שחי חללי מורי ליה. מו', וביטא בל"מ ביהיקן. עתו"ט: (ו') לל מ"ח דכ"ד סהוה כספס ידים כמ"ס ס"ו"ב כפ"י דשכח וזו בידיס סמס טבוריס גופלי כמון לגעילתו ולל אסח דעתיבה וכו"ט כפ"ג דיו"י: (י"ח) ק"ו אפגול סל"ה פיגלה ברזון כמ"ע כסוף ספסוס: (י"ט) שזרח כזן מוח חין לזנוגו ושמשו עולות חללו, וכש"ה (כ) דשכר נמי דריש כפ"ג פ' שיעי ק"ו עולות חללו, וכן סענאות ולל מן ככללם כל

יוחנן בן נורי אומר אינו חבור, וחכ"א חבור בער, שפיטא את כולו: ד' עור שיש עליו כזית בשר, הנוגע בציב היוצא ממנו, ובשערה שכנגדו טמא. היו עליו בשני חצאי ויחים, מטמא במשא ולא במגע. ברבי ר' ישמעאל, ר"ע אומר לא במגע ולא במשא. ומודה רבי עקיבא בשני חצאי ויחים שהחבין בקיסם. [ו] והסיטין שהוא טמא. ומפני מה ר' עקיבא מותר בעור מפני שהעור כמבולן: ה קולית המתה וקולית המוקדשים, נוגע בה בין סתומים בין נקובים טמא. קולית נלבלה וקולית השרץ, הנוגע בהן סתומים מהורים, נקובים כל

שפגול והותר מטמאין הידים (יו) דגורו כהו רכנן משום שחדי כהונה (י"ח) ועל"י כהונה וגורו אף בעולות שמשו את עוהר (י"ט) קולית נבלה. כלה חין טעמיה מטמאין דכתיב ככללה ולא בעולות וכן ערן (כ) הלכך ליגע במוט שפניס וזש"ג דשומר מכניס ומוליח טומאה

סתומים טבוריס אף מלמטא במשא וכ"ש בזנע דל"ח לו ה"מ בדבר שפסר (כ"ח) ליגע בטומאה עלמה וזש"ג לא נגע בה חלל כשומר טמא חלל היבא דל"ח ליגע בטומאה עלמה חין שומר טומא: נקובים כל שהוא. אפי' כחות השערה שפסר להכניס בו מוט השערה של ראשו או קנו

ירמט אן די פֿעל ווערמט די בהקה קמא, אונ אויב די בהקה איז אנגעה אונ אמהור ירמט אן די פֿעל ווערמט ער קמא ער שעל הצאר דיא פֿעל וואס אויף דעם האלדו, רבי ויהן קן נורי ואגמ אים חבור דאם איז קיין בהקהמקעל פֿלייש ניש קמא אונ איז ניש מטמא ותכמים אומרים אונ דיא חקמים זאגין חבור עד שפיטוס את טלו די פֿער איז אבאהפעמונג מיט די פֿלייש אונ זיא קען קמא ווערין אונ מטמא זיין סיידין ער ציהמט אראפ דיא נאנגע פֿעל קען גימט דיא פֿעל קמא ווערין אונ ניש מטמא זיין: ד' עור שיש עליו כזית בשר אויב עס איז דא אויף אפעל פון אנבלה אשטיקעל פֿלייש גרויס ווי איילבירמט הנוגע בציב היוצא ממנו אונ עס איינגימט אראפ פון דעם פֿזית פֿלייש אשטיקול פֿלייש זיין ווי אפאטעק, אונ דער פאטעק איז נאר אביסל בהעפמט צו דעם פֿזית פֿלייש, אונ אין דעם פאטעק איז נישא אפזות, דער פאטעק היימט ציב, או מען ירמט אן דעם ציב יבשעה שנגדו אדער מען ירמט אן די האר וואס אייף די פֿעל גענין דעם פֿזית פֿלייש סמא דער וואס ירמט אן ווערמט קמא מי עלי כשני חצאי ויחים אויב אויף די פֿעל פון אנבלה איז דא צוויי שטיקלאך פֿלייש, נויט אייגע פון דיא אנדרע, געדער שטיקול פֿלייש גרויס ווי איילבירמט אראפער די פֿעל ווערמט מען קמא, ווארום מען האמט דאן גימראנין פֿלייש גרויס ווי איילבירמט ולא בזנע אבער אונ ער המט אן גערימט איין שטיקול פֿלייש נאךדעם די אנדרע שטיקול פֿלייש, ווערמט ער ניש קמא דגיי רבי ישמעאל אזוי ואגמט רבי

ישמעאל, רבי עקיבא זאגט לא בפגע ולא במשא סיי מען פראגט די פֿעל אונ סיי מען ירמט אן דיא פֿלייש פון די פֿעל ווערמט מען ניש קמא ויטהר רבי עקיבא אונ דאס איז רבי עקיבא מודה בשני חצאי ויחים שהחבין בקיסם והסיטין שהוא סמא אויב מען האמט גענומען צוויי שטיקלאך נבלה, געדער שטיקול נבלה איז גרויס ווי אהאלקער איילבירמט, אונ מען וואס נייא ארויף געשטאבין אויף אריגע שטיקול האלץ נויט אייגע פון די אנדרע, דער וואס פראגט די שטיקול האלץ ווערמט קמא ויפני מה רבי עקיבא מספר בעור פאר וואס זאגט רבי עקיבא אז די צוויי שטיקלאך פֿלייש זענען צו גינקעלען אויף די פֿעל, אונ מען פראגט ד' פֿער איז מען קען שחרר ספני שהעור פֿנפול געדער שטיקול פֿלייש באוונדער נוייל ער איז גימט גרויס וויא איילבירמט ווערמט ער קמט צו דיא פֿעל, איז די פֿעל קמטל די פֿלייש גלייך וויא עס וואלט קיין פֿלייש גיווען אויף דיא פֿעל, דריקער איז די פֿלייש גימט מטמא: ה קולית מסת אביין פון אמת וואס אין איהם איז דא סארה קולית המוקדשים אונ אביין פון אקרבן וואס אין איהם איז דא סארה, נאר דער קרבן איז גיווען פֿגול, אדער דער ביין איז געבליבען אויף קאך נאר דיא צייט ווען מען סאר איהם שוין ניש עסיין הינגט גזו דער וואס ירמט אן די גייגער בין ספסוס בין נקבים סמא סיי זיי זענען פאר מאכט אונ סיי זיי זענען גילעכערמט זענען נייא אלץ קמא קולית נבלה אביין פון אנבלה וואס אין איהם איז דא סארה קולית השני אונ אביין פון אשרץ וואס אין איהם איז דא סארה הינגט זש

בהעלתך יום ה

עיקר תורת

והיה הוא מיעמח ככך: מנין שאף במשא. הקולות
לכנלה קאי דערין אינו מטמא כמשה: ו ביצת השרץ.
יש שזמנה שרשים שמעילין בלויס כגון הלכ והלטה
והקומט: המרוקמת. ענינה זה אפרוח (ככ): טהורה.

נגמ': (ככ) ו"ל ה"ל מ"ט ענין מרוקמת טיב נס ככר שטוס
חילול ב"ח ואכילתו בתוך הכלים כדכתיב אשר עשייתו כחצר
רוקמתו בתקופות ארץ, ט"ו. ונגמ' מרביץ לה מהשמיים:
[ז] התדוללתי: זה ט"ו שיהיו בענין של' אפסר שרדקי ולא
שירטאו בשום פנים, ה"ט: (ככ) וכל' כש"י דלרביעס מחשבה

שהוא מטמאים במגע. מנין שאף במישא ת"ל הנוגע
והנושא, את שבא לכלל מגע בא לכלל משא. לא
בא לכלל מגע כל בא לכלל משא: ו ביצת השרץ
המרוקמת טהורה ניקבה כל שהוא טמאה. עכבר
שחציו בשר והציו אדמה, הנוגע בבשר טמא,
באדמה טהור. רבי יהודה האומר אף הנוגע
באדמה שכנגד הבשר טמא: ז האבר והבשר
[ז] המדולדלין בברמה. מטמאין טומאת אוכלים
במקומן וצריבין [ח] הכשר. נגשמה בהבהמה
הוכשרו ברביה, דברי ר"מ, ר' שמעון אומר לא

היה עד שימח והוא לא יכל להיטעם
י' שחטה ואין שמיטה טומא ניטול, כש"י: (כה) ללוגר יי

כדכתיב כמ"ב פ"ג דמור"ל: וכל
דפיקו ובעו"ה ס"ה ל' יבטל
לענין חסור חסר חסר
שכלל חלל דלח"י ח"י כול
שפחה יכול כו' ולא שרשו
דעו"ה חלל דעו"ה ח"י
ח"ה חלל חלל חלל
(כד) כמ"ה חלל יספין לה
מקרא: [ח] הכשר ח"י ח"י
שכל שטופו למטא טומאה
ומתן כמ"ב פ"ג ח"ה
דעוקים ח"ה ח"ה ח"ה
דל"ו עומת טומאת חסר מן
כש"י עסקין חלל שכיחי:
כמ"ה חלל יספין לה

הימנו או חלל מלוד הנוגע כבשר טמא כלדמה שכנגדו
טהור: ו"ו אומר כו'. ואין הלכה כר"י: ז האבר והבשר
המדולדלים בברמה. נחלש ממנו אכר דהיינו בשר ונידוס ועומתו או נחלש ממנה בשר לכדו ועדיין כן מעורין בה
כמק"ת ויש הפרש בין אכר מן הדי לבשר מן הדי שהאכר מטמא חרס וכלים ככנלה והבשר שאינו אכר טהור מכלום
כדליפין מקרא דכתיב וכו' ימות מן הכהמה ממק"ת כגון אכר ממנה וסופיה דקרא הנוגע ככנלה יטמא מדכתי'
וכי ימות משמע ענין מיתה בענין שאינו עושה חליפין לחסוקי בשר עשושה חליפין שחם יתלוטו בשר מן הכהמה בשר אחר
עולה חמתו: מטמאין טומאת אוכלין. אם הישב עליה להאכילין לכרי' (ככ) היו אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים
דעומתם נלמנו אין כהן עד שיחלשו כול' (כד) חלל מקבלין טומאה מן השרץ ומטמאין בה את אחרים: וצריבין הכשר.
לכא כמיס לאחר שדלדלו ואח"כ מקבלים טומאה לעולם: נשחטה בהבהמה. טהורו מלעמך עוד משום כנלה ווע"פ
שארשים חכילה משום וכשר בשדה טהרה ידי כנלה טהור (כה) דלחין שחטה עושה ניטול (כו): הוכשרו ברביה.
לקבל טומאה כלא הכשר אחר כדון כהמה שנגמטה וילא ממנה דם שהיכשר בשדה כחמות דם:

היה עד שימח והוא לא יכל להיטעם
י' שחטה ואין שמיטה טומא ניטול, כש"י: (כה) ללוגר יי

דער וואס רירט אן די בייגער פאר מאכט, וענען ויין טהור
די בייגער וענען פאר מאכט, וענען ויין טהור
נקיבס כל שהיא אויב די בייגער וענען נייגעקערט,
אפילו אגאנץ דיגע לעביל וואס נאר אהאר קען
אררין גיין פסמא גפנע או קען רירט אן דעם ביין
ווערט קען טמא גיין שאף גפשא פון וואגען ווייסן
מיר או קען טראגט אוי אריין פון אנבלה אפילו
קען רירט איהם גיט אן אוי קען אויף טמא פליטד
ליכר הניגע והיטשא שטייט אין פסוק דער רירט וועט
אן רירען אונ דער וואס וועט טראגין אה שבא לכלל
פנע בא לכלל משא דיא זאבין וואס וענען מטמא אז
קען רירט ויין אן וענען ויין מטמא אז קען טראגט
וויי כא בא לכלל פנע לא בא לכלל משא דיא זאבין וואס
וענען גיט מטמא אז קען רירט ויין אן וענען גיט
מטמא אז קען טראגט ויין: ו ביצת השרץ המרוקמת
טהורה אח"י פון אפרץ וואס אין איהר או בשאפין
געווארין אקבייגער שרץ אונער אויף נאך אין דיא
אוי איז די אוי טהור ניקבה כל שהיא מטמא אויב עם
אוי גיווארין אלעביל אין די אוי אפילו די לעביל
אוי גאנץ קליוין, וואס נאר אהאר קען אררין גיין,
אוי דיא אוי טמא נכר שחציו בשר והציו אדמה אטמו
וואס ער אוי העלקט פלייש אונ העלקט ערד הניגע
בבשר פמא אז קען רירט אן די העלקט וואס אוי
פלייש אוי קען טמא גאדמט טהור אונ אז קען רירט
אן די העלקט וואס אוי ערד אוי קען טהור, רבי
יהודה זאגט אף הניגע באדיקה שכנגד הבשר טמא אפילו

ער רירט אן די העלקט וואס אוי ערד אויב ער
רירט אן גענין די העלקט וואס אוי פלייש אוי ער
טמא: ז האבר והבשר התדולל בבהמה אויב עם אוי
אפ געריסען גיווארען פון אלעקערדיגע בהמה
אגאנצער אבר ודער גיין מיט די פלייש מיט די
אדערין ונאר אביסקעל אוי ער נאך באהעפט צו די
בהמה, אדער עם אוי אפ געריסען גיווארין פון
אלעקערדיגע בהמה אשמיק פלייש אונ זיא אוי נאך
אביסקעל באהעפט צו די בהמה פסמאין טומאת אוכלין
במקומו אויב דער בעל הבית פון די בהמה האט
געטראכט ער זאל געבין דעם אבר אדער די
שטיק פלייש צוא אגוי ער זאל נייא עסקין, אונ
אשרץ אדער איין אנדער טומאה האט אן גערירט
דעם אבר אדער די שטיק פלייש אזוי ווי זיי וענען
נאך אויף וייער ארט באהעפט צו די בהמה ווערין
זיי טמא, אונ קענען מטמא זיין איין אנדער נאך
וצריקים חקשר אונ ויין דארפין אן גיברייט ווערין
טמא צו ווערין, דאס מיינט קען עם זאל אויף זיי
ארויף ניקאסין ווערין וואסער אדער איין אנדער
משקל פאר די טומאה נשחטה בהמה אויב די בהמה
אוי נישאבמען גיווארין היכשרו ברביה זענען ויין אן
געברייט גיווארין טמא צו ווערין דורך דיא בלוט
פון די שחוקה אונ אפילו עם קומט גיט אויף זיי
וואסער קענען זיי אויף טמא ווערין דברי רבי מאיר
אזוי זאגט רבי מאיר וכי' שפען אומר אונ רבי שמעון
זאגט

מתה הבהמה. הכשר גדל-ל: צריך הכשר. לקבל עומאה מן השני אם לא הוכשר משגדל-ל עומאת כגלה אין
בו דמיתה עושה נפול (כז) ונחשב כאלו נפל אותו האבר או אותו הכשר המדולדל וחיינו נעשה כגלה עמה במיתהה לאל
כאלו פירש מהיים הוא וכשר הפורש מן החי טהור: האבר מטמא משום אבר מן החי. דמיתה עושה ניפול
כדפרשין וחיינו נעשה כגלה עמה הלכך אינו מעמא משום כגלה ואיכא בין אבר מן החי לאבר מן הגבלה דכשר

הוכשרו. מתה הבהמה הבשר צריך הכשר. האבר
מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום
אבר נבלה, דרבי ר"ם. ור"ש ממחר: חת האבר
והבשר המדולדלין, באדם שחורין. מת האדם,
הבשר טהור. האבר מטמא משום אבר מן החי,
ואינו מטמא משום אבר מן המת, דרבי ר"ם. ור'
שמעון ממחר:

הוכשרו. מתה הבהמה הבשר צריך הכשר. האבר
מטמא משום אבר מן החי, ואינו מטמא משום
אבר נבלה, דרבי ר"ם. ור"ש ממחר: חת האבר
והבשר המדולדלין, באדם שחורין. מת האדם,
הבשר טהור. האבר מטמא משום אבר מן החי,
ואינו מטמא משום אבר מן המת, דרבי ר"ם. ור'
שמעון ממחר:

אחך לסיפא דמה נפסק אי מיתה עושה נפול ליעמא
משום אבר מן החי ולי אינו עושה: נפול ליעמא משום
אבר מן כגלה הלכך ע"כ ר"ש ארישא קאי האבר והכשר

המדולדלים כבהמה מעמא דלא תומאח אולכין במקומן. ור"ש מעהר האבר (כח) כ"ג שמשורה בצעלי חיים שיאנו
מעמא עומאת אולכים ועמא דר"ש דלמר קרא מכל האוכל אשר יאכל אולכ שיהיה יכול להאכילו לעמו"ס כהיתר קרוי
אולכ ומעמא עומאת אולכים לחפוקי אבר והכשר הנדולדלים שחמורים לעמו"ס משום אבר מן החי ומשום אבר מן החי
שחין קרוין אולכ וחין מעמא חין עומאת אולכים, והלכה כר"ם בשתייהן: ה' המדולדלים באדם שחורים. להלכה כי
ימות כחיי: מת האדם הכבשר טהור. דמיתה עושה ניפול וכשר ספירש מן האדם החי טהור: האבר מטמא
משום אבר מן החי, וזו האבר ספירש מן האדם החי שהוא מעמא כ"ו שהוא אבר שלם מעמא כמנה ובמאז והאל
אכל כוית כשר ספירש ממנו או עלם כעושה ספירש ממנו טהור ואבר ספירש מן המת וחזר ופירש מאלוהו אבר כוית
כשר או עלם כעושה עמא: ור"ש ממחר. דאבר מן המת נמי כמו באבר מן החי דסבר כשם שאבר מן החי כשר
הכשר ממנו או עלם כעושה ספירש ממנו טהור ה"כ באבר מן המת (כט), ואין הלכה כר"ש:

איוב דער מענטש איז גיטמארבין תיבש' מדור ריא
שטיק פלייש וואס איז אפ געריסען גיווארין ווען
ער האט געלעבט איז טהור ווארום עס איז גלייך
וויא זיא וואלם אראפ גיפאלן איידער ער איז
גיטמארבין האבר ספסא משום אבר מן חתי אבקר דער
אבר איז מטמא אזוי ווי אאבר וואס פאלט אראפ
פון אלעבעדיגען מענטש וויא ספסא משום אבר מן המת
און ער איז נים מטמא אזוי וויא אאבר פון אמה
נווארום דער דין איז אז עס פאלט אראפ אאבר
פון אלעבעדיגען מענטש איז דער אבר מטמא און
איוב פון דעם אבר איז אראפ גיפאלן אשטיקעל
פלייש אפילו גרויס ווי אייבלירט אדער עס איז
אראפ געפאלן אבייגדיל גרויס וויא אגערישין
וענען וויא נים מטמא, און איוב עס איז אראפ
געפאלן פון אמת אאבר און פון דעם אבר איז
אראפ געפאלן אשטיקעל פלייש גרויס ווי אייבל-
בירט אדער אבייגדיל גרויס ווי אגערישין וענען
וויא אויף מטמא דבני רבי מאיר אזוי ואגט רבי
מאיר דבני שמעון כהנא און רבי שמעון ואגט אזוי
וויא אאבר וואס פאלט אראפ פון אלעבעדיגען
מענטש איוב פון דעם אבר פאלט אראפ אשטי-
קעל פלייש אפילו גרויס וויא אייבלירט אדער
אבייגדיל גרויס ווי אגערישין איז די פלייש אדער
דער בייגדיל טהור, אזוי אאבר וואס פאלט אראפ
פון אמת איוב פון דעם אבר פאלט אראפ אשטיקעל
פלייש אפילו גרויס ווי אייבלירט אדער אבייגדיל
גרויס וויא אגערישין, איז דיא פלייש אדער דער
בייגדיל טהור וועין בורעב ותי"ם:

ואגט לא הדישרו זיי וענען נים אנגיברייט גיווארין
קמא ציא ווערין דורך דיא קלוט פון דיא שדושה
דיבער קענען וויא אנדערש נים קמא ווערין
סיידן עס וועט אויף וויא ארויף קומען וואקער
אדער איין אנדער משקה פתח הבהמה איוב ריא
בהמה איז געפייערעט דבשר צריך הכשר דיא פלייש
וואס איז אפ געריסען גיווארין פון דיא בהמה
איידער זיא איז גיפיייערעט קען אנדערש נים קמא
ווערין פון אשדן אדער פון איין אנדער טוקאה
סיידן עס נאר אויף איהר ארויף גיגאסין ווערין
וואקער אדער איין אנדער משקה האבר ספסא משום
אבר מן חתי דער אבר איז מטמא אזוי וויא אאבר
וואס פאלט אראפ פון אלעבעדיגע בהמה וויא
ספסא משום אבר נבלה און ער איז נים מטמא אזוי
וויא אאבר פון אנבלה. ווארום עס איז גלייך וויא
ער וואלט אראפ גיפאלן פון די בהמה איידער די
בהמה איז גיפיייערעט דבני רבי מאיר אזוי ואגט רבי
מאיר דבני שמעון כהנא רבי שמעון קריגט אויף דעם
ערשטן דין פון די משנה אונזער ואגט אז אבר
אדער אשטיק פלייש וואס וענען אפ געריסען
אדער פון אלעבעדיגע בהמה און וענען נאר
אביסעל באהעפט צו די בהמה קענען נים קמא
ווערין נאר זיי וענען טהור: ה' האבר ותיבש' המדולדלין
באדם שחורין איוב עס איז אפ געריסען גיווארין פון
אלעבעדיגען מענטש אאבר ודער ביין מיט דיא
פלייש מיט די אדערין אדער אשטיק פלייש אה
אפ געריסען גיווארין און זיי וענען נאר אביסעל
באהעפט צו דעם מענטש וענען זיי טהור פת הדיס

סלסס ס' כלס כלי סמילון דסוד דמלכות דכילסס במוכן
 אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיין
 מים ראשונים ואחרונים מצוה ואחרונים חובה מיתבי
 מים ראשונים ואחרונים חובה אמצעיים רשות
 מצוה לגבי רשות חובה קרי לה . גופא מים
 ראשונים ואחרונים חובה אמצעיים רשות ראשוני'
 נוסלין בין בכלי בון ע"ג קרקע אחרוני' אין נוסלין
 אלא בכלי , ואמרי לה אין נוסלין ע"ג קרקע . מאי
 ביניהו איכא ביניהו קינסא . מים ראשוני' נוסלין
 בין כחמין בין בצונן , אחרונים אין נוסלין אלא
 בצונן , מפני שחמין מפעפעת את הידים ואין
 אלא בין תבשיל לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה

חובה . עדיפא ממזוה ולקמן מפרש מאי חובותי הו:
 מצוה . לשמוע דברי חכמים : אמצעיים .
 מוטלים בין תבשיל לתבשיל בעלמא : מצוה לגבי רשות
 וכו' . משום דתנא ארבעים כהדייהו קרי לראשוני' חובה
 דלע"פ שאין אלא מצוה חובות הן אלא הרשות להקרותם
 חובה : בין בכלי . מתחתיהם לקבלם : קינסא . חס טוקן
 שפלי עליהם וקמיהם תחתיהן לממן דלמר כלי הכל לאו כלי
 טוק ולממן דלמר חין טוקלין על גבי קרקע שפיר דמי ,
 ולקמן מפרש תאסו דרוח רעה אורח עוליהן כסאן על גבי
 קרקע : מפעפעיין . אשכנ"ט מרכיב חת הידים ומגליעין
 מעבירין את הוורמא . אמצעיים רשות אר"ל ל"ש
 חובה . א"ר יהודה בריה דרב חייא מפני מה אמרו

אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיין רב אידי
 בר אבין האם גינאמא פון רב יצחק בר
 אשיין ונענין מים ראשונים מצוה ואחרונים חובה עם
 איז אמצוה מען זאל וואשין די הענט אינדער מען
 געמט עסין , אונ אז איינער האט גיגעסין אונ
 האט גיט געוואשין די הענט פריער , האט ער גיט
 מקיים גינען די מצוה , אבער נאך דעם עסין מוז
 מען וואשין די הענט , דאס איז מים אחרונים ,
 זאגט די גמרא מיתבי איהו נועל דיר פריענין אקשא
 מיר האבין יל"י גמ' מים ראשונים ואחרונים חובה
 אמצעיים רשות וואשין די הענט פאר דעם עסין אונ
 נאך דעם עסין מוז מען , אונ וואשין די הענט אין
 מיטען עסין צווישען איין גיגעקז אונ דאס
 אנדערע איז ווי מען וויל , זעהן מיר דאך אז מען
 מוז וואשין די הענט פאר דעם עסין , ענגערט די
 גמרא מצוה לגבי רשות חובה קרי לה ווייל דאס וואשין
 אין מיטען עסין איז ווי מען וויל , אונ דאס וואשין
 פאר דעם עסין איז אמצוה , דריבער איז דאס
 וואשין פאר דעם עסין גענין דאס וואשין אין
 מיטען עסין , גלייך ווי מען וואלט געמוזט ,
 ווארום מען מוז דאך טאן אמצוה טאם מים ראשונים
 ואחרונים חובה ואמצעיים רשות מיר האבין גילערינט
 וואשין די הענט פאר דעם עסין אונ נאך דעם
 עסין מוז מען , אונ וואשין די הענט אין מיטען
 עסין צווישען איין גיגעקז אונ דאס אנדערע איז
 ווי מען וויל ראשונים נוסלין בין בכלי בין על גבי קרקע
 די וואקער וואס מען וואשט די הענט פאר דעם
 עסין מען מען וואשין אין אפלי אונ מען מען
 וואשין אויף די ערד אחרונים אין נוסלין אלא בכלי די
 וואקער וואס מען וואשט די הענט נאך דעם עסין
 דאס איז מים אחרונים : מוז מען נאר וואשין אין
 אפלי ווארי לה איז נוסלין על גבי קרקע אנדערע זאגן
 די מים אחרונים טאר מען גיט וואשין אויף דיא
 ערד פא' ביניהו וואס איז דער חילוק צו מיר זאגן
 אז מים אחרונים מוז מען וואשין אין אפלי , צו
 מיר זאגן אז מים אחרונים טאר מען גיט וואשין
 אויף די ערד , ענגערט די גמרא איכא ביניהו קינסא
 דער חילוק איז אויב אויף דיא ערד איז אויס

געשפרייט שפענדליך אדער אנדערע זאכן , דער
 וואס זאגט אז מים אחרונים מוז מען וואשין אין
 אפלי , טאר מען גיט וואשין אויף די שפענדליך
 אדער אויף איין אנדער זאך וואס איז גיט אפלי ,
 אונ דער וואס זאגט אז מים אחרונים טאר מען
 גיט וואשין אויף די ערד , אבער אויף שפענדליך
 אדער אויף אנדערע זאכן וואס זענען אויס
 געשפרייט אויף די ערד מען מען יא וואשין מים
 אחרונים מים ראשונים נוסלין בין בחמין בין בצונן דיא
 וואקער וואס מען וואשט מים ווי די הענט פאר
 דעם עסין וואס הייסט מים ראשונים , מען מען
 וואשין סיי מים וואקערע וואקער אונ סיי מים
 וקאלטע וואקער אחרונים אין נוסלין אלא בצונן אבער
 מים אחרונים טאר מען גיט וואשין מים וואקערע
 וואקער נאר מים וקאלטע וואקער ספני שפני
 ספניען את תרבים ואין מנדין את היתוס ווארום
 וואקערע וואקער מאכן ווייך די הויט פון דיא
 פינגער וערמט איינגעוואפט אין די הויט דאס
 שמוציגקייט פון די עסין אונ , מען קען זיך גיט
 ריין אפן וואשין ווארום אין די צייט פון די נקרא
 פלענט מען , עסין גיגעקז און לעפיל , נאר מים
 די הענט , דריבער פלענין די הענט ויין שמוט'
 ציג , אונ מען פלענט מונין וואשין די הענט אין
 מיטען עסין צווישן איין ערליי גיגעקז אונ איין
 אנדער ערליי גיגעקז , אונ נאך דעם עסין פלענט
 מען אויך מונין וואשין די הענט אמצעיים רשות דיא
 וואקער וואס מען וואשט דיא הענט אין מיטען
 עסין איז קיין מצוה אונ גיט מען מוז נאר ווי מען
 וויל אפ רב בן נתן לא שט אלא אין בין תבשיל לתבשיל
 נחמין זאגט דאס איז נאר אז מען דארף וואשין די
 הענט צווישען איין גיגעקז אונ דאס אנדערע
 גיגעקז אונ ביידע גיגעקז זענען מילכיג אדער
 ביידע זענען פלישיג , איז וויא מען וויל אגל בין
 תבשיל לגבינה חובה אבער אז איין גיגעקז איז
 פלישיג אונ איין גיגעקז איז מילכיג , מוז מען
 וואשין דיא הענט צווישען איין גיגעקז אונ דאס
 אנדערע גיגעקז אפ' רב יצחק בריה דרב חייא רב

מים אחרונים חובה שמלח סדומית יש שמסמא את העינים, אמר אבוי ומשתכח כי קורמא בכורא. א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי כל מלחא מאי. א"ל לא מבועיא. אמר אבוי מרש"ה א"ל לא דלא משו מיא בתראי על ארעא משום וזהמא אמר לי מר משום דשריא רוח רעה עליהו. ואמר אבוי מרש"ה ה"א דבנשי גשוראיה משום מנקירותא אמר לי מר משום דקשי לעניותא. ההוא גברא דהוה מהדר עליה שרא דעניותא ולא הוה יכול ליה דקא והיר אנשורא מובא, יומא חד כרד ריפתא איבלי אמר השתא ודאי נפיל בידיא בתר דאכיל איתי מרא עקרינהו ליבלי שרנהו לנהרא שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ההוא גברא מביהיה:

כסס את וזהו התבטול: שמלח סדומית יש. ואמרו כחמים על כל אכילתך אכול מלח וכיון דנגע במלח כי כדו יתבי ידיה אשירים מסמי לכו ולפכך דרך לנטול: ומשתכח כי קורמא בכורא. אינה מלויה אלא קורט כבור: כל מלחא. מדד מלח כמו וימודו עטומר וכלו בעומרה: לרקי ליעול להריו או לב: משום וזהמא. טריון מסמא ונראות מלחום: דבנשי גשוראיה. שמכבדן פיורוי אכולס מן הבית: מנקירותא. לנקר כבית משום קיון: מהדר אבתריה שרא דעניותא. שר הממונה על העניות ה"י רודף ללכדו ולהביאו לידי עניות: איבלי. על משנים טכאפר: נפל בירא. סלא ויכל ללקט השיריון מכן העשבים והיו למדרס רגלים ולאכלנו כן: שמעיה. הכוה גברא להכוח סלא: דקאמר ווי דאפקי' מביהיה. הוליוני זה ממקום מנהיה:

והיה דער וזהו פון רב הירא האם גינאגמ פנייה מה אפרו מים אחרונים חובה פאר וואס האם קען גינאגמ אז מים אחרונים מוז קען וואשן וואשן יפלה סדומית יש שפספסא את העינים ונייל עם איז דא ואלץ פון סרום וואס די ואלץ מאכט בלינד די אויגן, אונ דיא בקמים האבין גינאגמ נאה ערדער עסין ואל קען עסין ואלץ, קען דאך ויין אז אין די ואלץ איז גינען אריין עמישט די ואלץ פון סרום אונ. ער האט מיט די הענט אנגעריקט אשטיקול ואלץ פון סרום נאכדעם וועט ער מיט די הענט אנגריין אזוי וועט די אויג בלינד ווערן, דריבער האט מען גינאגמ אז בארד בלינד דעם עסין מוז מען וואשן די הענט אפר אבני וישפחה כי קורמא בכורא אפני ונאגמ אין אפור ודאס איז דרייסיג קאהו ואלץ קען זיך געפינען אקליין שטיקול ואלץ פון סרום אפר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי רב אחא דער זון פון רבא האט גינאגמ צו רב אשי כל מלחא מאי אויב איינער האט גיקאמפין ואלץ, דארף ער נאכדעם וואשן די הענט דערער גיין אפר ליה לא נקיטא האט רב אשי גינאגמ צו רב אחא קען דארף נאר רב פריעגין, ועוים דארף מען נאכדעם דעם וואשן די הענט אפר אבני מרש"ה היה אפינא האי דלא משו מיא בתראי על ארעא משום וזהמא אפני ונאגמ אין אנהייב האב איה גינאולט זאגין דאס וואס קען טאר גיט וואשן מים אחרונים אויף די ערד איז דער מעם ונייל די מים אחרונים ענען מיאום, וועט דאס מיאום מאכין די שטוב אפר לי מר האט מין רבי צו מיר גינאגמ משום דשריא רוח רעה עליה ונייל אויף די וואסקער איז דא ארזח רעה, דריבער אז קען וועט אויפגיטען די מים אחרונים אויף די ערד פאמער וועט איינער ארויף פריעמין אויף די וואסקער וועט ער ויין אין אסקנה ואפר אבני מרש"ה

היה אפינא האי דבנשי גשוראיה משום מנקירותא נאה האם אפני געזאגט אין אנהייב האב איה גינאולט זאגין וואס קען קערט צו נאקען די גרושעליך עקינד ווארג פון דער ערד איז דאס וועגן ביינקייט עם זאל ויין גיין אין שטוב אפר לי מר האט דער רבי צו מיר גינאגמ משום דקשי לעניותא ונייל דאס ביינקייט ארעמקייט, דער מענטש וואס לאזט ליגען גרושעליך עסיגנארט אויף דיא ערד וועט ער ווערן ארעם הייא גברא דהתה מתיר עליה שרא דעניותא ולא היה גילי דער שר פון ארעמקייט האט אקאהל גינאולט ארעם מאכין אפענמאשין אונ ער האט גיט געקענט נאך וויי אשורא סוכא ונייל ער איז גינען שטארק ענדיש, ער זאל גיט לאזן ליגען גרושעליך עסיגנארט אויף די ערד ימא חד כרד ריפתא איבלי אמר השתא ודאי נפיל בידיא בתר דאכיל איתי מרא עקרינהו ליבלי שרנהו לנהרא שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ההוא גברא מביהיה:

וזהו (בהעלתך דף קנ"ג ע"ב) ת"ת דאצילות יוד הא וואו הא

וביום הקיס את המשכן, ר' חייא פחה (תהלים קי"ב) פור נתן לאזכרים דקתו עומדת לעד קרט תרום ככבוד. פור נתן לאזכרים. מאי פור כד"א (תוספי י"ט) תפוז ווסף עוד. ויכול פוזר בעלמא קמ"ל פור נתן לאזכרים. כיון דהיב למסכתי האי פוזר יתות. מאי פוזר עוד. ככלל. ווסף עוד בעתה. ווסף עוד כתיב. להי קרח הכי מנשי ליה יש מפוזר ויוסף עוד מאי ווסף אלא הכוה אחר דשרי ביה מוחא הוה גרים ליה דווסף מהמים להביא להוספא ליה. אמר רבי יסודה אמר רבי חייא קרח אסקיך דכל מאן דהיב למסכתי אתמר אילנא דמי לאוספא להכוח אילנא דמוחא

בהעלרתך יום ה זותר

וכדין אסתחא חיים וחדו לעילא ובר נש דגרים דא בשעתא דלאצטרך ליה ההוא אילנא דחיי קאים עליה וההוא אילנא דמוחא חנין עליו ובג"כ ווסף עוד (כד"ל) (ההלים קי"ב) לזקנה עומדת לעד . מלי עומדת לעד עומדת עליה דבר נש לזמנא ליה קיומא וחיים כמה דלחיהו יתיב ליה חיים וחתער לגבי חיין . ה"כ יתיב ליה וזמנין תרי אילנין (והבין ליה) וקיימי עליה לשיבא ליה ולאוספא ליה חין . קרת תרום בכבוד . ת"ח על מנן דלחמין ההוא (קכ ח) קרן תרום . וכמה בכבוד דלעילא דחיי . ב"ג גרים לחכמא לון כחלא ונארקא ברכאן לעילא ותתא . רבי חכא אמר בכל זמנא דמשכנא לחקס כעובדיהון דבני נשא כדון ההוא יומא ויומא דחדוה לכלא ומשא רבות קדישא אתרקא דהבנו בזמנין ונכרין כלתו מתן דגרים דא גרים ליה (בההוא עלמא דלתי) דישתויב בהאי עלמא ויהא ליה חיים בעלמא דלתי . ה"ד (משלי יא) ולדקה תלין ממות וכתוב (ס ד) וארה לדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום :

נוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

משערי תשובה לר"י דף טו ע"ב .
 תרע ותשכיל כי נוסר הש"י לנכות הללם כ"א הלא חיש לנפיו ויטם הרע בעיניו מוסר הש"י אליו לנפיו חובות ה"ל לכפר על חטאיו ותתעורר את עונו . כע"ש רמב"ם עיני מעלי ואם נכל חטאיו ותתעוררו סגוף אכר חלם הש"ס כי ידמא חויל נכשו כי הטון סויל הנפש כמ"ס דהלאם דכפ"י כי חטאיהו לך ואל יאמר שכן הלית הש"ס הויכב בה שטא עין . חטאיהו הכוונה והלשון מערכיו דהש"ס כמ"ס ש"ך חיר"ו חו"י חקמי מוסר ואם לא קבל החוטא ולא יתמא מפני חובתו ולא מנ"ע ע"לגט לכבו או לנפשו כי

הרכב"ם הלכות תפלה פ"ח .
 (א) ש"ן מוציא את הרבים ידי חובתן . כיצד בשעה שהוא מחלל את שומעין ועונין אמן אחר כל ברכה ברכה הרי הם כמתפללין . כד"א כשאני יודע להתפלל אבל היודע אינו יוצא י"ח אלא בתפלת עצמו :
 (ב) כד"א בשאר ימות השנה חוץ מיום ויום"כ של שנת היובל אבל בשני ימים אלו ש"ן מוציא את היודע כשם שמוציא מי שאינו יודע מפני שהם ברכות

תרע ותשכיל כי נוסר הש"ס יתברך לטובת האדם יעדער מענשש דארף ויוקען אונ פארשטיין וואס גאט שפראפט דעם מענשש און דאס פון זיין טובה וועגן כי אם תשא איש לפניו בעיניו ווארום אייב געקעמטש האט געזינדיגט פאר גאט און ער האט גיטארום וואס ביי גאט הייקט שלעקט און אויף איהם קומט דער שפראך פון גאט מסר הש"ס אליו לשתי תועלת איז אויף איהם דער שפראך פון גאט געקומען וועגן זיין זאכן הארד לכפר על חטאיו והתברך את שני איין זאך איז דורך דעם שפראך וועט איהם גאט מוחל זיין דיא זינד וואס ער האט גיטארום כמו שאמר וויא דוד המלך האט גיזאגט פאר גאט ראה עני ומפלי נפשי לכל חטאי זיינע מיין פיין און גיינע צרות און זיי מיר מוחל זיינע זינד ובהחלואי נתן אשר חלה הש"ס בו ויפא חויל נפשו און מיט דעם וואס גאט האט איהם קראנק געמאכט זיין קערפער וועט ער היילן די קראנקייט פון זיין נשמה כי העני חויל הנפש ווארום די עבירות מאכין קראנק די נשמה כמו שאמר וויא דוד המלך האט גיזאגט פאר גאט רפאה נפשי כי חטאי לך הייל מיין נשמה ווארום ויא איז קראנק וייל איך האב געזינדיגט צו דיר ונאמר גאט איז גיזאגט גיזארום דורך דעם גביא ושענה בל יאמר שכן חליתי הש"ס הי"ש בה נשאו עין דער וואס ורהט אין ארץ ישראל וועט גיט : וואן איך בין קראנק גיזארום . וייל דאס פאלק וואס יוצא אין ארץ ישראל וועלן זיינע עבירות זיין פארגעפין . און אז הקב"ה האט איהם מוחל גינען זיינע עבירות דארף ער שוין גיט קראנק זיין . גיט זיין קערפער און גיט זיין נשמה והשנית דאס אנדערע זאך וועגן וואס עס קומט דריט צו שפראפן איהם ער : אל אוועק זיין פון זיינע שלעקעט וועגן כמו שאמר התניב וויא דער פסוק ואתם הקב"ה האט גיזאגט צו דיא זידין איך האב אייך גיזאקראפט אד מדיאו אותי מקוץ מסר וייל איהר זאלט פאר מיר מוחל זיין האבן איהר זאלט אייך געקען אשפראך איהר זאלט שוין גיט מעהר זינדיגען וואס לא קבל תיביר און אויב ער האט גיט געענקען אמוקר ולא יתה כפני הדיקתה און ער איז בייא

(א) שלוח צבור מוציא את הרבים ידי חובתו דער חון מעג דאוונען פאר פיל מענטשין און זייא זענען יוצא מיט זיין דאוונען ביצד וויא אויב בשעה שהוא מחלל את שומעין ועונין אמן אחר כל ברכה ויהי הם כמתפללין או דער חון דאווינט און אלע הערין ויעדער ווארט וואס ער דאווינט און זייא גענפערין אמן נאך יעדער ברכה . איז גלייך וויא זייא אליין וואלטין געדאווינט בפה דברים אמרים ווען זענען דיא רייד גיזאגט גיזארום נשאו ידע להתפלל או זייא קענען גיט דאוונען . זענען זייא יוצא מיט דעם וואס זייא הערין וויא דער חון דאווינט און גענפערין אמן אגל היינע אבער דער מענשש וואס ווייס אליין צוא דאוונען איז יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו איז ער גיט יוצא מיט דעם וואס דער חון דאווינט . נאר ער אליין מוז דאוונען :
 (ב) בפה דברים אמרים ווען זענען דיא רייד גיזאגט גיזארום אז דער מענשש וואס קען דאוונען מוז אליין דאוונען און ער איז גיט יוצא מיט די תפלה וואס דער חון דאווינט בשאר ימות השנה אין אנדערע קעג פון יאהר היץ מראש השנה ויום הכיפורים של שנת היובל אויסער ראש השנה פון אלע יאהר . און יום כפור פון יובל ווארום יום כפור פון יובל האט קען אויך געדאווינט מלכות וקרנות שופרות אויז וויא ראש השנה פון אלע אהרן אגל בשיי ימים אלו אבער דיא צוויי אבער . ראש השנה פון אלע יאהר און יום כפור פון יובל און יום כפור פון יובל מוציא את היינע כשם שמוציא מי שאינו יודע און דער חון מוציא מיט זיין דאוונען אפילו דעם מענשש וואס קען אליין דאוונען גלייך וויא ער איז מוציא דעם

יסורים אויף דעם זינדיגער להיביתו ולהשיבו מדרךיו זיינע שלעקעט וועגן כמו שאמר התניב וויא דער פסוק ואתם הקב"ה האט גיזאגט צו דיא זידין איך האב אייך גיזאקראפט אד מדיאו אותי מקוץ מסר וייל איהר זאלט פאר מיר מוחל זיין האבן איהר זאלט אייך געקען אשפראך איהר זאלט שוין גיט מעהר זינדיגען וואס לא קבל תיביר און אויב ער האט גיט געענקען אמוקר ולא יתה כפני הדיקתה און ער איז בייא

סבל יסוכין ופסא מונו ולא נכלה מונו אכל נכפל עמכו כהשכר ביהלכו :

על תפלת ש"ץ להוציא י"ח הרשות בידו :

מענינש וואס קען נים אליין דאוונען מפני שנים בקבות ארבות ווייל די בקבות זענען לאנגע וזיין רוב הי'דעים און וכלים למנו דעתן ש"ץ און אפילו דיא מענינשין וואס ווייסן אליין צו דאוונען, דאס מערסטע פון זיין ווייסן אָבער נים אזוי פרום צו דאוונען מיט פוקה וויא דער סון דאוונקט לשיקא אס דעה תיחד למסוד בשני ימים אלו על תפלת שתי צבור להוציא י"ח חזקה חרשת בידו דרביעך אפילו דער מענינש וואס קען אליין דאוונען אויב, ער וויל די צוויי מעג נראש השנה פון אלע יארר און יום כפור פון יובל נים דאוונען אליין נאר ער וויל קען ער :

פייא זיך נים נידעריג גיווארין ווענין די שמראף וואס קאם איהם גישמראפן וואל קל עילת לבבו און ער האט נים געפונט זיין פארשקאפעט הארץ איז לפשו איז ווי צו זיין נשמה כי ככל ישראל ונשא את עונו ויא נדחה עונו נוארום, ער האט געליפען ויסורים און האט גיטראגין אויף זיך דעם שמראף פון זיינע זינד און די זינד האט קען איהם נים מחל גיווען אָבל נכפל עשנו באשר זיין שמראף איז נאך גער טאפילט גיווארין וויא מיר האבן שוין גירעט פון דער זאך :

זיך פארקלאָזן אויף די תפלה פון סון ער זאל איהם מוציא זיין, קען ער :

אונקלום כיו פוקי שמרת נגד מילי ב"י וי' ה' ה' ותעשה ממנו צדוק היה בניקוד ששי ליל ו הורה מ ם ם ומליל יי עם משה ב מדברא דסיני בשתא הניתא למפקהון מאיעא דמצרים בירחא קדמאה למימר : ב ניעבדון בני ישראל ית פסחא בזמניה : ג בארבעת עשרא יומא ת"א וידק ה' אל משה וימא יפשו בני פסחים ויומא זו : כמערדו . פסחים פו עכ יומא זו : בעל המורים (א) וידק ה' אל משה . כמד פסחא ספח נסהה ליום , רמז סטלים מפסחים : (ב) כמערדו . מלא ו' , להכר ו' עטוס זמן רש"י (ח) בחדש הראשון , פרשה שמרש הספר לא לחמרה עד אייר ח למדת (פסחים פ"ק , ספרי) שאין סדר מוקדם וחמור בתורה ולמה לא פתח בזו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל נמדכר לא הקריבו מ חלה פסח זה בלד : (ג) במערדו . (ט) אף שבת :

רשב"ם (וב) ויעשו בני ישראל , לפי שפסח מצרים לא נהג אלא יום אחד ולא היה כשאר קרבנות עתה כשנכנה שפתי חכמים :

ח טהמך צה כחדש ספני : ש מנדכויכ בלרבעה עשר יום ונז' כמדכר סיני ל"ח סא כחייכ בחמלת הפרשה כמדכר סיני אלף לין לך שכל מ סנה כו' , ו"א ונתם לא סכריון ככריון משה יעשו פסחה וי"ל סכו כרבע סל סו נמיני כמדכר לא סכו כרעיוני סו י' סה סל ו"א סה ס' מלי ס' גנות כו' וסל לא סכו כרעיוני סו י' סה סל גרמו מלכ עיוויוס סהילני סיס סהסל סיו כנכסין לא' כבוד :

דעת זקנים מבעלי התוספות (א) כשהם שמים ויעשו בני ישראל את פסחא וי' , כמד קנא דפסחה בני תלוזה ספחוי קדמי קנא קלו סונו מעסה דסו ואת דעס בני ישראל כשהתל ספסל לך פרשה ודכ סכרי כו' מעסה חכמי סוס סכרי כדלן כחייכ כחדש סכרסון סחוי סיון וסס סחוי כלה לנדש ספח סכסל סיו סכסל סיון וקוס סיון מוקדס וימחור כסוק , וי"מ יש ליתן סכסל כדכ סלפי סכל חוקה סכסי סיס כדכל מועד וסס כנו כחייכ כלהל מועד וסמוך לזוה סרשה מודכ דגליס , וביניסם סכסי סכדי למשכן סלכך פירוש לתורת אלהים :

(א) וידבר אונ נאם האם גירעט צוא משה אין דער מדבר סיני בשנה השנית אין דעם אנהערין יארר לצאתם מארץ מצרים אין זיינער אוים גיין פון דם לאנד מצרים בחודש הראשון אין דעם ערשטין חודש דאס איז דער חודש ניסן לאמר אזוי צו זאגן : (ב) ויעשי אונ זיי זאלין מאכין בני ישראל די קינד ישראל את הפסח דעם קרבן פסח במעו אוין זיין צייט : (ג) בארבעת עשר כעבירה פון עגל מענין זיי מאכין אקרבן פסח , סאמער האם

דעת זקנים מבעלי התוספות

קדמי קנא . וכו' פי' שלח הסחול הספד כהלו פרשה מפני שלח מנדכר בניסן על ישראל שלח עשו חלה פסח זה כל חותן הרבנים שיה סחוי יסחל מנדכר וי' קסוח מלי גנות סוה זס וכלה כניחם סלחן מלח ס' ספמך וס' סו יביאל ח' וסכדה סחוי סיון וסס סחוי כלה לנדש ספח סכסל סיון וקוס סיון מוקדס וימחור כסוק , וי"מ יש ליתן סכסל כדכ סלפי סכל חוקה סכסי סיס כדכל מועד וסס כנו כחייכ כלהל מועד וסמוך לזוה סרשה מודכ דגליס , וביניסם סכסי סכדי למשכן סלכך פירוש לתורת אלהים :

(א) וידבר אונ נאם האם גירעט צוא משה אין דער מדבר סיני בשנה השנית אין דעם אנהערין יארר לצאתם מארץ מצרים אין זיינער אוים גיין פון דם לאנד מצרים בחודש הראשון אין דעם ערשטין חודש דאס איז דער חודש ניסן לאמר אזוי צו זאגן : (ב) ויעשי אונ זיי זאלין מאכין בני ישראל די קינד ישראל את הפסח דעם קרבן פסח במעו אוין זיין צייט : (ג) בארבעת עשר כעבירה פון עגל מענין זיי מאכין אקרבן פסח , סאמער האם

ליקוטים על התורה (ב) ויעשו בני ישראל את הפסח במעו אוין זיין צייט פקדונם פאר וואס הייבם זיך זון דער פסוק סיס אנאו ויעשו אונ זיין זאלין מאכין , גם זארף דאך שפיין נעשו , די יודין זאלין מאכין דעם קרבן פסח אין זיין צייט , דער פירון איז ווארונ דער זיין און איינער דנים עבדך ורה קדער ער איז מודה אז דיא עבדך ורה איז אויך גאמאר ליקויים , פאר דעם נים עמיין דעם קרבן פסח , אונ דיא וידין האבין כעבאבא דעם עגל , האבין וי' גיש געוואסט איז התקנה האם אקענונקען זיינער תשובה אונ האם זיי מחל גיווען דיא אָבער תקנה נים אנגענופען זיינער תשובה , סאמער וויא נים

קדמי קנא . וכו' פי' שלח הסחול הספד כהלו פרשה מפני שלח מנדכר בניסן על ישראל שלח עשו חלה פסח זה כל חותן הרבנים שיה סחוי יסחל מנדכר וי' קסוח מלי גנות סוה זס וכלה כניחם סלחן מלח ס' ספמך וס' סו יביאל ח' וסכדה סחוי סיון וסס סחוי כלה לנדש ספח סכסל סיון וקוס סיון מוקדס וימחור כסוק , וי"מ יש ליתן סכסל כדכ סלפי סכל חוקה סכסי סיס כדכל מועד וסס כנו כחייכ כלהל מועד וסמוך לזוה סרשה מודכ דגליס , וביניסם סכסי סכדי למשכן סלכך פירוש לתורת אלהים :

ישראל: ו יהי אנשים אשר היו
 טמאים לנפש אדם ולא יקברו
 לעשת הפסח ביום ההוא ויקברו
 לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא:
 ויאמרו האנשים ההמה אליו
 אנתנו טמאים לנפש אדם למה
 נגדע לבלתי הקריב את קרבן
 יהוה במעדו בתוך בני ישראל:

ו יהוה גובריא די הו
 ססאבין למי נפשא
 דאנשא ו לא יכילו
 למעבד פסחא ביומא
 ההוא וקריבו קדם משה
 וקדם אהרן ביומא
 ההוא: ו ואמרו גובריא
 האינון ליה אנתא
 ססאבין למי נפשא
 דאנשא למה נתמע
 גדיל דלא לקרבא ית
 קורבנא דיי בזמניה בנו
 תא ויסי אטיס. ססאבין ו סוס
 כס:

בעל המורים

לכב: (1) אטיס אטיס לנפש אדם. צניע' אלו ספוי וספאס ארוננו של יוסף: אטיס כיו ספאס. צניע' זס למס מלוס: רש"י

שפתי חכמים
 טמאים לנפש אדם וגו' ש"מ שזכר לו הסס דיי פסח טמי דלא
 מליכו שפתי לנפש אדם אלא ספספא אפד לנפש אדם וספס
 וידבר משה וגו' טיס לו לסמוך אחריו וימטו את הפסח וגו' וכן
 לומר דקודם לכן לא אמר לנפש אדם פסח וספסו סוס אמר לנפש
 משה לנפש וידבר משה וסא ככר כתיב וידבר משה את מוסרי
 ס' וגו' משה רבנו מס שרשו אלא כששפטו כו' כן נלמס לו:
 ס דק"ל למס אפדו למס נכסס כיו ספסא: סיו וספס אפדו לספס
 ס קרבן כיו סופסו וסס סיס ספס: למסס ספסא לס ספסו
 וספספא וגו' וסין סכא משה סכסא סילוח ספסא ספסא לו
 ככ"מ נסן. ומכרן אן כו' וסיקר ספסא סיס כק סול וסיקר
 כדס מליס כסוספס כדס ספסא ספסו דקדסי קדסיס וסכס לסל
 לספסו סיס כיס ספס סקל: ג מקסיס ספסול סין סולס זס כסס

וחזר והזכירם בשעת מעשה: (1) לפני משה ולפני
 אהרן. (ספרי) כשפניהם יושבין בבית המדרש כלו
 ושאלום. ולא יתכן לומר זה אחר זה, שאלם משה לא היה
 יודע אחרן מנין לו: (1) למה נגדע. (סס) אמר להם אין
 להקים קרבים בטומאה, אחרו לו ויקח להם מ עלינו
 ככהגיס ספסוריס וסלכל כשכר לעמאס (ס"ל) לספסוריס כ"ג
 דל"ס, אמר להם עמדו וואשעמה כחלמודי מוכנסת לשמות
 מפיו רבו. אשירי ילוד אשה סקר מוכנסת שכל זמן שזיה
 בולת היה מדבר עם השכינה (סנהדרין ס"ק), וראויה
 היתה פרה זז ונ להאמר ע"י משה כשאר כל התורה כולה
 פירושו לתורת אלהים.

ליקוטים על התורה

(1) יהוה אנשים אשר היו טמאים וגו'. דער קשם סיוו ונישד
 שאילה איז גינען, מס זענען גינען צוויי ערליי
 סומאיות, אסומאיה וואס גייט ארויס פון דעם קענטש, דחייט
 אסצדע וואס קען האט ארויס געשיקט פון אלע דחייט
 פחטות, פון פתחן שקניה און פון פתחן גניה און פון פתחן
 ישראל, דער אונב און גונה וואס קען האט זיי ארויס גע-
 שיקט גאר פון צוויי פחטות, פון פתחן שקניה און פון פתחן
 לוי, נאך איז דא אסומאיה וואס קען ווערס קאמ גאר פון
 אגרידען, קען רירט זי אפ אפאר אנבלע דער קענטש ווערס
 גאר ארויס געשיקט פון פתחן שקניה אליין. דרייצער האבן
 דיא קענטשין גיאנאט מיר האבן דאך אגרינע סומאיה, מיר
 זענען גאר קאמ וואס מיר האבן אגרינע אפמ און מיר
 קענין זיין צווישן אלע יודין אפילו צווישן לויס און
 פאר וואס זאלין מיר זיין קרנער פון אלע יודין מיר זאלין זיין
 סקריב זיין דעם קרבן פסח, אפמ קען דעם קרבן פסח וועלן
 מיר גיט סאריין, וויא עס שטייט אין ספס לכה גברי לבלי
 מיר דאך קענין, וויא אלע שטייט אין ספס לכה גברי לבלי
 הקריב את קרבן ה', פאר וואס זאלין מיר גיטרערס זיין פון
 אלע יודין מיר זאלין גיט סקריב זיין דעם קרבן פון וואס,
 פאר וואס זאלין מיר זיין אפגעשיד פון אלע יודין זלייך וויא
 מיר וואלפין גינען אפיקרסיס דערט גיט געסלח, סיס דעם
 קשם איז גינסקערס דיא קשמה פון ארד נחייס ואברנאלו:

דיא קינדער ישראל: (1) ויהי אונ עם איז גינען
 אנשים קענטשין אשר היו טמאים וואס זיי זענען גינען
 אום בייין לנפש אדם פון אפוימען קענטש בלוקר זיי
 האבן זיך קטמא גינען צו אפמ לא יכלו אונ זיין
 האבן גיט גיקענט לעשות הפסח מאבין דעם קרבן
 פסח ביום ההוא אין דעם זעלבין סאן ווארוס דער
 קענטש וואס איז קאמ קאר ער דעם קרבן פסח
 גיט עסין מקריב אונ זיין האבן גינענט אלע משה
 פר משה און פר אהרן ביום ההוא אין דעם זעלבין
 סאן (עין רש"י): (1) ויאמרו האנשים האבין די קענטשין
 גיאנאט צוא משה אנתו ספאס מיר זענען אום בייין
 ספס מיר האבן זיך קטמא גינען צוא אפמ
 קרענין מיר דיר לנפש גברע ווארוס זאלין מיר זיין
 נעמיקערס לבלתי מקריב מיר זאלין גיט מקריב זיין
 את קרבן ה' דעם קרבן פסח פון וואס דאס הייקט דעם
 קרבן פסח כספדו אין זיין צייט בתוך בני ישראל
 צווישען דיא קינדער ישראל. רש"י שטייט משה
 האט זיי גיטרענט קען קאר גיט מקריב זיין אקרוב
 זען קען איז סאמ האבן זיין צוא איהם גיאנאט
 זיין קען מקריב זיין אונזער קרבן פסח און ריא

פאנזיס וואס זענען סדור זאלין שפריצען ריא

בהעלתך ליל ו תורה

אונקלוס

ח וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה עֲמְדוּ
 וְאִשְׁמְעוּהָ מִה־יְצוּהָ יְהוָה לְכֶם: פ
 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
 דְּבַר אֶדְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ
 אִישׁ כִּי־יִדְהֶיהָ טָמְאוּ לְנַפְשׁוֹ בְּדַרְךְ
 רַחֲקָה לְכֶם אוֹ לְדַרְתֵיכֶם וְעָשָׂה
 פֶּסַח לַיהוָה: * בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי
 בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים
 יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים

בני ישראל: ה ואמר
 דהון משה אורכו עד
 דאשמע מה דיתפקד
 מן קדם יי על דיתכון:
 ומליל יי עם משה
 למימר: * מליל עם בני
 ישראל למימר גבר גבר
 ארי יהי מסאב לממי
 נפשאדאנשאאו באורח
 רחיקא לכוון או לדרכון
 ועביד פסחא קדם יי:
 * ביד חא תנינא
 בארבעת עשרא יומא
 בין שמיניא יעבדון
 תיה על פטיר ומררין

ת"א ל"ב א"ש כ"י יהיה טמא . פסחים ס"ו פ"ב כ"ב זכמים כ"ט זכור' ל: או בדרך למקד לנס . פסחים ס"א נ"ד ס: כמדט
 סכט . זכמים כ"ב על מצות . פסחים ס"ב ק"ו ק"ק קדושין ט:
 בעל המורים

(י) טמא לנס . יש פסח בין טמא לנס . טמא לך שיש מלוק בין סעמלים איש נדחה וכן זכור נדמין: או בדרך למקד . כ"י
 זכור ממקוסה של ח"א נקוד כללו לל נכנס: ופסח ספח ל' . חדש סכני . לטי ששמשפכלים פסחה אז לייב בעקוס לנס ולטי
 רש"י

אלא שזכו אלו שחאמר על ידיהן שמנגלגין זכות ע"י זכאי:
 (ז) או בדרך רחוקה . נקוד פלוו לומר לא שרחוקה ודאי
 פירושו להורות אלהים

בלום אייף דעם מוצח פון אוינערשטווענין
 אונ דאס פלייש לאזין עפען דיא קעקשנין וואס
 זענען קהוד: (ה) ויאמר האם משה צו ניי גינאנט
 עסדו שמיים אונ ווארט ביו איך וועל פרענין
 השי"ת ואלשמה אונ איך וועל הערין מה יציה וואס
 גאט וועט צו אייף גבישען: (ס) ויברך ה' האם גאט
 גירעט צו משה אזוי צו נאנין: (ז) דבר רייר צו דיא
 קינדער ישראל אונ זאלסט זינא אזוי נאנין איש
 אקענטש אז ער וועט זיין אום ריין לנפש ברחמ
 ער האט זיך מטמא גיווען צו אמת או אדער ער
 וועט זיין בדרך רחיקה אין אווישען וועג (עין רש"י)
 לכס צו אייף או אדער לחותכים צו אייערע דורות

שפתי חכמים
 שפירט על מנייה ו"ל דלי לא פ"ל אשכי יודר אשס כ"ו סימי
 טומר דעם שלג נאמנט פסחה: ז' כסם טעם סוף למעטו של מעט

ליקוטים על התורה
 חו ויאמר אליהם משה עמדו ואלשמה וכו' לכם . וייל
 משה האם גינענין צו וייערע רייר איז מים אמת .
 אונ זיי האנין גרוים צער אייף דעם וואס זיי קענען גים פסקים
 זיין די מוצח פון הקב"ה . דריבער האם משה געוואסט אז
 הקב"ה וועט אים געוויס זאנין דעם דין אין זייער זכות . אונ
 ער האט גינאנט צוא דיא קעקשנין איהר זאלט שמיין אונ
 גינאנין איך וועל הערין וואס גאט וועט גבישען צו אייך .
 איהר זענט זוכת אז פון אייערשטווענין וועט גאט ריידן מיט
 מיר דעם דין . אונ אן אייך האט מיר גאט גים גיוואלט זאנין
 דעם דין . אונ מיר זעהן דיא מנוח פון משה . ער האט גים
 גינאנט איך וועל הערין וואס גאט וועט צוא מיר זאנין .
 גאר ער האט גינאנט צו די קעקשנין איך וועל הערין וואס
 גאט וועט גבישען צוא אייך :

(י) איש איש כי יהיה טמא וכו' וכי יצור אהבם גור וכו'
 וייל דיא תורה זאנט אדיין אז דער קענטש וואס
 האט גים געקענט מאכין דעם גרישפין קרבן פסח אין תד"ש ניסן
 אונז די תורה גאך אדיון . אז אזוי האט זיך מבניר גינען אין די
 סאג אין אייר זאל ער אייך מאכין אקרבן פסח אין פערצעהטן סאג אין ניסן
 דערצוילט אונז די תורה . מיר וואלשנין זאנין אז אונז זאל קיין סאהל מאכין אקרבן פסח . וייל ער איז גים גיווען אין סאכים .
 דריבער זאנט אונז די תורה אז אונז מוז אייך מאכין אקרבן פסח אזוי וויא אלע יודין . וייל דערער בר וואס איז זיך מבניר
 איז וינעלשמה אונגלג פון ציור . איז דאך זיין גשמה אייך גינען אין סאכים:
 מצות השם

(ט) [טע] [פסח ק] שכל בני ישראל טעם ספס כלשון זאננו סוף כלנוי מיוחד לכחוס ספסר כעני כיום י"ד זכ"ר שנאמר כחמש
 טעני סכרבעטט עטרי יום למדט יעטו לויט וכו' :

איש כי יהיה טמא וכו' . ודאס איז אפצוט עשהו דער קענטש
 וואס אין האט גים געקענט מאכען דעם קרבן פסח זכר פסח
 דעם פערצעהטן סאג אין ניסן וייל ער איז געווען סכא

אדער ער האט גים געקענט קומען אין ירושלים זאל ער מאכען
 אקרבן פסח דעם פערצעהטן סאג אין תד"ש אייר ודאס
 חייבט פסח שניו אקרבן זאננט:

וַיִּבְלֹגְנֶיהָ: יֵי לֹא יִשְׁאָרוֹן
מִנְיָה עַד צִפְרָא וּנְרָמָא
לֹא יִתְבָּרוֹן בִּיהַּ פְּכָל
גְּזִירַת פְּסָחָא יַעֲבֹדוֹן
יִתִּיהַּ: יֵי וּנְבִרָא דְהוּא
דְּכִי וּבִאֹרְחָא לֹא הוּהוּ
וַיִּתְמַנְעוּ לְמַעַבְדַּ פְּסָחָא
וַיִּשְׁתַּיְצִי אֲנִשְׂאָ הַהוּא
מַעֲמִיָּה אַרְי קוֹרְבָנָא
דִּי לֹא קָרִיב בְּזִמְנִיָּה
חֻבְיָהּ יִקְבִּיל גְּבִרָא
הַהוּא: יֵי וְאַרְי יִתְגַּיֵר
עַמְכוֹן גִּיּוֹרָא וַיַּעֲבֹד
פְּסָחָא קָדָם יֵי פְּגִזִּירַת
פְּסָחָא וּבְדַחְזוּ לִיהַּ פֶּן

וַיִּבְלֹגְנֶיהָ: יֵי לֹא יִשְׁאָרוֹן
 מִנְיָה עַד צִפְרָא וּנְרָמָא
 לֹא יִתְבָּרוֹן בִּיהַּ פְּכָל
 גְּזִירַת פְּסָחָא יַעֲבֹדוֹן
 יִתִּיהַּ: יֵי וּנְבִרָא דְהוּא
 דְּכִי וּבִאֹרְחָא לֹא הוּהוּ
 וַיִּתְמַנְעוּ לְמַעַבְדַּ פְּסָחָא
 וַיִּשְׁתַּיְצִי אֲנִשְׂאָ הַהוּא
 מַעֲמִיָּה אַרְי קוֹרְבָנָא
 דִּי לֹא קָרִיב בְּזִמְנִיָּה
 חֻבְיָהּ יִקְבִּיל גְּבִרָא
 הַהוּא: יֵי וְאַרְי יִתְגַּיֵר
 עַמְכוֹן גִּיּוֹרָא וַיַּעֲבֹד
 פְּסָחָא קָדָם יֵי פְּגִזִּירַת
 פְּסָחָא וּבְדַחְזוּ לִיהַּ פֶּן

ה"א לא ישארוני. פסחים לה: ופסח לה. שם פס: ככל חקת הפסח יעשו אותו. שם לא כה יומא לא: זבחים עש: והאים אשר הוא עבדו. פסחים פט טג: ומל לעשות פסח. שם לג: ונקלחה הנפש. שם לא: חטאו ישא. שם כתיבות ז: פסח

בער המזרים

שנחמשה עשר בו ירד המן לכן עושים בו פסח ויו אחר: (וי) ויבדך. ד' בעם'. כהא, ולידך וליך בדרך אמי ונדרך אמי ונדרך יכבסן מן כעס, ולידך ונדרך חמשים לא עמד. וזה הוא ונדרך: לא היה והגל לעשות הססח שזעש כדרך שפסח יכבסן שכן נדרך חמשים שנשל הפרקנות והחטיא את ישראל גם זה שבינו בדרך ונכסל מלמדות הפסח: ומלך ב' בעם'. כהא, ולידך ומל לעשות דססה בכרת זה הוא ומל לעולם לעולמו של יונל דסיינו חמשים שנה כדון הייני כתיבות דלה עסקי חמשים: פסח

שפתי חכמים

שאלך כל מדבר הקשה וגו' אלך נכסיו כפי' אשתי ילוד אשה וגו' שהקדש מדבר בכבודו של משה א"כ למה לא נלמדה פרשה זו בעם משה ל"ט וכוהיה כו': ו' ואל"ם למה נלמד כחוקה כו': וי"ל שש נלמד בדרך בלך כחוקה היימי פומך דוקא אם היא כחוקה או ישעש פסח שני אלף אם הוא חון לנסקופס. כעולה לא לך כתיב כחוקה ונקדו למדש פסח לא כחוקה ממש, כמו שזכרנו לעיל גבי לנשות את אלן וק"ל: ע' ואל"ם ויהיך סמן זכ חלשע' טינים, וי"ל דק"ל ל"ל הכתוב ללמד ששתי' לוינו פלג חון חלשע' כחוקה קהל כחוק יועש פסח שני בלוא קודם נמי יע ללמד זה ערמתי' דין כחוקה 36 דין מי שסיים עמא ללמד ויהיךטל מוכדי' שאל עמא אפי' כיון שיהא חון לעולם עושם פסח שני אלף מה דכתיב או שיהא בדרך כחוקה אפי' הוא חון לעולה שיהא עושם פסח שני ואל"ם קשה ל"ל הכתוב אפי' מלך כחוקה כמי א"כ לפי שם שפירשתי לעיל, ומתוך דלחא לאשכחתי'ן הנקודה דלף פסח שני אם היה חון לנסקופס העולם כל זמן שחייטם הססח לא יעשה פסח שני. ואין לסקסות שפירשתי מה"ס פירוש לתורת אלהים

אלף שהיה חון לנסקופס הנזכרם כל זמן שחייטם. פסח שני מלה והמן עמו בזית ע ואין שם יו"ע ואין ליסור חמן אלף עמו בלחיתו: (יד) וכי יגור אתכם גר ועשה פסח. (פסחים גז, ספרי) יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד. ה"ל חקה אחת וגו' אלף כך משמעו וכי יגור אתכם גר ובה עת לעשות פסח עם הנזירי כחקה וכמשפט יעשה: כחוקה קהל כחוק יועש פסח שני בלוא קודם נמי יע ללמד זה ערמתי' דין כחוקה 36 דין מי שסיים עמא ללמד ויהיךטל מוכדי' שאל עמא אפי' כיון שיהא חון לעולם עושם פסח שני אלף מה דכתיב או שיהא בדרך כחוקה אפי' הוא חון לעולה שיהא עושם פסח שני ואל"ם קשה ל"ל הכתוב אפי' מלך כחוקה כמי א"כ לפי שם שפירשתי לעיל, ומתוך דלחא לאשכחתי'ן הנקודה דלף פסח שני אם היה חון לנסקופס העולם כל זמן שחייטם הססח לא יעשה פסח שני. ואין לסקסות שפירשתי מה"ס פירוש לתורת אלהים

איהם מאכין: (וי) והאיש
אונ דער מענטש וואס
איז קהוד ויבדך אונ איז ניט
גיווען אין ווען יהוד
אונ וועט פאר מידען צו
מאכין דעם קרבן פסח
ונכרתה הנפש וועט פאר
שניטין ווערין דאס זעלביגע
לייב פון איהר פאלק פלומר
דער מענטש איז חייב
פרת כי קרבן יי ווייל
ער דאם גיט מקריב גיווען
דעם קרבן פון גאט
אין זיין צייט
מסא דער זעל
ביגער וועט ליידין זיין
ויגד: (יד) וכי יגור
אתכם גר
אונ אז עס וועט
ואהדען מיט איהר
אגד פלומר
ווען איינער וועט זיך
מגייר זיין ויעשה
זאל ער מאכין
מצות השם

ויעשה זאל ער מאכין
אקרבן פסח צו גאט: (וי) בודש
השני אין דעם אנדערין
חודש בארבעה עשר יום
אין פערצעהנטין טאג
אין חודש בין השנים
צווישען דיא אביבנטען יעשו
אוחו זאלין זיין איהם
מאכין על מיט מצות אום
גיויערשע קובען
וישרים אונ ביטערע
קרייטעקצער יאכליהו
זאלין זיין איהם עסיין:
(יב) לא ישארו זיין
זאלין גיט לאזין
פון איהם ביו מארגיין פריא
ועצם אונ א ביין
זאלין זיין אין איהם גיט
צו ברעבין בל חקת
הפסח אזוי וזיא
אלע די גיעעץ
פון דעם קרבן פסח
יעשו אוחו זאלין זיין מצות השם

(שס) [שסח] (משה קהל) לאכול בכר פסח שני בליל ט"ו בסיוור על מלה ומכור שנלמד על מצות ומכורים יוכלו: (יב) [שסג] (לאו רלה) שאל לטוהיר מבשר פסח שני שאל: לא ישארו מעט עד בקב:

ונאכלתם אותו בלילה ההוא וגו על מצות ומכורים יאכלוהו ודאס איז אמצות עשהו פסח ואל יבטון דעם פסח שני

בְּמִרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֶּקֶר׃ מִן כִּן יִהְיֶה
 תְּמִיד הָעֵנָן יִכְסֶנּוּ וּמִרְאֵה־אֵשׁ
 לַיְלָה׃ וְלַפִּי הָעֲלוֹת הָעֵנָן מֵעַד
 הָאֶהָל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וּבַמְּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּן־שֵׁם הָעֵנָן שָׁם
 יִחַנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ יי על־פי יהוה
 יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַד־פִּי יְהוָה יִחַנו
 כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכַּן הָעֵנָן עַל־
 הַמִּשְׁכָּן יִחַנו׃ ים וּבְהֶאֱרִךְ הָעֵנָן
 עַד־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא

מִשְׁבָּנָא בְּחִיּוּ אִשְׁתָּא
 עַד צִפְרָא׃ מן כִּן הָוָה
 הַדִּירָא עֲנָנָא חֲפִי לִיה
 וְחִיּוּ אִשְׁתָּא בְּלִילָיָא׃
 יי וְלַפּוֹם אִסְתַּלְקוּת עֲנָנָא
 מֵעִלּוּי מִשְׁבָּנָא וּבְחֵר
 כִּן נִמְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וּבְאַחֲרָא דְשָׂרֵי תַמְן
 עֲנָנָא תַמְן שְׁכֹן בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל׃ יי עַל מִימְרָא
 דִּי נִמְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 גַּעַל מִימְרָא דִּי שְׁכֹן כָּל
 יוֹמָן דְשָׂרֵי עֲנָנָא עַל
 מִשְׁבָּנָא שְׁכֹן׃
 ים וּבְאֹרְכּוּת עֲנָנָא עַל
 מִשְׁבָּנָא יוֹמִין סְגִיָּין
 וְיִמְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת
 מִמְרַת מִימְרָא דִּי וְלֹא
 חֲמָא מַל סִי סִי יִמְנוּ׃ שְׁמַם לֹא
 מִיחִיבִין כֵּן׃

בעל הבורים

גדולים אל המעמד של סיו נפשו לא לנפשו ולא לנדרים אלא
 לנאמרים וזו ובעקום אשר ישכן שם סמנו דהיינו לנפשו או

(יו) ספלות 'ד' ספלות סמנו. עד ספלות סמנו, וזו סמנו
 כִּלְמִין סִי יִשְׂרָאֵל מִיִּמְרוּן כֵּן יִמְנוּ מִזְכֵּר דְכֹרֵךְ שְׁמַמְסָא לֹאֵס יִמְנוּ
 שְׁמַם לֹאֵס עֲמַר סִפְסָא׃ 'ד' בַּעֲסִי, סִלְסֵל, וְאִדְרִין וּבְמַתְקִים
 רִשִׁי

שפתי חכמים

ספדות ולמשכן ספדות, ומין גס ריש פרשם ספודי ובש"מ׃
 צ ג'ל מפי שכל ספסרס עורס על הסוס בכל יום ספודי ככסוב
 כן יסיה ספודי דלון מדקך ה' ל' יוצר כסס ספן אס ספסכין ל'
 סכר וחס"כ וכסכר יסיה סל ספסכין ל' עסוד ספן אס נגסך ז'ס
 וס"ס יסיה ל' עסוד מ' לטיל ספסרס סבלס כססוק לו יסיר׃ ק'ולל
 מ' עליס דל"כ ולפי עלות ספסן ספסר"ל ספיה סכנין סקל ולל
 ספלות ספסו סכנין ספסל׃ ר' וסל דלמריין לטיל סנינו ספסלס
 ספסכין אס סכל כספסן ספסלס ספסל סל ספסו וסכריסו וספסו
 סכל ספס ספסל לל סיה ספסל סל ספסל ספס ספס קוסס כ' סנינו
 כספסלס ספסכין, וסל אס ספסל ו' כספסר, וס"ס ספסל וסס דגל
 ספסל ספסוד וסס ספס' ו"ס ס' יסנו כין ספסו כו' כל זס
 סוכה ולל סיה נפסס עס ספסל ספס סוכה ה' רככוס סלסי
 נסיעת ישראל במדבר
 לך, כ"ל יסיה כסכד עספסו ספסלס ספסלס סלסין ספסל ספסל
 יססר סוכ מכל זס ספסלר לך כסלרין׃

המסמן, וכן כל לשון הפרסה: (יו) העלות הענן.
 כתרמנו, אסתלקות ק' וכן ועלה הענן, ולא יתכן לכתוב
 ולפי עלות הענן ועלה הענן שאין זה לשון סלוק אלא למוח
 ועליה כמו (מלכים א' יח) והנה עבד קקנה ככף איש עולה
 מים: (יח) על פי ה' יסעו. שנינו במלכת המעשן כיון
 שהיו ישראל נוסעים היה מעמד העשן מתקבל ונמשך על בני
 בני יהודה כמין קורה תקשו והריעו ותקשו ולא היה מהלך
 עד שמשא אומר קומה ה' ונסע דגל מחנה יהודה, וזו
 ר' כספרי: ועל פי ה' יחנו. כיון שהיו ישראל חוגים
 מעמד הענן מתמרר ועולה ונמשך ענן בני בני יהודה כמין
 נסיעת ישראל במדבר
 פגמו, כי סיה יסרו יוסן ומסס, וסס לריס נסוד סל סלרין
 כסכוד ספסלס ספס לך סס, ססס כסכר סלך ספסו ג'כ יס' לך
 כסכס' וסלסו. כ' וסס' ססכוד ססכד ספסר יסס' ס' ספסו וססכוד

פירוש לתורת אלהים

לדחות ערות ויגדל און אין אלע אבינים יתח סלעגמ
 ניין אויף דעם משכן כפרתא אש אזוי ווי אנשמשאלט
 פון פייער עד בוקר ביז אין דער פרייה: (סו) בן יתח
 אזוי איז ניווען אלע טאג היינט יכסי דער ענן סלעגמ
 קענדעקיין דעם משכן ומראה און אנשמשאלט פון
 פייער איז ניווען אלע נעכט איבער דעם משכן׃
 (יח) ילשי און נאך דעם תעלות או דער ענן האט זיך
 אפ גיטאזן פון דעם אידול ויחבר בן האבין דער
 נאך די ישראל גינצויגין דאס הייקט זיי האבין אפ
 גימערעטין פון דעם ארץ און געגען ווייטער גיגאג
 גען ויבסס און אויף דעם ארץ ווא דער ענן האט

לדחות ערות ויגדל און אין אלע אבינים יתח סלעגמ
 ניין אויף דעם משכן כפרתא אש אזוי ווי אנשמשאלט
 פון פייער עד בוקר ביז אין דער פרייה: (סו) בן יתח
 אזוי איז ניווען אלע טאג היינט יכסי דער ענן סלעגמ
 קענדעקיין דעם משכן ומראה און אנשמשאלט פון
 פייער איז ניווען אלע נעכט איבער דעם משכן׃
 (יח) ילשי און נאך דעם תעלות או דער ענן האט זיך
 אפ גיטאזן פון דעם אידול ויחבר בן האבין דער
 נאך די ישראל גינצויגין דאס הייקט זיי האבין אפ
 גימערעטין פון דעם ארץ און געגען ווייטער גיגאג
 גען ויבסס און אויף דעם ארץ ווא דער ענן האט

יִסְעוּ : כ וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיֶה הָעֵנָן יָמִים
מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה
יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ : כא וַיֵּשׁ
אֲשֶׁר יְהִיֶה הָעֵנָן מֵעַרְב עַד־בֹּקֶר
וְנִעְלָה הָעֵנָן בִּבְקֶרֶךָ וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמִים
וְרִלְיָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ : כב אוֹ־
יָמִים אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים בְּהָאָרֶץ
הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לְשֹׁכְנֵי עֲדוֹת יַחֲנוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֹלְתוֹ
יִסְעוּ : כג עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי
יְהוָה יִסְעוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי יְהוָה שְׁמְרוּ

בְּמִלּוֹן : כ וְאִתְּ דְּהוּהַ
עֲנָא יוֹמִין דְּמִנּוּן עַל
מִשְׁכְּנָא עַל מִימְרָא דִּי
שָׁרָן וְעַל מִימְרָא דִּי
בְּמִלּוֹן : כא וְאִתְּ דְּהוּהַ
עֲנָא מִרְמִשָּׁא וְעַד
צִפְרָא וּמִסְתַּלַּק עֲנָא
בְּצִפְרָא וּבְמִלּוֹן אוֹ יוֹמִים
וְרִלְיָ וּמִסְתַּלַּק עֲנָא
וּבְמִלּוֹן : כב אוֹ תְרִין יוֹמִין
אוֹ יָרְחָא אוֹ עֵידוֹן בְּעֵידוֹן
בְּאוֹרְכוֹת עֲנָא עַל
מִשְׁכְּנָא לְמִשְׁרֵי עֲלוּהִי
שָׁרָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא
בְּמִלּוֹן וּבַמִּסְתַּלְקוּתִיהַּ
בְּמִלּוֹן : כג עַל מִימְרָא
דִּי שָׁרָן וְעַל מִימְרָא דִּי
בְּמִלּוֹן יֵת מִסְרַת מִימְרָא
דִּי נְמַרְוִין עַל מִימְרָא דִּי

רש"י

ישראל היו חומר ע"פ ה' וכד משה: (כ) ויש. כלומר ופעמים: ימים מספר. ימים מועטים: (כג) או ימים.

פירוש לתורת אלהים

כְּלוֹמֵר עַד הָאֵם וְיָךְ פֶּאֶרְזֹאֲהֵמָט אֹנָה הָאֵם גְּעֹרֵהֵט
אוּיָךְ דְּעַם מִשְׁכָּן יִסִּים רַבִּים פִּיל מַעַן וְשִׁמְרוּ הָאֲבִין
דִּי קִינְדֵר יִשְׂרָאֵל גְּעֹרֵהִים אֵת מִשְׁמֵרַת יְיָ דָם דְּהַטוֹנָג
פּוֹן נָאֵט דָּאֵם הִיִּקֶט וְיִי הָאֲבִין גְּעֹרֵהֵט אִירוֹם דְּעַם
מִשְׁכָּן וְלֹא יִסִּי אֹנָה הָאֲבִין נִיט גִּיצוּיָנִין : (כ) וַיֵּשׁ אֹנָה
עַם אִין גִּיוֹעֵן אֹוִי אֲצִיִּים אֲשֶׁר יְהִיֶה הָעֵנָן וְנָאֵט דְּעַר
עֲנָן אִין גִּיוֹעֵן יִסִּים מִסְפֵּר וְיִיגִיב מַעַן אוּיָךְ דְּעַם
מִשְׁכָּן הָאֲבִין דִּי יִשְׂרָאֵל דִּי עִסְלִיכֵעַ מַעַן אוּיָךְ
גִּירוּהַט : (כא) וַיֵּשׁ אֹנָה אֲמָהַל הָאֵם דְּעַר עֲנָן
גִּירוּהַט אֲבֵרֵעַ דְּעַם מִשְׁכָּן גָּאֵר פּוֹן אֲבִינָט בִּין אִין
דְּעַר פְּרִיא וְנִעְלָה אֹנָה דְּעַר עֲנָן הָאֵם וְיָךְ אֶפְ גִּיטָהֵן
אִין דְּעַר פְּרִיא וְנִקִּישׁ הָאֲבִין דִּי יִשְׂרָאֵל אֹוֹעַק גִּיצוּנָן
פּוֹן דְּעַם אֲרַט אִין יִסִּים וְלִילָה אֲרַעַר דְּעַר עֲנָן הָאֵם
גְּעֹרֵהֵט אֲמָגַ מִיט אֲנָאֲכַט וְנִעְלָה הָעֵנָן אֹנָה דְּעַר
נָאֵךְ הָאֵם עַר וְיָךְ אֶפְ גִּיטָהֵן וְנִקִּישׁ הָאֲבִין דִּיא
יִשְׂרָאֵל גִּיצוּיָנִין : (כב) אִין יִסִּים אֲרַעַר אֲמָהַל הָאֵם
דְּעַר עֲנָן גְּעֹרֵהֵט צוּוִי מַעַן אֲרַעַר אֲרַעַר אִין יִסִּים
אֲרַעַר אֲמָהַל הָאֵם עַר וְיָךְ פֶּאֶר לִיגְעֹרְקַט אֹנָה
הָאֵם גִּירוּהַט אֲבֵרֵעַ דְּעַם מִשְׁכָּן אֲמָהַר בְּמָרְדֵּי וְיִי
פִיל דְּעַר עֲנָן הָאֵם וְיָךְ פֶּאֶר נָאֵהֵט אוּיָךְ דְּעַם
מִשְׁכָּן לְשֹׁכְנֵי עֲדוֹת עַר וְזֵאל אוּיָךְ אִירוֹם רוּהֵעֵן יִתִּי
הָאֲבִין דִּי יִשְׂרָאֵל אוּיָךְ אֹוִי פִיל גִּירוּהַט וְלֹא יִסִּי
אֹנָה הָאֲבִין נִיט גִּיצוּיָנִין וּבְהִלְטוּ אֹנָה אֹוֹ עַר הָאֵם

אֲבֵרֵעַ דְּעַם מִשְׁכָּן וְיִי פִיל עַם אִין גְּעוּעֵן דְּעַר

על פי יהוה ביד משה: פי י וידבר
 יהוה אל משה לאמר: עשה קו
 שתי הצוצרות כסף מקשה
 תעשה אתם והיו קו למקרא
 העדה ולמסע את המחנות:
 ותקעו בהן ונועדו אליהם כל
 העדה אל פתח אהל מועד:

בידא דמשה: יא ומליד
 יי עם משה למימר:
 יב עביד קו פרמינ
 הצוצרות דכסף נגיד
 מעביד יתון ויהיו
 קו לערעא פגשחא
 ודאמלא ית משריתא:
 יג ותקעו בהן ויודמנו
 לותהו כל פגשחא
 לתרע משפן זמנא:

יום ו כרי להשלים כל המדרה שנים מקרא ואחד תרטם הצגנו תשלום כל המדרה ותרטום והמפרה:

ו ואם בחדא יתקעו
 ויודמנו לותהו ברבויא
 רישי אלפויא דישראל:
 ה ותתקעו יבבתא
 ה ותתקעו יבבתא
 ה ותתקעו יבבתא
 ה ותתקעו יבבתא

י ואם בחדא יתקעו
 ויודמנו לותהו ברבויא
 רישי אלפויא דישראל:
 ה ותתקעו יבבתא
 ה ותתקעו יבבתא
 ה ותתקעו יבבתא
 ה ותתקעו יבבתא

טו: כסף. מנחות ט: וכיון קו. מנחות כח: ותקעו. כ"ט: לך עבדין י:

רשכ"ם

ולא במסח מצרים: (ב) והיו לך למקרא העדה, לך
 יהיו החצוצרות לקריאה ולמחנות והיו צריכין למסע.
 למסע. שם דבר הוא כמו נסיעה: את המחנות: כמו
 למחנות: (ג) ותקעו בהן. בשתייהן:

בעל המורים

לדדיהם אל תעמוד לעשות עם גדולים: (כג) כיר משה. ומיך
 לים עשה לך שתי חלוצות כסף שלא היו אלה כדור שבתיו
 נגמו: לך שתי. לחיות שלך במשנת עשאל: שתי החלוצות.
 כנגד ארכטס ויעקב שגזר מלמטה בלשונות ונלמוס: כסף. ולא

רשי

ענה כמו (ויקרא כה) ימים ש התייה גולתו: (ב) עשה
 לך. (שהיו תוקעין לפניך כמלך והיה ביטורין מלך): עשה
 לך. משלך (עשה לך אחה עושה ומשתמש בהם ולא אה):
 ולמקרא העדה. כשתראה לך דבר עם הסנהדרין וסחר העם
 ותקראם לאסוף חליץ חלוצות ע"י החלוצות: ולמסע את
 המחנות. כשעת סלוק מבעות תתקעו בהם לסימן
 ת מנאלת אחה חומר ע"פ ג' היו נוסעים ע"פ הקב"ה וע"פ
 משה ועל פי חלוצות: מקשה. מהשעת תעשה כהקשת
 הקורטם: (ג) ותקעו בהן. בשתייהן והוא סימן למקרא
 העדה כנ"ל ויטעו חליץ כל העדה אל פתח אהל מועד:
 (ד) ואם באחת יתקעו. הוא סימן למקרא הכניאים שחזר
 חל מועד ומנורה שזה ב הוא נה כבפרי: (ה) ותקעוהו
 פירושו לתורת אלהים

שפתי חכמים

שניו הכל במנאלת הפשטן: ש' שדך מעלות חשיב קלה (כמ"ו)
 וע' לעיל כמ"ש כפ' חיי כרה בפסוק השב בענפה חמנו ימים:
 ה בשעת סילוק המהמות. וכתיב כפסלים נחמין סילוק המסעות
 פי' בשעת סילוק המסעות של כל השעשה ממתן של כל דבר ורגל
 וחין שיכיה בגי' כפ' חן כזה שלא חלמך כשהיו לויס ליעט סיו
 חוקעים כהנלוצות דוח חן סיו כפרי עתהלה סיה סתין מקבל וחסר
 כך סיה משה אומר קופה ס' וחס"כ סיו חוקעים, לכן ס' בשעת
 סילוק המסעות סהיו חוקעים חת עמון ליעט לא סיו נוסעים עד
 שחקעו כהנלוצות: א' דלג"כ כחלקו עדה ונשיאים כנ' דכריס,
 ס' ללכין, לפדס זה עמון נק' דבקרא כתיב ויטעו אלץ ונז'
 ולא ס' ללויס עמון סהיו ויטעו יחד. ל"ס ואף כו' דהנלוח
 דשפיט ס' ה' ויטעו וטעו לג"ש: ב' כתיב סכא ויטעו ונז' מוס

פירושו לתורת אלהים

רופט זיי ולסע אנג מאכין ציען די מחנות פלומר
 אז די ישראל וועלין דארפסן ציהען זאל מען אויך
 פלאזין מיט די חצוצרות זאל דאס זיין אסימן אז
 מען דארף ציהען: (ג) ויקעו בהן אז מען וועט
 פלאזין מיט ביידע חצוצרות איין תקיעה זאל דאס
 זיין אסימן אז מען רופט די עדה ויעשו יחד זאלין
 זיין זיך פאר זאמלען קאר די עדה צו דער מיד
 פון איהל מועד: (ד) ואם באחת יתקעו אנג אז זיין
 וועלין פלאזין איין תקיעה מיט איין טראמיים
 זאל דאס זיין אסימן אז מען רופט נאר די נשיאים
 ויעשו אז זיין זאלין זיך צו דיר איין זאמלען
 הנשיאים

רצין פון קאם דרום שמיים על פי י: (א) וידבר יי אנג
 קאם קאם גרעם צו משה אזוי צו זאגין: (ב) עשה
 לך מתא צו דיר שתי חצוצרות כסף צוויי זילבערנע
 טרומייטן פקשן ויהאמערטם תעשה אתם זאלסמז
 זיין מאכין פלומר זיין זאלין זיין אויס גישלאגין פון
 ציין שמיך יהי קו אנג זיין זאלין זיין צו דיר ליקרא
 תעדה צו רופין ריא עדה פלומר אז דוא וועקסט
 נארפין ריידין מיט די סנהדרין אדער מיט דיעם
 ארבערנען פאקא אנג דוא וועקסט זיין וועלין רופין
 זיין זאלין זיך איין זאמלען צו דיר זאל מען פלאזין
 מיט די טרומייטן וועט דאס זיין אסימן אז מען

הַתְּנִינִים קָדְמָה: וַיִּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה
שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַתְּנִינִים תִּימְנָה
תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם:
וּבַהֲקָהִיר אֶת־הַקֵּהֶל תִּתְקְעוּ וְלֹא
תִּרְעוּ: וּבְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ
בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקַת עוֹלָם
קְדֹרְתֵיכֶם: וְכִי־תִבְאוּ מִלַּחְמָה

וַיִּמְלֹךְ מִשְׁרֵיתָא דְשָׁחַר
 קְדוּמָא: וַיִּתְקַעְוּ
 יִבְבֵּא תְּנִינֹת וַיִּמְלֹךְ
 מִשְׁרֵיתָא דְשָׁחַר דְּרֹמָא
 יִבְבֵּיא יִתְקַעְוּ לְמַסְעֵיהוּן:
 וּבְמַכְנֵשׁ יֵת קְהֵלָא
 תִּתְקַעְוּ וְלֹא תִיבְבוּ:
 וּבְנֵי אֹהֶרֶן כֹּהֲנֵי
 יִתְקַעְוּ בַּחֲצוּצְרוֹתָא
 וְיִהְיוּ לְכוּן לְקִיּוֹם עֲלֵיכֶם
 לְדְרִיכוּכֶם: וְאֵרִי תִעְלוּן
 לְאִתְחַתֵּי קְרִבָּא בְּאַרְעוּן

ת"א ותקעם חצוצת שנים. מוכס נכ. כ"ס נר: מרועה יתקעו. מוכס טס עכ"ל: וכתקעו את הקהל. מוכס טס כ"ס נר. מוכס טס: וכלי וכלי. מוכס טס:

בעל המורים

וכס טל לסזכר קול הסע זרעה: (ח) לזכר טס. (ט) ובי מכלא מלחמס. כמו למלחמס גוג המהרס גוג שהכל ליצום טעמים: רש"י

שפתי חכמים
 כתיב ומועדו עם כלן פחה טלס טעד אף כלן פחה טלס טעד:
 : דכהיב ותקעם חצוצת משמע תקיעה ומהל כן מרועה וכתיב
 ש"זוה יתקעו משמע מרועה ומהל כן תקיעה כל כיול אלס
 תקיעה ותקעם ותקיעה ור"ן ליקשום דלמח טמי מרועות כלמלע
 ללח מליט טמי מרועה זע אחר ט: דלח דכתיב טמי טעמים
 מרועה אחר לרין ג"ש טיטס הכטוריס וכל ג"ש לרין לטיות
 טעום: ד דקשע לכ"ט חדח טל כתיב לעיל ותקעו ומועד וגו'
 ועוד פסיכ טמי תקיעה מרועה ותיקיעה דלרין לפכתח מחקט
 ולח מרועה. ומחן נפי טטוט אטיב טיו לר' גוג: הי הויל
 ויטקבו לטדרי ה"ט טס טעם טעמטס טו לרין טלטירין נמיטוט:
 למקרא העדה והוא הדיון לנשיאים הרי סימן לשלשם
 חרועה ומטע המחנות כשתיים ט"י חרועה ותקיעה:

ליקוטם על התורה

(ט) וְכִי תִבְאוּ מִלַּחְמָה בְּאַרְצְכֶם וְגו'. פלחמט וענען גיזען
 צווייערלי. ארער דיא ידיון וענען ארזיס גענאנגען
 טון וייער לאנד מאכין אמלחקה מיט דיא פעלקער וואס
 ארום זיי ווייל זייא האבין פארקויפט פארקערטערין זייער לאנד
 דאס הייסט פלחמט הרעות. ארער די פעלקער זענען אריין
 געקומען אין ארץ ישראל מאכין אמלחקה מיט דיא ידיון
 אונזעק געקען טון דיא ידיון אשטיק לאנד דאס הייסט פלחמט
 חובה. מיר ווייסן ביי אירזיע אמלחקה איז גיזען דער עיקר
 אויב זייא זענען גיזען צדיקים זענען זיי גיזען ויכער אז זייא
 זעלען איין געקען דיא פלחקה. דריבער אז דיא ידיון האבין
 גיזאלט ארזיס גיין טון וייער לאנד צו מאכין אמלחקה זענען
 זייא געווען ניט ארזיס גענאנגען צוא דיא מלחקה פיידין זייא
 האבין געוואסט אז אלע זענען צדיקים. ווי דער פסוק זאגט
 די מחנות וואס רוהען אויף דרום זייט. גאר עס שטייט דאך דא אין די פסוקים אז סיי צו רזפין
 דיא עדה אונ סייא צו דיא ציהונג נאל קען אלץ פלאזין מיט בייזע חצוצרות. ווי אזוי נועם קען
 וויקסען נוען קען גלאזט צו רזפין די עדה אונ נוען קען פלאזט פון ציהונג וענין זענען דער פריכ
 תריעה תקעו איין תרועה ואל קען פלאזין לפסיעים צו ציהונג ווענין ציהונג זאל קען פלאזין איין
 תקיעה תרועה תקיעה: (א) ויתקעו אונ אז קען דארף דאס קהל פאר זאמלען תקעו זאלט איהר
 פלאזין איין תקיעה אלץ מיט בייזע חצוצרות ולא תריע אבער אהרנעה זאלט איהר ניט פלאזין
 אבער אז קען דארף גאר רזפין זאל קען גאר פלאזין אהקיעה מיט איין קראמייט.
 אונ ווער ואל פלאזין זאגט דער פסוק: (ה) ובני אהרן אונ דיא קרוער פון אהרן די פרינים תקעו
 בחצוצרות זאלין פלאזין מיט די חצוצרות ויהי לכם און זיי זאלין זיין צו אייך לתקע טלס צו אגיזען
 אויף אייביג לזויתיכם צו אייזערע ררות: (ט) וכו' הבואו אונ אז איהר נועם קוקען אין דער מלחקה
 בארנכם

בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצַּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת וּנְזַפְרֹתֶם לְפָנַי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶם מֵאִיְבֵיכֶם: וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזָכְרוֹן לְפָנַי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

על מעיקי דמיעוקו לכוון ותיבבו בחצוצרותא ויעור ודבריוכו לטבא קדם יי אל הכון ותתפרקון מסנאיכו: וביום קדנתכוון ובמועדיכוון ובראשי ידמיכוון ותתקעון בחצוצרותא על עלותכוון ועל נכסת קודשיכוון ויהיו לכוון לדברנא קדם אלהכוון אנא יי

ח"א כולכם על סדר. ס' הוסר פ' וקסל: ובכאשי. ל"ה כח כס: ומקטנס: שס לז זמס כח מלכין ג: וסוי לנס לזחין. ל"ס לכ: גטי ס: שס:

בעל המורים

סלכן . . . יעס כעס כדל: (י) שמתחם. צומטירל גס כיוס שכס: ובמועדיס. מלא וי"א כנגד פסח פלרס ל"ס י"כ פסוח

פסלכו מלחמס. כניס' מלחמס גוג: סכלו. סויתוס ככות סוכוס בלכות סומד כעלמס: וסרוטוס כחולכרוס. פ"ש כוס סמרוטוס

שפתי חכמים

מדכסיב על טולומיס ועל זכחי שלמים וסוקס שלמים לעולם דכל עולה קדשי קדשים כיל ושלמים מקלמס ק"ק ומקלמס קדשים קליס כנון שלמי לצור כס ק"ק ושמי יחיד קדשים קליס סס לכך וסוקס שלמים לעולם סס טווס לויס אלל ק"ק סף שלמים סינ אלל קדשי כדכינו שלמי לצור וסדל ילס' עולס סלמני' קדשי קדשים כשלמים אלל כקרבן לצור סף עוטס מדכ כקרבן

(י) על עלתיכם. (ספר מרכין יא) בקרבן לצור ו הכתוב מדבר: אני ה' אלהיכם. מכאן למדנו מלכויות עם זכרות ושפורות שלממ ומקטנס כרי שפורות לזכרון עם שלמים שסיל קדשי קדשים סול קרבן לצור דלי סלס עולס

ליקוטים על התורה

שקר הסוס לתשועה וכוונת חילו לא ילמס. דער מענטש וואס רעכנטס דר ס'ערד זיינער וועט איהם העלפין אין דער מלחמה דאס איז פאלש. נאר הנה עין ה' אל יראו, בקב"ה קוקס נאר אייב ויי זענען צדקים, ואננס די חרדה וכו תבואו מלחמה בארצכם, אז איהר וועט קופסן צוא א מלחמה אין אייער לאנד. על הצר הצרר אהכם אויף דעם שלום וואס וויל אייך סארן שלעכץ ער וויל בייא אייך אויעק זענען דיא לאנד, ואלס איהר גיס זיין צוא דיא מלחמה ביז מריער וברעותם בחצוצרות וועט איהר סרוסייערין, איהר וועט אויסרויפן דיא יודין ואלן אלע סארן השוגה ונכפרתם לפני ה' אלהיכם וועט איהר דערפאנס ווערין פאר גאט, וועט איהר גיהואלפין ווערין פון אייערע פייד, ואננס דיא חרדה אונ גיס נאר ווען עס וועט זיין אצרה דארפס איהר סארן תשובה, נאר אפילו וביזס שמחתיכם ובכוערדיכם, ווען איהר וועט זיין קרויליק, אויף אחרונה אויף איין אנדער שמתה אדער יום טוב, ואלס איהר אייך סרוסייערין, אויסרויפן סען זאל זיין זעדיס פון עכירות וואס קופען דורך מלחמה, הקב"ה זאל אייביג אייך געבייגען צום גוטען, אונ איהר, ואלס אייביג געבייגען דיא מרד פאר גאט:

פירוש לתורת אלהים בארצכם אין אייער לאנד על הצר אויף דעם בליידיגך חצור אהכם דער וואס באליידינט אייך וברעותם ואלס איהר שאלין בחצוצרות מיט דיא מראמייערין ונכפרתם אונ איהר וועט ווערין גידאכט פאר אייער גאט ונושעמס אונ איהר וועט ווערין גיהאלפין פון אייערע פייד: (י) וביזס שמחתיכם אונ אין דעם טאג פון אייער פרייד ובסופיעיכם אונ אין אייערע ימים טובים ובראשי השבת אונ אין אייערע ראשי חדשים יתקעמס ואלס איהר בלאזין מיט די מראמייערין על עלותיכם בייא אייערע עולות ועל זבחי אונ אייער שעכטונג פון שלמים יהי אונ דאס זאל זיין צו אדערמאנונג כפרמר דער מיט וועט איהר ווערין גידענקט פאר אייער גאט אני ה' אלהיכם איך בין אייער

מצות השם

וכטא'י מדשיס ומקפסס כחולכרוס על טולומיס וגו': סרוסייערין די סרוסייערין דאבען דערוועקס דיא הארצער פון דיא מענטשין וואס דאבען געהערט דאס בלאזען זייא זאלען סארן תשובה אונ זאלען דירפאנס ווערען צו גוטען פאר גאט:

(י) (ספר קב) לחקיע כחולכרוס כעקדס עם סקרבוס קרבן מקבניס סמוטעס של' וביזס שמחתיכם ובמועדיכם יתקעמס בחצוצרות וגו' וואס איז אמצות לשלו ווען דער בית המקדש איז געווען אונ סען האם סקריב געווען קענעט יום טוב אדער ראש חודש האם סען נעכלאזען מיט

ויהי בשנה השנית בחדש השני
 בעשרים בחדש נעלה הענן מעל
 משכן העדת: ויסעו בני ישראל
 למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן
 במדבר פארן: ויסעו בראשנה
 על פי יהוה ביד משה: ויסע הגל
 מחנה בני יהודה בראשנה
 לצבאתם וער צבאו נחשון בן
 עמינדב: וער צבא מטה בני
 יששכר נתנאל בן צוער: ועל
 צבא מטה בני זבולן אליאב בן
 חלן: והורד המשכן ונסעו בני

אלהבון: ויהוה בשתא
 תניתא בירחא תניתא
 בעשרין לירחא אסתלק
 עננא מעלוי משכנא
 דסהדותא: יג ונמלו בני
 ישראל למסעיהון
 ממדברא דסיני ושרא
 עננא במדברא דפארן:
 יד ונמלו בקדמיתהא על
 מימרא דני בידא
 דמשה: יד ונמל מיקם
 משרית בני יהודה
 בקדמיתהא לחיליהון ועל
 חיליה נחשון פר
 עמינדב: טו ועל חילא
 ששכרא דבני יששכר
 נתנאל פר צוער: טז ועל
 חילא שבטא דבני זבולון
 אליאב פר חילון:
 יז ומתפרק משכנא
 ונמלון בני גרשון ובני

ח"א ויסי בשנה: טס ג עמיתא כס: עמיר פלן. טסס פס:

בגל המורים

ועס וניהודס כתיב ויסע חסר מ' שלל מ' טסס פסו נמדכר היו
 רש"י

עמיר פלרת: (יד) ויסע דגל מהנה בני יהודס. ככולס כתיב
 שפתי חכמים

הרי זכרותו ז' אמי ה' אליהם זו מלכות וכו' :
 (יא) בחדש השני . נמלאת אהה אומר שנים עשר חודש
 הכר ' ימים עמו בחורב שחרי בלחש חודש סיון חנו
 טס ח ולא נסעו עד עשרים חזיר לטנה הכהה :
 (יב) למסעיהם . כמשפט המפורש למסע דגליהם ווי
 ראשון ווי אחרון : במדבר פארן . קברות התאוה
 נמדכר פארן מ היה וסס חנו ממסע י זה : (ז) והורד
 המשכן . כיון שטסע דגל יהודה כנסו אהרן ובניו
 פירוש לתורת אלהים

זכור : ו דסינו שפכות זכריות : ח כמ"ש כס' יתרו : מ ססרי
 נמדכר פלן שקרלו לו קברות התאוה נסעו לחליות ואחר כך
 כמדי ואחר כסעו העס מחליות ויסע נמדכר פלן כל ככר היו
 עמיר פלן דסינו קברות סחואה כמ"ש סכס . וע"ס קברות
 סחואה נמדכר פלן סים כ"ל מדר פלן סים גבול גדול יס כו
 עקס סנקר קברות סחואה וסליות וסכל סים נמדכר פלן
 ולסוק כלו לסוק גבול עמיר פלן וסו סנלמר כסוק ססכס
 ויסע נמדכר פלן : י סלס סססס לומר סמסס פני כמי סקכרות
 ססחואה לפי סמלינו סקקלו נקסוס ססכרס . ל"ס סמסס זכ :

משה: (יד) ויסע אונ ער האמ גיצווען דגל דיא פאן
 פון מחנה יהודה בראשונה צום ערשטען לגבאחם צו
 וייער הערשפט וכל צבאו אונ איבער זיין הערשפט
 האמ גיהאמ צו פפעלען נחשו ער איז גיווען דער
 זיהן פון עמינדב: (ט) יהוד אונ ער איז גיווארין צו
 נוף גיליינט דער משכן . ש"י שרייבט אז דער דגל
 סחנה יהודה האמ אוועק גיצווען איז אריין
 גיגאנען אהרן מיט נייע זיהן אונ האבין אראפ
 גינומען דעם פרוכת אונ די האבין מיט איהם צו
 גידעקט דעם ארון אונ די בני גרשון אונ די בני
 קררי האבין צו נוף גיליינט דעם משכן אונ האבין
 איהם אריין גליינט אין די נוענין אונ האבין אוועק
 גיצווען מיט די נוענין אווי ווי עס שמיט ווייער
 אין פסוק ונסע: ויני האבין אוועק גיצווען בני

אייער נאם (עין רש"י): (יא) ויהי אונ עם איז גיווען
 בשנה השנית אין אנדערין יאהר וואס דיא ישראל
 זענען ארויס גיגאנען פון מצרים בחדש השני אין
 דעם אנדערין חודש בעשירי בחדש אין צוואנציג
 קאנ אין חודש נילה איז אפ גיטאהן גיווארין דער
 עין פון דעם משכן העדות: (יג) ויסע אונ די קינדער
 ישראל האבין גיצווען לפסעיהם צו וייער ציאונג
 קצומר אווי ויני עם איז צו ויני אום גיעצט
 גיווארין וועלכער דגל עם זאל גיין צום ערשטען
 אונ וועלכער דגל זאל גיין צום אינגערשטען
 סמדרי ויני האבין גיצווען פון דער מדבר סיני
 אונ דער עין האמ גערוהט אין מדבר פארן:
 (ט) ויסע אונ ויני האבין גיצווען בראשנה צום
 ערשטען סחאל על פי ' ו דורך נאמס צווי גי דורך

גרשון ובני מררי נשאי המשכן :
 ונסע דגל מתנה ראובן לצבאתם
 ועל צבאו אליצור בן שדיאור :
 ועל צבא מטה בני שמעון
 שלמיאך בן צורישידי : ועל צבא
 מטה בני גד אליסף בן דעואל :
 ונסעו הקהתים נשאי המקדש
 והקימו את המשכן עד באם :
 ונסע דגל מתנה בני אפרים
 לצבאתם ועל צבאו אלישמע בן
 עמיהוד : ועל צבא מטה בני

מררי נטלי משכנא :
 ונמל טיקס משרית
 ראובן לחיליהון ועל
 חיליה אליצור בר
 שדיאור : ועל חילא
 שבטא דבני שמעון
 שלומיאל בר צורישידי :
 ועל חילא שבטא דבני
 גד אליסף בר דעואל :
 כא ונמלין בני קהת נטלי
 מקדשא ומקימין ית
 משכנא עד מיתיהון :
 כב ונמל טיקס משרית
 בני אפרים לחיליהון ועל
 חיליה אלישמע בר
 עמיהוד : כג ועל חילא
 שבטא דבני מנשה
 ת"ת ונסעו הקהתים עירובין כ
 שכוותם ו' גמדות לה :

רשי

ופרקו את הסרכת וכסו בה את הארון שנאמר [במדבר
 ד] וכל אהרן ובניו ובכסו והמחה ובני גרשון ובני מררי
 פורקין המשכן וטוענין אותו כעגלות והארון וכלי הקדש
 של משא בני קהת עומדים מכוסין ומטוין על המנוטות
 עד שנסע דגל מתנה ראובן ואח"כ ובכסו המקודשים :
 (כא) נשאי הבקדש . נוטלי דברים ונסעו הקהתים :
 והקימו את המשכן . בני גרשון ובני מררי כ שהיו
 קודמים להם משע שני דגלים ל היו מקימין את המשכן
 כשהיה העץ שוכן וטימן הקהתים נראה כדגל מתנה
 יסוד והם הונים ועדיין בני קהתים כלאים מאחריהם עם
 שני דגלים האחרונים היו בני גרשון ובני מררי מקימין
 את המקדש וכשכלאים בני קהת מולאים אותו על מכונו
 ומכניסין בו הארון והשלטן והמנורה והמזבחות וזהו

שפתי חכמים

כ ט"ו מקל קלז הוא כנוכח וקיימו המצוות או וקיימו דבק
 עם בני גרשון ובני מררי כנוכחי לעולם שלא יחכן לומר וקיימו
 ספקהים עד בואם של בני גרשון ומררי וסופין לומר כשהיה
 העץ שוכן וטימן הקהתים בו' שכלות זה היה נראה שבני גרשון
 ומררי נכסעו קודם קביעת המנוטות חזו במקום הנראה להם ואל'
 זה שהיה כמיל על פי ה' יחזו ופי' עד בואם פרט בואם כי הכוונת
 במשאל זה אינו אלל לעבר כדעת בואם סיס המשכן על בניו
 וסיו מכניסין בו חקב הקדש וכל בני הקדש : ל ט"ז בני גרשון
 ובני מררי היו נוסעים קודם קביעת המנוטות , ואל דמתי ויבט
 דגל מתנה יסוד ואח"כ כמיו וסודו השכן ככל פי' ה' הל"ט
 קהת שני דגלים כי קודם שבאם בני מררי ובני גרשון קודשין לבני
 שמעון שם כלומר ואל"כ היו בני מררי ובני גרשון קודשין לבני
 קהת שני דגלים כי קודם שבאם דגל מתנה יסודה עוד שרפו
 שהענין משפלה כנסו אהרן ובניו ופרקו את הסרכת וכסו בה
 את הארון ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענים כעגלות
 וכסו והארון וכלי קדש של משא בני קהת עומדים מכוסים
 ונמטין על המנוטות עד שנסע דגל מתנה ראובן , ודוק ותמלל

פירוש להורח אליהם

שריים היא בני גרשון מיט ריא בני מררי וואם
 זיי וענען פריצה גינאנען מיט ריא ערשטע צוויי
 דגלים פאר ריא בני קהת אז זיי האבין גינעזן אז
 דער ענין האם יוד ארויף גינצויגן אויבער דעם דגל
 קהתה יהודה אז דאם גינעזן אסיבן אז ריי ישראל
 וועלן אויף דעם ארם ריהען האבין זיי יוד תיבין
 גישטעלט אויף דעם ארם דער ווייל אויבער ריא
 בני קהת וענען אַנגעקומען האבין ריא בני גרשון
 מיט די בני מררי אויף גישטעלט דעם משכן און
 אז ריא בני קהת וענען געקראען מיט דיא הייליגע
 זאכין וואם זיי האבין גיטראגן האבין זיי גיטראגן
 דער משכן איז שוין אויף גישטעלט גינעזן האבין

גרשון און בני מררי טשא' רי וואם האבין גיטראגן
 דעם משכן , און דער ארון מיט ריא פלי הקודש
 וענען גישטאנען אויף זייער ארם צו גידעקט זיי
 עם האם גיצויגען דער דגל פון מתנה ראובן אזוי
 וויא ווייטער שמיים : (כא) ונסעו הקהתים און אז דער
 דגל מתנה ראובן האבין אַוועק גיצויגען האבין
 דער גאך גיצויגען די בני קהת טשא' רי וואם האבין
 גיטראגן די הייליגע זאכין דאם הייסט דער ארון
 מיט דעם שלחן און די מנורה און די מזבחות מיט
 זייערע פלי שרת ותקיש און ריא בני גרשון און
 ריא בני מררי האבין אויף גישטעלט דעם משכן
 אויבער ריא בני קהת וענען געקראען . רשי

אונקלוס

גמליאל בר פדהצור :
 כדוע חילא שבטא דבני
 בנימן אבדון בר גדעוני:
 בה ונטר מיקס משרית
 בני דן מבגש לכל
 משריתא פחליהון ועל
 חיליה אחיעזר בר
 עמישדי : כי ועל חילא
 שבטא דבני אשר
 פגעאל בר עכרן :
 כד ועל חילא שבטא דבני
 נפתלי אחירע בר עינן :
 כח ארין ממלגי בני
 ישראל לחייהון ונטמא:
 כט נאמר משה לחובב
 בר רעואל מדינאה

מְנִישָׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן פְּדֵה־צוּר : כִּי וְעַל־
 צָבָא מִטָּה בְּנֵי בְנִימָן אֲבִידוֹן בֶּן־
 גַּדְעוֹנִי : כִּי וְנָסַע דְּגַל מַחְנֵה בְנֵי־דָן
 מֵאַסְפָּה לְכַר־הַמַּחֲנֵת לְצַבָּאתָם וְעַל־
 צָבָאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדִּי : כִּי וְעַל־
 צָבָא מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פָּגְעִיאֵל בֶּן־
 עַכְרָן : כִּי וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי
 אַחִירֵע בֶּן־עֵינָן : כִּי אֵלֶּה מַסְעֵי בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לְצַבָּאתָם וַיִּסְעוּ : ס כִּשׁ וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה לְחֹבֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמְּדִינִי

בעל הטורים

רשב"ם

מלומדיו נכרין כללו לא נסע : (כס) מאסף. ג' במס', הכא ,
 ולדך ולין ליש מאסף אותם ס' יחס במלגש בנבטה, ולדך
 על כן אין ליש מאסף מספני היה פולט פוחס ופגל הכי כס
 סכא, ולדך ויסעו ויסי קחא ללסיס, לומר מפ שס היה חסמ
 ויסעו דסכא ס' פ דססס לפי שיעקב ביער ע"ג מחוסס לסיק

(כט) לחובב הוא יתרו כדתיב סבני חובב חותן
 וכפער מאחרי קוקרז ולין מאסף שטע דן על ש"י מעסס ססל
 ונסעו כעמרי קוקרז ולין מאסף : (כח) ויסעו. ג' במס',
 ללסיס על כל סניבוטיסס אף קסן. ד"ל ויסעו דססס ר"ס

רש"י

שפתיה חכמים

משמעות המקרא והקיום מקימו המסכן אותו עד טרם
 טואס של בני קצת : (כה) מאסף לכל המחנות .
 חלמוד ירושלמי. לפי שיהי בשטו של דן מרובה בחלוקסו
 היה נוסע בחחרונה וכל מי שהיה מאכד דבר היה ממורו
 לו. אית מאן דלמר כתביה היו מהלכין ומסיק לה מן
 (כמדבר ב) כאשר יתנו כן יסעו. ס ואית דלמרי בקורה
 היו מהלכין ג ומסיק ליה מן מאסף לכל המחנות :
 (כח) אלה מסעו. זס זה כדר מסעיהם : ויסעו. כיוס
 ההוא ע נסעו : (כט) חובב. (ספרי) הוא פ יתרו שנאמר

סכל מוכר ג"ל : ס כעו ספרי"י כפרשת במדבר דגל יסודס
 במורח ועל רלובן נדרוס ושל אסריס כפערס ושל דן גלטון, לכך
 גר"ך לסחשס כדיות שני דגלס וכר"ך לסיס לוכלס"י מרובי' אכל
 למ"ך נקוסס סיו מהלכין כ"ג"א"ו ומסיק לס ממאסף לכל המחנות
 וגמ' : זס אסי' לא סיו אולסין מרובין יכיל לססיק מס שמלכדין
 וס"ס שטס של יהודס סיס מרובס כיומר שטכס דן דשכס של
 יסודס סיו קס"ו אלסיס וד' מלות שטכס על דן לא סיו כ"ל ק"ג"ז
 ללסיס ושס מלות כדכתיב כפ' במדבר (ל"ב) כיוס סיהודס סיס
 נ סס מחוסס עמסי שטוס סמגן לסיק כסיסס סלחכוסס לבני דן
 שסיס מרובס כלולסין אחר יסודס : ג וכתייסין סיו הויס
 כסיס כדכתיב כפ' במדבר. וס"ס גמ"ך יסודס סיו מסלכין
 סיך מפרס כלמר יתנו כן יסעו. וי"ל ככסר יתנו ליס על דגל
 ועל מחסו כן יסעו וכתיב וסנו בני יכרל ליס על דגל וליס על מחסו
 סקוקות שמו כסס ונסעו מסס וסכל על מפרס זס ללל לקמן כוללס מססי מפרס, וע"ג זס סדר מססיס : כ"ל דלס מססי
 ס' : זס סדר מססיס סיך סיו נוססיס מי רלטון ועי אחרון : ע כלומר כיוס סמקול' סעגן דלל חיומ' כיוס סעגן סולן לפיסי
 שלסי ועיס למור לסס מנחלס כודלי נססו כיוס סלח"ז, עס"ס מפרס מיר, וסכ"ס ס' סיו כיוס סרלס כססו ס' כדסס סשני ככל כ"ו סכל
 ויסעו כ"י נססיסס דלעיל ס' ויסעו כעככס סמפוסס למסס דגלסיס : ס דק"ל סחוקן סלסיב נקדס סין מפרס כקדל סלסיס קלי

דעת וקנים מבעלי החוספות

(כס) מאסף לכל המחנות. לפי שסיס אחרון וכל מי שהיה מחסמר כשכיל חוס דבר סיה ממכסד ממסן לכך נקלס מאסף:

משלי חכמים

(כס) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹבֵב וְכוּ'. משה האם גינאנט צוא ויין
 ש'וער נצוא יקרוז גיאי מים אונג וועלין מיר
 אונ עם האם גיצווען דיא פאן פון מחנה בני דן מאסף, ער איז גינען דער איין זאמלער פון אלע
 מחנות. רש"י שריב"ם ווייל דער זעלבט דן איז גינען פיל מענטשן דרום איז ער גינאנגען צום אינטער
 שטיין אונ וועלקער פון אלע מחנות האם עפעס פאר לארין האקין ויאי דאם איין גינאמעלט אונ
 האבין דאם אפגיגעבין צו וועמען דס האט גיקערט דרפט ויי דער פאקס ספגה לכל הבחנות : (כח) אלה דם
 איז גינען דער סדר ספני בני ישראל דיא ציהונג פון דיא קינדער ישראל לצבאותם צו ויערע הען שאפט
 דיטט אונ ויאי האבין גיצוויגין : (כס) ויאמר משה לחובב בן רעואל אונ משה האם גינאנט צוא חובב

חַתָּן מֹשֶׁה נֹסְעִים ו אֲנַחְנוּ אֶל־
 הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתָּן
 לָכֶם לְכֶה אֲתָנוּ וְהַטְּבַנּוּ לָךְ כִּי־יְהוָה
 דִּבְרַטוֹב עַד־יִשְׂרָאֵל : וַיֹּאמֶר
 אֶלְוִי לֹא אֵלָךְ כִּי אִם־אֶל־אֶרְצִי
 וְאֶל־מִוְלַדְתִּי אֵלָךְ : לֹא וַיֹּאמֶר אֶר־

חַמְדִּיהוּ דְּמֹשֶׁה נִמְלִין
 אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דִּי אִמְר
 יִי יְתִיה אֲפִן לְכוּן אִיתָא
 עֲמָא וְנוֹטִיב לָךְ אֶרִי
 יִי מִלִּיר לְאַתְרָא טָבָא
 עַל יִשְׂרָאֵל : וַיֹּאמֶר
 לִיָּה דֵּא אִיזִיל אֶלְחוּן
 דְּאַרְעֵי וְלִילְדוֹתֵי אִיזִיל :
 לֹא וַיֹּאמֶר לֹא כְעוּן תִּשְׁבּוּק

בעל המורים

נסמו ביד רמה ושיכיה לנבייה סבל בני דן טסיה ביניס פ"ו נסמו לאחור ולא ליהיה טסיה סעין סולס סומס וסעלק סיי סוכג

שפתי חכמים

אי קלי ארסולס או אלוכס כוו, ומכח דקלי אלוכס ססול יחור
 כמי"ט מכני וגו' דל"ס. ויש ע"ש וסל ככר לו כו' וסל יסעס
 יחור וס"ה נסס לו סולכיר וסכס סמות סיה לו כו' וי"ל ססוס
 דק"ל דכתיב חובב בן רעואל וגו' מע"כ וי חובב סול יחור
 ורעואל סול סכיו א"כ יחור ללו רעואל סמו ולי חובב סול כוו
 יחור סמו ססול רעואל א"כ ללו חובב סמו וס"כ סלי סמו ע"י
 סמוס נקרא לו. לכך סתכן ס"כ סמו חובב סול יחור וסול נקרא
 ג"כ רעואל ללו סתמה סכיו סיה סמו רעואל אסכיו נמי נקרא
 סמו כר סל רגלי סכיו סיה סס סכסל סל רעואל אסוקי יחור סל
 סס סמסיו נקרא רעואל סעסס ריע לל : צ מדלס כתיב סולכיר
 סלגטו ומדכסי' נוסעיס סמטס סמטס סמטס סמטס סמטס.
 כמסלונסס וסל דרס"י עד סלכס ימיס כו' סוכסו מדכסי'
 ככרסס או יססו סכס ס' דכך סלכס ימיס. ק וס"ס וסל סוכס
 ולכיוו נוסיס נסמיר ס"מ סמסס ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
 ס'
 ס'
 ס'
 ס'

רש"י
 (שופטים ד) מבני חובב חותן משה ומה ט"ס (שמות ב)
 וחבנה אל רעואל חביון חלמד שהיוקמות קורין לחכי
 חביון חבל וצמות סכס סיה כוו לו יתר ע"ס שיתר פרסס
 אחת כתורה חובב על סחובב את חתורה וכו' : נסעיס
 אגחוו אל המקום. (ספרי) מיד עד ג' ימיס צ אנו
 ככסין לארץ סמטס סז סרשון כסע ע"מ להכסס
 לארץ ישראל חלל סמטסו כמתלונניס ומסני מה סתף
 משה סמו עמהס סעדיין לא עזרה עזרה עליו וכסכור
 ססול ק נכסס : (ב) אל ארצו ואל סולדתי. [ספרי]
 סס סכיל נכסי סס ר ככיל מסמחתי : (לא) אל נא
 דס"י כס' סמוס ביד אכר סחלס סלשו סני לין סכוי סלכסיס
 וי"ל דודל ידע עסס ססול לא יכניסס לארץ וסיה רלס יכני'
 יכ"י סססר לפרסס מרלס וסל ספס' לס מלכי סמרי ככילס
 סל סלכין סמטס ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
 ס'
 ס'
 ס'
 ס'

משלי חכמים

נוסעס סקוהן סיס דיר, האס יתרו גזאקס איך נועל גיס גיין
 סיס אייך, איך נועל גיין אין סיון לאנד, האס גאך אקאל
 סמח גיכעסין כייא יתרו ער זאל גיין צו ואכען סיס די יודין
 אין צרם וישראל, או יטוין יתרו בעלשמאנען ער זאל גיין סיס
 די יודין, וראקסין מיר נויסען פאר וואס פריער האס יתרו גיס
 גיוואלס גיין סיס די יודין נויסען איז ער גיטאנען ער זאל
 זיא גיין כוים דיא יודין, גאך דער פירונג איז בייא בעלי בתים
 דער סעני' וואס איז גיס רייך ער פארדינס ווייניג ווייניג גיב
 בעשפייס, די אשטוב סענשין אלע גלייך, דער בעל הבית
 נוייל ער דארף האבן כח צוז ארבעטן עסס, ער ארבעט
 פלייש אלס פאג צוז מיסאג, די אשטוב סענשין דאס ווייב
 מיס דיא קינדער עסין קיין פלייש, אז דער בעל הבית נויכט
 אביסול רייכר עסין די אשטוב סענשין אויך אלס פאג ארבעט
 פלייש, נאר די דוינסס עסס קיין פלייש, אז דער בעל הבית
 נוערס נאך אביסול רייכער גיס סען די דוינסס אויך ארבעט
 פלייש, אבער די סענשין וואס נענען ביי די ארבעט איז עסיל
 זיא גיס סען פראקטע עסין, אבער אז דער בעל הבית איז א
 גרויסער נכיר וועס סען די סעלך ארבעט אויך גיבן ארבעט
 פלייש, דאס זעלבניגע איז גייען ווען די יודין זענען גייען אין
 ארץ וישאל סלענס תבדיל סקען זיא ברבס צו דיא יודין,

פירוש לתורת אלהים
 דאס סיינס סען יתרו דער וזוהן פון רעואל סקדי
 נואס ער איז גייען פון סיון יתרו משה וואס יתרו
 איז גייען דער שווער פון משה אונ משה האס צו
 אים אזוי גינאנט ססעיס אנטט כיר ציען צו דס ארם
 נואס גאט האס גינאנט איז דאס לאנד נועל איך
 צוז אייך קעכין פלוקר צו נ' ישראל, רש"י שרייבס
 כושה האס אים גינאנט נאך דריי קעג נועלין מיר
 קושען אין ארץ ישראל ווארום גאט האס גיא
 גינאנען אין ארץ אכיון פירען אין ארץ ישראל גאר
 ישראל האכיון גינאנען איז גער גינאנען ויי זאלין
 גיין פערציג יאהר אין דער סדךר לכה אקט גייא
 מיט אוגו וועלין מיר דיר גוסס פאן כו' דער ווארום
 גאט האס גירעט גוסס אויך דיא ישראל פלוקר
 גאט קט גירעט אז ער וועט די ישראל גוסס פאן
 אונ דאס גוסס וואס גאט וועט מיט אונ סקוהן
 נועלין מיר סקוהן אויך מיט דיר אזוי וניא ווייטער
 וועט סקיון : (א) וואס איז יתרו האס גינאנט אלס
 צוז אים משה אל ארץ איך נועל גיס גיין מיט
 אונ צו ביין גיבארם אל נועל איך גיין : (א) וואס

אייך פי אס גייערס אל ארצי צו מיין לאנד ואל סלחתי
 דאס משה גינאנט צו יתרו אז נא איך קעט דיר רי

נָא תַעֲזֹב אֶתְנֹו כִּי ׀ עַל־כֵּן יִדְעַתְּ
הַנְּתַנּוּ בַּמִּדְבָּר וְהִיִּתְּ קְנֹו לְעֵינָיִם׃
לִבְ וְהָיָה כִּי־תִלְךָ עִמָּנֹו וְהָיָה ׀ הַטֹּוב
הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנֹו

יִתְנָא אַרְי עַל כֵּן יִדְעַתְּ
 כִּד הִתְנָא שְׁרֵן בַּמִּדְבָּרָא
 וּנְבֹוּן דְּאִתְעֵבִידֵן לְנָא
 חִזְיָתָא בְּעֵינָךְ׃ לִבְ וְהָיָה
 אַרְי תִּיזִיל עִמָּנָא וְהָיָה
 מְבָא הַהוּא דִּי יוֹטִיב יְיָ

בעל הטורים

כֶּסֶ׃ (לכ) וְהִיִּתְּ הַסּוּכ הַסּוּס. ה' סַפְּטִים טוֹבָה כְּחֵיב לְכֹן כִּנְגֵד
 חֲמֵשׁ מִפּוֹת אֶמֶת דְּרֹשְׁנֵי שָׁל יִלְיֹוּ סַפְּטִים נִכְוִי׃ וְסַפְּטִי. טוֹב.
 טַטֹּ׃

רש"י

הַעֲזֹב. אִין נֹא אַלֵּל לְשׁוֹן בְּקִשְׁתֵּי שָׁלָא וְאִמְרוּ לֹא נִתְנִייר
 יִתְרו מַחֲכֵה שׁ סְבוֹר הִיֵּה שִׁישׁ לְגַרְמִים חֲלָק כְּחָרָךְ עַכְשָׁיו
 שְׂרַחֵשׁ שְׁאִין לֶחֶס חֲלָק הַיְחִיט וְהִלְךְ לוֹ׃ כִּי עַל כֵּן יִדְעַתְּ
 חֲתַנְתּוּ בַּמִּדְבָּר. כִּי נֹאֵה לָךְ לְעִשְׂתּוֹ זֹאת עַל אֲשֶׁר
 יִדְעַתְּ חֲתַנְתּוּ בַּמִּדְבָּר וְרַחֵם וְרַחֵם נְסִיִּים וּנְבוֹרוֹת שְׁמַעֲלוּ לוֹ׃
כִּי עַל כֵּן יִדְעַתְּ. כְּמוֹ עַל אֲשֶׁר יִדְעַתְּ כְּמוֹ [כְּרַחֲמִית
 לַח] כִּי עַל כֵּן אֵל תַּחֲמִיךְ לְשַׁלֵּה בְנֵי [שֵׁס יִתְּ] כִּי עַל כֵּן
 עֲבַרְתָּם [שֵׁס יִתְּ] כִּי עַל כֵּן כְּאֹל [שֵׁס לֵג] כִּי עַל כֵּן
 רַחֲמֵי פִיךָ׃ וְהִיִּתְּ לְנֹו לְעֵינָיִם. לְשׁוֹן עֲבַר כִּי כְּתֹוב וְיִחְלֹמוּ.
כִּי עַל כֵּן יִדְעַתְּ. מֵחִיר עֵינָיו. ד"א שְׂחָחָה חֲבִיב עֲלֵינוּ כְּגַלְגַּל עֵינָיו
 הַהוּא וְגו'. מֵה טוֹבָה הַעֲבִיבוּ לוֹ אֲמָרוּ כְּשֶׁהוּא יִכְרַחֵל
 עַל ת"ק אִמָּה וְהַיְחִיטוּהוּ מִלְּחֻלּוֹ אֲמָרוּ מֵה שִׁבְעָה כְּהַ"ק
 לִיּוֹכַד כֵּן רִכַּב שְׂחָמָר וְכֵן קָטִי חֲתוּן מֵה עֲלוּ מַעֲרֹו
 יִדְעַתְּ וְקִינֵם מַבְעֵלֵי הַרְבוּסוֹת

רשב"ם

משה: (לא) כי על כן [אשר] ידעת. ונתת על
 לב צרכנו בחנותנו במדבר, וגם היה לנו לעינים
 לתת לנו עצה טובה ברכיביו וישמע יתרו. דוגמת
 שפתים חכמים

ר"ל כל כשביל נכחי שיש לו סם נחלים חלק ואמכור חם כשביל
 שפסחתי כדי לגיירם כדפסחתי ויך לו אל חלני דפסח"י לגייר חם
 בני משפחתי חבל דפסחתי סים למכור להם ולא לזר סם. מלאכי
 כסם מוכר"י לכסם מסמל: ש"דק"ל למס בקש ממני שילך
 עמו וכלל ספליכ סול למוכחו ומתח"י שפ"יו רוחם כסובס יניסחו.
 ופ"ו"ס כדי שלא יאמרו כו': ח"ל על שראס נסיס ונבורוס עס
 ששש הקכ"ס לישראל וס"ק וסיס לנו כניסיס לכותב שראס
 סכל כענין: א ירססס רלסוון קסס מלל לנו ס"ל ר"ל כו'
 ולו: ד"ס קסס כיוון שספסיס כניסיס סמל"י עיסיס ע"י עסס
 וסס לסל לימרו, ולכן ס"ו ד"ל כו'. ולססס אחרון למוד קסס
 דהר"ל וסיס לנו כניסיס. לכן לר"ך ללל ססעמיס: ב דוסיס
 ד"א לְשׁוֹן עֵינָיו אֵל כֵּל דְּכַר וְדַבְּרַי מַעֲשִׂיטוֹ תַּהִיֵּה
 שְׂחָמָר [כְּרִיִּים] וְאִתְכַּתַּם אֶת הַגֵּר׃ (לכ) וְהָיָה הַטֹּוב
 מַחֲלֻקִין אֶת הַאֲרֶץ סִיה דְּוֹסַנָּה ב' שֵׁר לִרְכֹו אִמָּה
 כְּחֻלּוֹ הוּא יַעֲלֹו וְכֵן כָּךְ וְכֵן כָּךְ נִתְּחַוֹּו לְבִנֵי יִתְרוֹ

(לא) כי על כן ידעת החנותו במדבר. י"ל כל כן אל מחס סך חלק
 סק"ס וסיס לנו לעינים סססו"ס ס"ק ספנו יספכו לו טוב כללו
 וסל נחלחו סס לט ספסי סלסל וידע גדולת סל סק"ס: וסססו

פירוש לתורה אלהים

וְהָיָה טוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יוֹטִיב ה' עִמָּנֹו וְגו'. בְּיַיִד דְּעַר
 וְיִזְעַם אִין דְּעַר פִּירִיגֵן אֹו אִינְעַר פִּאָרְלֵאָנְט אֹאֵךְ
 פִּון זִינן חֲבֵר אֹוג דְּעַר חֲבֵר וְיִל דָּאָם גִּיִּם פִּאָרְלֵן. אֹוג עַר
 בְּעַשׁ נִיךְ אִפְּאֵהל פִּון אִיהֵם דִּי וְעֻלְבֵּינְךְ אֹאֵךְ. כִּד עַר אִיהֵם
 אִצְבַּ עַפְסֵם פִּאָרְבְּעִסְטֵרן פִּון פִּרְעֵר. אֹו מִשָּׁה הָאָם גִּיבְעֵינן
 בְּיִ יִתְרוֹ עַל וְאֵל גִּינן מִיִּם דִּיא יִרְדֵּן צוֹ זֹאפְטֵן אֹאֵךְ יִתְרוֹ הָאָם
 גִּיִּם גִּיּוּרָאָם גִּינן. אֹוג מִשָּׁה הָאָם אִיהֵם נִיךְ אִפְּאֵהל גִּיבְעֵינן
 עַר וְאֵל מִיִּם גִּינן. וְהָאָם מִשָּׁה אִיִּצְם צוֹ גִּיּוּרָאָם צוֹ יִתְרוֹ
 סַעֲדֵר וְיִיא פִּרְעֵר. נִיךְ אִיִּצְם מִשָּׁה הָאָם גִּיּוּרָאָם צוֹ יִתְרוֹ
 בִּי ה' דְּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל. דָּאָם מִיִּינְט פִּעַן תְּקִבָּה הָאָם אֹוגֵן
 צוֹ גִּיּוּרָאָם נִיטְס נִיךְ סַעֲדֵר וְיִי פִיל מִיר וְעֻלְוִין דָּאָרְפִין. דָּאָם
 אִיבְעִינְךְ וְהָאָם מִיר וְעֻלְוִין גִּיִּם דָּאָרְפִין וְעֻלְוִין מִיר דִּיר נְעֻבָן.
 אִיךְ דָּעַם הָאָם יִתְרוֹ גִּיבְעִינְךְִם דָּאָרְף אִיךְ דִּינן נְעֻבָן פִּון
 אִיךְ וְהָאָם אִיהֵם וְיִעֵם הָאָמֵן אִיבְעִינְךְִם אִיךְ וְעֻלְבֵּינְךְִם גִּינן
 צוֹ פִּינן אִיבְעִינְךְִם לֵאבֵד. וְיִיא מִשָּׁה הָאָם גִּיבְעִינְךְִם אֹו עַר הָאָם
 וְיִינִיג צוֹ גִּיּוּרָאָם צוֹ יִתְרוֹ דְּרִיבְעֵר וְיִיל עַר גִּינן מִיִּם אִיהֵם
 הָאָם עַר אִיהֵם אִיִּצְם בְּיִטְבֵּר גִּיּוּרָאָם חֲבִיב הַהוּא אֲשֶׁר
 נִיבְעִין מִיר דִּיר אִיךְ נְעֻבָן דִּיר וְיִעֵם גִּיִּם אֹוגֵן אִפְּלִיכִין חֲלָק אִין אִיִּצְם יִשְׂרָאֵל׃

ליוקמים על הרורה

(לכ) וְהָיָה טוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יוֹטִיב ה' עִמָּנֹו וְגו'. בְּיַיִד דְּעַר
 וְיִזְעַם אִין דְּעַר פִּירִיגֵן אֹו אִינְעַר פִּאָרְלֵאָנְט אֹאֵךְ
 פִּון זִינן חֲבֵר אֹוג דְּעַר חֲבֵר וְיִל דָּאָם גִּיִּם פִּאָרְלֵן. אֹוג עַר
 בְּעַשׁ נִיךְ אִפְּאֵהל פִּון אִיהֵם דִּי וְעֻלְבֵּינְךְ אֹאֵךְ. כִּד עַר אִיהֵם
 אִצְבַּ עַפְסֵם פִּאָרְבְּעִסְטֵרן פִּון פִּרְעֵר. אֹו מִשָּׁה הָאָם גִּיבְעֵינן
 בְּיִ יִתְרוֹ עַל וְאֵל גִּינן מִיִּם דִּיא יִרְדֵּן צוֹ זֹאפְטֵן אֹאֵךְ יִתְרוֹ הָאָם
 גִּיִּם גִּיּוּרָאָם גִּינן. אֹוג מִשָּׁה הָאָם אִיהֵם נִיךְ אִפְּאֵהל גִּיבְעֵינן
 עַר וְאֵל מִיִּם גִּינן. וְהָאָם מִשָּׁה אִיִּצְם צוֹ גִּיּוּרָאָם צוֹ יִתְרוֹ
 סַעֲדֵר וְיִיא פִּרְעֵר. נִיךְ אִיִּצְם מִשָּׁה הָאָם גִּיּוּרָאָם צוֹ יִתְרוֹ
 בִּי ה' דְּבַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל. דָּאָם מִיִּינְט פִּעַן תְּקִבָּה הָאָם אֹוגֵן
 צוֹ גִּיּוּרָאָם נִיטְס נִיךְ סַעֲדֵר וְיִי פִיל מִיר וְעֻלְוִין דָּאָרְפִין. דָּאָם
 אִיבְעִינְךְ וְהָאָם מִיר וְעֻלְוִין גִּיִּם דָּאָרְפִין וְעֻלְוִין מִיר דִּיר נְעֻבָן.
 אִיךְ דָּעַם הָאָם יִתְרוֹ גִּיבְעִינְךְִם דָּאָרְף אִיךְ דִּינן נְעֻבָן פִּון
 אִיךְ וְהָאָם אִיהֵם וְיִעֵם הָאָמֵן אִיבְעִינְךְִם אִיךְ וְעֻלְבֵּינְךְִם גִּינן
 צוֹ פִּינן אִיבְעִינְךְִם לֵאבֵד. וְיִיא מִשָּׁה הָאָם גִּיבְעִינְךְִם אֹו עַר הָאָם
 וְיִינִיג צוֹ גִּיּוּרָאָם צוֹ יִתְרוֹ דְּרִיבְעֵר וְיִיל עַר גִּינן מִיִּם אִיהֵם
 הָאָם עַר אִיהֵם אִיִּצְם בְּיִטְבֵּר גִּיּוּרָאָם חֲבִיב הַהוּא אֲשֶׁר
 נִיבְעִין מִיר דִּיר אִיךְ נְעֻבָן דִּיר וְיִעֵם גִּיִּם אֹוגֵן אִפְּלִיכִין חֲלָק אִין אִיִּצְם יִשְׂרָאֵל׃

משלי חכמים

פון די יודין ונעלין מיר דיר נעבין, האם יתרו געשעפערס אז
 איך וועל גיין אין פיין לאנד וועל איך איר, האבען דאס
 איבערזען ברכה וואס די יודין דארפן שוין גיט, דריבער
 האם משה נאך אפמארל נעואנט צו יתרו גיט דאס איבערזע
 וועלין מיר דיר נעבן נאר הטוב הווא אשך ייטיב ה' עמנו
 ונחטבן לך, די וועלביקע נוסם וואס תקב"ה וועט אונז נעבן
 דאס וועלין מיר דיר נעבן וענו:

אז די יודין נעבן געווען נאמן פרום און דיא ברכה איז געווען
 נייך פיל אז נעקעפטן די ברכה צו דיא שפערך אירך פיל,
 דאס איז אלץ געווען נאך די רייכטיים פון די יודין אין תורה
 און מצות, דאס דרשטע פאהל האם משה געואנט צוויי זיין
 שווער יתרו גיי מיט אונז ווארום נאם האם געואנט ער וועט
 געבין נוספם פל ישראל, איבער די יודין וואס היינט סעחר
 ייאר די יודישן דארף, פון דאס איבערזע וואס וועט בלייבען

והטבנו לך: ^{לג} ויסעו מחר יהוה
 דרך שלשת ימים וארון ברית יהוה
 נסע לפניהם דרך שלשת ימים
 לתור להם מנוחה: ^{לד} וענן יהוה

ת"א ויסעו מחר ס' . שכת קוז ממנוס כט :

רשב"ם

המשכן כמשה' למעלה . ומ"מ אצל הר סיני היו עד
 עתה : דרך שלשת ימים . הלכו עור ג' ימים שלא

עינים הייתי לעור : (לג) מחר ה' . כי עדיין לא ווו
 מבגד הר חורב שהוא כמדבר סיני וזה לאחר שהוקם
 רש"י

קרקע שטנה : ד' הל"כ דרך שלשת ימים ל"ל : ד' ס' . זה הארון
 הכינס לפניו הוא היוול עמיה למלחמה שטפלו מלכ"ה קודם
 שהקוד הלוותו שנינו וזוהי הארון שטפכ בלללל אחי י"כ והלכ
 סאולו הלוותו שנינו מלחמו ארון וכושמו בלללל שטפכ בלללל
 כושמו זו שכרי סלוחות וכו' זשכרו בו הוא ה"י יולול עמיה : ממחש
 וסוף הכוונס לסלוחות לכל הארון שזיו סלוחות שנינו הוא : מחוץ
 הממנוס הים נוספ כדכתיב כולל הפרשה : ה' וכו' ענינים מניס
 ככספיו וענן ס' ע"לויס ועננין סוף ועמנו עין פחה הולך
 ובהלכך שטנין וכשעולת הפנין אל א' יולול עמין כי ענן ס' פל
 הממנון וכלם ס' ייסיס נמסס וכמנינו בני ישראל (עין) נכ"ס

החמרים וכו' [אופטים ת] : (לג) דרך שלשת ימים .
 מהלך שלשת ימים הלכו כיום אחד ג' סהיה הקב"ה חפץ
 להכינס למרץ מיד : וארון ברית ה' נסע לפנייהם
 דרך שלשת ימים . (ספרי . ז"ב יד) זה הארון היוולל
 עמיה ד' למלחמה וכו' שברי לוחות מונחיס ומקדיס
 לפנייהם דרך שלשת ימים לתקן נהס מקוס קמיה :
 (לד) וענן ה' עליהם יוסס . שבעה עננים כחוביס
 במסעיהם ארבע מל' רוחות ואחד למעלה ואחד למטה
 ואחד לפנייהם ה ממניך את הגבוה ומגביה את הנמוך

דעת וקנים מבעלי התוספות

מסקנין נסיוניהם קודם שיסעו הממנוס וסו נוספ לפניס לפי
 ספוטו ס' : כסיה לרתין סמומן שטפכ ימיס עד שזלו למדכ
 סלכן סכל ככבולו למדכר סלחו ספרגליס כדכתיב ויולול אומס

שטפכ לפניו : (לג) וארון כתיב ס' נוספ לפניס וכו' . וכלל הילול
 לזה הענן שובן על הארון כמיר לו י"כ וכו' עין ג' ימיס כלוסיס
 יולול יום דטס למרינן סמומר שטפס שלל יושן שלש ימים
 מלקין אופו וישן למלחמ וככך כיו נוספ מעל ספרגן וכליסי כיו

ליקושים על התורה

ולט ויסעו מחר ה' וגי' וארון ברית ה' וגי' . די נקרא ונאמ
 דיא יודין ועננו אמלאפין פון בארן סיני . אוי
 וויא אקניד אנפלוסיפ פון חדר וייל ער וייל גיס לערנען .
 אוי האבין דיא יודין גיס גיוואלס לערנען נאך חזרה אונ
 מצות ארעא דעם בארן סיני אונ גענען פון איהם אנפלאפין . אונ
 וואס סען דארף לויפן אין דריי טעג וענען וייא גילאפין אין
 איין טאג . אונ וייל דער ארון איז געגאנגען פאראין אז דיא
 יודין וענען גילאפין אוי דער ארון אויך גילאפין אין איין טאג
 וואס מען דארף לויפן אין דרייא טעג . אונ דיא יודין האבין
 גיאנגט פאר קערס וייל דער ארון לויפט וענען סיר אויך
 גילאפין . אונ דער ארון וואס איז געגאנגען פאר דיא פתחה
 דאס איז גיווען דער ארון מיט דיא צוכראקעקע לוחות . אונ
 דער ארון דעם דער ארון וואס איז דיא פתחה דאס אייביג
 פתחה . אונ אויך דעם ארון וואס איז דיא פתחה דאס אייביג
 בדיקס אנוואלקן פון הקב"ה . דריבער זאגט דער פסוק וענן
 ה' עליהם יוסס . אונ סעג שפענדע איז געווען דער וואלקן
 פון נאם ארון . אונ נאכד' פתחה פון וועגן דעם ארון . אונ
 אפילו בנסמס מן הפתחת ווען ווי האבין אנפגעצויגן פון דיא
 מחנה . פון דעס שווערניג דאס געוועהס אונ בדיקס דר וואלקן
 דעם ארון . וייל די שכינה איז קיין פארהל גיס אונזעק געגאנגן
 פון די יודין די נאכדע צייט וואס ווי וענען גיווען אין דער
 סדק'ר אפילו ווען וייא האבין געניגניגס :

פרוש לתורת אלהים

מיט אונז נוסס פאן וספנין לך וועלין סיר מיט דיר
 אויך דאס נוסס פאן . רש"י שרייבט וואס פאר איין
 נוסס האבין ווי דער נאך מיט אים גינאן פלשעת
 דיא ישראל האבין צוא סייילט דאס לאנד ארץ
 ישראל האבין ווי גילאום אשטיק פעט לאנד פון
 זריתו וואס איז גרויס גיווען פינף הונדערט איילין
 אונ האבין גיאנגט אין וועמס חלק דר ביה המקדש
 וועט גיבעט ווערין דער וועט געמען דאס שטיק
 לאנד אונ דער וייל האט מען דאס גיגעבין צוא
 דיא קינדער פון יהוה : (לג) וקשו אונ דיא ישראל
 האבין גיזויגען מחר : פון נאמס בארג דאס איז
 דר פארן סיני הדר וועג שלשת ימים מען פלוק'ר
 דריי טאג ריוו . רש"י שרייבט די דריי טאג ריוו וענען
 וייא גיאנגען אין איין טאג ווארום נאמס האט וייא
 גיוואלט געד' איינן בדיקענען אין ארץ ישראל ארון
 אונ דער ארון דאס פאר ויך ער הייט פון נאם נוספ
 לפנייהם האט גיזויגען פאר וייא הדר שלשת ימים דריי
 טאג ריוו פלוק'ר דער ארון איז דרייא טאג ריוו
 פריער גיאנגען פאר דיא ישראל למחר צוא אויס
 געהן צוא וייא איין ארמ וואס ווי זאלין דארטין רוהען . רש"י שרייבט דאס איז גיש דער ארון פון
 דעם משכן גאר עס איז גיווען איין אנדערער ארון וואס ער פלעגט גיין מיט וייא אין דער
 סלחמה אונ אין דעם ארון וענען גילענען דיא ערשטע לוחות וואס משה האט צו בראכען :
 ילד' וצן אונ דער וואלקען פון נאמס פלעגט המיד ויין אישער וייא יוסס בייא טאג בנסמס ווען וייא
 פלענין

וענן יהוה יוסס ווען וייא האבין געניגניגס :
 וענן יהוה יוסס ווען וייא האבין געניגניגס :
 וענן יהוה יוסס ווען וייא האבין געניגניגס :

אונקלוס

עליהו ביםמא
במיטלהוןמן משריהא:
לה ונהה במיטל ארונא
ואמר משה אתגלי יי
ותפדרון סנאך ועירקון
בעלי דבךך מן דקמן:
לו ובמשרוהי אפר הוב

עליהם יומם בנסעם מן המחנה: ש
ש' לה יהיה בנסע הארון ואמר משה
קומה יהיה ויפצו איביך וינסו
משנאוך מפניך: ו ובנתה יאמר

ח"א ויהי בכסופ. שכת קפו ס"ו כד ירוס סו עקריס ע"כ פכ"ח: ובנתה יאמר. יבמות
סג ז"ק מג: יובנתו קרי

רשבים

חגו עד סוף ג' ומפני תורה הדרך: (לה) קומה ה'.
מכאן נראה שיש בזה חידוש. ומה שכתבנו בפרק
השני מן התענית. כנסת מקדס. מה נכלל מדרו אף בזה
מכאן נראה שיש בזה חידוש. ומה שכתבנו בפרק
השני מן התענית. כנסת מקדס. מה נכלל מדרו אף בזה
מכאן נראה שיש בזה חידוש. ומה שכתבנו בפרק
השני מן התענית. כנסת מקדס. מה נכלל מדרו אף בזה

רש"י

והרג נחשיו ובעקביס מן החכמה. ממקום חיותן:
(לה) ויהי בנסע הארון. עשה לו שמיות מלפניו
ומלאחריו לומר שאין זה מקומו וזה מקומו וכו' כדאיתא בכל
להסטיק בין טורטנות לטורטנות וכו' כדאיתא בכל
כתבי הקדש [שכת קעון] קומה ה'. לפי שהיה מקדס
לפניהם מהלך שלשת ימים היה משה אומר עמוד והמתן
לנו ולא תחרקו יותר [מתחומא בויקהל]: ויפצו איביך.
אלו שונאי ישראל שכל השונא את ישראל שונא את משה

דעת וקנים מבגלי התוספות

משה עמדך סחין ולו כנסת בלא ארון דכתיב ויפיעלו נסוח וגו'
וארון כתיב ס' ומשם לא משה עמון סמחה וס"א סיהה נסיעס
לראשונ שמשו אחר לוחן שלש ימים. ומש ש"ך דרך שלש ימים
כ"ל בדרך ג' ימים כמו כי ששה ימים עשה ס' שש ימים
ימים: (לה) קומה ס' וגו'. ס"ו אף לס יתאסו נכא על ישראל
יפולו ולא יפלא כהה שנים בידו אפי' יבאלי ויטוול סהיה לסס
קמקום זו ס"א מפנה סדרך שלש: (ג) ובנתה יאמר וגו'. כשסיס

פירוש לתורת אלהים

פלענין יעזן פון דער מחנה. רש"י שרייבס ויגען
נאלקען פלענין גיין מיט די ישראל פיר נואלקען
ארום וייערע פיר נייטין אונ איין נואלקען אונגען
אונ איינער איז גינען אויגען אונ איין נואלקען
פלעגס גיין פאר וייא אונ האט פאר גלייכט דיא
וענין: (לה) ויהי אונ עם איז גינען בנסע הארון אז
דער ארון האט גינען ויאמר משה האט משה
גינאגט קיפח שמייא אויף ג' קאט. רש"י שרייבס נוייל
דער ארון פלעגס גיין דרייא קאג רייו פאר דיא
ישראל דרום האט משה גינאגט צום ארון שמייא
אונ ווארט אויף אונ אונ זאלנס דיה קערה גיט
דער ווייפערין פון אונז אונ אונ אונ איז ווי זאלן נערין
צו שפרייט אויבך דייען פייגט ויגס אונ איז און פאר
אנצלויסען משנאך דייען שונאים סנאך פון און
דיר עיין רש"י: (לו) וכנתה אונ אז דער ארון האט
גערוהט יאמר האט משה גינאגט שךך ג' קאט זאל

אז יענען געפאלן וענין די צוויי עבירות. און דרייבט שרייבס

אזו עד סוף ג' ומפני תורה הדרך: (לה) קומה ה'.
מכאן נראה שיש בזה חידוש. ומה שכתבנו בפרק
השני מן התענית. כנסת מקדס. מה נכלל מדרו אף בזה
מכאן נראה שיש בזה חידוש. ומה שכתבנו בפרק
השני מן התענית. כנסת מקדס. מה נכלל מדרו אף בזה
מכאן נראה שיש בזה חידוש. ומה שכתבנו בפרק
השני מן התענית. כנסת מקדס. מה נכלל מדרו אף בזה

והרג נחשיו ובעקביס מן החכמה. ממקום חיותן:
(לה) ויהי בנסע הארון. עשה לו שמיות מלפניו
ומלאחריו לומר שאין זה מקומו וזה מקומו וכו' כדאיתא בכל
להסטיק בין טורטנות לטורטנות וכו' כדאיתא בכל
כתבי הקדש [שכת קעון] קומה ה'. לפי שהיה מקדס
לפניהם מהלך שלשת ימים היה משה אומר עמוד והמתן
לנו ולא תחרקו יותר [מתחומא בויקהל]: ויפצו איביך.
אלו שונאי ישראל שכל השונא את ישראל שונא את משה

המנוגסין: וינסו משנאך. אלו הרודפים: משנאך.
נסיעת ישראל כמדבר

(ג) ויהי בכסופ סחין וגו'. סיה כשי פסוקס סאלס [ויהי
בכסופ וגו' ובכסופ ארבע וכו'] וינין סחין ארבע וכו'
לז"ל סחיה מלי סו סיה מלח וכו' חריב, וינין סחין ארבע וכו'
בניס ומינסד מן חרות סעולס, יס לסיין גיט לו סוף, כי כל
דבר שיש לו סחמה יס וסוף כסיכס, ומוס ארבע סחיה כסועס
בעלה סלפי, למען סחיה סלפי, וסכסיית נחמסס בעלה ישראל,
לכמו כמו ססעולס ככר כסעיל ישראל, כמו שדכסו בע"כ

ליקוטים על התורה

להו ויהי בנסע הארון וגו'. פאר גויה בנסע שמיים אנון
אז נאך דעם ווארט ישראל שמיים אנון. אז
די נגיין שמייען פארקערט ואגס די גזרא צוויי שמיים אויף
דיא פארקערטע נגיין. איין פגס איז צונויין אז דיא פרושה
צוויי בנסע איז אוי ווי אבערונדער ספר מן אוהס, איז דיא
תורה ויען ספרים. בראשית, שמות, ויקרא, אונ פון אנהייב
במדבר ביז גויה בנסע, מן גויה בנסע ביז ישראל, אונ פון
גויה העס כפתאונגים ביז דעם סוף ספר במדבר, אונ דעם ספר
דברים. ווי עס שמיים אין פסוק חזקה עמדתה שבעה. ויען
זיילן אויך אין דיא תורה, דאס מיניג ספר די ויען ספרים,
נאך אבעס איז ווייל פריער שמיים איין פורשט וזיין אבידה
נישע פרה ה' די יודי דאבן ארועק געצויגן פון באר סגי
גוי אקניד וואס אנפאלטס פון תרד ווייל גוי וייל גיט לערנען
אוי וענען דיא יודין אנפאלטן פון באר סגי, סוף זאל וייא
גיס געבין נאך תורה אונ מצות, גאכעס שמיים איין ארועקט
גאך אבידה גויה העס כפתאונגים, נוייל עס זאל גיט שמיין
צוויי עבירות אונ פורעגות איינע געבין די אנדערע, דריבער
האט סען גישעלם אין מיטען דיא ווייל געבין גויה בנסע
הארון אונ ובנתה יאמר, אונ דריבער שמייען נגיין ווייל דער
אזו ג' מאקס גזילה סאלין ווייל יודין וענן גישפראס גיווארין
אז יענען געפאלן וענין די צוויי עבירות. און דרייבט שרייבס

משה ויתפלל משה אל-יהוה ותשקע האיש ויקרא שם המקום ההוא תבערה פי-בערה גם אש יהוה והאספסוף אשר בקרבן התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר :

על משה וצלי משה קדם י ואשתקעת אשתא : ויקרא שמא דאתרא ההוא דליקתא ארי דליקת בהון אשתא מן קדם י : ועברכו בן די בניהון שאילו שאלתא ותבו וכתבו אף בני ישראל ואמרו מאן יו כרינגא בשרא :

ת"א והאספסוף . סמיות טע עכילן ט :

בעל הטורים

סמכות . גני' סקלינים : (ד) מי יאכלנו בשר . אט"ס שהים לכה בשר הכנס סו סיו סכורים לשאר סידון מהכס ותמרו לנו

שפרי חכמים

ס דלכ"ז וילמקו אל ס' מינעו ליה : ד קיל ויבכו גם בני ישראל משעט טנס סחספסוף ככו וסרי לא סכרי לכיז סכיו סכיו לכך ספרט כש"י ספסוף ויסעו גם בני ישראל ויבכו עמסכ ס"ל דגם קלי על סכוף סחיו סעכר רב סכני סמחרי ס' וסכוף לנכר ויסטו גם בני ישראל וסכוף לנכר וס"כ ויבכו סמחרי ס"ל שסניס סוכין סרב רב סמחספו עליהם כלאתס ממלרים : וישו בו . וכי לא היה להם בשר והלא כבר נאמר [שמות יב]

נסיעת ישראל במדבר

ס' , ולא עש : (ד) והאספסוף וגו' . סס ספס סמחספו סל

ישראל

פירוש לתורת אלהים

ערגספע פון דער סתנה דאס מיינט מען דאס ערב רב אונ דער אנדערער פירוש איז בקצה סתנה מיינט מען אין דיא קצינים אונ דיא גרעספע חשוכים פון ויזא : (כ) ויזקע האט דיא ספאלק געד שריען צו משה ער זאל פאר ויא סהפלל ניין צו השי"ת ויחפלל האט משה סהפלל גיווען צו נאם איז דאס פייער שמיל גיווארין : (ט) ויקרא אונ ער האט גירופען דעם נאמען פון דעם ארמ מבטיה דאס איז אלשון ברענין כי בערה ווארום עם האט אין וי גיברענט אפייער פון נאם : (ז) והאספסוף אונ דאס איין זאמלונג אשר בקרב וואס איז גיווען צווישין איהם פלומר דאס ערב רב וואס האט ויה איין גואמילס צו דיא ישראל קשעה ויזא ועגען ארויס גינאנען פון מצרים סתהו האבין גינלוסם פארה אנלוכטונג רשטי אונ ויזא האבין ויה ווידער גיקערט ויבכו אונ ויזא האבין גימאכט וויינען גם בני ישראל די קינדער פון ישראל פלומר דאס ערב רב האט גימאכט וויינען די ישראל אויך מיט וי נאמרו אונ ויזא האבין גינאגם סי יאכילט ווער וועט אונן געבין עסין פלייש פלומר ווא וועלן מיר

משלי חכמים

ויר והאספסוף אשר בקרבן התאו התאו פארה וגו' . דער ערב רב האבין געקרוס צוא עסען פלייש , אונ ויזא האבין אנגערייזט די יודין וי זאלען אויך וועלן עסען פלייש . האבין דיא יודין געוויינט אונ האבין געזאגט ווער גרעם אונן געבען עסען פלייש מיר געוויינען דיא מיש וואס מיר האבן געעסען אין מצרים אומויסס , דער מינינג פון דיא יודין איז געווען למשל צוויי סתרים וענען געפארען אין וועג אונ וענען געקוסען צוא מיטאג אין זאגאסס רדיו האט מען פאר ויזא געבען נוספע שפיינען עפעס פלייש פיש אונ גאר מיינער שפיינן , צום פלייש האט מען וי געגעבען נוספע אנגיקעס זאלאפען געמאכט מיט דימיויל , ויזא האבין אפגעעסען אונ פאזאהלס אונ וויפיער געפארען , אויך בארען וענען געקומען דיא צוויי סתרים אין איין אנדער נאם רדיו אונ האבין דארם גאר גיט געסראפען צום עסען , האט איין סתר געזאגט צום אנדערן ווא איז געבמיער נאטס רדיו מיט דיא נוספע פיש אונ מיט דיא נוספע פלייש , האט דער אנדערער געזאגט וואס דארספסוף דערפאנען געזאגט צו עסען , פיש אונ פלייש וואס מיר האבן געכפין געזאגט צו עסען , וואס דארספסוף גאר היינען פון ויזא דאס איז אומויסס , דאס געלען מיר שוין אין דעם נאטס רדיו גיט האבין , הלואי ווא האבן מיר געזאגט די אנגעקעס מיט דיא זאלאפען וואס מען האט אונן גינעבען צו די פלייש מיר זאלען קענען פאר שרייבען פון אונן דעם הונגער , דאס ענליכע האבן געזאגט די יודין זאלט אט הרבה אשר נאכל במצרים חנם , מיר זאלען געוויינען דיא פיש וואס מיר האבן געעסען אין מצרים . דאס איז אומויסס וואס מיר וועלען פון דעם היינען , דאס זאלען מיר האבן אט השומים ואת תבצלים ואת קשואים ואת האבסותיים ודאס איז געפען פון אזעלכע ערד פרוכטען עס איז אבער אנדערע קערקערס פארטריקענס מיר האבן גאר גיט , נאך אפשמס קענען מיר זאנען והאספסוף אשר בקרבן סתהו פארה עם וענען דא ודיא ערליי מענשען אין דעם פירונג און עולם הנה , די צדיקים ווילען גיט גארה האבן פון

דאס וועלען מיר דא אין דער מדבר געוויס גיט האבען , הלואי זאלען מיר האבן אט השומים ואת תבצלים ואת קשואים ואת האבסותיים ודאס איז געפען פון אזעלכע ערד פרוכטען עס איז אבער אנדערע קערקערס פארטריקענס מיר האבן גאר גיט , נאך אפשמס קענען מיר זאנען והאספסוף אשר בקרבן סתהו פארה עם וענען דא ודיא ערליי מענשען אין דעם פירונג און עולם הנה , די צדיקים ווילען גיט גארה האבן פון

זכרנו את ה' את אשר נאכל
 במצרים חנם את הקשאים ואת
 האבטחים ואת החציר ואת
 הבצלים ואת השומים: ועתה
 נפשנו יבשה אין כל בלתי אל--

ה דכירין אנתנא ית
 נונא דהויא אבדן
 במצרים מגן ית פוציניא
 וית אבטיחא וקרתי
 ובוצלי ותומי: ו רבען
 נפשנא תאיבא לית כל
 מדעם אלקו ד מגא

ת"א זכרנו את. ויבשה עתה ש' סוכר
 ס' בכר סיני: את הקשאים.
 שם ע"א כפי: ופשה נפשנו. ויבשה עתה
 רש"י

שפתי חכמים

דימד: ס מקשים סמום מר' ק"ו הוה זכר דלמא הוה דלא נמט
 לסך סכין עמא דלמרו דלסיפא ס' וגו'. אכל דגים לנחליהו היו
 נוחים לסך, וכל דכוחמס הוה מה כותיל פירש בתקתי. של
 יתנו לסך חן דיו ספכר מליסס ספודס דלמא יתנו לסך חן מן
 סמליים דמטוס אלא ודאי יודע סיה סרסס שסמליים סו
 סולאס אח יסרלס שס"י דמטוס לא ימרו לסך וז"ל ש"ל יחט
 לסך דמס, ואלו להקשות אלא סמליין דמס' סוסס סכסיו סולקין
 דני ישראל לנאכז עיס מן סנהר סיה סק"ס עומין לסך דגים
 כדדיכס כו', וכל ססס סמרעוו כוראי על דגים גדוליס, ס' ז"ל
 ס"ח סמליים נוחים לסך כו' ויינו לדגים גדוליס: ע' ס' של
 סיה או מוונטינו ס' קוים סמלוס כמו סכן עטויו סממווס
 סס סכך לספולתנו סלס קריום סמלוס סלדמה סכן יבולס וסס
 ללו לס סכן סכקין יבולס סלל כמגריס סיו מוונטינו דגים כלס

והלא בכניסתם לארץ נאמר (כמדבר לב) ומקנה רב
 היה לפני ראובן וגו' אלא שמתקשים עליה: (ה) אשר
 נאכל במצרים חנם. א"ת שמגרייס ונחיים להם
 דגים חס: והלא כבר נאמר (שמות ה') וחבן לא ימתן
 לכס אס חבן לא סיו נותיין להם חסס דגים סיו נותיין
 להם ס חסס ומכו אומר חסס חסס על מן המלות [ספרי]:
 את הקשאים. אמר ר' שעתון מפני מה המן משתנה
 לכל דבר חוץ מאלו הפני סכן קשים למניקות אומרים
 לאכס אל תחלוני שום וכלל מפני התנוק משל למלך
 כו' כלחיתא בספרי: הקשאים. סס קווקמכור"ס
 גללו: אבטחים. כורק"ס: החציר. כרשין פוריל"ס

עגיני תאווה

ישראל ולא סיו מ'סרלל, וסס סערך רב: (ס) את הקשאים
 ואת הפצחיים וגו'. סיו עגיין סמנון סכככ ססס לסך ססס
 וכדי להוליא עלי דגס סיו מליחין לוחי סמפיוס סמחוס,
 ס' סלרן מרליס, אכל לא סוכילו מן סקורוס סמטוים, כי
 מוססוים לא סיו נוחים להם כדכרנו כו' סיו נוחים להם סכככ
 סמלייו, כי סמטוים סמיו סלודו סיוס לא סיו יפטיכס לסך,
 סמלל דגס סיוס לא סמט סכככ, כדכתיב וסדנה אכר כיואר
 סמס יבכס סיוס לא סמט סכככ סמלייו דויס כמן ולהוליא עלי דגס,
 סמלל וז"ל סוכר כלל סרסס סמס סכככ סכככ וכלל וכלל סכככס
 לסרסס מרליס ג"כ לסרסס מרליס סכככ מליחין סכככ וסס סלרן:

דעת וקניה מבועלי התוספות
 דהולין סן סמלחיס: (כ) זכרנו את הדגה. ל' ודעו לרוב כקרב
 סלרן קרשי"ס ס' כלל"ו וס"ח כ"מס' את הקשאים וסס סמרעוו:

פירוש לתורת אלהים

ליקויים על התורה
 (ה) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, סיר געדיין
 קען די פיש וקאס סיר האבין געעסין אין סכריום
 אומקוסס און אז סיר זאלן איצם קופטן אין סכריום געליין
 סיר אויך עסין פיש אומקוסס, פרגעב רש"י אמילו שפרויא
 וקאס זייא האבין געדארקט, צו די ארבעס האס מען זייא גיט
 געעבין אומקוסס ווי אזוי האס מען זיין געעבין פיש אומקוסס
 נאר די יודין זאלן דערציילען ווי אזוי זיי האבין געעסן פיש
 אומקוסס, ווייל אלע יאהר אין חדש אב הייבט זיך אויף דער
 סייך גילום אונ שפרלייציג אלע פעלרער אונ אלע גערסענער
 פון סכריום, צו עקעד דריי סעג פאלט אפ דיא אפטר צוויק,
 און די פיש וקאס דער גילום האס גיבריינגט אין די ספלעד
 און אין די גערסענער פלעגן גלייבן לעגען צווישן דיא סרר
 סררסין, און ווען די יודין האבין געעקלעבן די שסרוי אין די
 פעלרער אונ גערסענער פלעגן זייא געסענען פיל פיש צווישן
 דיא קשאים און האבטיחיס און חציר בצלים פלש ודאס
 זענען געעסן פון סרר סררסין און די פיש האבין זייא געעסן
 אומקוסס:

געענט פלייש צו עסין: (ה) און וידער האבין זיין
 געזאגט וברט את הדגה מיר גירענקען דיא פיש אשר
 נאכל וקאס סיר פלעגען עסין אין סכריום אומקוסס,
 רש"י שרייבט וויא שיקט זיך דאס און מען זייא
 געבין פיש צו עסין אומקוסס אין פסוק שמיים ויבן
 פרעה האס געזאגט מען זאל זיי קיין שפרוי געבין
 איז שוין אפ'ל שכן אז מען האט זייא קיין פיש
 געעבן אומקוסס. נאר אזוי איז דער פשט חנם
 אומקוסס מיר האבין גיט כדארפמ האלמין מצות
 את הקשאים מיר פלעגען עסין דיא קירבסען ואת
 האבטיחיס און די כוריקעס ואת חציר און דאס קריום
 ואת הכללים און דיא אונגעלעס ואת השמיים און דיא
 קנאבעל: (ו) ופשה און אונגן פלשו איז אונגער
 לייב פאר דארט אין כל מיר האבין קיין שום זאך

משלי חכמים

וואס מען קען זאל גיט קעמען צוא אעביה, אנדערע
 מענטשן זענען דא ווען ער עקט וויל ער תבאה האבען פון
 דעם זעען, און זיכט מיט אלע סמליקייט, ער זאל האבען
 גוט צוא עסן פיש פלייש און נאך נוסע שפיין, און סייס
 אנדערע פאחן ווען ער סרסס דיא מצאנה וויל ער פון איהר

דיא וועלס נאר ווען עס האנגערט אים עקס ער, און גיב אין
 איהס קיין אונגערשיר וקאס ער עקסט ער וויל נאר זאס ווערן,
 און אמילו אנדערע זאכען וקאס ער איז סררובן סארן,
 איז ער צופרדען אז ער האט קיין פארהי, נאר איב דיא פארהי
 שפארקט זיך אויף איהס וקחט ער צו שטיילען די פארהי מיט

הַמִּזְעִינֵינוּ וְהַמִּן פּוֹרַע גַּד הוּא וְעִינֵנו
 כְּעֵין הַבְּדִלָּה: " שְׁמוֹ הָעַם וְדָקְטוֹ
 וּמְחַנֵּנוּ בְּרַחֲמִים אִו דָּכוּ בַּמִּדְבָּה
 וּבִשְׁלוֹ בַּפָּרוֹר וְעִשׂוּ אֶתּוֹ עֲגוֹת
 וְהָיָה מַעֲמֹ בְּטַעַם לְעֵשֶׂר הַשָּׁמֶן :

עִינָא : וּמִנָּא כְּבֵר זַרְע
 גִּידָא הוּא וְחַוּוּיָהּ כַּחֲזוּ
 בְּדוּלְחָא : " שִׁימִין עֲמָא
 וְלִקְטִין דְּצִבִי מְחִין
 בְּרִיחִיא אִו דְּצִבִי דְּאִידָהּ
 בַּמְדוּקְתָא וּמְבַשְׂלִין לִיהּ
 בַּקְדָּרָא וְעִבְדוּן יְהִיָה
 גְּרִיצָן וְהָיָה מַעֲמִיָה
 בְּטַעַם דְּלִישׁ בַּמִּשְׁחָא :

ת"א ומן כזרע נד : טס : טסו טסס ולקטו : טס : ועמנו : טס : וכסלו : טס : טעוט : טס : וסיס טעמו : טס :

רשב"ם

מצמרים מטורה הרקך : (ז) והמן כזרע נד הוא . ומראה כמראה חבדולה . כלומר נראה קשה ויבש ולכך היו אוקרים ונפשנו יבשה . כאדם שאוכל חמום יבשים , וא"כ למע תרה אף של הקב"ה כאמור לפנינו . ועתה מפרש טעם של תרוץ אף שהרי כשמתנו ברחים או דכו במדוכה או והיה טעמו כמטע לשד השמן . כותחים ואנונים קודם טחינה . אבל לאחר טחינה או כתישה במכתשת או ורחה טעמו נעשה עתה טעמו לחלוח של שמן . ובשר שמן כוס ויתים ואנונים לאחר טחינה שנחלף טעמו ולפיכך ישמע ה' ויחר אפו . שכשרוצים טחינים אותם ונעשה כשמן ואין מאכלם יבש . כאן כתיב והיה טעמו . שכתחלף טעמו הראשון . אבל במ' בשלה כתיב וטעמו כצפחית ברבש , שזה הוא טעמו קודם שיש בהם טעם שמן . לשד . כלו עיקר . כמו נהפך לשדו כחרבוני קיץ , נהפך לחלווה כיובש חאנים שנתיבשו : (ח) שמו .

בעל הטורים

מי יאכילנו בכר : (ח) טעמו : ד' . והיום טעמו טעסם לשד השמן שאין מילכ מנטוויי ויסקט הוה על שמיו על כן פמד טעמו זו ויסנו את טעמו כשנמו את טעמו גבי דוד . מילכ סהיב כקט פמד טעמו אצל דוד שנלג ממקום נקטוס כשנמו את טעמו . וזכר המדכר את"ס שגלו ממקום נקטוס לא שניו את טעמו כשכיל

כתחלף טעמו שהיה מתחלה מתוק כצפחית ברבש . כותחים ואנונים קודם טחינה . אבל לאחר טחינה או כתישה במכתשת או ורחה טעמו נעשה עתה טעמו לחלוח של שמן . ובשר שמן כוס ויתים ואנונים לאחר טחינה שנחלף טעמו ולפיכך ישמע ה' ויחר אפו . שכשרוצים טחינים אותם ונעשה כשמן ואין מאכלם יבש . כאן כתיב והיה טעמו . שכתחלף טעמו הראשון . אבל במ' בשלה כתיב וטעמו כצפחית ברבש , שזה הוא טעמו קודם שיש בהם טעם שמן . לשד . כלו עיקר . כמו נהפך לשדו כחרבוני קיץ , נהפך לחלווה כיובש חאנים שנתיבשו : (ח) שמו .

שפתי חכמים

טוס קיוס מלות : פ דק"ל ה' הכן לכן הוא וסנד שמוכ טוס ולגס אמר כזרע נד אלל כו' : צ מדכתיב והמן פיוו כעין כבדולה מס כזוטמ טסוס כעין כבדולה וסל נדוך כמדוכה וכסלו ככריכ וסו טיס נשחטס , לכ"ס ולל ינד כרימים כו' : פ ק"ס של נספך לשדו

על מה מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חסוב . כזרע נד . עגול כגידול פ זרע קולייג"ר : הכרלח . טס אכן טובה קריסטח"ל : (ח) שמו . אין שיער אלל ל' עיול אישכ"ר בלא עמל : ומחננו ברחים וכו' . לא ירד צרחים ולא כקדרה ולא כמדוכה צ אלל משתנה ה' טעמו לנעחתינ ולגדווינ ולמחבלינ : בפרור . קדרה : לשד השמן . לחלווה של שמן , כן פירושו כוס ודומה לו (תהלים לב) נהפך לשדו כחרבוני קיץ והלמ"ד יסוד ק נהפך לחלווה פ'רוש לתורת אלהים

וחרנומו ית כזוינו וכו' : (ו) אל המן עינינו . מן כשחר מן עברש : (ז) והמן כזרע נד . מי שלמר זו לא חמר זו ישראל חומרים בלתי אל המן עינינו והקב"ה הכתיב כחורה והמן כזרע נד וכו' כלומר ראו כלו עולם

על מה מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חסוב . כזרע נד . עגול כגידול פ זרע קולייג"ר : הכרלח . טס אכן טובה קריסטח"ל : (ח) שמו . אין שיער אלל ל' עיול אישכ"ר בלא עמל : ומחננו ברחים וכו' . לא ירד צרחים ולא כקדרה ולא כמדוכה צ אלל משתנה ה' טעמו לנעחתינ ולגדווינ ולמחבלינ : בפרור . קדרה : לשד השמן . לחלווה של שמן , כן פירושו כוס ודומה לו (תהלים לב) נהפך לשדו כחרבוני קיץ והלמ"ד יסוד ק נהפך לחלווה פ'רוש לתורת אלהים

פ'רוש לתורת אלהים

גִּימ בְּלָתִי נִייעָרְמ אֵל הַסּוֹ צוּם כֵּן אִיו אֹנְעִיעָרַע אֹנְיִן
 כְּלוֹמֵר מִיר עֲסִין קְעָדֵר גִּימ אִין דְּעֵר פְּרִי אֹנִיף
 דְּעֵר גִּימְכֵט גָּאֵר טוֹן . דְּעֵר מְרָרֵשׁ שְׂרִיעֵבֵט אִו דִּיא
 יוֹדִין הָאֵבִין גִּיעָסִין דְּעַם טֵן הָאֵבִין יִיא קִיין
 אֹיסְנָאֵגֵג דְּהָאֵט דְּרוּם הָאֵבִין יִיא גִּיזָאֵגֵט אִיו דְּעַן
 גִּאֵגֵגֵג הָאֵבִין דְּעֵר סוֹף וְעַט יִיין אִו פּוֹן דְּעַם מֵן
 וְעֵלְיִן מִיר גִּישׁוּוֹאִלְיִן וְעֵרִיין אֹנִי . עַם וְעַט אֹנִי
 אֹיף בְּקִאִין אֹנְעִיעָרַע גְּדֵרֵים אֹנִי גִימְ הָאֵט דָּאֵס
 יִי גִיטָאֵן לְמוֹקָה וְנֹארוּם אִו אִייעָרַע הָאֵט בְּנִאֵרְקֵט
 יִיין אֹיסְנָאֵגֵג הָאֵבִין הָאֵט עֵר גְּעַמוּט גִּיין וְיִיט
 פּוֹן דְּעֵר כַּחֲנֵה דְּרוּם הָאֵט הַקְּב"ה גִּיטָאֵהֵן אִו
 יִיא זָאֵלִין גִּימ דִּאֵרְקִין דְּעַם אֹיסְנָאֵגֵג אֹנִי יִיא
 הָאֵבִין אֹיס גִּלְיִיט פֹּאֵר אֵרְעָה . וְאֵגֵט דְּעֵר פְּסוֹק :
 (ט) וַיִּסֶן אֹנִי דְּעֵר טֵן אִיו גִּיזָוֵעַן גִּלְיִיט וְיִיט דְּעֵר אֹנִי
 הָאֵט אִין וְעַם דְּהָאֵט גִּיזָוֵעַן גִּיזָוֵעַן אִיו וְיִיא
 וְיִייעָרַע וְעַם שְׂפִיין . רש"י שְׂרִיעֵבֵט הַקְּב"ה הָאֵט דָּאֵס
 גְּעִשְׂרִיעָעֵן אִין דְּעֵר הַרְרָה וַיִּסֶן מִיר גִּד אֲנַטְקֵעִיין

די בירד פון די ישראל נוארום די ישראל האבין
 געקרינט אויף דעם מן אונ האבין גיזאגט בלתי אל
 הסן גיעיט האט גאט געשרייען אין דער הורה וסן
 מירע נד פלומוך גאט אגמ איהר אלע לייט פון דער
 וועלט וערם וויא מיער דער מן איו אונ האט אין
 זיך אועלבע מעכות אונ כניגע קינדער קריגען
 אונ ריידען אויף איהם . איצט רעכנינט דער פסוק
 דיא מעלות וסן אונ דער מן איו גיזוען קייליך דיג
 קרע נד דיא אזוי וויא דיא האגען פון קולייג"ר
 גיעט אונ זיין גישפאלט איו פון קריסטאל :
 (ח) שמו הים דאס פאלק האט זיך פאר שפרייט
 ולקבו אונ האבין געקליגען ופחטי ביהם אונ עם איו
 גיזוען גלייך ווי מען האט דאס גיפאלין אין סיהל
 או דרז בנדוקה אדער גלייך ווי מען וואלט דאס
 גיקלאפט אין גייסעל יבשלו אונ גלייך ווי מען
 וואלט דאס גיקאכט בפרור אין אמאם גיעט אזוי
 טינות אונ מען וואלט דער פון גימאכט קובעטם
 פלומוך וואס פאר אמעס זיי האבין גיזואלט האבין

וְבִרְדַת הַטָּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ לִיקָה
 יֵרַד הַכֹּהֵן עִלָּיו : וַיִּשְׁמַע מִשָּׁה אֶת־
 הָעָם בְּכָה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לְפִתַח
 אָהָלוֹ וַיַּחֲרֹ־אָף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינָיו
 מִשָּׁה רָע : יי וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל־יְהוָה

ת"א וכלתם. סס: וישמע משה. שנת קל יומה סה:

שפתי חכמים

רשי

וגו' ר סי' לשת שמן וכלה י"ח חמר זה כשיש הטלעמן בשמן וקטופה דבש: ש ו"א חס וחסל יוכר טוטה לשמרונו של נוסריקון וי"ל דכוסריקון הוכר דבש והכנסנו לא מזכיר דבש. והכל"ס כסב ח"ל סי' ואלה לו: רזון של כמותו וי"ל שיעשו על שם הכל לא לשוקו ל נוסריקון שם סו וטס לפתחו של דוב"ש: ר"ה ס' כבד נאספו להם עזיות ונמה לא כבו כבד. וי"ל דקדוש שמתקין: הפתחו סיו הכל מפורסם בחדו סיוו סכימות אללן כעניוה אלל ממשלקו נתמחו סיו כל שבט ושבת לכד ולה סיו שיש של שבט זה אלל שיש זה אלל הכל של שבט אחד. א"כ עד שלא סיו מתקין למחטו סיו כל שבטים מפורסין זה בזה וסיו סכימו אלל שרד כשי' שאין עזיות כל סיו משפין על עזיות אלל שמתקין אלל נוסריקון על שבט ושבת כפי"ו וכל שאלו בחדיו אלל סכימות דסינו על שמוט שבט לכך ככו, ודלא כפי"ה הרל"ס שפי"ה אל"ס שישם כל חמורה מסוכה כדו של משה ע"מ מוסר שלל מארס ס' עניוה לישראל מד סוצר לביעות מהר סיו. (קל"ט) דבש כעל מנהג כלולה שפרסו חנוכה סערו"ה לתלנת השן לתי שאלמו סלל שמאל שומר שלו הוא סיה לכו"י לכך: חרעמו על הפן, ויעקר

כחבובי קין ורבותיו פרשוהו ל' שדים אך אין ענין שדים אלל שמו ור"א לומר לשד השמן לשון (דברים לב) וישמן יסורון שא"כ סיה המ"ס נקוד קמ"ן קטן ועטמו למטה תחת המ"ס עכשו סיה המ"ס נקוד פתח קטן (סוגל) והטס תחת הסי"ן לשון שמו"ה והסי"ן הנקודה במקץ גדול ואינה נקודה כפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק. ד"ל לשד לשון נוסריקון לים שמו דבש, ר כשיה הלכות בשמן וקטופה דבש, וחרנסו של אונקלוס דמחרנס לים כשמשח טעה למחרונו של דובש ש שהעיסה הנלושה בשמן לחלוטית שמו יס בה: (י) בכה למשפחתו. משפחות משפחות חלספים וכו'ים וברכח מפתחון בגלו, ורבותיו אמרו למשפחותיו על עסקי המשפחות על עריות רתו הכלסרות להם כעורס שהעורס סיה מנכ"ס על הממוריס כן על מי הוא כעלסיה:

פירוש לתורת אלהים

זי אין דעם טן געפילט הויה פספו אונ יוין מעם או יויען פסעס אוויו נוי דער מעם פון פעסקייט פון שפאלץ אדער אוויו נוי מיינ וואס איז גיגענין מיט שפאלץ אונ איז גיפרעגילט מיט האניק: (ט) וברדת חסל אונ או דר טאה האם גיגדערט אויף דער מנהג ביי גאמס יבר הין האם דער טן געני דערט אויף איהם: (א) וישמע משה אונ משה האם גיגדערט אף איהם: חסל אונ או דאם פאלק וויינגט צו ויערעו לשפחות כדוקר די משפחות פלענין ויך איין זאמלען צו זאמען אונ האבין גיוויינגט פרי ויי זאלין ספרסם ווין ויער שלעקסם, אונזערע הייליגע חכמים זאגן אוויו איז דער סייטש לטשפחות ויי האבין ררום געוויינגט ווייל הקב"ה האט זיי פאר קאטין או זיי קארין נים געקטן פאר ווייערע ויערע פריינד איש אימליכער סענטש האם גיוויינגט בייא דער סיר פון וין גיצעלט וימר אונ עם האם גיפרענט דער צארין פון גאם יגאני אונ אין דר אונגין פון משה און משה און דאם שלעקט גיפעלין: (יא) ויאמר משה אל יי האט משה גיאמט

ליקוטים על התורה

(י) ויחר אף ה' פאר וכו'. פאר וואס האם אוויו שפאלץ גיפרענט דער צארין פון גאם אויף דיי אוויו ווייל גאם האם געברענגט דעם פינגט פון דיי יודין. או זיי האבין געסער גיוואלט ארבעטן אין מצרים, דער גוף זאל ארבעטן אונ דיי גשמה זאל וין פרייא, וויי זאלין סענין סאהן וואס וויי ווילען, אונ נים דער גוף זאל וין פרייא אונ דיי שפח זאל וין שארונדען וואס זיא פעג יוא סאהן אונ וואס זי קאר נים סאהן דואם הייסט וויי האבין געסער גיוואלט ארבעטן קערפערליך אונ נים גייסליך דרייער האבין ויי זיאגנס מיר האבין סאהן אין מצרים נים מער גיגענין נאר קשואים בצלים אבשחים חציר שמיים אונ פיש האבין מיר גיגענין זאנלעך שלעקטע וואס מען נים דאם אונזען אומוסם. פון דעספ ווענין ווענין מיר גיווען צופרדען ווייל עם איז גיווען אויב גינסן און ספוז:

האם זיי פאר קאטין או זיי קארין נים געקטן פאר ווייערע ויערע פריינד איש אימליכער סענטש האם גיוויינגט בייא דער סיר פון וין גיצעלט וימר אונ עם האם גיפרענט דער צארין פון גאם יגאני אונ אין דר אונגין פון משה און משה און דאם שלעקט גיפעלין: (יא) ויאמר משה אל יי האט משה גיאמט

משלי חכמים

האם ער ציר פאר וואס ער קען נים מעהר עסקן, פון דיי דרויסע סהיל סענטשין וענין געווען דער ערב כד זיי האבען אויך געעסקטן דעם פון, אונ האבען נים געהאט אהארה צו אנדערע סענטשין, וענין וויי געווען צופרדען ווי דער פסוק זאגט וסענטשין אשר בקרבו יהארו דער ערב רב האם געקלעסן וויי זאלין האבען אהארה ווילען זיי קענען רבאיה האבען פון דער ועלם או זיי האבען נים געקלעסן צו קיין נאך האבען וויי דאך קיין פערגעניגען געהאט:

נתאה האבין, נאר פון דעסוועניען אעבירה מוהה ער נים, אונ ווען עם וויינערט אים נים אדער ווען ער האם קיין הארה או ער אויך צוה פרידען אדער ווען ער געפינט נים כשרה עסקן וועם ער נים געען מרשה. דער ער זאל סאהן וין פאנה מיט אסיר. דאס מוהה ער נים. אס ווענען אפער דא אדרויסע סהיל סענטשין וואס ער ווייל נאר נתאה האבען פון דיי וועלם, אונ אז ער האם קיין פאנה אהארה, ער ניד מיט אלע סעליבקייעס דר זאל יוא האבען אהארה, אונ אז ער האם זאפריעטען אונ ער איז שוין וואס אונ עס איז נאך דא צו עסקן

לְמַה הִרְעַתָּה לְעַבְדְּךָ וּלְמַה לֹא־
 מִצַּתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוּם אֶת־מִשְׁאֵה
 כְּלִי־הָעַם הַזֶּה עָלַי : יֵי הָאֲנָכִי הָרִיתִי
 אֶת כְּרִי־הָעַם הַזֶּה אִם־אֲנָכִי
 יִלְדֶתִיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלֵי שְׂאֵהוּ
 בַחֲיוֹקְךָ כַּאֲשֶׁר יִשְׂאֵה אֶת־הַיֵּנֶק
 עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבֹתָיו :
 " מֵאֵין לִי בְּשָׂר לָתֵת לְכָל־הָעַם
 הַזֶּה כִּי־יָבֹכוּ עָלַי ? אֲמַר הַנְּהַי־קִנּוּ

קדם יי למא אבאשתא
 לעבדך ולמא לא
 אשכחית רחמין קדמך
 לשואה ית מסור כל
 עמא הדין עלי: יי האב
 אנא לכל עמא הדין
 אם בני אינון דאמרת
 די סברהי בתוקפה
 כמא דמסובר תורביןא
 ית ינקא על ארעא
 דקיימת לאבהתוהי:
 יי מן די בשרא למתן
 לכל עמא הדין ארי בכן
 עלי למימר תב לנא
 ת"א כלשר ישא. פסולין מ:

בעל המורים

כמו שנה' כי וטעמו של יחסם טורח ללל למלכי המן: (יב) ולמס
 לא עלתיו הן. הסר אל"ף ודלר גבי לויס מרוב ילמי חסר אל"ף
 ונער לס לא מלתי: חן בעיניך למי ילתי: מנען: למי: (יג) הלאס
 סגין על הס"ל כחממס דכריס סב זיכס לכריס. ולו סן. כונו.
 דקס. כעשיר. כחמסס. כשיס. כנוי סלמס יכס אל ענדך
 פועל וסדך מל כריס. כסס סגל גבור כסלן יסיה וכעו דול
 כעזכ ורעו מיקס למס. כל היס חונן ומנוס ורפס לכריס.
 כחמס סגל' סחס סכונך עול כעיס כסל סלךן וכנוי לא יכעוס מיקן ומפי זכרן ומפי זכס וזכך. כשיס לכריס
 למען יכס ויכס וימי כריס על סלדסס. וכסס סעול זוכס לרס כך מתייב לרסס כחמסס דכריס ומנוס מרלו על סל לכס
 יוכס ולל כל כית לכיו ולל יכרס מתיב יוכס זכ ומלרע ומתיק כסלך ונוסל כתיב וחסר למס. זכ סחס הכס סכונס ממשס
 סכסס. מלרע סחס כנוי כי כלרעס ענוס על הכריס. ומתיק כסלך כור סלן כי חמסס. ונוסל כתיב קל יכוי. ומסר למס
 זכ עונו סחס סעולר. ומלס סעלדיק כוכס לכנוי כחמסס דכריס

רשב"ם

חסר א
 כמו ששנו בארין. שומטו בחוצות ירושלים:
 (יב) ילדתיהו. ילד לא אלמורד. הרי ילד את אחרים
 לפי שאמר וירשתם אותם. וילדתיהו. שניהם בחרק
 לפי שפגעו שלהם דומה כענין מפעול אבל ישב
 שהיא במעלה האדם ואמר וישבתם. כל
 יסרים יסוך. כעושר סגל' נער הייתי גם זקנתו ולל רלתי לדיק
 כחמס סגל' סחס סכונך עול כעיס כסל סלךן וכנוי לא יכעוס מיקן ומפי זכרן ומפי זכס וזכך. כשיס לכריס
 למען יכס ויכס וימי כריס על סלדסס. וכסס סעול זוכס לרס כך מתייב לרסס כחמסס דכריס ומנוס מרלו על סל לכס
 יוכס ולל כל כית לכיו ולל יכרס מתיב יוכס זכ ומלרע ומתיק כסלך ונוסל כתיב וחסר למס. זכ סחס הכס סכונס ממשס
 סכסס. מלרע סחס כנוי כי כלרעס ענוס על הכריס. ומתיק כסלך כור סלן כי חמסס. ונוסל כתיב קל יכוי. ומסר למס
 זכ עונו סחס סעולר. ומלס סעלדיק כוכס לכנוי כחמסס דכריס

שפתי חכמים

מלונס על חסיר סעלדס. ע"כ: א יכס עמיד כמקס דינוי
 סלל לא סחיר כעשניו רלס כעשניו מלין ידע זכ ומלס כי
 כעשני סכס לא רלס סעול' א סכס: ב רלס סכסיו סוכלן מסס:

(ספרי: יב) כי תאמר אלי. שאתה אומר אלי א שאת
 בחיך והיכן חמר לו כן (שמות לב) לך נחה את העם
 וואמר (כמות ו) ויטע אל בני ישראל ע"מ סהיו סוקלס
 לאבותיו

תאכס ב ומחרטס תאכס: על הארמה אשר נשבעת

עניני בשר האהו

(יב) הלכתי הרייתי את כל העם הזה וגו' כי תאמר אלי וגו' על
 החמס אשר נשבעת לחמיו. ויכל היום סכונס מסי סו'
 לומר הלכתי סעלד רדון חין לכנוי מתיב לטלס סח עולס הככד
 עלי כי לא כני כס. ולמסס סכ"ו הייתי מתקבל עלי כל סערות
 כעמסס סכ סכ יסוי דכור כעורס מתך סחמסס כעירוס סח
 לרומס סכס יסוי סחמיו סח סיונך עול סעלמס סחכ נכעסתי
 לאסמיו. ורלס סכונס סחס עעיל עלי עול ככד סחמיו מקבל
 כעמסס יסן כי הייתי מנושר מכריסס סלךן סחמס סחמיו סכירוס
 לטלסס על סלדסס. סלל סס סעל לי סח סחמס גורו עלי סחמס
 סח עולס וסין סחס מנשר סחמיו כמך דכריסס על כית סלךן
 יסלל סלו סחמיו מנחס ען סעול הככד ויכס נכסס אלני נשטן
 ולשמסס. וס"ס סלכיו הייתי סח כל סחס כור סח סח ילדתיסו
 וסגולו סח כי סחמס סל כור סללסו כמך כמך כלסר סח

דעת זקנים בעלי התוספות
 (יב) כי חממס ללי סחמיו מתיקן. כי לילי זכ הייתי כורס וסולך:
 (יג) ת. ס. לו כעס. סלל כסונן סללו סכרי המן כי מסיסן
 לרס לרומס סעס סהיו סחלסס סח' ויסן לרס סחלסס כעס סול
 וכססס ככד סיס לרס סח' ויס ערד רכ עולס סחס וללן וקכך
 וס' סללסס סכדכר סיו גלמכר ותיקסס רכ וגו'. מכלל סמך ל'
 סיוולל לא כחמו סלל לעריוס סח' ויסע סוליס כעסס סחכ
 וין סלכ סלל סכיוס סח' ויס אל כל סחכ כעסו. כיו סכקסו
 נחתיכ סחיוס וכס' ויס כורס לנכססחיוס על סקין מסיסחיוס וכךן
 סלכר ויסח סח' סח' מלד וכעניו סכס רכ. כסלסס סעס סח' סחס
 נכקס' סכיר סח' סח' מי יסעל ויסן נכעלס סהיו כעיסס
 זקיס סכעסנו סכר סיו סח' ויסל סחס וסחכך נכד: כעיסס
 וכעיסס מתיקן יסללל ויכעו סל כנוי סח' לא סולל כנוי סלסל
 ויסין סיו סחסן כעיסס זקיסס סלל סעמו כעססססס סלסס

פירוש להורח אלהים

גיטראגין אם אדרע בין איה דען וייער פאשער
 וואס האט גימאכט גיטראגין ציי בי תאמר אז דוא
 מוקם מיר זאגן שיהא פראג ויי אין דיין שויס
 פאשר אזוי ווי עס פראגט דער ציהער דאס וייג
 קינד על תאדסה אויף די ערד פלוצר צו דעם לאנד
 אשר נשבעת וואס דו האקט (ישוראגין צו געבין
 וייערע געקערין: (יג) פצין פון וואגען זאל איה
 נעמען

צו נאט למה הרעית לגיבך ווארום האקטו שלעקבם
 גיטראגין צו דיין קנעכט ולמה לא קצאיתו חן בגיבך
 ווארום האב איה גיט גיפונען חן אין ריינע אויגין
 לשום צו פאן (וואס דו מוהקט) את משא די לאקט
 פון נאר דעם פאלק עלי אויף מיר: (יג) תאנכי האב
 איה דען גיטראגין איה כל העם נאר דאס פאלק
 פלוצר בין איה דען וייער מוהקער וואס האט ויי

בְּשָׂרָא וְנִיבּוּל : יי לית
אָנָּא וְכִיל בְּלַחֲדוּי
לְסוּבְרָא ית עָמָא הָדִין
אַרְי יְקוּר מְנִי : מו וְאִם
כְּדִין אַתְּ עֶבֶד לִי
קְטוּלִי כְּעֵן קְטוּל אִם
אֲשַׁחֲתִית רַחֲמִין קְדָמָךְ
וְלֹא אֲחֹזִי בְּבִשְׁתִּי :
מז וְאִמְרִי לְמַשָּׁה כְּבוֹשׁ
ת"א חספה לי שבעים אים : יומא
כח קודשין לג סהדרין ח :

בעל המורים

וע' שמות של ישראל, ואלו הן, אשת עזרים, אילי הדק-
אלטים, חמים, חבוים, חוכ, חסי, חסיים, חמרים, חמרים,
אלטים, אגון, חוים, חגורים, חים, בני אל חי, בני אברהם,
בני יצחק, בכור, בחורים, בני, ברה, בעולה, גו, גזל, גן
נעול, גל נעול, גפן, העמוסים, ונחשים, ובעד קש, חכמים,
טובים, יחיים, יקרים, ישאל, ישכון, יעקב, יוסף, יהודים,
ילדים, ירדים, נחם, נכח, נכח, נכח, נכח, נכח, נכח,
מעין חסום, נחלה, נדבים, נכח, נכח, נכח, נכח, נכח,
מליצים, עמוס, עזר, עזרים, עזרים, עזרים, עזרים,
מורים, אמן, לדיקס, קדשים, קיים, רבים, רבים, רבים,
ים, חמישים, פ"ל, השעלים שמות לירושלים, מתן על פ"ה
לחספה לומר לך שיבין בקולין ויבדוקין ב'א' מושגי מוסר :

וכמיין מתייב לבניו ב'א' דכתיב חילוסס: (פו) חספה לי שבעים
אים : כנגד שבעים נפש שירדו למרים, וכנגד ט' חיות, וכנגד
ט' שמיים שיש להקב"ה, ואלו הן, אל, אלטים, ארזי, חמר,
דוין, חרי, חבים, חמיין, חמס, חרן, חמים, חמרון, חמון
מוסר, מלחום לחם, חמשה, חסכול הכוסר, חרון, חורס,
גדול, חמס, חולל, חסר, דגול, חידום, ועד, זכר, חי, חמיד,
חנין, חוקר, חסין, חסס, חוכ, חסור, עינים, יער, יושב
חסר, כבוד, עכחטר, חולס, נחם, נולל חסד, נושא
עון, נושא טעם, נושא חסל, חוקס, חוסר, חוקס, חושב קדס,
סכה, סולה, טליון, חוסר, חוסר, חוסר, חוקס, ל"ח, ל"ח,
לחיות, קדוש, קהל, קרוב, חוסס, רס, רשון, שאל קבל מלכותו
מחמר, רב חסד, שומר, חוסס, חוסר, חוקס, חוקס, חוקס.

רש"י

שפתו חכמים

ג דקטס לרש"י דקדל סמי משמע כאכר ישל סמונת אס סיווק
על סלרמה ובי זמון נושא אס סיווק על סלרמה סכר כבעת
ומחרן רפל סלרמה וגו' קמי' אשטוס בחיך : ד' רס"ס של קדל
ואס ככס ר"ל סמדי אשה לעשות אס סיווק : ד' רס"ס של קדל
כקבס עמיה לו לומר דלס חומרי' לומר נקבס כמו סמונים
אשה לומר סמסס מוכר שס סיווק דין ככס לאס דל' דקמי
על לא וכול וגו' ר' און סעטל סל סלולוס גוס : ר"כ רכס שאלס
כרנינו אל סרוב חלל כבעיל ספועניות שרוב סמיד לביח' על
ישלל אמר : א' כ"ל כדכ' סופרים כעכותבים ספלים מניין
סלמן דכך כתיבין כך לוס סקב"ה לעשס כעכתב סמוכר לחקן
לגשון : ו' דלר"כ עס עיין סרסס זו חלל סרסס סלולוס ססמוכס

עניני בשר תאווה

סמונת אס סיווק על סלרמה סכר כבעת סלולוס, שזו גוס
סחמס מכידי יוסר כעיל עלי שרוב כמורגס סמונת אס סיווק
עכ"ס סייחי סתחס זרוב ונ"ב ונ"ב ח' זרוב נחלל סיווכי' לכתבסל
עזיח'ס' להך' ישלל :

לאבותיו . אתה חומר לי לשאתם ג בחיקי : (טו) ואם
ככה את עשה לי . משש כמו של משה נקבסך ככשהרואו
הקב"ה הפורעניות שהוא עתיד לביח' עליהם על זלח אמר
למניו חל' הרניני תהלה : ואל' אראה ברעתי . ברעמס
היה לו לכתוב חלל סכיהס הכתוב וזה חמד מתקוני סופרים
ה כמורה לכינוי ולתקון לשון : (טז) אספה לי . הרי
השונה לתולדותו ג שחמרת לא אוכל לחכי לבדי . והוקניס
הרשאוניס יכין היו הלח' אף כמלרים יסכו עממס שחמרת
(שמות ג) לך ואספת את קמי ישראל חלל בשס תבערה
דעת וקניס מבעלי הרשוספות

וסלסספס אסר כקריבו סניני כס כ' שמעין בן חלל'ור' שמעין בן
מוסי' חד אמר אלסספס זס ערד רכ ועד חמד חלו כעניס וקניס
שכ' כסס אלססל י סעפעס' שיש מוקי ישראל ורביס עס ומסער
כס לש' ה' וסחלל בקלס סממס ורלשין בקב"ניס סמממס חלו
כס הדוני ורלשין סיו ולסרסס סיו כרד וסל'סוס סמממס חמן מוקס
סס' ויקחו אס סלרמס וסמסר חלל חלטי בני ישראל חלל סלה
ססיו לכין נכח סלסלסס ד' חלל סלה כלס סקב"ס לערנכ סמממס
וקניס ער חלל' וכן כתיב כסלסל ומסרס אס סמממס וכן
בכתי' : א' שוב לי לגימ ערד חלל כסווחי ומסרס וסל' כידס
חלל מוסרמס ככיוול סיוו דומין לי סמלר די ח' סל' סל' סל' סל'
סלל ככיוולין : ד' ר"ל לי סייחי מקיימין סממס וסלסן עלי וז"ס ככ'
סוכוס כעמיס מעלוחין וסלוחין על חק' סרסס כבעיל חנרס'
שלי על כססרליו עוסרמס סלסן : אס סין אכן סין סמיס . משל
לסלסרין גולויס כנויס על ססיווט כל זמן ססססיווט מעמוכוס

פירוש לתורת אלהים

אויגין . רש"י שרייבס הקב"ה האמ גיווינגען צו משה
דיא פורעניות וואס ער וועט ברענגען אויף דיא
ישראל פאר דעם וואס ווייט ינדרענגן האט משה
גיוואנט צו הקב"ה פרענג מיה בעסער אום וואס משה
און אויך זאל גיט זעהן אין מיין בייוו בלווקר דאס
בייוו וואס וועט קוקען אויף די ישראל : (סז) ויאמר
האמ נאמ גיוואנט צו משה אספה לי ואמיל צו סר
שכ"ס וי'עצניג כאן פון די וקניס פון די ישראל

נעמען פלייש לחם צו נעבין צו נאר דעם פאלק
כי יבט וואס זיי וויינען אויף מיר לאסר צו ואנין
תנה לי גיב אויך פלייש מיר זאלין עסין : (יד) לא
שבל איך אליון קאן גיט לשאת מ'אנין די מ'שא פון
דעם פאלק כי קבד ווארמוס עם איז פאר מיר צו
ש'וער : (ט) ואם ככה אונ אז דוא ווילקס מיר אזוי
קואוין הרניני בעמס איך ריב דוא וואלסמס מיה בעס'ער
כרענגען אס אויב איך קאן גיפונען חן איין ריינע

אונקלוס

שְׂבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יָדַעְתָּ פִּי־הֵם זְקֵנֵי הָעָם וְשִׁטְרוֹ
 וְקָרַחְתָּ אֹתָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
 וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ : וַיִּרְדְּתִי
 וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלַתִּי מִן־הַרֹחַ
 אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ

קדמי שבעין גברא
 מסבי ישראל די ידעת
 ארי אינון סבי עמא
 וסרכוהי ותדבר יתהון
 למשבן זמנא ויתעתדון
 תמן עמך : וואתגלי
 נאמל לך עמך תמן
 וארבי מן רוחא די עלך
 ואשוי עליהון ויסוכרון

ת"א וספילכו שם . קידושין פו מסדרין יז לו : ויכדמי . מקדים פ"ג ס' י"ג : וכטלו ספך . קידושין פו מסדרין יז לו :

בעל המורים

(יז) עמך . גני' יהו דומין : ואללתי ען סכוח אשכ עליך ושמי
 פיהם : כי אני לא אכחרכ ולא אפן מרותי עליהם כי אני
 סמכתי כי אפה לבדך טמא אומם ואמה אטמם לא תוכל לשלם
 שפתי חכמים

לס : א כך סיו אולס וסמכלים בשמינה : ה דאס ג"כ
 כיון דכבר סיו שמינה סמס למה לך עשוי למחוס : ס וס'
 ולמס עמכס רש"ז זכ וסכר מכלס . ו"ל לסי סלס כמיכ סלן עמידי
 תורה ופרע להס כלן : אשר ידעת כי הם וגו' . אומס סלחה מביר סנתמנו עליהס שומרים במגרים ח כעבודת
 סךך וסיו מרחמים עליהס ומוכיס על ידס סנא' (סמות ה) ויכו שומרי בני ישראל עתה יתמנו כנדולתן כדרך סלעשערו
 בלרתן : וקקחת אותם . קחס כדברים אשויכס סנתמנימס ערסניס על בניו סל מקוס : והתיצבו שם עמך . כלי
 שירלו ישראל ויהנו כהס גדולה וככוד ויאמרו סביבין אלו סככסו עס משה סלשע דבור מפי הקב"ה (ספרי) :
 (יז) וירדתי . זו סלח' סו מעשר וירלות כהתנות כתורה : ודברתי עמך . ולא עמחס : ואצלתי . כתרנומי וארבי
 כמו (סמות כד) ולא אצילי בני ישראל : ושמי עליהם . למה משה דומה בלוחה עשה לכר סמוח ע"ג מטרה וסכל
 מדליקין הימנו ואין אורו סמר כלום : ונשאו אדך . סהנה עמחס על מנת שיקבלו עליהס סורס בני שחס ערסניס
 דעת זקנים מבעלי ההוספות

מסדרין טעל ען עמדיס ססחלקו סספיות נפלו ספלערין :
 אשכ ידעס . כי סס סכוכו כעיסלס כמגרים כדלכר ויכו שומרי
 בני ישראל סכל מי עוסכר טעמו על ישראל זוכס לנדולה ולככוד

פירוש לתורת אלהים

פון סמן תורה ווארום גלשעת ויאי האבין גיעקסין
 אונ גיערוקען האבין זיי גיעקמט אויף דער שקינה
 אונ דאס הייקסט זיי האבין זיך נוהג גיעוען בקלות
 ראש נאר נאט האט זיי דענקסטמאל גיט גיעוואלט
 שיקראפין ווארום ער האט גיט גיעוואלט פאר
 שיקעוין די שמחה פון סמן תורה דרום האט נאט
 גיעאנגט צו משה ער זאל געקען אנדערע זיגעצין
 זקנים אונ זאל ויאי סאכין פאר עלצקטע אזוי ויאי
 נוימער שמיט זקנים אונ דוא זאלקט ויאי געקען
 אל אהל מועד צום אהל מועד רש"י שיינעס נאט האט
 איהם גיעואלט דוא זאלקט ויאי איין געקען מיט
 גיטע רייד אונ זאלקט ויאי זאגן וואל אייך וואס
 איהר זענט אויס געקלעבען גיעווארן צו זעענען
 עלצקטע איבער ישראל וואס ויאי זענען זאקטס
 קינדער ויתקיינו שם אונ זייא זאלין זיך שטעלין
 דארטן מיט דיר פלוקר די זיגעצין מאגען זאלין
 זיך מיט דיר שטעלין אין אהל מועד : (יז) וירדתי
 אונ איך נועל זאראפ ניערען פלוקר איך נועל
 קיך דארטן בווייזן דברי אונ איך נועל דארטן
 אשר ידעת אזעלכע וואס דוא קאנקט זיי : הם וואס
 זיי זענען גיעוען זעני העס די עלצקטע פון דעם פאלק
 וספרי אונ זיערע שומרים ג"ק פון די קענטשין
 וואס די מקרים האבין זיי גיטאכט פאר שופרים
 איבער די ישראל ויאי זאלין צו שטעלין די צאל
 פון דער ארבייט אונ די שופרים האבין זיך אויף
 זייא מרחס גיעוען אונ האבין ויאי גיט צו גישפארט
 זייא זאלין ארבייטען דיא צאל אונ סחכות דעם
 דאזיגן זענען דיא שופרים גישלעגן גיעווארן
 זאלקטו ויאי סאכין פאר עלצקטע איבער דיא
 ישראל פאר דעם וואס זיי האבין פריער גיהאט
 צער זאלין זיי היינט האבין אנדולה . רש"י שיינעס
 נויל משה האט גיעאנגט צו הקב"ה איך קאן זאלין
 אויף מיר גיט שראגן די משה פון די ישראל האט
 איהם מיר גיט גיעקען דיא זיגעצין מאן ויאי
 זאלין איהם העלפען אונ זען ויאי זענען גיעוען
 אין מערים האבין זיי אויך גיהאט זקנים נאר אין
 דעם פייער פון פבערה זענען ויאי פאר ברענט
 גיעווארן פאר דעם זינד וואס ויאי האבין גיהאט

אתך במושא העם ולא תשא אתה
 לבדך : ואר... העם תאמר
 התקדשו למחר ואכלתם בשר כי
 בכיתם באזני יהוה לאמר מי
 יאכלנו בשר כי טוב לנו במצרים
 ונתן יהוה לכם בשר ואכלתם :
 לא יום אחד תאכלנו ולא יומים

עמך במטול עמא ולא
 תסובר את בלחודך :
 יה ולעמא תימר אידמנו
 למחר ותיכלון בשרא
 ארי בכיתון קדם :
 למימר טאן ייכלינא
 בשרא ארי טוב לנא
 במצרים ונתן יי לכוון
 בשרא ותיכלון : יי לא
 יומא חד תיכלון ולא
 תרין יומין ולא תחישא

שפתיו חכמים

רשי

וסרננים : ולא תשא אתה לבדך . (ספרי) הרי תשובה
 למה שלמרת לא אוכל לחכי לבדי : (יח) התקדשו. הזמינו
 עמכם י לפורענות וכן הוא אומר (ירמיה יב) הקדישם

דעה זקנים מבעלי התוספות

מכ"ם יום הכי ס"ז יום וענין זה יס שנחזו יומים מוכים נשים
 כרי חמישים ביום יס נשים הלכנה שטולה של ד יום ד מפסם
 יז ימים משכונות וז' ימים מר"ה של יס"כ כרי ל"ט וד'
 משכונות הרי ס"ז וד' שנחזו מחדש הסבור הרי ס"ה וקרי
 כלכו חמשה כל לוחן סימס (שאלכ סימס) שאלכו לא
 יהי לכה שום מוס . ולי יראה לפרט לא יום לא ייה לכה ליהל
 צו"כ"כ ולא שני ימים של שכונות שהיו יום שמהם לני . א"כ
 בשני ימים של יום ס"ה יום וכוון לפני יום שמהם לני . א"כ
 יום"כ לשכות ויום פחות כלל סה"ס ימי שמהם לשלל כל
 שנתכסרו טוהובים ולא כעשרים ולא כעשרים יום כרי כ"ב יום
 שלה יהיה להם כ"ב"כ יום שישלל נגזרין כהן אם הסלל בגולם
 סה"ס ימי שמהם לשלל . ולכן כמיה יום ולא כמיה ימים כמו
 נחמרי

ועכ"ז שער לשמו יומים א"ל סומך לוי יכול לשמרו כלו לבד
 אלה היום עוד חמשים שיכמו עמי . אמר לו המלך לך נחמי
 הכרמס לשבוי וכל סכר שמיכמו נחמי לך ועשוי אלה לומר
 לכיאל חמשים חייך שפתי נחמי לנס סכר שמיס מעלי ללא מהון
 סכר שנדמתי לך . א"ל הקב"ה למשך לך נחמי כוח ודעה לשמים
 שכל שנדמתי לך . א"ל הקב"ה למשך לך נחמי כוח ודעה לשמים
 לא יעלו מלי אלה וללחמי מן הכוח אשר שלי ואמנ"כ משה נא
 סיפר כלום תען לך שכי לאמח חרמיים מה אמר לו הקב"ה
 למשה קח את היבשע ותחם מהדך עליו שנה סכר עמנו כלום .
 מעל לך שכיב דניק ודליקו ממנו כעם כיום ואור דליקו לא
 חסר : (יח) לא יום אחד וגו' . למה נאמר כל הפרעות כלנו של
 לנו עולין כל הימים שאלנו ויבטל יום יומים הרי שלמס וחמשה
 כרי שמונס ועשרה כרי יום ועשרים יום כרי ל"ח וחמש ימים

ליקוטים על התורה

(יח) ואל העם תאמר וגו' כי בכיתם וגו' . הקב"ה הם גיואנס
 צו משה דוא ואלמס זאנין צו די יודין ביו מאנגין
 פריה . זאלם איהר איך הייליגען איהר זאלם סאחן תשלבה
 און איהר זאלם ווערין הייליג וועם איהר עסיין פלייש טים
 הייליגעיים . ווארומ אינער זינד איז גרויס ווייל איהר האם
 געווינט און איהר האם גיוואנס עסיין פלייש הם איר געדארפט
 פלייש אז איהר האם גיוואנס ווער וועם אגזי געבן עסיין
 בעסיין ביי הקב"ה וואלם ער איך געבן פלייש . אזאיר קאן
 געווינט דאס איז איהר פאדאנס אז דאס איז אפפאלדיגע
 איך געבן פלייש . און איהר פאדאנס אז דאס איז אפפאלדיגע
 נאך איהר וועם שוין קיין סאחל גיט האבן פלייש צום עסיין .
 דריבער האם איהר קיין אנדער פופל צום עסיין פלייש נאר
 סיידין איהר וועם צוויק גיין און מצרים . ליקוטים איר דאך
 וועם כח מן הקב"ה ואור החיים :

(יט) לא יום אחד תאכלנו וגו' . ווייל נאם וויל איך ווייזן
 ויין כח אז ער קאן איהר ויא געבן פלייש . אפילו
 אין דער מדבר . און איהר דארפט גיט גיין און מצרים ווערין
 עסיין פלייש . דריבער אויב איהר וועם גיט באהן תשובה ביו
 און דער פריה וועם נאם איך געבן עסיין פלייש דייטיג פעג .
 און איהר וועם מוויזן עסיין פלייש און נאכדעם וועם איהר
 גישטרעס ווערין ווייל הקב"ה ווייס אז דאס פלייש עסיין
 וואס איהר ווילס איז נאר אמיזונג און אין אפס מיינס איהר
 נאר גיט דוא פלייש . איהר מיינס נאר איהר ווילס גיט צוויק
 אין מצרים איהר זאלם צראס ווארפן פון ויך ווילס און מאזן .
 אבער אז איהר וועם סאחן תשובה איהר וועם חרפה האבן

פירוש לתורת אלהים
 ביט דיר ריידין וואלתי און איהר וועל אפ שיידין סו
 יהיה פון דער גבואה אשר עליה וואם איז אויף דיר
 נשפתי און איהר וועל מאן אויף זיי . רשי שרייבם משה
 איז אין דער צייט גלייך געווען צו אליבט וואם
 פגענט און אפליקער צינד דער פון אן גאך ליבט
 און פון דעקס ווערין ווערט פון דער ערשטער ליבט
 גיט ווייניגער דאס ליבטיגקייט אויף האם האם
 אפ גישיר פון דיא גבואה פון משה און האם
 גיטאחן אויף די ווער ציגן קענקשין און פון דעקס
 ווערין איז פון דער גבואה פון משה גיט ווייניגער
 גיווערין וואס און זיי וועלן העלפן ליידין מיט
 דיר נפשא הגשא אין דער קישא פון דעם פאלק ולא
 תשא און דו וועקסט שוין גיט ליידין אליין : (יח) ואל
 וועם און צום פאלק ואלסטו זאנין התקדש גרייט
 אייך אן צו מאנגן וואללם בשר און איהר וועם
 עסיין פלייש כי ווארומ איהר האם גיט ווייניגט אין די
 אויהערין פון נאם לאכר צו זאגן סי יאכלו בשר
 ווער וועם אונז מאכין עסיין פלייש כי טוב עם איהר
 אונז בעקער גיווען אין מצרים ונתן וועם אייך נאם
 געבן פלייש וואללם און איהר וועם עסיין : (יט) לא
 יום אחד גיט איין מאג וועם איר עסיין דאס פלייש

אונקלוס

וַיִּמְן וְלֹא עֲשָׂרָה יוֹמִין
 וְלֹא עֲשָׂרִין יוֹמִין: כ' עַד
 יָרַח יוֹמִין עַד דִּי תִקְוֹצִין
 בִּיהַּ וַיְהִי לְכוּן לְתַקְלָא
 חֲלָף דְּקִצְתוֹן יַת מִימְרָא
 דִּי דִשְׁכִּינְתִּיהַּ שְׂרִיא
 בִּינִיכוֹן וּבְכִיתוֹן קְדֻמְהִי
 לְמִימְרָא לְמָא דְגֵן נִפְקֵא
 מִמְצָרִים: כא' וַאֲמַר מֹשֶׁה
 ת"א עַד חֲדָשׁ יוֹמִים וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 כִּי עֲשָׂרִים יוֹמִים לֹא כִּשְׁמֹרֶת
 כִּי כֹלֵר הִי

וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרֵה יָמִים
 וְלֹא עֲשָׂרִים יוֹם: כ' עַד וְחֲדָשׁ יָמִים
 עַד אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאִפְכֶם וְהָיָה לְכֶם
 לְזֵרָא יַעַן כִּי-מֵאִסְתֶּם אֶת-יְהוָה
 אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכוּ לִפְנֵי לְאֹמֶר
 לָמָּה זֶה יֵצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם: כא' וַיֹּאמֶר

רשב"ם

דומיהן פתחין, וכן מן יורד וירדתם: (ג) עד אשר יצא מאפכם, כהרגום: למה זה יצאנו ממצרים, שאמרתם וזכרנו את הרגה אשר נאכל במצרים, לפי שאתם כפויי טובה חלקו, ואלו הייתם מתאווים בשר ולא נורעמתם על יציאת מצרים לא היתם לוקים כל כך כמו בשאר היגוות שיש מהם שלא לקו: (כא) ויאמר משה שיש לכל העם לעלות אל ה' סיני, אף כאן משה היה מחזירא על מה שאמר הקב"ה ואכלו חרש ימים וגם

בעל המורים
 כמות ט' כמות מ"א חסס ולא משל משה וכשומר לו יוסע כללל אמר מי ימן כל עם ס' נבילים כללו הפנים כמת ט' חסס כמות ד' כמות ע"הים ולא כשכמים הזקנים שכלל עמיהו וכן עליהם: (כ) לזרע, ככל"ק ששאלו בו כל מיני טעמים מן ממלכת הוא טעמו של לוינים (כי עין לא ראתה וגו'): (ג) לזרע, כגני' לחוילי
 מאות אלף וגו', צריך לפרש זה דוגמא שפירשתי לא היה כמאן משה היה מחזירא על מה שאמר הקב"ה ואכלו חרש ימים וגם

שפתי חכמים

לומר אל הפס חמור למחר תאכלו בשר, ועוד עם הזמנה לזכור לחיילי אלל (לזכרונות הכבוד בסוף הכלה עליהם ט"ו חילול כשער: כ' שנתפצצין ט"ו שמולין: ל' שמתלחו בו שיהא דומה לזכר בו: מ' וזרע הוא ל' מפור ומפטר כמו שהה הוא זכר דאל"ף עממלך כז"ל כלומר שזירו אותן עפיהם ואפס כלל' שלל ירלו ויס והכשרים שזירו אותן עפיהם ואפס כלל' שלל ירלו שכלתם ממנו יותר מדלוי עד שיולא ונעלל לחון דרך האף: ומה שקרבנתם, וכדבריו רבי משה הרדקן ראימי שיש לשון שקורין למרכ זרע: את ה' אשר בקרבכם, חס לא

רש"י
 ליום הרביעי: (כ) עד חרש ימים, זו כשרים ב שמתמלין על מותיהוין וחל"כ שמתן יווללה וברשעים הוא אומר הכשר עולט בין שטייה, כך היא שטייה כשפרי, אלל במכילתא שטייה חילוף הרשעים אוכלין ומלמערין שלשים כתרומתו לו הרשעים אוכלין ומלמערין שלשים ויהיה לכם לזרע, (ספרי) שמהו מרחקין אותו מן יותר שקורין למרכ זרע: את ה' אשר בקרבכם, חס לא

עניני בשר תאוה

(כא) ויאמר משה שש עמות אלף דגלי וגו' ומה אמרת בשר חסן לזכ וגו' כללן וזכר ישמעל לזכ וגו', רבו הפירושים על אמרנו ש על משע שאלמר לזכר לעיו יכפ', ויסרלה דהסס ככר נודע ששכרסה מעמרות ככרל טעול, והקשו שמה וסלל כזאמר אחד יכול להכרחוט בו, והענין הוא סלל נודע כי בעלן ד' ככר יקר סדור מה ששולל מסיו ורק יבד ככמו טעם מה שערפו ונעשה סלל כל מה שכלו חסן ואף כי הוא לריון סועלים וענינים לין לעשות עמ' עד מהרה שאלמר נסיות בודי לזכר על ספק ישעש, חף כי המער סעלן הקב"ה אלף אלפים ק"ו שאלמר טעם רועש וככרל ונעשה סלל, כזאמר סיו, והכס שאלמר ככל הסקיס מלון אמר הככרל שפיה נם סיה הדכר מורגש, כחט סדכר ילל מפי סמלן הקב"ה ככר נכרל ונעשה סדכר וככר כהגני' זכיס כמה ספעים עם שאלה כזאמרל כהגני' ענין הגבוהה עם שאלה חסן סדכר, וכל סלל ככרל ונעשה סוס דכר, ע"כ סנין שחוף ענין עכעיו וזכ:

דעת וקנים מבעלי התרופות
 כזאמר: ער חדש ימים, כלומר חיסה חזילה חסיה כמו שמש שחמכר בו רכיה כזאמרל ונכסיה ואפס דגונו כזכרס י"ל דעמו לזכ סידונו כזכרס כמו סכיה שגל' וילל לזכ גליון וע"כ ל"ל כן דלילל לעימד ס"אלל ען הדכר חרש שזכ דכס כחיו וככרל עולט בין שטייה וגו': (כא) ויאמר משה שש עמות מה סעולס סילך עולה על דעמו של משה לומר דכר זה וזכי לזכ סיס יודע סהיה גידו כס הקב"ה לספיק סאללס, וסי' הגלון רכי כסיס דסי' ויאמר משה שש מלוח אלף דגלי הפס אמר לכי בקרבו כלומר עם רכס ומהס למכר כזכר חסן וכללו חדש ימים כלומר למכר כלף וכחמס כזכרס ער אשר ילל מלפסס

פירוש לתורת אהיהם

ולא ימים אונ גיט צנוין טענ ולא חמשה אונ גיט פינף טענ ולא עשרה אונ גיט צעהן טענ ולא עשרים אונ גיט צוואנציג טענ: (ב) ער חודש ביו איין חודש טענ כלוקר איהר נועם דאם פלייש עסקין רבייסיג טענ אונ עם נועם אייה פאר מיאוקת ווערין ער אשר ביו עם נועם ארויס גיין פון אייערע קנא ועקר כלוקר איהר נועם דאם פלייש איצט מער פינגט דער ווייל כי פאסס נואם איהר דאם פאר מיאוקת נאם אשר בקרבכם נואם רוחם צווישין אייה והכטי לפני אונ איהר דאם גיוויינגט פאר איהם לאמר צו אננין לסח ט' ווארום נענען כיר ארויס נענאנגען פון מצרים: (כא) ויאמר משה האם משה גינאנגט שש

ליקושים על התורה
 אייה דעם נואם איהר ויילל צוויש גיין איין מצרים, אונ איר נועם נעסקן אייה זיך מים דעם נוסין וויילען צו היסנין דיא חודש אונ רינען נאם אונ אריון גיין איין ארץ וישאל, נועם איהר אייה צסין קלייש, אבער איהר נועם גיט גישפראמט נוערין ונענין דעם פלייש, איר נועם עסין דיא פלייש מים גיילינגקייס ואהיה במיחו:

היה אונ עם נועם צו אייה זיין אדער ווייטערונג האבין ווי איהר דאם דאם פריער ליב נעהאט יען נאם אשר בקרבכם נואם רוחם צווישין אייה והכטי לפני אונ איהר דאם גיוויינגט פאר איהם לאמר צו אננין לסח ט' ווארום נענען כיר ארויס נענאנגען פון מצרים: (כא) ויאמר משה האם משה גינאנגט שש

מִשֶׁה יָשַׁב מֵאוֹת אֶרֶץ רְגֵלֵי הָעָם
אֲשֶׁר אָנֹכִי בִקְרַבְוֹ וְאֵתָה אָמַרְתָּ
בְּשֵׁר אֶתֶּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים :
כִּי הֵצֵאתִי וּבִבְךָ יִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וּמִצָּא
לָהֶם אִם אֵת כָּל־דִּגְי הַיָּם יֵאָמַר
לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם : פ כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה יְהוָה תִּקְצֹר עִתָּה
תִּרְאֶה הַיִּקְרָה דְּבָרֵי אִם־לֹא : כִּי וַיִּצָּא

שית מאה אלפין נברא
 רינגלאה עמא די אנא
 ביניהון ואת אמרת
 בשרא אתן להון ויבדון
 ירח יומין : ככ העאן
 ותודין יתנכסון להון
 היספקון להון אם ית
 פל נוני ימא יתפנשון
 להון היספקון להון :
 כג ואמר יי למשה
 המימרא דיי יתעקב
 פען תחוי תרעינה
 פתגמי אם לא : כד ויבקר

ת"א ויאמר משה שש מלות. מוספה יב: הלאן ובקר. מולין יז כז: בעל השורים

רשב"ם אמר והיה לכם לזרע ושאל בן הקב"ה אתה אמרת
 ואכלו חודש ימים והלא שש מאות אלף רגלי לכר הנשים
 והתפך והלא כל צאנא וכל בקרם לא יספיק להם חודש ימים
 ויסתפקו ער חודש שררי אמרת והיה לכם לזרע או תעשה להם
 נסים להביא להם בשר במקום אחר :

פע"ס : (ככ) אם לא כל דגי היס ויאסף להם. פ"י ימים להם ל'
 והתפך והלא כל צאנא וכל בקרם לא יספיק להם חודש ימים
 ויסתפקו ער חודש שררי אמרת והיה לכם לזרע או תעשה להם
 נסים להביא להם בשר במקום אחר :

רשב"ם

רש"י

שפתי חכמים אפי' לביטוי בו שיחזיקוהו גמפרי ויחך ממנה שהיו מקריבין לוטו
 חסלה : ג דל"ג בקרבכם ל"ג : ס (גח"י) אבל הילודים בעזרב
 לא בנו שלא היו יכולים לומר זכנתי את כהנה אשר נאכל בעלריס
 ופ"ג דכתיב ויבכו גם בני ישראל אפי' ס"ל דלא כבו פילגום
 בעזרב : ע סו ואמר לזן ובקר קשה משמעו לא פילגום כלומר
 ואם על אותו דבור נעשה כ"ג כ"ג ומהם לא נכחו מהם לפי כ"ג
 ׀ השכל כ"ל ר"ל יב : צ ר"ל לפשות פשרה כחא אפשר שכלך שלמך
 שפי'

שנתעתי שכונתי ביניכם ב לא גבה לכבכם ליכנסם לכל
 הדברים הללו : (כח) שש מאות אלף רגלי. לא הם
 למנות את הפרט שלש את אלפים המורים, ור' משה הדרשן
 פירש שלא כבו אלא כ' אותן שילאו ממזלרים : (ככ) הצאן
 ובקר ישחט. (ספרי) זה אחד מארבעה דברים שהי' רבי
 עקיבא דורש ואין רבי שמעון דורש כמותו. רבי עקיבא
 ואמר שש מאות אלף רגלי וזאתה אמרת בשר אתן להם
 ואכלו חודש ימים הלאן ובקר וגו' הכל כמשמעו וי' יספיק
 זו או (במדבר כ) משעו לא המורים ע' אלא לפי שלא אמר

ברכים חסד לו הכתוב ולא נפרע ממנו וזו של מריבה היתה
 בגלוי (במדבר לו) חסד לו הכתוב. רבי שמעון ואמר ח"ו לא עלתה על דעוהו של
 אותו דלית כך מי שכתב בו (עס יב) ככל
 בתיאור חסדו הוא ואמר ח"ו חסדו מספיק לו לא אלא כך אמר שש
 מאות אלף רגלי וגו' וזאתה אמרת שכל אתן לחודש
 ימים וזאת כ' תהיון אומה גדולה לו הלאן ובקר ישחט להם כדי
 שיהיון וזהו חכמה אלהי אכילה לו מספקתו עד עולם וכי שכתב
 הוא זה ואמר ח"ו לחמור עול כור שערות וזאתה אמר ח"ו חסדו
 מספיק לו לא אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי וגו' וזאתה אמרת
 שכל אתן לחודש ימים וזהו חכמה אלהי אכילה לו מספקתו עד עולם
 וכי שכתב הוא זה ואמר ח"ו לחמור עול כור שערות וזאתה אמר ח"ו
 חסדו מספיק לו לא אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי וגו' וזאתה
 אמרת שכל אתן לחודש ימים וזהו חכמה אלהי אכילה לו מספקתו עד
 עולם וכי שכתב הוא זה ואמר ח"ו לחמור עול כור שערות וזאתה
 אמר ח"ו חסדו מספיק לו לא אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי וגו'

חסדו מספיק לו לא אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי וגו' וזאתה
 אמרת שכל אתן לחודש ימים וזהו חכמה אלהי אכילה לו מספקתו עד
 עולם וכי שכתב הוא זה ואמר ח"ו לחמור עול כור שערות וזאתה
 אמר ח"ו חסדו מספיק לו לא אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי וגו'

עניני בשר האוה

דעת וקנין מבעלי התוספות

תענה מלך שחמתי שסס רב המה לא יספיק להם חודש ששנ'

ככ אתן להם ביום אחד כדי לאכול חודש ימים : (ככ) הלאן
 וכי י' שחט להם. כלומר על מה שאמרת להספיק ידעתי כי כל
 תוכל לכל מה שחט להם לפחות מה יסיו וכי יבדו בני אדם
 מה לא דגי יסיו ויאסף כלומר אם יסיו כל דגי. יסיו נלודים כהמורה ולא יסיו
 כלומר כל דגי יסיו ויאסף כלומר אם יסיו כל דגי. יסיו נלודים כהמורה ולא יסיו
 כלומר כל דגי יסיו ויאסף כלומר אם יסיו כל דגי. יסיו נלודים כהמורה ולא יסיו

פירושי לתורת אלהים

ויצא יתן וועט רען נינוג זיין פון וייערם ווענין אם
 את כל דגי ארעור ווען אלע פיש פון רעם ים וועט
 איין גיוואמעלט ווערין צו זיי ויצא להם וועט נינוג
 זיין פון וייערם ווענין (עני רש"י) : (כג) ויאסף יי האם
 גאט גיוואנט צו משה תד' תתקצר איז רען רי סאכט
 פון גאט קרין אז איך זאל זיי ניש קאנען גינגען
 שאהן עשה תראה איצט וועקסון וערן תתקצר ודגי אייב

פאיה אלף איין עקף פון ועקם הוינערט שוועניגער
 מאן רגלי היס די פוס גייער פון רעם פאלק אשר
 אנה בקרבו וואם איך בין צווישן איהם ויאקה אפרת
 אנה דוא ואקנט בשר אמן להם איך וועל זיי געבין
 פלייש וואכל תודש ימים אנה זיי וועלין האבין צו
 עסין איך אצאקנין חודש : (ככ) הצאן ובקר ווען די
 שאה אנה וינרער רגלי גישאכטין ווערין צו זיי

אונקלוס

משה ומליל עם עמא
 ית פתגמא דיי וכנש
 שבועין נכרא מסכי עמא
 ואקים יתהון סחרנות
 משכנא : כה ואתגלי יי
 בענגא ומליל עמיהורפי
 מן רוחא די עלוהי ויהב
 על שבועין נכרא סכיא
 והנה פד שרת עליהון
 רוח נבואה ומתנבאין
 ולא פסקין : כו ואשתארו
 תרין גברין במשוריתא
 ה"א ויהגבלו וכל . סוכד : ו
 וישאלו עלי אנשים . סס סל :

משה וידבר אר-העם את דברי
 יהוה ויאסף שבועים איש מזקני
 העם ויעמד אתם סביבת האהל :
 כה וירד יהוה ובענן וידבר אליו
 ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן ער-
 שבועים איש הזקנים ויהי פנות
 עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו :
 כו וישארו שני אנשים במחנה שם

בעל הטורים

יגוס ויפת ויאסף וזה הוא באסיפה בעלמא סני לטו : (כה) כנות . כ' במסרה , ויהי כנות עליהם סרות , ולידן כנות כסות כגלי רש"י

שאלתנו וזהו שנאמר וילא משה וידבר אל העם כיון שלא שמעו לו ויאסף שבועים איש וגו' : (כה) ולא יספו . לא נתנבאו אלא אותו היום כגדו , כן מפורש במספרי . וחונקלוס תרגם ולא פסקין , שלא פסקה נבואה מהם : (כו) וישארו

עניני בשר תאוה

זשה"ה ויחוס על הכהנה וגו' וכלמחיס על פני הארץ מנוכס שלא
 סיו לריבין ספרי נכוסת יד . ד"ל כללן ונקר וגו' כוד"ל עמס
 סיה יודע סיה כה כיד סק"ה להספיק סלס ס"ק סלס סלס
 נה

פירוש לחורת אלהים

עם וועם גישעהו סיינע רייד אס לא אויב גיט (עיו
 רש"י) : (כד) ויצא משה אונ משה איז גינאנגט וידבר
 אל העם אונ ער האט גירעט צום פאלק את דברי יי
 די רייד פון נאמ . רש"י שיינע רבן נמליאל דער
 זון פון ר' יהודה הנשיא זאגט חס ושלום אז משה
 זאל זאגן אז נאמ וועט זיי גיט קאנען גינגען
 מאן נאר אזוי האט משה גיזאגט צו הקביה מען
 קאן גיט בשמיין אקעגין קריג ווייל זיי ווכין נאר
 אפגבול וועסטן זיי שוין גיט קאנען גנוגען סאהן
 נוארום אז דוא וועסט זיי געבין רינדערין פלייש
 וועלן זיי זאגן מיר ווילן שעפסין פלייש וועלן
 זייא זאגן מיר ווילן רינדערין פלייש ארער
 זיי וועלן זאגן מיר ווילן עופות האט נאמ צו
 איהם גיזאגט אז עם איז יוא אזוי וועלן זיי דאך
 זאגן איה קאן זיי גיט גינגען סאהן האט משה
 גיזאגט איה וועל גיין מיט זיי ריידן זיי זאלן שוין
 גיט וועלן פלייש האט נאמ גיזאגט צו משה זייא
 וועלן דיה גינדראי גיט פאלגן איז משה גינאנגען
 אונ האט זיי געזאגט קען דען נאמ איה גיט געבין
 נואם איהר ווילט , ער האט איה דאך גיגעבין
 דאקוויטעם על

(כו) וישארו שני אנשים במחנה וגו' . דער סדרש זאגט
 אלקד אונ מירד זענען געווען ברידער פון משה ,

פון זיין מוסער אבער גיט פון זיין פאטער נארום ווען עסקם

שום חד אלדד ושום חנינא מידד ושרת עליהון רוח גבוואה ואינון בפתיוניא ולא נפקו למשכנא ומתנבאין במשריתא : כו ורהט עלימא וחוי למשה ואמר אלדד ומידד מתנבאין במשריתא :

ר'א מתנבאים : ש : רשב"ם בעל המורים

כהנים : למד לך שמה עליהם שכינה כמו על הכהן : (כו) וההכנים : (כז) ומה : כ' בעט' : (מ"ט) ש' כדפסא נח' : (כז) מתנבאים נוסדקין משה ח"מ נכסו"ג ע"ג אלה"ס ק"י כיה מה נכוסה סיוו אונקלוס משה מת ויהושע מכניס ישראל לנחן : יהושע' מכניס' :

שפתי חכמים

שאלו בו כו' : ק' ה"ג וכח על ע' זקן וכ' מנין הפיה חלק כ"ל ואמ"כ כמן בקליו יגדל ימד : ור"מ לא סי' לו לסיב' כ"י"ב ולכחו על י"ד זקנים ועל כ"ו זקנים ומו שופלם כידו שחק על י' יבוכו מחומו שבע שש כו' : (ז"ג) ושמע' י"ל ז"כ סומו שבע שופלם כידו שחק על שבע שופלם י"ל ז"כ סומו שבע ככל השבע שול מכשיו על ותכחו דק סומו סוקו : (ע"ב) כק"מ) עם שחקים עוד : ר' מנחמי"ב הינער משמע הידוע ושבע שש והוי ע"ב אמר להם עלו פתקיים ממוך קלפי מי ורעת וקנים סבעלי התוספות

רש"י שני אנשים. (ספרי) מלותן שכתרו אמרו לוי אנו כלליון גדולה זו : והמה בכתבום : במתוריים שכהם לסנהדרין וככתבו כולם נקובים בשמות וע' גודל לפי שהשכבון עליה ליי"ב שבעים ששה לכל שבע ושבע חוץ משני שבעים שאלו מגיע אליהם אלה חמשה חמשה חמשה חוץ שבע שמוע לי למחות משכבו וכו' אחד מה עשה נעל ע"ג פתקין יכתב על שבעים זקן ועל שנים ק חלק וכבר מכל שבע שעלה כידו זקן מתקדם ומו שעלה כידו חלק (כו) וירץ הנער : ר' י"א גרסום כן משה היה :

נהם שאלו כ"ה ע"י הקבצת קרבן אל פסח אהל מועד ואין כאלו אלה ששה כהנים אלהיו וכו' המיזם כהים יבא ליה' מותר שלא יספיקו ללבוז הכל : אם אה כל דני כהים יאסף להם ומלא להם : בנימוחה כלומר אם היו שופלם דגים ואמא סויה משפיק להם ניהא שאלו כהם קרבן אל כהם ששמת ליתן להם דמשמע מלאו ויבקר קש"א לפי' שליכין לעשות מהם קרבן : וישמח ה' אל משה ויד' ה' הקרב פיה מיהא שחמן להם כהר ולא ילמדו לקרבן : ומהו סעו' שאלו מניחו מעטו קרבן : (כו) וירץ הנער : זה נרשם : וידג למשה אלדד ומידד אחי משה היו כי כשנתה תורה ונלפסדו זה הענינים כפשו כלם עמל' וישמע משה את הפס כזכר לעמסחמו וירשעין על עסקי' מתפתחין : וגם מתירס אזי משה סירש מייכבד סבימה אשאו ונשחא אהם אחתה סוליד מעשה אלדד ומידד אלדד אל דוד ומידד מי דוד כלומר חלוף דוד : ומלחתי קונסחים מר' עמרם כר' סלל פירוש לתורה האלוים

האם יגים זין ויביב יוכבד : האם יוכבד ינעופען איין אנדער מאן ער האט געהייסן אליצפן כן פרנד : און זיין האם פון איהם גיבארדין זין צווייטא קינדער אלדד אונג מידד : נאכדעם האם אליצפן יגים יוכבד אונג עסקים האם איהר צוויק גענעקען אזי גיבארדין גיבארדין פון שקדים מיס יוכבד משה אהרן כהנים : אונג אלדד מיס מידד האבין גיזאנג' די גביאות און מיס' וועט שפארבין אונג וירשע וועט אירען ברענגען דיא יידין אין ארץ ישראל : דער ויהר זאגט פון דאנען לערנען מיס אז אשעקש אויף דארף זיך היסקען גיט ארויס צו היידין אשליקסין ווארם אויף זיך : וייל משה האט גיזאנג' פאר בקב"ה הגניני נא דהיי' : דרקה' מיס מידד ש' און באלד גינר גיבארדין אויף איהם ער זאל שפארבין אין דער מדבר : ווארום עס זענען דעם מלאכים וואס געפען די דיא ווערפער וואס גייען ארויס פון דעם פענשטיגס סול : און אויב דער ווארם איז אשליקעמער ווערם גער ווארם פקיים אויף דעם פענשט :

וזהו פון משה נגד אונג ער האט גיזאנג' צו משה וירץ

דער מחנה שם דער נאמען האיהר פון דעם איינעם האט גיהייסן אלדד ושם השני אונג דער אנדערער האט גיהייסן מידד והנה אונג עם האם גירודת אויף זין די גבוואה ויהי בפתחים אונג זין זענען גיווען צווישן די גישריגענע פלוקר זין זענען גיווען פון די זיבציג זקנים וואס מען האט אויס גיקליקען ולא יצאו אונג זין זענען גיט ארויס גיבאנגען פון דער מחנה צום גיעעלם צווישן דיא אנדערע זקנים : רש"י שרייבט זין זענען גיט גיבאנגען צווישן די אלע זקנים וייל זין זענען גיט גיבאנגען גיווען אונג האבין גיזאנג' מיר זענען גיט ראווי צו דער גודלה ויהנבאו בפתח אונג זין האבין גביאות גיזאנג' אין דער מחנה : (כו) גרץ הנער אונג דער וירג אזי געלאפין : רש"י שרייבט דאס אזי גיווען גירשום דער אלדד מיט מידד גביאות אין דער מחנה :

אונקלוס

כח ואתיב יהושע פר נון
משומשניה ד משה
מעורמדי ואמר רבוי
משה אסרניון : כס ואמר
ליה משה הקנאתי את
מקני לרעינא פון דיהון
פל עמא דיי נביאין ארי
יהון יי את רוח נבואתיה

כח ויען יהושע בן-נון משרת משה
מבחריו ויאמר אדני משה בלאם:
כס ויאמר לו משה המקנא אתה לי
ומי אתן פלעים יהוה נביאים כיי-
יתן יהוה את-רוחו עליהם : שביעי

ה'א ויען יוסטס עירכין פה סנהדרין יו : ועיין כל פס' נביאים . סס :

רשב"ם

כחון עגנה כמפורש בסנהדרין : (כח) מבחוריו סנעוריו
כמו בחתונתו אבל על כל בעל בחוריו לא יושפה ה' הם
האנשים הקראים בחורים : בלאם, כמו ויכלא הנשם.
שפתי חכמים

ואין ידוע יותר מנכסו שסוף בנו ככור של משה : ש"ל
סנטוס כלם עוליסם לפי שאין שניה שורה של האדם מתוך
אבותיו ומרומ, וכן מליו נבי' יפקד ותמי' דוח יפקד אביסו ופי'
רש"י שרמס עליו שניסס : ת כלם סנטוס מייביס סס לליה וז"ל
בנה לנו אנשים כו' כלם כלם מן סנטוס מייביס סס לליה וז"ל
סייגו כלם ד"ס ודכס שרמס סס לליה סנללו וגו' וסייגו לליה
שעניסם אופו לביסם : א אופו ככורי סמכא ומכאס ל"ע כללו
סוף לבדו ישא אס ספססס כן נותן זס לב על סדכר לקמס :

עניני בשר תאוה

כרנע זו יסס נכסס סכל מוכן : (כח) ויען יוסטס בן נון וגו'
ארני מסיס כלסס וגו' סמקלל אסס לו וגו' . כוכס דכריסס ויכוכס
נילל לומר ססיס ס"ד שכלס סכ"ז וז"ל דכרוביס סלו כי עס
שכלס סכריס סיללו מסיס אסרין ומריס סלשון כוכס . ומסיס
נמס, לפי ססיס סלסס על אסרין ומריס לקבל שפט סככוכס
ההאוס, לפיכך סולך ש' סלסרף מסיס ספסיס, כי סכיוס סככוכס
שופט על מסיס רלוי ומוכן לכך כשכר ספסס לפסוק סככוכס
סלל סיו רלויס ככס סכיוס ונכס כ' ל מל דכריסס ויכוכס אף
קסס מליסס לקבל שפט סככוכס לפססס : וכ סככויס סכויס סיה
מסיס מוכן נכסן סכ"לילוס ויכוכס סככוכס סככוכס סככוכס
הוס סלמל סכריסס לפססס ויכוכס סככוכס סככוכס סככוכס
אכס סליך ושמתי מליסס, ולס"א אלדר ויער סלל כזו אל מסיס
לכלל מועד ומתכלילס ככוכס א"ו סכוכו סלל סככוכס סככוכס
מסיס רכ סס מעלמס יכלו לקבל שפט סככוכס סככוכס סככוכס
ע"כ אמר יוסטס נמסיס ארני מסיס כלסס, כי יוסטס סככוכס
הקסס סככוכס מככס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס
מסיסכס אליס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס
מסוקן אליס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס
וגו' סיה לו מסיס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס סככוכס

ליקושים על התורה

(כס) ויאמר לו משה המקנא אתה לי וגו' . משה הם גיזאמס
צוא וד"שע דו צערינכס אויף ארץ אלדר אונ פינד
פון סייגעווענין ווארום דיא נבואה רום די זיגעציי פקעסנין
האבין געהאט איז דאס גינען דורך משה פרינר איז זיגעקענין
די נבואה אויף משה, אונ פון משה איז זיגעקענין דיא נבואה
אויף די זיגעציי פקעסנין, אבער דיא נבואה פון אלדר אונ
פינד איז גיט גינען דורך משה ווארום דיא נבואה פון
אלדר אונ פינד וואלט גינען דורך משה וואלט קאך משה
פרינר געוואקסן דיא גביאות פון משה וואלט קאך משה
נועם שפארבין וד"שע נועם אביין גיינען דיא זיין און ארץ
ישראל, אז משה האט פון דער נבואה גיט געוואקסן איז
אזיין און אלדר אונ פינד האבין געהאט זייער גביאות זייער
פון זיגעציי, ד"ר זייער האט וד"שע גיזאמס צו משה, ער זאל
דיא גיטן קאר סקנא פון סייגעווענין, די פיניקס עס איז
און פריקעטס גיזאמס זאלן אלע זייען זיין גביאים אונ גיט
דורך פיר קאר גאט אלץ זאלן זאל אויף זייער גביאות :

אוסרם ומניעם מן השוק והנם כבית הכלא. אי"ח ה"ע
גורם לומר כלאים. כמו שמענו אדני. ומצאה בארץ
מרכר

רש"י

(כח) בלאם . (סנהדרין ו) הטל עליהם לרכי לבד והם
ש כלים מחלויהם, (ספרי) ד"א תנס אל בית הכלל לפי
ת שהיו מתכבדים משה מת יהושע מכניס את ישראל לארץ;
(כס) המקנא אתה לי . הקנאי וקנאה לי הקנאתי אתה
מקנא : לי . כמו כשבילי כל לשון קנאה חרס הנותן לב על
הדבר או לנקום או לעזור אוכפמנ"ס בלע"ז או חוזו כשבילי

דעת וקנים מבעלי התוספות

וחימס לו סכך חסר לומר ססיו אפי מסיס וכסס אלדר כן סכלון
ספסיס מעמסס כייפון ועידד סוף סקמולל כן ספטן סככוכס מעמסס
אסריס, וז"ל דמלן דלויס לויס סל לית לויס סל : (כח) ויאמר
ארני מסיס כלסס. פשט. לפי שכלמ סכריסס ע"י ס"ס בלכד יסיו
נביאויס וסיס סככוכס סכוכו סכיו ע"י בללל אלדר ועידד ופי"ו נביאי'
סר קסס סל וכך אמר כלסס : (כס) ויאמר משה מי אתן סל כל עס
ס' נביאויס וגו'. כלומר סמל נביאי' אפסס מן כי סס' סלמל סכריסס
סיו מן סכוכו אכס ע"י כרכתי' וזללתי' מן סכוכו אכס סלכ'
אלל כשלמל סל"ד מסיס עת סיינו דכתיב ארני מסיס כלסס סלל
מסיק מביחוס סל סכריסס סמל אלה מתכלילס. וזכ"ק דסנהדרין
לג"ד על עמק סל ריו מתכלילס סכיו אומריס ע"י סלו מלי סלו
וג"ד כמי על ספקי' גונ ומגוי' הוי מתכלילס סלכס ככיו כמי ססיו
לאו לורק לרעלל דסיו ככללוד סכוכס סלכס סלכס כלסס ומסיני
דליין ליטול אומנחס על מסיס מעוי' . ועוד מסיק כשלמל סל"ד
כיו מרמי סיינו דכתיב מי אתן כל על סס ס' נביאויס אלה לג"ד
מסיס עת עמי' מי אתן ומסיני לל ס' סיינוס קמי' . מלי כלסס ספל סליסס

כמה קנסים כעמדת מנכוחת משה, ומתכנל נכוחס אלדר ועידד
כי יתן ס' את רוחו עליהם, וסיינו עיפיו מוכניס סלל פלמס :

פירושו לתורת אלהים

(כח) ויען אונ יהושע דער משרת פון משה מבחוריו
פון זיינע אויט דער וויילישע יונגען ויאמר האם
גיזאמס ארני מין האר משה בלאם פאר לעקר ויי:
(כס) ויאמר האם משה צו איהם גיזאמס גיזאמס רוא
וויילקס דרך מקנא זיין מיון קנאה בלוקר רוא
וויילקס דרך טלקס זיין אין אלדר ומינד פון סייגעעט
ווענין יפי ימן אונ ווער וואלט גיגענין בלוקר
סלטיאי וואלט גינען קאר דאס פאלק פון קאט
נביאים כי יתן קאט זאל געבין זיין נבואה אויף ויי:

פארשיידן פון זיי ייא דיא נביאות. האם משה גיזאמס צו יהושע
קיון כבוד פאר מיר עס זאל זיין נביאים אויסער מיר, איך
פיר קאר גאט זאלן זאלן זאל אויף זייער גביאות :

וַיֹּאסֵף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא
 וַיִּזְכְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לֵאמֹר וְרוּחַ נִסְעוּ מֵאֵת
 יְהוָה וַיָּגוּ שְׁלוֹמִים מִן־הַיָּם וַיִּטֵּשׂ עַד־
 הַמַּחֲנֶה בַדְרֶךְ יוֹם כֹּה וַיִּכְרְדֶךָ יוֹם
 כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמֹּתֵי
 עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ׃ לֵאמֹר וַיִּקַּם הָעָם כָּל־
 הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל־יוֹם
 הַמַּחֲרָת וַיֹּאסְפוּ אֶת־הַשְּׁלוֹ
 הַמַּמְעִיט אֶסֶף עֲשֶׂרְהָ חֲמֹרִים
 וַיִּשְׁמְחוּ לָהֶם שְׁמוֹת סְבִיבוֹת

עליהן : 5 ואתפניש
 משה למשריתא הוא
 וסבי ישראל : לא ורוחא
 נשל מן קדם יי ואפרח
 שליו מן ימא ורמא על
 משריתא פמהלך יומא
 קמא וכמהלך יומא לכא
 סחור סחור למשריתא
 וכרום תרמין אמין על
 אפי ארעא : לב וקם
 עמא כל יומא והוא
 וכל ליליא וכל יומא
 דבתרדחי וכגישו ית
 שליו דאזער פגש עשרא
 דגורין וישמחו להון
 משמחין סחור סחור

ת"א וכוה נסע . מליעא כוז ויאספו את השליו . מליין כוז וישמחו להם . ויאס עב :

בעל המורים

כזה נתייב ויגו רלכו ויהי מהלכל על כיוו סביל עמיה סביל
 כך נבחר כיוו עתלכניס על לחיס שחור מליעא הסליו סביל
 סליו וקרי סליוס ללריקס וסליוס ללריקס סביל לה

שפתי חכמים

ב מטי במשפתי ויאסף ויו עורס סביל חון למחיה סביל
 לפיכך מפתח חל חיור סביל מתיס סביל ויהי חון מן סביל
 של סביל מתיס לוי : ב דק"ל דכחלל מבעט ויאסף עמס חל
 העתק סול וקרי ויחל סביל סביל עמס למחיה סביל
 מתיס לוי ובי ע"י סביל סביל סביל סביל סביל סביל
 לה"ס סס סבילס זה על זה כממענו א"כ מתיס סבילס
 ה ע"י לא למענה יומל עמל" כדו סלל יעטרו לקישין :

רש"י
 המסא : (ב) ויאסף משה . מפתח ב חלל מועד : אל
 המחנה . נכנסו ג חיס לאלהו : ויאסף . לטון כניסה אל
 הכית כמו (כד) ואספתו אל חוך ביתך . ואכ כלולס
 (ההלס לט) ויכור ולא ידע מי אוספס מלמד שלל הכי
 סליהס פורעניות עד סכנכסו הלדריקס חיס לאלהו (ספרי)
 (לא) ויגו . ויפריח וכן (תהלים ז) כי גו חיס וכן (חיס
 ח) גווח ועבר . ויפשוט כמו (שמואל א') יהיס
 וכמאמרים . ויפריח כגורה עד סהך כנגד לבו ד אל חיס
 (ספרי) : (ג) הוביעו . מי אסף פחות מכלל העללים וההגרים חסף עשרה חמרים : וישמחו . עשו חתן

פירוש התורה אלהים

הארצין פון דעם מענטשין פדי ער ואל יוף גיט
 דארפין איין גיטין דער צו . אונ העכער פון
 צוויי איילין זענען זיי גיט גיפלויגן פדי דער
 מענטש ואל גיט דארפין אויס שפרעקין די האנט
 ווען ער וועט דאס וועלן זענען : (לב) ויקם קים
 אונ דאס פאלק איז גישטאנען על היים ויאסף
 קאג כהו דעם געלביגען ואל הלכה אונ אנאנצע
 נאכט ואל יום אונ אנאנצין פארענדיגען סאג
 ויאסף אונ זיי האבן איין געזאמעלט דעם שליו
 ויאסף דער ווייניגסטער פלומר דער וואס האט
 געקויפט געקויפט פון אלע דהיינו דיא פוילע
 מענטשין אונ די פלינדע אפ האט ער איין
 געזאמעלט זעהן פערנליך ויאסף אונ זיי האבן

(א) ויאסף אונ משה קאם יוך איין געזאמלט אל
 תפחה צו דער מחנה דא ער ויהי אונ די עלצטע
 פון די ישראל פלומר זיי זענען איטליכער גינאג
 זען צו זיין גיזעלעט : (לא) ויהי אונ אויגים האט
 גיזעקט פון קאם ויין אונ ער האט גימאכט פליהען
 שליוס ויאנקלען מן היס פון דעם ים וישש אונ עס
 האט יוך פאר שפרייט אויף דער מחנה פחד אוי
 ווי איין קאג ריין אהער יכרה יום אונ אוי וויא
 אקאג ריין אהין פלומר עס האט יוך פאר שפרייט
 אקאג ריין ארום דער מחנה ויאסף אונ אוי ווי
 צוויי אייקען על אויף דער ערד פלומר ער איז
 גיפלויגן הויף צוויי איילין פון דער ערד דאס הט
 גאט גימאחן פדי זיי ואלין קיין סרחה האבין מיט
 דעם קלויבין ווארום עס איז אויס געקויפטן אהעגין

אונקלוס

למשריחא: לנ בשרא
 עד פנע בין שניהון עד
 לא פסק ורננא דיי
 תקיף בעמא וקמל יי
 בעמא קמול סני לחדא:
 ל וקרא ית שמא
 דאתרא ההוא קברי
 דמשאלי ארי תמן קברו
 ית עמא דשאילו:
 לה מקברי דמשאלי נמלו
 עמא לחצרות והו
 ת"א הכשר פולני: ס:

המתנה: **ל** הבשר עודנו בין שניהם
 מרם יפרת ואף יהוה חרה בעסונו
 יהוה בעם מכה רבה מאד: **ל** ויקרא
 את שם המקום ההוא קברות
 התאוה פיי שם קברו את העם
 המתאים: **ל** מקברות התאוה
 נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות:
 רשכ"ם

כדבר: (לה) מקברות התאוה נסעו העם חצרות. כלו' קקוליס: (לד) כממליס. כ' כי סס קברו לה העם הממליס, נתעבכו שם עד האסק סרים. ולכן הארץ כלשונו ויהיו בחצרות, לומר ויהיו שם בחצרות, וסדרש אנדה בספרי בסוף הפ' ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו כמדבר פארן. וכי שתי חצרות היו שנסעו מזו וחנו בזו ונסעו מזו וחנו בזו. ומסופק לרבותי ונשאלתי ופירשתי עליה כפי הררשה. וכל פרשה זה כתוב בספרי זה היה בשעה שצטרע מרים וסוף דבר חזר וקראו התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות. ועל פרשה זה כתוב בספרי זה היה בשעה שפסקו זה הוא נדרש מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות (ל"א) כשאר כל המסעות והנתיבות כהנהגה שחזרו לאחוריהם בחצרות שכשנסעו דגל הראשון מחצרות ועדיין לא העם נסעו מחצרות ואח"כ יהיו בחצרות שהיו עדיין במחנה לוי קרא להם הקב"ה מתאום ונצטרעה מרים וחזרו לאחוריהם ונאספה כרים מצרעתה לסוף שבעה ויחנו נסעו העם מחצרות ויחנו סכמור פארן. וכל דרשה זו מצאתי בסכילתא בפרשת בשלח בני ישראל ברעמסס ככתא. ופירשתי לשואלים לפי שאין כתוב שם ויסעו מרעמסס ויחנו סכמור לומר לך שלמי שעה באו מרעמסס לסוכות ובשעה שנסעו מרעמסס נסעו כמו כן כסוכות וזהו כנפי נשרים:

שפתר חכמים
 ו ס' עד לא נמסלו:
 ו פסק. ד"ל אינו מספיק לפוסקי בניינו עד שנמסחו
 מעטיחון מעטיחין: (לג) מרם יכרת. כתרנומו עד לא
 יולאה

דעת זקנים מבעלי התוספות
 זכרי לזכר וסס כלים ממליס: (לג) הכשר. פסג. לומר חזר
 מהספיק סכסר לנעו כרי מלא וסגור לא נגמס אלא לסי מלא סיס
 כדיו יוכלו למלות ממלונס. ואיננו כמדעס ממליס נבי ויכרונו
 כנשמטיס כלומר כממליס וסכריאס שפתינו שאלו סלל כהנוגן

ליקומים על התורה
 (לד) ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה וגי'.
 קען דאס נערושין דעס זאקען פון דעם ארם
 קברות התאוה, וייל דארט האט מען באגראבן דאס פאלק
 ויאם האבין געגלעס צום פלייש. עס שטיים ניס אין פסוק
 מען האבין באגראבן דיא פגעמשיין ויאם האבין געזעסן דיא
 פלייש, נאר די פגעמשיין ויאם האבין געגלעס צו עסן פלייש
 דאס זענען זיך רב, ווי עס שטיים אין פסוק דער אפסוק
 נערב רבו צווישען די יודן האבין געגלעס צו עסן פלייש,
 האבין זייא אנגרייבס די יודן זיי זאלן אויף וויינין זיי ווילען
 פלייש, דריבער שטיים אין פסוק זקנו את ה' ויהיה אשר נאכל
 קמצרים תבם, מיר גייען קען דיא פלייש ויאם מיר געזען עסן
 אין מצרים אומקום, דאס האבין גיאנעס דער רב, וייל
 זיי זענען גייען מצרים ויאם זיי האבין אין מצרים גיט געארד
 געס דריבער האבין זיי געזען פלייש אין גיאנעס אן
 געלס אונ אן מצות, אונ זיי האבין צו גיאנעס דיא יודן אז
 זייא וועלן צוריק קומען אין מצרים וועלן זיי אויף גיט אר-

משלי חכמים
 (לד) ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה וגי'.
 וייל דאס פלען זענען נעראבן געווארען דיא פגעמשיין ויאם
 דעם ארם האט מען געזען קברות התאוה.

בְּחֻצוֹתָ : יב * וּמִלִּילַת
 מָדוּם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁהָ עַל
 עֵיסֶק אֶתְחָא שְׁפִירְתָא
 דְּנָסִיב אֲרִי אֶתְתָא
 שְׁפִירְתָא דְּנָסִיב רְחִיק :
 * וְאַמְרוּ הַלְחֹד בְּרַם
 עַם מִשְׁהָ מְלִיל יוּ הִלָּא

בעל המורים

(א) הכשיות, שהיא מסמנתה: חן כי אשה כשית לקח, כרכובי כדבריו הוימים דרמשה רבינו מלך היה בארץ כמ"ש שם, והם לא ידעו כשדברו בו שלא נוקט לה, צורך לפרש כי אשה כושית לקח וכי עיר עתה לא ידענו כי צורה מריונת היא, ועוד תשובה כי לא היתה כושית ילדה לאברהם: (ב) ויאמרו הרק אך במשה, כלומר ילדה לאברהם: (ג) ויאמרו הרק אך במשה, כלומר ירש"י

יזאלה: (א) ותדבר, (ספרי) חין דבור בכל מקום אלא לשון קשה וכן הוא אומר (בראשית מב) דבר האיש אליוני אהרן אחי קמות ואין אמירה בכל מקום אלא לי תמונים וכן הוא אומר (בראשית יט) ויאמר אל נח אחי תרעו (מכדברי יצ) ויאמר שמוע נח דברי' כל נח לשון בקשה: ותדבר מרים ואהרן. (ספרי) היא עתמה דדבור תחלה לסיך הקדימה הכתוב ומנן היתה ודעת ו מרים שפירש משה מן האלה ר' נתן אומר מרים היתה כדל לפורה בשעה ש: א' למשה אלדד ומירד מתנבאים במתה כיון שמתנה לפורה אמרה חוי לנשותיהן של אלו אם הם נוקקין לנכואה שיהיו פורקים משותיהן כדרך שפירש בעלי ממי ומשם ידעה מרים והיזהר אהרן ומה מרים שלא התכוונה לגנותו כן כענשה (א) למספר בגנותו של חזירו: האשה הברשת. (ספ) מגיד שהכל מודים ציפיה ח' כשם שהכל מודים שהמרותו של כושי: כושית. גימ' יפת מראה: על אהרן האשה. על אהרן ש גירושיה: כי אשה כושית לקח. במתניה ולא ציפיה אבל אחת נאה בכל: האשה הברשת. כדי שלא תשגוט בו עין רעה: כי אשה כושית לקח. דעת וקנים

(ב) והחנך מרים וספרו בעשה. לפי שהכנים דכניות הם והחנך דכדך יומר מספכן לסיך בקדישם סב' וליהם יומר: כי אשה כשית לקח. דכדכי כימיס דמשס משנתם כשית ענש שפיהם מלכס ומשס ענש על כוש ארכמים שנס ולכן אמרו פירוש לתורת אלהים

נְעַנְעוּ גִינוּעֵן אִין חֻצְרוֹת : (א) וְתִדְבֵר מִרְיָם הָאֵם
 מִרְיָם מִיַּם אֶהֲרֹן בְּיוּז גִּירְעַם אוֹרִף מִשְׁהָ עַל אֹרֹת
 פִּון וְנַעֲנִין הָאֵשֶׁה הַכֹּשִׁית דִּי שְׁוִינְעָ אֵשֶׁה אֲשֶׁר לָחַ
 וְנָאֵם עַר הָאֵם גִּינוּמְקֵעֵן אֹנִין הָאֵם זִךְ אָפֵן גִּישִׁיר
 פִּון אִיהֵר בִּי אֵשֶׁה פִּוּשִׁית לָחַ וְנֹארוֹם מִשְׁהָ הָאֵם
 גִּינוּמְעֵן אִיין אֵשֶׁה פִּוּשִׁית אֹנִין כֹּחְמַת גָּאֵם פִּלְעֵנָם
 מִיַּם אִיהֵם אֵשֶׁה בְּיִירִין הָאֵם עַר זִךְ פִּוּרֶשׁ גִּינוּעֵן
 פִּון דְּעַר אֵשֶׁה (עין ש"ס) : (ב) וְיִאמְרוּ אֹנִין וְיִהְיֶינָם
 גִּינוּמְעֵן כְּלוֹמֵר מִרְיָם מִיַּם אֶהֲרֹן הָאֵם גִּינוּמְעֵן חֲרַב
 עַר הָאֵם דְּעַן גָּאֵם גָּאֵר מִיַּם מִשְׁהָ אֲלִיין גִּירְעַם הִלָּא

משלי חכמים

האבין גיהקטם ויין גבייתת ונאם ואלךד און פברד האבין גינאמס וזו משה ועמם שמארבין און ועמם גים אריין פברד גינען די יודין אין ארץ ישראל, האבין גינא יניא גירעם צווישען זיך ונאם קען זיין דיא גבידה פון משה פאר ונאם ועמם גיר גים אריין קאטען ארץ ישראל ונאמרה דיא פגשה ער גים האם

נעשפאנען זיין דער פריה די מוסער האם איס גענעבען עסין און האם גענאמס צוא איהם גיין אין חדר, האם דאס קינד געוויינט דער פאטער פערטען דעם קינד ונאם ווינקסט. זאגט

גַּם־בְּנוֹ דְבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: י וְהָאִישׁ
 מִשָּׁה עָנָו מְאֹד מְכַל הָאָדָם אֲשֶׁר
 עַר־פָּנָי הָאֲדָמָה: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה
 פְּתָאם אֶל־מִשָּׁה וְאֶרְאֶה־נָּא אֶת־
 מַרְיָם צֵאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל־אֱהֱלָה
 מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: ה וַיֵּרֶד יְהוָה

אף עמנא מליל ושמיע
 קדם יי: ג ונברא משה
 עניהו לחדא מכל אנשא
 די ער אפי ארעא:
 דואמר יי בתקיף למשה
 ולאחרו ולמרין פוקו
 תלתיכון למשכון זמנא
 ונפקו תלתיהון:
 ה ואתגלי יי בעמודא
 ת"א והאיש עשה עני מלך. כרכוס
 כד יומא פה נדרים למ: וימלך
 ס' סמלוס. כרכוס ט:

בער הטורים

שדרכו פניו ביט לבינס ולא שמע אותם ארס אחר: (ג) ענו.
 ענו כתיב שסיה השבנו ענ"י ימים ככר ויכסבו הענן עשמי יעיש

רש"י

הלא גם בנו דבר. ולא פירשנו מד"א: (ג) ענו. שכל
 וסבולן: (ד) פתאם. נגלה גליהם פתחוה והם טמאין
 כד"א ג והו יעקיש מיס מ סים להודיעם שפיה עשה מהם

רש"י

גם בנו דבר לישראל: בנו. על ידני: (ד) פתאום.
 בשעה שהיו מדברים במשה ולא היתה שעה רגילה

שפתיו חכמים

לכך שני מיוסזים למעט הדבור, וכוונתו כזה מתקן כפסרי:
 ג דל"כ מלי נפקא עיניה דכתיב סמלוס. דל"ס: ס ערכיבי
 סכא סמלוס וכויל ג"כ כתיב סמט סמלוס מה טורי לכין סלסא
 שפירט מן האסה מאחר שגלית עליו שכינה מזיר ואין עת

דעתו כבעלי התוספות

סבוא עניו ככל אכניו, כי שסכסכו אסיוס של ענו עקילוסו
 ט"ו נ"ו וס"ו ספלא ססוא מולא רמ"ס לכריס: (ד) סמלוס.
 של

ליקומים על התורה

ישללאנין דעם לשפין דאס אוי דאך גניוען אקם אוג דרייסיג
 זאהר שפעקרו דרייפער אוי ביא זייא געקליבען די זיי גבינה
 אוי ווייל ער האט אקמאהל גענומען אנוייב אין די לאנד כולש
 נאפילו ער האט ווא גים אנגעריקט אבער אנוייב זייער אוי ווא
 גניוען אוג ווייל אין דיא תורה אוי ביי ארץ גים גישלאפען
 אז משה האט גענומען אנוייב אין דיא סדינה כולש, דרייפער
 זאגט דער פסקי פי אשה כנוסית לקח, ווארום עס אוי אוי
 גניוען אז משה האט גענומען אנוייב אין דיא לאנד כולש,
 נאקדעם האבין אהרן מיס מרים געריכטנס אז עס קען גים
 זיין אז וועגן דיא גבינה זאל משה שפארבין, ווארום האט
 דאך גאט געבראפט זאגן דורך אלדר אוג מידן משה נרעס
 שפארבין אוג אהרן נרעס אריין ברייגען דיא יודין אוי ארץ
 יש"אל אבער מרים נרעס אריין ברייגען דיא יודין אוי ארץ
 יש"אל, פאר וואס האט גאט גיזאגט ויהשע נרעס ברייגען
 גיזאגט דיא יודין אוי ארץ יש"אל, הלא גם בני דבר, האט דאך
 קיסקען אין ארץ יש"אל:

פירוש לתורת אלהים

גם גאט האט דאך מיט אוגו אויך געערט אוג
 פון דעקט וועגן האבין מיר זיך פארט גים אפ
 גישויר פון וועלט זאבין גישפנ יי אוג גאט האט עס
 גיהערט: (ג) האיש משה אוג דער מאן משה עניי מאר
 אוי גניוען ביי זיך זייער גידעריג סכל הארס מער פון
 אלע מענטשין אשר על פני האדמה וואס אויף דער
 ערד: (ד) ויאמר יי האט גאט גיזאגט פלוצלונג צוא
 משה אוג צו אהרן אוג צו מרים זאי שלשכם גיט
 ארויס איהר אקע דרייא צו דעם אהל מועד ויזא
 שלשמה ועגען זייא אלע דרייא ארויס געאנאגען:
 (ה) ויבר יי האט גאט אראפ גענידעקט כלוקי ער
 גאט אויף אוגו אויך גינעס אז מיר וועלן אויך גים אריין
 קיסקען אין ארץ יש"אל:

משלי חכמים

איהם ארויס פון שטוב ער זאל מוזין זיין אין תדר, דאס ועל
 ביבע אוי געווען ביי די יודין זייא האפען געזאגט אוג גענויגט
 זייא ווילען פלייש, משה האט געמיינט זיי ווילען נאר פלייש
 דרייפער אוי ער אויף זיי בייז געקען. ווייל זיי האפען געהאט
 דעם פון וואס אין פון האפען זייא געהאט אלע ספקים, אבער
 תקב"ה וואס ער ווייסט: ערער סעקטשענס הארץ האט ער
 געזאגט אז דיא יודין מיינען גים דאס פלייש, זייא ווילען
 זיין צוריק אין מצרים ווייל זיי ווילען גים די תורה אוג מצות,
 דרייפער האט זייא גאט געזעקט זיי זאלען גים אהרייבן דאס
 גאנצע פאלק יודין זייא זאלען זיין צוריק אין מצרים!

דאס קינד אויך וויל אביסול גים, האט דער פאסער אים געגעבן
 אביסול גים אוג זאגט צוא אים גייא אין תדר, אוג דאס קינד
 גיט גים אין תדר נאר ער וויינט. ס'קענט איהם דער פאסער
 וואס וויינסט, זאגט דאס קינד ער וויל אקשעל, האט דער
 פאסער איהם געזאגט שלאפען אוג אוי בייז געזאגען אויף
 איהם פאר וואס אלע מינט וויל ער וואס אנדערש, דארום
 אין שטוב אוי געווען נאך אמענטש זאגט ער צום פאסער דו
 האסט אקשעל אוי דעם קינד, דוא מיינטס אז זיין קינד וויל
 שאקי די גים אבער דעם גפעל, דאס קינד וויל גים דיא גים
 אוג וויל גים דיא גפעל ער וויל גים זיין און תדר, דוא גים
 זיי איהם ארעקט דיא גים אוג גיב איהם גאר גים נאר ס'רייב

בַּעֲמוֹד עֲנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל
 וַיִּקְרָא אֹהֶרֶן וּמְרִים וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם׃
 וַיֹּאמֶר שָׁמְעוּ נָא דְבַר יְהוָה אֲמִי יְהוּדָה
 נְבִיאֲכֶם יְהוָה בְּמַרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוּדַע
 בַּחֲלוֹם אֲדַבְרִיבוּ׃ לֹא־יִבֶן עַבְדִּי
 מִשְׁהַבְּכָרִי בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא׃ הַ פֶּה

דענא וקם בתר ע
 משכנא וקרא אהרן
 ומרים ונפקו תרויהון
 י נאמר שמעו בען
 פהנמי אם יהון לבון
 נביאין אנה יי בחון
 אנה מהגלילדון בחלמין
 אנה ממלי עמדון
 י לא בן עבדי משה
 בקר ביתי מהימן הוא
 ה ממלך עם ממלך

היא במראה אליו עקרים מ"ג ס"פ וס"ח : בהלום אדכר . נכרות ס חגיגה ס : ככל ציפי
 נאמן הוא . במלך סו : סס אל סל . שבת סו עקרים מ"ג ס"ח ס"פ וס"ט :

בעל המורים

זמ"כ נ"ס ארבעים : עט . גני' בעדן שחול ג"ע : (ו) במלכה .
 ז' . במלכה חנו אדוד , בערלה כהפכו ירי עיל . לומר שמי'
 בערלה שמי' נראה לנביאים כהמסך ליריבים עליהם , חל מס
 רש"י

רשב"ם
 לדבר עמהם אלא לגעור בהם מפני משה ולחלוק לו
 כבוד : (ו) נביאכם . נבואתכם : (ז) נאמן הוא . קבוע

שפתי הכמים

במי סף עכול יום סן וק"ג : ע דל"כ ל"ל נאמח ויכר ס' ענן
 הל ככל נאמר ויפטר ס' לאו שלמפדס ולא סל"ל חסר ס' אלא
 ויעמוד פתח הסלס וגו' אכל כפי' כי חסא דכמיס ויכר ס' בענן
 ססוא חמלת הננוט סככייה אליו כהק"ר ל"ל שאל לסודיע סלולס
 סככייה אליו ולא ללמד סככייה אליו יחדי אס עמוד ענוו נמו שרשו
 הכא : ב כלומר סל"ו סמרה בס אף ס' וילך מ"מ ס' אלס
 ל' בקשה ודכר עמסס כנחס סאלו סיו דכיוו כעסס לס סיו דכיו
 כעמסס וללמד ק"ו נכבר ורס סייסו דכיוו כנחס : ז' דקלס
 משמע דכייסלס סיוה ס' לך פרש אס סיהס לכס כניסס וכלס
 ס' דכקס עס בערלה אליו אמרד : ק סלומיו סכיית שמי מוכס

דכבור אחד מה ש"א לפס לומר ולחון לשמות: (ה) בעמוד
 ענן . (סס) יאל יחיד ע שלח כמדת כ"ו מלך כשר ודס
 כשיולא לחלמה ויאל בזאכולוקין בזאכולא סלולס יולא
 כמותסס ומדת הקכ"ה ויולא לחלמה ויחיד שאל' (שמות
 טו) ה' איס לחמה ויולא ללולס בזאכולוקין שאל' (תלילס
 סח) דכר ס' אלהיס רכוחס אלפי סנאן : ויקרא אדרן
 ויריס : שייס נמאכין ויולאין מן החלר לקראת הדבור :
 ויצאו שניהם . ומפני מה משכן והסרירן ממשס לסו
 סאומריס מקלס שחכו על חרס דכפיו וכולו שלח דכפיו
 זכפיו נאמר (כ) כי סוף רחיו דקיק לפטי . ד"א שלח ישמע
 כנויפתו של אהרן : (ו) ששמעו נא דברי . אין נא
 פ חלל לשון כשה : אם יהיה נביאכם . אס יהיו צ לכס כניסס : (ח)
 גלית עליו כן באספקלריא המחירה אלל בחלוס ומיוון : (ח)
 דלולו כפסווי סשה אל פה הוזכר לשבח דל"כ יהי אז פה אל פה
 ממש כפאסווי , וזה ח"א דהא כתיב כסוף נא מדבר
 אליו וע"ס כש"י . אלל פא"ס פיורשו אמרתי לו לפרוש כו' ,
 ופה אל פה לאו דוקא אמרתי לו כדכיל דוד"י : פרוש מ

הגדרלת נבואת משה

(ו) ייאמר שמעו אל דברי וגו' . תוכן הענין הוא דכניה יס לרסס
 סחי קחית . הנכפס סכחית וסחוף , וסכילריס כעס סכחמסו
 כהנף לא ילנו ללכחמס ככחית סכסס וסיה גוסס עכר עכריל
 ולכן כשאל עליכס כנולאס סיו כל כחוס הנוף כנכניס ואל עלרס
 כנכס לו סכחלוס דכר כל כעס סכחוס הנוף נשקטו וקלס עליו
 רוח ס' ככס כפס סכחילת , וסו סיה סככיל סל משה דכינו ולכן
 נכרס מן האלפס יוחר מכאר כניסס , דשכר כניסס סיה וסוקיס
 כניסכס כחוס הנוף ככר ככחית כניסס לנד , וכעס סיהו סנוף
 סיה סמחמס דכריל הנוף כשאר בני חרס חולל וסוהה וסמכס
 עמחו , חלל כשאל אליו ככחלוס , סיו כחוס הנוף כניסכיס
 דרכיו סיוו וכחכרס נולס עליהס וסיה כיו קרס , חלל ככס
 דכינו כה אליו ככחלוס וסו ככר גוס וסל כן גוסו כקקס
 וכדך ולכן לא יכול נשוח לכרי סנוף וסכס מן כהלס , וז"ס
 כמלה סליו פהודע כחלוס אדכר בו , וסיוו כעס סחן בו כס
 סכס סנוף סחך סנוף סחך קיס , ולכן פירש מן האלפס , ורויך :

דעת וקנים מבעלי התרוספות
 סל וכולו לומר משה נעק עליו והסתכל לפני הקב"ה : (א) אס סיה
 כניסכס ס' . שחוכס ו סיה על מה סאמריגס בני דכר . כלומר
 סיוו דוהס דכור סליו מוכר עמכס ועס סלר כניסכיס לנכור
 סליו מוכר עס עמס , עסס כניס אכר כהלוס אדכר בו כלרס
 כניסכס חלוס ולרין סחוק , כמלה סליו חמוט . כלרס סיהלס
 כניסכס כניסל סלו וסיוו כולס בעשוס כלומר דך מלל אפי
 מוכר עמכס כניסכיס סככ על לך סכחילת , וכן כניסכס כניס
 סל רחיו וכל סכין וכן ככרס עמכיס : (ז) לל כן עבדי עס .
 חרסיס ויכשילנו ככל ענוו כלומר כלס מחוקיס סוהו לנאמן כ'
 ס אל ס אדכר בו וסכ"ס ס אל ס חמתי לו לפרוש מן
 כהלס סנחמר וסכה סס עמוד עמודי . וסיואל א"כ לנכס ככחמו
 עמס סייכס . וי"ל ככרסמו ממש סייכס קודס לכן סלל סיה

אם סיה כניסכס ס' , כ"ל אס ס' דכר לכס סיה דכר כניסכס ,
 סנוף , חלל סן כניסדי עמס וסו וסמחוס ס' ק"ל
 פירוש לתורת אהרם
 האם ויך פארוויין אין דעם עמוד ענן ויעמוד אונ ער
 האם ויך גיששעלמט אין דער עיר פון דעם אהרן
 מועד ויקרא אהרן ויקום אונ ער האם גירופין צו אהרן
 אונ צוא מרים זיי נאלין ארויס גיין פון דעם חצר
 פון דעם אהרן מועד כפי ויאי נאלין הערען נאמס
 רייד : (ט) ויאמר אונ נאם האם צוא ויי גינאגט שמי
 דערעס צוא מייען רייד אס יהיה גינאגט א עם ויקע
 זיין צוא אייך גביאים פלוקר איהר אונ אנדערע

פ מפמיר יד **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה**
וְאָבִי־יִרְק יִרְק בְּפָנֶיהָ הֲלֵא תִפְלֹם
שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגֵּר שְׁבַעַת יָמִים
מְחִוֵּן לְמַחְנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף :
טו **וְתִסְגֵּר מְרִים מְחִוֵּן לְמַחְנֶה**
שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד

כען יתה : יד ואמר יי
 למשה ואילו אבוהא
 מניף עף בה ה' א
 תתבלם שבעא יומין
 תסגר שבעא יומין
 מברא למשריתא ובתר
 כן תתכנש : טו ותתגרת
 מרים מברא למשריתא
 שבעא יומין ועמא לא
 ג' ל עד דאחנשת

יד א' אבנים ירק ירק בשנים . מ"ק י' קמח כס כמלס קיל זכמים סט : חסגר שבעת . כ"ק כה : ואחר חססף . כדריס לו :
 וחסגר מרים . חסנים כס קמח כס :

בעל המורים

רסס שכריס כי מסס : (טו) והסס לא נסס . כס' ותחלל אחרוסי יס' ז' מיוחס לכך הפחיתס לה שכניס שבעת ימים :
 רש"י

שפתי חכמים

מסס וגו' : ד' דומיק מלה ואס כללו אמר ואס אטיס כו' מסני
 סלל מלינו שירק דאביס שכניס מעוסל ולא הכיוסס בשוס וגו' אלל
 כ"ל אלל אטיס ירק כו' ואמר הרלס לה פניס וזמסוס לסרוס
 סלון ירק ירק כמסמטו רק ניוסיס הפסחייכס מן סיריקי' : ד' ואס
 תחמל וכל ק"ו הו' אס' כמס וכמס ימיס וגמס נקט דוקא יד
 יוס . וי"ל לפי מס סאמרו ז'ל (גיס לל) ג' שוספין חלדס סק'
 כ"ס חבוו וזמו דלכ ואס כל חמד טמן ס' דכריס לולל והכ"ס
 לכדו כוהן ז' דכריס ש"ג שיש לו חליו סל וול . וי"ל לפי סהמלוכ
 ככסיס וסר ז' ימיס אס לא שפס וזמד כעיניו מסנינו עוד כעס
 ימיס ואס ספס טמל מוקלס הו' לכך נקט י"ד ימיס סהו' טמל
 מוקלס ולכר סרי הו' לרואי סהסיס מלוכע עולמיס : ו י"ס
 לסרש משוס דרסד טוכס מרובס מודד סורעמיס חמס למסס
 אמות ס' חו' סלס כמחסיס לפסס עילס של עסס וכסחלס לה חמס
 אצל ס' סלסיטיס טעוס דהיינו ז' ימיס דיוס ולילס טמו כ"ד טעוס
 וז' ימיס וילנו קס"ח טעוס חלקקס לשלישיס נגלל חמס
 דהיינו על סז' ימיס מ"ג ימיס כיון דלאו יוס שלס הו' חלל שפס אחס
 לחמו על משס סוכיסיס כ"ד' שלישיס וכל דנקט כס"ג שפס אחס
 עת אחס דהיינו שלס שפס , ח"ל :

מארין כחפלה) : (יד) ואביה ירק ירק בפניה . ואס
 אביה הרלס לה פניס ד וזעפוס הלל חללס שכניס ימיס
 (כ"ק כה) ק"ו לכניס יד' ה' דיו חלל די לכח מן דיוס
 להיות כדיון לפיכך חף כניוסתי חסגר שבעת ימיס : ואחר
 ראספ . אומר חני כל האסיפוס החמורוס כמורעריס ע"ס
 שהו' משולס מחוץ למחסי וכשהו' נרפס נרפס נרפס אל המחסי
 כתיב כו' חסיפס לשון הכניס : והקעס לא נסע . (סוטה)
 (ט) זה הכנוד חלק לה המקוס כשכיל עסס אחמו שחמככס
 למס ככשוכלך ליאור שלחמ (שמות כ) ותחלל אמותו
 מרחוק וגו' : חסלה פרשתי בהעלתך

מלות שלישיס אמ"ס שרבע שלישיס יהיו יתירס על ס' מלות
 ושליס של עסס חין כדך כלוס ואספס עוד כשכר סכלכ לקרוס
 לאו דוקא שפס שלמס סהו' חמד מל"ד טעוס עיסיס חלל כלומר
 עת אחס דהיינו שלס שפס , ח"ל :

דעת וקנים מבעלי התוספות

דמניוס דאביס חללס שבעת ימיס דלסוס ריהפס דקלס משמע
 דפסוס הו' מעיקוס אחר ומלסיס חללס שבעת ימיס , וי"ל
 דמניוס דאביס הו' כמניוס ומניוס ככלל שונוס שבעס . ועדין
 קסס דו' דלכל לא מלינו כקלס דאיו' חו' דמניוס , ועוד מלי
 קלמס דאביס ירק ירק כעיניס והלל לא היה מי כבוחס שפס ,
 למנס כ"ל דמוס לא קיסי כלל דהכי כמי נמימד חלו מי וירק
 ירק כעיניס . ועי"מ י' מעכילס כלסיס יוק כס כמלסיס כלידס
 מסי ספסחס אביס על רחסי ככשוכלך כיואור וזמנו לה כמי
 סיכן ככוחך הלל חללס כעסס ימיס דהסי כתיב ותהיז אחיסי
 מרחוק מוס נבי מלוכע ז' חף כלן ז' . אהמס לא ידעמי סיכן
 כתיב למח סמלוכע אס לא גמסי דכתיב יושב מחון להללו
 שבעת ימיס , ול' הרקקס כמי ומחלו קלס דתכלס שבעת ימיס
 מוכס ע"מ כדקל וזמנו מנחון דמניוס דכתיב הוי שבעת ימיס :
 (טו) והסס לא נסע . סלל נעלס הענן מעסיס ככוד מעס :

ונמלל ל' עסס : (יד) חללס שבעת ימיס . כרסי"ק ק"ו לכניס
 ונקססיס העוסל סיכן כמלל שיעור זכ ד"ד יוס . וי"ל
 דמן דיון הו' כמסכ דהי סרק הפסלס מ"כ שלסס שוספין י'ס
 אדריס הק"ס חבוו וזמו רבינו מרזיני לובן שמענו נדיוס ועלמוס
 ולכריסי וגונו ככדלס ולובן שכעיניס כרי מן הוכ . ואמו מרביעס
 אורס שמענו דס וכתר כו' . הק"ס חבוו כו' וזמנו וקלפסר
 פניס ידעס זכניס והסכל וכליסי העיניס וזעינעס חכניסי ודכור
 ספסיס והלך כנילס . כמי עשרס דכריס מלח הק"ס כפליס
 מחיו ולכך נקט כניסיס דסכס ז'ד סהו' כפליס כעסעס מלסיס
 אלל דיו לכל מן דכיון לסיוס כדיון ולא חללס כ"ל כעסס וקסיח
 להכר ככור סור ח' אמרינו ככל חמוד שלמד מן הקל סלסיף
 כמי מסי כסו' חמוד מענו . וזמ"ק ק"ו לכניס יד' היינו לנולל
 שכרי סהו' הפגס סהו' כ"ד אס לא כמחסיס מלולעיס גורו מעמיס
 עוללס . ואורכ ס"ג כדיון ככ יחקך דכניי סמריסי חין כסס
 יוכר מי"ג יוס עכדיס עוללס לכלן ולכלן . וי"ל חו"מ דמל"ל

פירוש לתורת אלהים

צווא איהר : (יד) ויאמר האש גאמ גיואנט צוא משה
 ויבקי אויב איהר פאמער ירוק וואלט שפוינע אין
 איהר פנים בלאמר ווען איהר פאמער וואלט אויף
 איר ברונן גיווארן הלא פאר וואר תגלל וואלט זיא
 גבוזט ויצען פאר שפעקערתיים ויצען טאג דאס
 הייסט זיא וואלט זיה ויצען טאג וישישקט פאר
 איהר פאמער אוינין צו ויצען איז שוין אקל שפן
 אז די שיקיגה איז אויף איהר ברונן גיווארן גהער

זיא צו ויצען פאר שלאסין פערציג טאג . אונ דאך
 וויר איך מערה ניש גאר פער זיא זאל ויצען פאר
 שלאסין ויצען מעג שיחן פון אויסין ווייניג פון דר
 סתהג ויחסי אונ דער' נאך זאג זיא אריין ווייניקען
 ווערין אין דער סתהג : (טו) ויסגר אונ מרקים איז פר
 שלאסען ווארען שבעת ימיס ויצען מעג שיחן פון
 אויסין ווייניג פון דער סתהג ויחסי אונ דאס פאלק
 האט ניש גיוצויען עד תאפי כיו מרים איז אכיון

מֵרִים: מִן וּבִתְרַן בְּן נְטִלוּ עָמָא מִחֲצוֹת וְשֵׁרָו בְּמִדְבָּרָא דְפָאֵרן: פ פ פ

פ פ פ

קנא. פפפפפ: סימן: ומספרין לנו ושמינו בזכריה סימן ב:

ליקוטין על התורה

(סו) וְהָעַם לֹא נָסַע עַד הַיָּמָּה פְּרִים. אַפִּילוּ אֵלֶּךָ צִיְהוֹנֵב
 וְנֹאס דִּיא יִדְוֵן הַאֲבִין גְּעוֹזִין אִין גִּיּוֹעֵן דְּרִךְ
 הַקִּבְּהָה, וְיוֹעֵן דְּעַר וְהַאֲלֵקוֹן אִין אֲרָאָם פּוֹן מִשְׁלֵן הַאֲבִין דִּיא
 יִדְוֵן נְעוֹמָס צִיְהוֹן, וְנֹאס דִּיא תוֹרָה אִיֶּס אִין אֲנִדְרָשׁ
 גִּיּוֹעֵן, אִין בִּיאָה דְעַם פִּאֲלֵק אִין גְּעִלְבִּיבֵן וְיִיא זְאֵלִין וְהַאֲרִיִּין
 בִּין מֵרִים וְעַם גְּעִהוּלִים וְעֵרְוִין, הַס הַקִּבְּהָה אִיֶּךְ גְּעוֹזֵרָא אִין
 דְּעַר וְהַאֲלֵקוֹן אִין גִּים אֲרָאָם פּוֹן מִשְׁלֵן בִּין מֵרִים אִין גְּעִהוּלִים
 גִּיּוֹזֵרִין, וְיִיִּיל דִּיא וְנֹאסֵר פּוֹן מִשְׁלֵן אִין גִּיּוֹעֵן דְּרִךְ דְעַם
 זְכוֹרָה פּוֹן מֵרִים, וְנֹאס דִּיא שְׂכִינָה הַאֲם גְּעוֹרָה אִיֶּךְ אִיהֵר,
 אִין אִיֶּס אִין אִין אִין גִּיּוֹעֵן מִצְרַע אִין דָּאָךְ דִּיא שְׂכִינָה גִים
 גִּיּוֹעֵן אִיֶּךְ אִיהֵר דִּיִּדְוֵן אִין מִן שְׁפִיין גִיִּין וְנֹאסֵר גְּעִנְגֵּי
 עַן הַאֲבִין דִּי יִדְוֵן גִים נְקִעְסֵן צִיְהוֹן בִּין מֵרִים אִין גְּעוֹזֵן
 גִיּוֹזֵרִין אִין דִּי שְׂכִינָה אִין אִיֶּךְ אִיהֵר גְּעוֹקֵסֵן אִין דִּי וְנֹאסֵר אִין
 צוֹרִיק אֲנִדְרָשׁ אִין מִן שְׁפִיין:

פירוש לתורת אלהים

גנוסען נווארין אין דער מחנה. רשי שרייבס נוויל
 ייא איז גישטאנען איין שעה ביי משה פון דער
 נויטען ווען מען האט איהם אין וואסער אריין
 גווארפן האט איהר הקב"ה דעם פכוך גיפאן אז
 קל ישראל האבין אויף איר גווארמט ויגען טעג:
 (סו) ואחר און דער נאך אז מרים איז אריין גיקעסען
 אין דער מחנה נסע האט דאס פאלק גיצויגן פון
 חצרות ויהי און וייה האבין גערוהט אין דער
 מדרב פארן:

הפטרת בהעלתך בזכריה סו ב

א רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאסיהוה: ג נגלוו גוים ארציהוה פיום ההוא

בשורת ישראל

רני ושמחי בת ציון וגו' לפי
 אבעל הבית מאכס אשמחה
 אהתנה אדער אכרית, איז דער
 עיקר שמה מען ואל עסע אנטפע
 קעדה מ"ש פלייש און נאך שפייזן
 צום סריגען ווערס מען נאך קעהר פריילעך,
 פרינקס וויא פיל ער וויל ווערס דיא פרייליכקייט אלע
 געמאכט פאר דיא געסס וואס ער האט געבעטען
 עסין און סריגען אלע גענעסן פון ווין שטאס,
 זיין שטאס וועלעך זענען גים געבעטען געווארען
 אדער אשיינעם חון מען זאל שיינ וינגען און שפילען,
 צום הערען און וייה האבן גוים פערבעניגען גלייך וויא
 געסס וואס האבען געבעטען און געברענגען
 זאגען די יודן, וייה וועלען זינגען און וועלען זיך פרייען,
 ויין די געסס פון דיא שמה ווארעם איד וועל
 מאכען די הארץ פון דיא יודן. נאך וואס הקב"ה
 אייער געזאגט, ונגלוו גוים רכבים אל ה' וועלען
 מיט איהך צוא וואסען, פון געברענגען וועלען
 אריינצויינג, ווארעם וועלען וועל איהך נאך
 נאך צוא ריד ווארעם די בוסס בייא הקב"ה דער
 האט גאט געבעטן דיא גבואת נאר צוא איינציגע
 דעם געזען וועלען פיר זעהן ע"ם מלש אפאהל
 גלייכען שבת אין אקליינע שטאט, שבת פריה
 האט רער שמש געבעטען אקלאה אויף די בוסה
 גיטען די סענשלין האבן אונגערייבן ארויס גיין
 אלע גענעסן וינגען ארויס געבאנען פון שעהל
 גיטען ביי דיא אספה, אין אספה עס איז געווען
 גיטען די אספה אויף די בוסה און דעם אספה
 וועגען איז גיטען דאס אויס רופן, אלע זענען
 בייא די אספה, פון מיטגעטענען בארף מען
 פירוש ע"מ

(סו) רני ושמחי און פרייא ריך בת דיא שטאט
 ציון כי ווארעם איהך קום און איהך וועל
 רעהען צווישען דיר אזוי רעם גאט: (כ) ונגלו
 און

והיו לי לעם ושכנתי בתוכם וידעת כי יהיה
 צבאות שלחתי אליך : ונחל יהוה את יהודה
 חלקו על אדמת הקדש ובחר עוד בירושלם :
 י הם כל-בשר מפני יהוה כי נעור ממעון קדשו :
 ה ויראני את יהושע הבחן הגדול עמד לפני מלאך
 יהוה והשמע עמד עלימינו לשמנו : ויאמר יהוה
 אלי השמן יגער יהוה בך השמן ויגער יהוה בך
 הבחר בירושלם הלוא זה אוד מצל מאש :
 י ויהושע היה לבוש בגדים צואים ועמד לפני
 המלאך : ה ויען ויאמר אלי העמדים לפניו לאמר
 הקירו הבגדים הצאים מעליו ויאמר אליו ראה
 העברתי מעליך עונה והלפש אתך מחצות :
 ה ואמר ישמו צניח טהור על-ראשו וישמו העניף
 הטהור על-ראשו וילבשהו בגדים ומלאך
 יהוה עמד : ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר :

געבליבען און דעם שמש האם איר
 דאך שוין געזאגט וואס ביי אונדער
 אסיפה איז געבליבען צו ווען דאך
 מען האט אים געזען . דיא זעלביקע
 קשויא האבען מיר צוא פרעגען אויף
 דעם סדרש . דער ווארט גביא איז
 דער פוישט אריידער ער רעם צום
 פאלק וואס גאט האט אים געזאגט .
 איז דאך אקשויא אז אלע יידען
 וועלען זיין גביאים וועלען דאך אלע
 וועלען וויסען וואס גאט האט געזעט
 צו וועסען וועלען זיי זאגען ווערע
 גביאות . דריבער זאגט דא דר פסק
 וזלו גיבם בים אל הי סיל פלעקער
 וועלען זיך בעקעטען צוא די יידן
 זיי זאלען זייען גאט מיט די יידן
 צו זאמען . וועלען דיא ווערע זיין
 גביאים די פלעקער : רבי נשמה
 בת ציון וכו' ונחל ה' את ציון וכו'
 הם כל בשר וכו' . לפשל אל האם
 אסאחל געטראפען ארייסקער פלך
 איז געטראפען אין רעם מיט געקעסער
 זין און בייסקער אונט עס איז פולאנג
 פארן נאכט שפארט פארן פאלקונג
 געווארען אונט עס איז אראם אפלייז
 געבען מיט שפארט דעקען אונט בליצען מען איז מיט אלע סעליבטיים אונט
 אדאך אונט באלד אין דיא ערשטע שטוב פון דאך איז אריין געקעטן דער פלך מיט זיגע אלע שרים אונט זאגען
 די שטוב געקעמטס ביי סאג ווייל אגאנצע נאכט איז גיט מעגליך געווען צו פארן אין דער פריה איז דער פלך מיט
 אלע שרים אונט גיטארן דר צל חבית פונדי שטוב איז ארויס געגאנגען אין דאך אונט האט זיך געוויקעט די נאכט האט

פירוש עברי טייטש

אונט וויא וועלן זיין צו מיר צו אפאלק זאגט דער
 גביא וכרה או רוא וועסט זען או עס וועט אזוי
 זיין וועסט וועסט וויסען אז גאט וואס הערשט
 איבער אלע הערשאפט האט מיך געשיקט גביאות
 זאגען צו דיר ישראל : (ה) וועל אונט גאט וועט ארבען
 דאס הייז גינג פון יהודה צו זיין חלק על אדמת
 הקדש אויף דעם הייליגען לאנד אונט ער וועט זאך
 אויס דער וויילען אין ירושלים : (ו) חס סוהט אפ
 אדער שווינגט פל בשר אלע לייבער פון פאר גאט
 כי ווארט גער ער האט זיך דער וועקט פסען קרשי
 פון זיין הייליג וואונג : (ז) ויראני אונט גאט האט
 מיר געוויזען דעם יהושע פון גדול ער איז גע-
 שטאנען פאר דעם מלאך פון גאט אונט דער שפון
 איז געשטאנען פאר זיין רעכטע האנד צו שפערן
 איהם פלוקר דער שפון האט אויף איהם געפירט
 געווען וואס זייגע זיך האבן גיט רעכט גיטארן
 אונט ער האט זייא גיט געווערט : (ח) ויאמר יי האט
 גיזאגט דער מלאך פון גאט צום שפון גער גאט
 שריים אן איר דיר רז שפון אונט ער שריים ווידער
 אקאל אין דיר אונט דער גאט וואס האט אויס דער
 וויילט אין ירושלים אז דו וועסט אויף איהם גיט
 געפירט זיין ווארט ער איז אצוריק גלא פאר נואר
 דער דאווער יהושע פון גדול איר אבראנד מצל
 וואס ער איז געווארן געשעקט פון פייער ער איז
 גיצול געווארן : (י) יהושע אונט יהושע פון גדול איז
 געווען אן גיקלייד מיאוסע קליידער פלוקר דיא
 עבירה האט ער גיהאט וואס ער האט זייגע זיך
 גיט געווערט אזוי וויא פריער איז גישטאנען ווער
 אונט ער איז גישטאנען פאר דעם מלאך : (יא) ויען
 האט דער מלאך געזענפעט צו די מלאכים וואס
 זענען גישטאנען פאר איהם צו באדינען איהם
 מיט אפ די מיאוסע קליידער פון אים פלוקר לאוין
 זייגע זיך פשוטה סאן וועט גאט אים מחיל זיין אונט
 דער מלאך האט גיזאגט צו יהושע פון גדול ראה
 זעה איך האב אראפ גענומען פון דיר זייגע זיך
 פלוקר אן זייגע זיך וועלן תשובה סאן וועט
 מען דיר מחיל זיין זייגע זיך אונט איך האב זיך
 אן גיקלייד ווייסע אונט זייגע קליידער פלוקר
 זכיות : (כ) וואר אונט איך וכרה האב גיזאגט זישי
 מען זאל איהם אן סאן אריינע הויב אויף זיין קאפ
 פלוקר איך האב גאט געפעטען ער זאל זיך אויף
 איהם דער בארעמען זישי האט מען איהם אן
 גיטארן אריינע הויב אויף זיין קאפ אונט מען האט
 איהם אן גיקלייד מיט קליידער אונט דער מלאך
 פון גאט איז גישטאנען : (ל) ויעד אונט ער האט פאר
 ווערט פלוקר דער מלאך פון גאט האט אזוי
 גיזאגט

אונט וויא וועלן זיין צו מיר צו אפאלק זאגט דער
 גביא וכרה או רוא וועסט זען או עס וועט אזוי
 זיין וועסט וועסט וויסען אז גאט וואס הערשט
 איבער אלע הערשאפט האט מיך געשיקט גביאות
 זאגען צו דיר ישראל : (ה) וועל אונט גאט וועט ארבען
 דאס הייז גינג פון יהודה צו זיין חלק על אדמת
 הקדש אויף דעם הייליגען לאנד אונט ער וועט זאך
 אויס דער וויילען אין ירושלים : (ו) חס סוהט אפ
 אדער שווינגט פל בשר אלע לייבער פון פאר גאט
 כי ווארט גער ער האט זיך דער וועקט פסען קרשי
 פון זיין הייליג וואונג : (ז) ויראני אונט גאט האט
 מיר געוויזען דעם יהושע פון גדול ער איז גע-
 שטאנען פאר דעם מלאך פון גאט אונט דער שפון
 איז געשטאנען פאר זיין רעכטע האנד צו שפערן
 איהם פלוקר דער שפון האט אויף איהם געפירט
 געווען וואס זייגע זיך האבן גיט רעכט גיטארן
 אונט ער האט זייא גיט געווערט : (ח) ויאמר יי האט
 גיזאגט דער מלאך פון גאט צום שפון גער גאט
 שריים אן איר דיר רז שפון אונט ער שריים ווידער
 אקאל אין דיר אונט דער גאט וואס האט אויס דער
 וויילט אין ירושלים אז דו וועסט אויף איהם גיט
 געפירט זיין ווארט ער איז אצוריק גלא פאר נואר
 דער דאווער יהושע פון גדול איר אבראנד מצל

יִבְהֶ-אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱמִי-בְדוֹכֵי תַלְךָ וְאִם אֶת־
 מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמַר וְגַם־אֶתְּהָה תִּדְרֹן אֶת־בֵּיתִי וְגַם
 תִּשְׁמַר אֶת־חֲצֵרִי וְנָתַתִּי לָךְ מַהֲלָכִים בֵּין הָעַמִּידִים
 הָאֵלֶּה: ^י שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּהָה
 וְרַעְיָה הַיֹּשְׁבִים לַפְּנֵיהָ כִּי־אֲנֹשִׁי מוֹפֵת הָמָּה כִּי־
 הֲנִי מְבִיא אֶת־עַבְדֵי צִמָּח: ^י כִּי הִנֵּה הָאֲבָן
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֲבָן אַחַת שְׁבַע־
 עֵינַיִם הֲנִי מַפְתַּח פְּתָחָהּ נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי
 אֶת־עֵן הָאָרֶץ־הַהִיא בְּיוֹם אֶחָד: ^י בְּיוֹם הַהוּא
 נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרָאוּ אִישׁ לְדַעְהוּ אֶל־
 תַּחַת גַּפֵּן וְאֶל־תַּחַת תְּאֵנָה: ^{טו} וַיֵּשֶׁב הַפְּלֹאֵךְ
 הַדְּבַר בִּי וַיַּעֲרֵנִי כַּאֲשֶׁר־עוֹד מִשְׁנָתוֹ:
^{טז} וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֵה וַיֹּאמֶר רְאִיתִי וְהִנֵּה־
 מְנוּחַת זֹהָב כְּלֵה וְגִלְהָה עַל־דְּאֵשָׁה וְשַׁבְעָה נְרִיתֶיהָ
 עָלֶיהָ שְׁבַע־הָ שְׁבַע־הָ מוֹצְקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־

דַּעַר סֵלֶךְ אִיהֶם נִבְעָטִין כְּבֹד אֹנֶן
 עַד הָאִם כִּי אִים אִין שְׁמוֹב נִבְעָכ־
 טִיבִים מִיִּם וַיִּנְעֵ אֶלֶף שְׁרִים . דִּיא
 מַעֲמִשְׁטִין מִן דְּרִיף הֲרִבִין נְעֻלְאִים
 מִן אִוֵּם . אִין דַּעַר דַּעַר סֵלֶךְ גַּם
 קוֹמַעַן צוּא דִּיר נְעָמְסִיקֵן וַיִּוִּיל עַד
 הָאִם דִּיר נִיוֹאֵלֶס עִבְרִין כְּבֹד . דַּעַר
 דַּעַן הָאִם אִיהֶם אִרְבִּין נְעַמְרִיקֵן צוּ
 דִּיר . אֹנֶן וַעֲנִין דִּיא נִוִּים מִן דַּעַס
 דַּעַן אִין עַד אִרְבִּין נְעַמְאָנִיקֵן צוּא
 דִּיר אִין שְׁמוֹב וַיִּוִּיל בֵּין שְׁמוֹב אִין
 אִים נִוִּיִן נְעָמְסֵר מִן אֶלֶף שְׁמוֹבִין
 מִן דְּרִיף . מִן דַּעַס דְּרִיף אִין דַּעַר
 סֵלֶךְ בַּלְדִּי אִרְבִּין נִבְאֲהֲרִין אִין אֶ
 נְחֻסֵּס שְׁפֹאֵם אִרְבִּיבֵס אִין אֲשִׁינֵיבֵס
 וַיַּעֲבֵר אֹנֶן דַּעַר סֵלֶךְ קַעַן אִרְבִּין
 קִארִין צוּא נְחֻסֵּס עַד וַיִּוִּיל אֶלֶף
 אִין וַיַּבְּאֲהֵר עַד וַעֲלִין אִיהֶם שְׁרִין אִוִּף
 נְעַמְסֵן אֹנֶן דַּעַר סֵלֶךְ הָאִם יוֹךְ
 דַּעַמְאָנֶס עַד הָאִם דָּא אִין שְׁפֹאֵם
 אִבְּהִיאֲסֵקֵן מַעֲבָשׁ אִין עַד אִרְבִּין
 נְעַמְאָהֲרֵן צוּא אִים . דַּעַר כְּעַמְסֵן
 קַעַן יוֹךְ כְּעִירִיקֵן דַּעַר סֵלֶךְ הָאִם
 אִיהֶם נִבְעָטִין כְּבֹד אֹנֶן אִין אִרְבִּין
 נְעַמְאָהֲרֵן צוּ אִים וַעֲנִין בֵּין לִיב־
 שְׁאֵם וְנֹאֵם עַד הָאִם צוּא אִיהֶם .

דָּאִם וְעֻלְבִּיקֵעַ אִין כְּפִיטֵל בֵּין הַקְּבֵי' מִיִּם דִּי יוֹרִין . וַעֲנִין דִּי יוֹרִין וַעֲנִין עֲמִיקֵן דַּעַר סֵלֶךְ אֹנֶן נָאִם הָאִם נְעֻרֵהֶם צְוִישְׁעֵן
 דִּי יוֹרִין אִין נָאֵר . קִין וְנֹאֲדֵר כְּעוֹנֵן . וְהֹאֲרֵם נָאִם הָאִם נִים נְעֻהֶאֶם קִין אֲנֵדֵר אֲרֵם וְנֹא צוּ בֵּין אִוִּף . דַּעַר עֲרֵד נָאֵר בֵּין

פירוש ע"ט

דַּעַר כְּנָן אֹנֶן דַּעַר יוֹסֵד אִין אִיַּעֲרַע אִוִּינִן
 נִירְעִכְיֵן נִיוֹנֵן פֹּאֵר נָאֵר נִים . נָאֵר אִוִּף אִוִּף עַל
 אֲבָן אַחַת דֹּאֲרֵם וַיִּיא עַם לִינֵם אֲשִׁמִּין וַעֲמֵס אִיהֶר
 וַעֲנֵן מִיִּם אִיַּעֲרַע אִוִּינֵן וַעֲנֵן שְׁמִינְעַר הַנִּי נִין
 אִוִּף וַעֲלֵ אִוִּף בִּינְדַעַן אִיהֶר כְּנֹפֵס כְּלוֹמֵר אִוִּף וַעֲלֵ
 פֹּאֵר שְׁמַעֲרִין דִּי עֲצָה מִן אִיַּעֲרַע פִּינֵד וְנֹאֵם זִי
 וַיִּלְעוּן מַעַן וְאֵל כִּכְסֵל בֵּין דָּאִם כְּנָן מִן דַּעַס בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ וַיַּשְׁתִּי אֹנֶן אִוִּף וַעֲלֵ אֶפֶס סִאֲהֵן דִּיא וַיִּנְדֵר
 מִן דַּעַס לֵאמֹר אִין אִוִּין סִאֵן: (יח) בֵּים תְּהִיא אִין
 דַּעַס וְעֻלְבִּיקֵעַ פִּירֹת דָּאִם רַעַם אִוִּף אִוִּף אֲבָרְקָה
 אִין אִיַּעֲרַע עִירֹת דָּאִם רַעַם נָאֵם תְּקִיא אִיהֶר
 וַעֲמֵס רֹבְעֵן אִיַּעֲרַע צוּס צְוִישְׁטִין עַד וְאֵל קוֹמַעַן
 צוּ אִיהֶם אֹנֶן־עַד בֵּין וַיִּוִּין שְׁפֹאֵק צוּ כְּרִינְקֵעַן אֹנֶן
 צוּ אֹנֶן־עַד בֵּין פִּינִין בּוֹיִם צוּ עִפִּין: (טו) וַיִּשַׁב אֹנֶן
 דַּעַר כְּלוֹמֵר וְנֹאֵם הָאִם נִירְעַט מִיִּם מִיר אִין נָאֵר
 אֲקִאֲהֵל נְעַקוּמַעַן צוּ מִיר אֹנֶן עַד הָאִם מִיך דַּעַר
 וַעֲמֵס אֹוִי וַיִּיא אֲמַעְמָשׁ וְנֹאֵם עַד וַעֲמֵס יוֹךְ
 אִוִּף מִן בֵּין שְׁלֹאֵר: (טו) וַיִּשַׁב אֵל אֹנֶן עַד הָאִם
 נִיוֹאֵמֵס צוּ מִיר וְנֹאֵם וַעֲמָסֵהוּ הָאֵב אִוִּף נִיוֹאֵמֵס
 רִאִיתִי אִוִּף זֵהָה אֲמַנְרֵה וְנֹאֵם וַיֹּאֵר אִין נָאֵר מִן נָאֵלֵר
 אֹוִן אִוִּף אִין אֲבַעֲעֵן וְנֹאֵם וַיִּבִּין רַעֲלוּף אִין אִין
 אִיהֶר אֹוִן צוּ אִיַּמְלִיקֵעַן רַעֲלוּף אִין פֹּאֵר הֲאֵנְדַעַן
 וַיִּבִּין קְלִינְעַר רִיעַסֵם וְנֹאֵם מִן דַּעַס כְּעַקִּין אִין גַּעַד
 רִנְעֵן דַּעַר אִיַּל דְּרִיף דִּי רִנְעֵלְעָר צוּ אִיַּמְלִיקֵעַן

נִיוֹאֵמֵס צוּ יְהוֹשֻׁעַ: (יא) כַּה אָמַר אֹוִף הָאִם נִיוֹאֵמֵס
 נָאֵם וְנֹאֵם הַעֲרִשְׁמֵס אִוִּף־עַד אֶלֶף הַעֲרִשְׁמֵס אִם
 בְּדוֹכֵי אֹו דוּא וַעֲמֵס נִיוִן אִין מִיִּן וַעֲנֵן אֹוִן דוּא
 וַעֲמֵס הַיִּטְעֵן מִיִּן הַיִּטְעֵן: (יג) אֹוִן אִוִּף וַעֲלֵ דִיר
 סִאֲהֵן וְנֹאֵם וַיִּוִּיַעֲרַע שְׁמִיִּים אֶתְּהָה מִיִּן דוּא וַעֲמֵס
 מִשְׁפָּעֵן אֹוִן וַעֲמֵס רִיבְמַעַן אֹוִן וַעֲמֵס בֵּין אִוִּין
 עַרְצָמְעַר אִוִּף־עַד מִיִּן הוּוִן דָּאִם מִיַּנְטַם מַעַן דָּאִם
 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנָתַתִּי אֹוִן אִוִּף וַעֲלֵ צוּא דִיר נְעָבִין
 כְּהִלְכֵם נִיוִינְדִיבֵעַ צְוִישְׁעֵן דִּי שְׁמִינְעַרְנִיעַ כְּלוֹמֵר
 כְּשַׁעַת הַחַיִּית הַמְּהִיִם וַעֲמֵסֵהוּ אִוִּף לְעַבְדִּין
 וַעֲרִין אֹוִן וַעֲמֵס מִיִּן צְוִישְׁעֵן דִּי מְלָאִים וְנֹאֵם
 דַּעַר נְבִיא וְנִיוִיַעֲרַע מִן דָּאִם־מִיִּם וַעֲנִין: (יד) שְׁכַעַ
 וַעֲלֵ דִיר וַיְהוֹשֻׁעַ כְּהֵן קִוֹל אֹוִן בִּינְעֵן כְּכֹרִים הַנְּגִיהָ
 מִיִּשְׁאֵל וְעֻרְרֵה וְנֹאֵם זִי וַיַּעֲנֵן פֹּאֵר דִּיר כִּי וְהֹאֲרֵם
 אֲנִשׁ לִיִּים מוֹפֵס וַיִּנְדַּעַר הַמָּה זִיִּיא כִּי הַנִּי אִוִּף וַעֲלֵ
 כְּרַעֲנִיקֵן צוּ מִיִּן קְנַעֲכֵם וְרַבְכֵּל צִמָּח אֲשִׁפְרָאֲצוּנָה
 אִוִּף וַעֲלֵ אִיהֶם מִאֲכִין שְׁפָרְאֲצִין אֲגִדוּלָה אֹוִן אִוִּף
 וַעֲלֵ אִיהֶם גְּעִבִין חֵן בֵּיִיא דַעַס כְּלוֹמֵר אִין דִּי אִוִּינִן
 אֹו דַּעַר סֵלֶךְ וַעֲמֵס מִאֲהֵן בֵּין בְּנַעַר אִין דַּעַס עַסְק
 מִן כְּנָן: (טו) וַיִּיא וְהֹאֲרֵם דַּעַס שְׁמִיִּין וְנֹאֵם אִוִּף הָאֵב
 נִיוִינְעִין פֹּאֵר יְהוֹשֻׁעַ כְּלוֹמֵר דַּעַס נִירְנֵד וְנֹאֵם אִיהֶר
 הָאִם לִיִּיִם אֹוִן אִיהֶר הָאִם אֵן נִירְנֵדִין בּוֹיִעַן
 דַּעַס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִין דִּיא שְׁכַעַן מִן פּוֹדֵשׁ הַסֵּלֶךְ
 אֹוִן דוֹרְךְ כּוֹרֵשׁ מִיִּם וַיִּנְעֵ שְׁרִים אִין כְּסֵל נִיוֹאֲרִין

ראשה: "ושנים זיתים עליה אחר מימין הגלה ואחר על-שמאלה: "ואען ואמר אל-המלאך הדבר בי לאמר מה אלה אדני: "ואען המלאך הדבר בי ואמר אלי הלא ידעת מהדבחה אלה ואמר לא אדני: "ואען ואמר אלי לאמר זה דבר-יהוה אל-זרפבל לאמר לא בחיל ולא בכח פי אס-פרוחי אמר יהוה צבאות: "כי מיר-אתה הר-הגדול לפני זרפבל למישר והוציא את-האבן הראשה תשאות חן חן לה:

דיא ידען ווייל אלע פילקער האבן גיט גענואלט געפיען די הורה, און האבן געדינט געוורה זיך, אבער זיין פלייס וועט קיפן זאגט דער גבאי איצט פגע זיין זינגען און פריילעך זיין ווארום איך וועל נאך אפאחל קומען און וועל רוקען און דיר, אפילו היינט וועל איך שוין האבן פיל ארבעט וואו צו רוקען. ווארום פיל פילקער וועלען זיך באהעפטן צו מיר און וועלען איך זיין צו מיר אפאלק, פון דעסער וועלען וועל איך ביי קיינעם זיין נאר ביי דיר און תקדיש וועט נאר געסען יחודה צום זיין חלק, דאס איז זיין הייליגער ערד, און נאט וועט נאך

אפאחל אויסגערוועלען דיא שפאט ירושלים, און אלע מענטשן וועלן שפיל ווערען פאר דעם כבוד פון תקדיש ווען ער וועט זיך דרוועקען פון זיין הייליגע וואהנען אראם צו קיפן אייף דער וועלט, ווארום ווען דיא מלוכה פון תקדיש וועט גיגען ווערן אייף דער וועלט, וועלען אלע מענטשן זעהן דעם כבוד פון תקדיש און פאר איהם וועלן אלע קער-דען און געבען כבוד צום זיין הייליגען נאמען:

פירוש עברי מייזש

בזונדער: (יח) ושנים זיתים און צוויי ביסקער וואס די צוויי איילבירטן וואקסן דרויף געגען גישטאנן געבין דער מנהגה איין איילבירט פון דער רעכטער זייט פון דעם געקין און אויף אויף דער לינקער זייט פון דעם געקין: (יח) ואען און אייף האב גזאגט צו דעם מלאך וואס האט צו מיר גערעט לאכט צו זאגן וואס באטייט דאס מיין האר: (יט) וינן און דער מלאך וואס האט מיט מיר גערעט האט גענעמפערט און ער האט צו מיר געזאגט הלא ווייסקטו דען גיט וואס דאס באטייט האב אייף גזאגט אויך ווייס גיט מיין האר: (ס) וינן האט דער מלאך גענעמפערט און האט צו מיר אזוי גזאגט הן דבר יי דאס איז דיא בייך פון נאט אל צו זרפבל פקומה דאס איז צו דיר אסימן אז דוא זאלסט מבטיח זיין צו זרפבל און אזוי צו זאגן לא בחיל גיט מיט מיה און מיט כח פי נאר אייף וועל געבין מיין רוח אויף דרטיש און ער וועט אייף הייסן איהר זאלט ביזען דעם בית המקדש און אלע

הוצאות וואס מען וועט דארפן דער צו וועט ער געבן פון זיין געלט און איהר וועט גיט פדארפן צו קיין שום אנדערען מענטשן שיקס הילף דאס האט נאט גזאגט: (כא) מי אהת ווער ביסטו דו גרויסער בארנ רוא וועסט דאך זיין פאר זרפבל צו איין גלייכען פלאץ ווציא און ער וועט ארויס ציהען האבן דעם שטיין דאס מיינט מען דעם בלייער וואס די מייסקערס מעסטן דער מיט דעם בגין הראשה דער עלצטער בייסקער דער זרפבל וועט זיין דער עלצטער מייסקער איבער אלע מייסקערס און דער בית המקדש וועט גיבועט ווערן אויך וויא ער וועט הייסן און עס וועט זיין זייער אשיינער בגין השאת חן לו אברוכונג פון חן וועט זיין צו דעם בלייער שטיין אייליקער וועט לויבען דעם בגין און וועט זאגן וואס פאר אשיינער בגין דאס איז וואס דורך דעם בלייער שטיין איז גיבועט גינארין:

ליום השבת וה' מלך יללם דברו משנה והלכה מסדר שהרות כהוא נגד היסוד כמינת היום:

אחר קריאת פרשת הכנוע טייס מקרא ומהל תרגום והפטרות ובמזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר

משנה אהלוח פ"

בהעלתה יום ו

ברכנורא

ארובה שהיא בתוך הבית. ומגולה למור שחין עליה נג מלמעלה: כנגד ארובה מהור. כלים המונחים למטה בחרץ כנגד המרובה ורוליס פני הרקיע פהוריס: פיק יא ארובה שהיא בתוך הבית אויב אין דאך פון שטוב איז אויס געשניקען אפענ-סעער, און איבער דעם פענסטער איז ניקא קיין דאך גיט קה פיהם שפח און דער פענסטער איז פרייט אטפח און זאגט אטפח שופח בבית אויב

ארובה שהיא בתוך הבית, ויש בה פותח שפח. שומאה בבית. כנגד ארובה מהור. שומא כנגד ארובה הבית מהור. השומאה בין בבית ובין אטומאָה ליגט אין שטוב אונטער דעם דאך נגד ארובה מהור אלץ וואס עס ליגט אויף דיער געגין דעם פענסטער איז מהור שופח נגד ארובה אויב די שומאָה ליגט אויף דיער געגין דעם פענסטער הבית מהור אלץ וואס ליגט אין שטוב איז מהור

השומאה

מלמעלן. ע"פ הארובה: עירב את המומאה. והכל עמא הכית עמא והנותן רגלו ג"כ עמא: וכנגד המומאה טמא. שהיות נמשך לכלן ולכלן: ב אין בארובה פ"ט. הא קמ"ל דלפי' נסמות מעמא לא חמרינן כעומאה לבד (ה): נתן את רגלו מהור. הנותן לכסמים דמי לגביה שאין עומאה נכנסת ללהל ולא יולאה ממנה נסמות מפותח עמא: אם מומאה קדמה את רגלו האהיל על העומאה: ואם

מהור. שקדס קדמה את המומאה כבר נעשה חלה טחוס ונעשה טכוסה: בו העומאה חין שם הארובה פותח טפס כדי שחלה ממנה העומאה: שתי רגלים זו על גב זו. על שני אכסוס ונתן הראשון רגלו ע"פ הארובה ורגל של שני מונת על רגלו של ראשון וחל"כ ככס עומאה כבית תחת הארובה וחל"כ הסיר הראשון את רגלו ונמלאת רגל השני מונחת ע"פ הארובה חל"כ ששני זה האהיל על העומאה כהסיר הראשון את רגלו

כנגד ארובה. נתן [ה] רגלו מלמעלן [ג] עירב את המומאה. מקצת המומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד המומאה [ג] ממא: ב אין בארובה פותח טפס. מומאה כנגד ארובה מהור. מומאה כנגד ארובה הבית מהור. המומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן. ר"מ ממא: וזכ"א אם המומאה קדמה את רגלו טמא. ואם רגלו קדמה את המומאה מהור. רש"א ב' רגלים ורגלו ונמצאת רגלו של שני שם מהור מפני את רגלו ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וממא בבית ומקצתה כנגד ארובה. רבי יהודה אומר הבית טמא וכנגד המומאה מהור. רבי יוסי אומר אם יש במומאה כדי שתחלק ותממא את הבית

המומאה כנגד ארובה. מקצת המומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד המומאה [ג] ממא: ב אין בארובה פותח טפס. מומאה כנגד ארובה מהור. מומאה כנגד ארובה הבית מהור. המומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן. ר"מ ממא: וזכ"א אם המומאה קדמה את רגלו טמא. ואם רגלו קדמה את המומאה מהור. רש"א ב' רגלים ורגלו ונמצאת רגלו של שני שם מהור מפני את רגלו ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וממא בבית ומקצתה כנגד ארובה. רבי יהודה אומר הבית טמא וכנגד המומאה מהור. רבי יוסי אומר אם יש במומאה כדי שתחלק ותממא את הבית

המומאה כנגד ארובה. מקצת המומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד המומאה [ג] ממא: ב אין בארובה פותח טפס. מומאה כנגד ארובה מהור. מומאה כנגד ארובה הבית מהור. המומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן. ר"מ ממא: וזכ"א אם המומאה קדמה את רגלו טמא. ואם רגלו קדמה את המומאה מהור. רש"א ב' רגלים ורגלו ונמצאת רגלו של שני שם מהור מפני את רגלו ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וממא בבית ומקצתה כנגד ארובה. רבי יהודה אומר הבית טמא וכנגד המומאה מהור. רבי יוסי אומר אם יש במומאה כדי שתחלק ותממא את הבית

ואין הלכה כר"מ: ב' כנגד ארובה. ב' כנגד ארובה. היינו המחיל על העומאה: כדי שתחלק. שהיו במקלת

המומאה כנגד ארובה. מקצת המומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד המומאה [ג] ממא: ב אין בארובה פותח טפס. מומאה כנגד ארובה מהור. מומאה כנגד ארובה הבית מהור. המומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן. ר"מ ממא: וזכ"א אם המומאה קדמה את רגלו טמא. ואם רגלו קדמה את המומאה מהור. רש"א ב' רגלים ורגלו ונמצאת רגלו של שני שם מהור מפני את רגלו ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וממא בבית ומקצתה כנגד ארובה. רבי יהודה אומר הבית טמא וכנגד המומאה מהור. רבי יוסי אומר אם יש במומאה כדי שתחלק ותממא את הבית

המומאה כנגד ארובה. מקצת המומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד המומאה [ג] ממא: ב אין בארובה פותח טפס. מומאה כנגד ארובה מהור. מומאה כנגד ארובה הבית מהור. המומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן. ר"מ ממא: וזכ"א אם המומאה קדמה את רגלו טמא. ואם רגלו קדמה את המומאה מהור. רש"א ב' רגלים ורגלו ונמצאת רגלו של שני שם מהור מפני את רגלו ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וממא בבית ומקצתה כנגד ארובה. רבי יהודה אומר הבית טמא וכנגד המומאה מהור. רבי יוסי אומר אם יש במומאה כדי שתחלק ותממא את הבית

המומאה כנגד ארובה. מקצת המומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד המומאה [ג] ממא: ב אין בארובה פותח טפס. מומאה כנגד ארובה מהור. מומאה כנגד ארובה הבית מהור. המומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן. ר"מ ממא: וזכ"א אם המומאה קדמה את רגלו טמא. ואם רגלו קדמה את המומאה מהור. רש"א ב' רגלים ורגלו ונמצאת רגלו של שני שם מהור מפני את רגלו ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וממא בבית ומקצתה כנגד ארובה. רבי יהודה אומר הבית טמא וכנגד המומאה מהור. רבי יוסי אומר אם יש במומאה כדי שתחלק ותממא את הבית

שטט דריטא וברוכי' ד' לה נתן כלום ממנה (מאותן שנתן) אם
 מחסותה ואם תפלינה ממנו וממנה טמא וממנה טמא ובכ"סא ל"ט
 נפיקי ממנו ולמזן טמא משום דלפי' נתן רק בעליונה כ"ט טמא
 פלג מחסון דכ"ט לריס כמותה טמא אפי' טומאה כנגד ארובת
 די לנו בזה דדבר שאינו מקבל טומאה שבעליונה ממד
 סעומתה בכל היות סעומתו
 דמקום סעומתה מוקף שם
 לכל לא סייג כללו סעומתה נמי
 בעליו מה ש"ק כן דבר
 סעומתה טומאה דמזיק כללו
 סעומתה בעליונה דבר טמא אינו
 מוקף כו' מהר"ם: (כ) וי"ל
 דנגד סעומתה טמא כשקדמם
 סעומתה חס נגדו דלא תקשט
 נדכחה להכחש: (ג) דפי'
 ערוך משכח היות סעומתה
 בעליונה עומדת כנגד ארובת וי"ל
 דכל טמא כיון מה שחפס
 כמחיל בין מה שמעשה כנגד
 ארובת ל"ג בין מלמטין וי"ל
 סעומתה ש"י שמטן בעליונה
 וי"ל אף על פי סעומתה בעליו
 נה טעמיה טמא דל"ג דבר טמא
 מוקף וי"ל כמטא ארובת דבר טמא
 סעומתה וי"ל כשקדמם סעומתה וי"ל
 סעומתה וי"ל כשקדמם סעומתה וי"ל

הסומאה שיעור כדי לטמא בזהל והיותו כשהיה כזולה
 עז ויחיס או יותר, והלכה כרבי יוסי (כ): ד ארובות
 זו על גב זו. כגון שיש ארובת בין בית לעליה ויש
 עוד ארובת אחרת בנג העליה מכוננת כנגדה וכל
 אחת ואחת פותח טפח: טפח:
 בין מלמעלה. בלרובה
 העליונה: בין מלמטה
 בלרובה הנחתונה: הכל
 שמו. אפי' מה שעליונה
 על"פ שנתן בחתונה והכל
 בעליונה דכיון דדבר המוקף
 טומאה הוא ואין מוקף
 בפני הסומאה שזכית
 רוחין ארוח כללו הוא נתון
 כפי הרובה העליונה:
 ועירכת סעומתה (ג):
 שמונולמטן שמוא. דעשה
 אהל טחוס וכל מה שנתנו
 טמא: שמונולמעל
 שהור. דמונול בפני הסומאה: ה אין שמוא אלא
 התחתון. דכיון דסומאה זכית טמא כנגד ארובת אין
 סומאה יולאה כפחות מטפח וטחורה העליה אע"פ

ותמא כנגד הסומאה שמוא, ואם לאו הבית שמוא,
 כנגד הסומאה שהור: ד ארובות זו על גב זו. ויש
 בהן פותח טפח. שומא בבית כנגד ארובות
 שהור. שומאה כנגד ארובות הבית שהור. השומא'
 בין בבית בין כנגד ארובות. נתן דבר שהוא מקבל
 שומאה בין מלמעלה בין מלמטה [ד] הכל שמוא ודבר
 שאינו מקבל שומאה. ממנו ולמטן שמוא. ממנו
 ולמעלה שהור: ה אין בארובות פותח טפח.
 שומאה בבית, כנגד ארובות שהור. שומאה כנגד
 ארובות הבית שהור. כנגד ארובות בבית נתן בין דבר
 שהוא מקבל שומאה בין דבר שאינו מקבל שומא'
 בין מלמעלה בין מלמטה אין שמוא אלא התחתון
 השומאה כנגד ארובות נתן דבר שהוא מקבל
 שומאה. בין מלמעלה בין מלמטה הכל שמוא, ודבר
 ונע"כ אם סעומתה, כ"ט: [ג] הכל כו', וכ"ל דע"כ
 סעומתה וי"ל כשקדמם סעומתה וי"ל

אמט ווי צוויי איילבירען גרויס, אז קען נועמ
 דאס צו פייילען ופסא אה הבית נועמ ויין ווי איין
 איילביר גרויס אונקער דעם דאך טמא צו ויין
 אלץ וואס אין שמוב. ופסא כנגד הסומאה אונ' עם
 נועמ ויין ווי איין איילביר גרויס אונקער דעם
 פענקסער צו קמא וואס אלץ וואס אונקער דיא
 שומאה שפא איז אלץ וואס איבער די שומאה אויף
 שפא ואם לאו אונ ארוב' עם איז נישא וויא צווייא
 איילבירען גרויס הבית שפא אלץ וואס אין שמוב
 איז טמא כנגד הסומאה שהור אונ וואס איבער די
 שומאה איז שהור: ד ארובות זו על גב זו ארוב' עם
 איז דא צוויי דריי שטובין איינס איבער דיא
 אנדערע אונ אין דערתייה אין די בעלעקס איז דא
 פענקסער אייגע איבער די אנדערע אונ אין דאך
 איז אויך דא אפענקסער ויש דהו פותח טפח אונ
 יעבער פענקסער איז פרייט אטפח אונ לאנג אונ
 אטפח סומאה בבית אויב די שומאה ליגט אין שטוב
 כנגד ארובות שהור וואס עם ליגט אין דערתייה גענין
 די פענקסער איז שהור סומאה כנגד ארובות אויב די
 שומאה ליגט אויף די ערד גענין די פענקסער
 הבית שהור אלץ וואס אין שטוב איז שהור הסומאה
 בין בבית בין כנגד ארובות אויב די שומאה ליגט אין
 שטוב אונקער דעם בעלעק, אדער די שומאה
 ליגט אונקער דעם פענקסער נמו דפי שהוא מקבל
 סומאה אויב. ער האט גיגעבין אויף דעם פענקסער
 אואך וואס קען שמוא נוערין בין מלמעלה סיי די ואך
 ליגט אויף דעם אונקערשטן פענקסער בין מלמטן
 סיי די ואך ליגט אויף דעם אונקערשטן פענקסער
 תכל שפא נוערמ אלץ שמוא, אפילו וואס עם ליגט
 אין די אויבערשטע שטובין איז אויף שמוא ודפי

שארובה של עליה סתומה: הכל שמוא. דכיון דסומאה
 שאינו מקבל סומאה אונ אויב ער האט גילייגט אויף
 דעם פענקסער אזוי אואך וואס קען נים טמא
 נוערין מטי ויפסן וואס עם ליגט אונקער דעם
 פארמאכטען פענקסער שפא איז אלץ טמא מטי
 ויפסן אונ וואס עם ליגט איבער דעם פארמאכטן
 פענקסער שהור איז שהור: ה אין בארובות פותח טפח
 אויב אין די פענקסער איז נישא אטפח די פרייט
 אונ נים אטפח די ציינג סומאה בבית אויב אטמאה
 ליגט אין שטוב אונקער דעם בעלעק כנגד ארובות
 שהור אלץ וואס ליגט גענין דיא פענקסער איז
 שהור סומאה כנגד ארובות אונ אז די שומאה ליגט
 גענין די פענקסער הבית שהור אלץ וואס אין שטוב
 איז שהור הסומאה בבית אויב אטמאה ליגט אין
 שטוב אונקער דעם בעלעק נמו דפי שהוא מקבל
 סומאה ויין דפי שאינו מקבל סומאה אויב, ער האט
 געלייגט אואך אויף דעם פענקסער, סייא דיא
 ואך קען טמא נוערין אונ סיי די ואך קען נים טמא
 נוערין בין מלמעלה בין מלמטן סיי ער האט גילייגט די
 ואך אויף דם אונקערשטן פענקסער אונ סיי ער האט
 איר גלייגט אויף דם אונקערשטן פענקסער אין שפא אלא
 בתחתון איז נים מער טמא אונ וואס עם ליגט
 אונקער דעם אונקערשטן פענקסער הסומאה כנגד
 ארובות אונ אויב דיא שומאה ליגט גענין דיא
 פענקסער נמו דפי שאינו מקבל סומאה אויב, ער האט
 גילייגט אויף דעם פענקסער אזוי אואך וואס
 קען טמא נוערין בין מלמעלה בין מלמטן סיי ער האט
 גילייגט די ואך אויף דעם אונקערשטן פענקסער
 אונ סיי ער האט איהר גילייגט אויף דעם אונ-
 קערשטן פענקסער תכל שפא איז אלץ טמא, וואס
 עם ליגט אין שטוב אונ אלע זאכין וואס עם ליגט

כנגד ארובות ודבר עמל חוטף הולך רוחין אותו כגלו הוא נמוך כפי הארובה העליונה ועירב את העומות: ו ארובה שהיא רחבה את הארץ: וקדרה נתונה תחתיה. בלחץ כנגד הארובה והינה רחבה כל כך ששם תעלה כנגד הארובה שהיא שפוחית ונוגעת בארובה אלף ויולת וכנסת נריוח: שומאה בוקעת ועולה. והבית סגור וכל המהמיל עליה שלל כנגד העומאה סגור אבל כנגד העומאה עמל דלע"ג דלין כלי הרם מטמא מנבו ככה דעומאה בוקעת

שאינו מקבל שומאה, בין מלמעלן בין מלמטן. אינו טמא אלא תחתיו: ו ארובה שהיא בהן היתר. וקדרה נתונה תחתיה שאם תעלה אין שפוחתיה נוגעו בארובה שומאה תחתיה בתוכה או על גבה שומאה בוקעת ועולה בוקעת [ה] ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ מפה, שומאה תחתיה או בבית. תחתיה והבית מפה, תוכה ונבה מהור, בתוכה או על גבה, הכל טמא: תחתיה או בבית. תחתיה והבית מפה, שומאה תחתיה נוגעת במשקוף. פותח מפה. שומאה תחתיה נוגעת או על גבה. שומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ מפה. שומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית מפה. תוכה

כי נתן כו': (ד) עמסס חתיון כמ"ט ס"ב ס"ג דלעיל ופ"ט וכל דמי בוקעת ופולג דשטעט דשלל כנגד סממאה סגור היינו כנגד שמון הקדרה, כ"ה: [ה] ויורדת. לא שרדה עד הסתוא סברי הינה לולא אלף ל"ג תחתיה עד סתרו שרין ל"ג עמל חוטף וע"מ כיון שמון ע"מ ט"ט סכרי עפוקה לחורף ע"מ עמל סממאה לגדרין, ה"ה. וכל חמיר כשכסומאה עמסס הו"ל לולא וקדר עד הסתוא, וי"ל כיון דלון כלי עמל חוטף ל"ג כגלו ה"ה עמל, כ"ה: (ה) סכ"ט ולשטעטיה לזי דע"מ פ"ט ס"ב ס"ג חוטף, וע"ק דע"מ ל"ג כסא אלף ככלי הסתואים אבל לא כהג"ה שומאה, ומכ"ה סכ"ט כמ"ה מלי ע"ה דפטמ ס"ב:ס ארובה שגמלמט כתיב

ועבד לון מללת כיון דקדרה עמלמ: ו היתה נתונה. אקדרה קאי: בצד האסקופה. שהינה מונחת על האסקופה מנכון משוכה לנעים כל כך ששם תעלה יש ממנה טמא תחת המשקוף וכגון שהקדרה רחבה מלמעלה הרבה וזרע מלמעלה כלפי פיה דכי קיימא עמל תחת המשקוף עדיין כל פיה לחורף שומאה תחתיה. ברלטה ליידי: בוקעת ועולה. והבית סגור וכגון ששומאה מן המשקוף והלון דלוי כפטח המשוף לכניס היה הבית עמל: תחתיה והבית מפה. כיון דלויא טמא מננה לפניס שמיכיל את השומאה

אין די אויבערשטען שמוכין אין אויף טמא ודבר שאינו מקבל שומאה אונ אויב ער האט געלייגט אויף דעם פענקסמער אזוי אזאך וואס קען ניט טמא נערין בין מלמעלן בין מלמטן כיי ער האט געלייגט די זאך אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אונ פיי ער האט איהר געלייגט אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אין סמא אלא תחתיו אין ניט כער טמא נאר וואס ער ליגט אונטער דעם פענקסמער. אויב ער האט געלייגט אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אין אלץ טמא וואס איינען די פענקסמער נאר ניט וואס אין שמוב אונ אויב ער האט געלייגט די זאך אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אלץ וואס אונטער דעם פענקסמער אין טמא אונ ווס איבער דעם פענקסמער אין מהור: ו ארובה שהיא בהון הבית אויב אין ראך פון שמוב אין דא אפגעקסמער וקדרה נתונה תחתיה אונ אויף די ערד אונטער דעם פענקסמער שמיים אפמא שאם תעלה אויב דו וועמט ארויף געמען דעם טמא דורך דעם פענקסמער אין שחתיה נוגעת בארובה וועלן די זייטן פון טמא ניט אן רירען די זייטן פון פענקסמער, דער טמא אין שמעלער ווי די פענקסמער שומאה תחתיה אויב די שומאה אין אונטער דעם טמא בתוכה ארער אין דעם טמא או על גבה ארער אויף דעם טמא שומאה בוקעת ועולה בוקעת בוקעת ויורדת. שומאה שפאלט דורך בין צום היקעל אינז יא שפאלט אין דער נידער די צום אפגרינד, אונ אלץ וואס אין שמוב אין מהור היתה נבחה מן הארץ טמא אונ אויב פון די ערד אפמא שומאה תחתיה אויב די זאך

שומאה ליגט אונטער דעם טמא אי בבית ארער אין שמוב תחתיה והבית סמא אלץ וואס אונטער דעם טמא אונ וואס אין שמוב אין טמא תוכה ונבה סגור אלץ וואס אין טמא אונ וואס אויף דעם טמא אין מהור בתוכה אונ אויב די שומאה אין איינזייניג אין טמא או על גבה ארער אויף דעם טמא הכל סמא אין אלץ טמא, וואס אין טמא אונ אויף דעם טמא אונ אונטער דעם טמא אונ אין שמוב אלץ אין טמא: ו היתה נתונה בצד האסקופה אויב דער טמא אין געשפאנען פיי דיא שוועל פון אויסקווייניג, אונ דער טמא אין גיווען אויבין שקאל אונ אונטן פרייט שאם תעלה אויב קען וועט דעם טמא ארויף ציהען אין דער הייך וועט זיין די סויל פון טמא אויסקווייניג, אונ דער אונטן פון טמא הייבט פמשקוף שחת פמ וועט אנגריבען דעם אויבערשטען בעלעקעוואן איבער די שוועל אויף אפמא דיא פרייט שומאה תחתיה אויב אטמאקה ליגט אונטער דעם טמא בתוכה ארער אין דעם טמא אונ על גבה ארער אויף דעם טמא שומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת די שומאה שפאלט ארויף בין צום היקעל אונ זיא שפאלט אין דער נידער בין צום אפגרינד אונ אויב די שומאה ליגט אין טמא אין דער ניט וואס אייסקווייניג פון די שוועל, אין דיא שמוב מהור, אונ אויב די שומאה ליגט אין טמא אין דער ניט וואס איבער די שוועל אלץ וואס אין די שמוב אין טמא אונ אויב היתה נבחה מן הארץ טמא אונ אויב פון די ערד אפמא שומאה תחתיה אויב די זאך

אין די אויבערשטען שמוכין אין אויף טמא ודבר שאינו מקבל שומאה אונ אויב ער האט געלייגט אויף דעם פענקסמער אזוי אזאך וואס קען ניט טמא נערין בין מלמעלן בין מלמטן כיי ער האט געלייגט די זאך אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אונ פיי ער האט איהר געלייגט אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אין סמא אלא תחתיו אין ניט כער טמא נאר וואס ער ליגט אונטער דעם פענקסמער. אויב ער האט געלייגט אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אין אלץ טמא וואס איינען די פענקסמער נאר ניט וואס אין שמוב אונ אויב ער האט געלייגט די זאך אויף דעם אויבערשטען פענקסמער אלץ וואס אונטער דעם פענקסמער אין טמא אונ ווס איבער דעם פענקסמער אין מהור: ו ארובה שהיא בהון הבית אויב אין ראך פון שמוב אין דא אפגעקסמער וקדרה נתונה תחתיה אונ אויף די ערד אונטער דעם פענקסמער שמיים אפמא שאם תעלה אויב דו וועמט ארויף געמען דעם טמא דורך דעם פענקסמער אין שחתיה נוגעת בארובה וועלן די זייטן פון טמא ניט אן רירען די זייטן פון פענקסמער, דער טמא אין שמעלער ווי די פענקסמער שומאה תחתיה אויב די שומאה אין אונטער דעם טמא בתוכה ארער אין דעם טמא או על גבה ארער אויף דעם טמא שומאה בוקעת ועולה בוקעת בוקעת ויורדת. שומאה שפאלט דורך בין צום היקעל אינז יא שפאלט אין דער נידער די צום אפגרינד, אונ אלץ וואס אין שמוב אין מהור היתה נבחה מן הארץ טמא אונ אויב פון די ערד אפמא שומאה תחתיה אויב די זאך

בהעלתך יום ו

עיקר תוים

מקרי דמטו אכלים כדמטע למיל פ"ס , ופחית"ס : (ו) ק' דלעזי קמתי לה דמס"ס דסחי עדיפא מכתמנה ואין כס פ"ס ומס"ס כחכ דכ"ל דכ"ל דכ"ל עמינ' מחס המסקוף ולינ' כס"ס לינ' מביה סוממא ממשל עזלי להסל קבע אכנ הכה נכס כמס"ס עזלי וסו כמסוכר למסקוף וכל סל אחר קמ"ל דלע , ועין תוים :

לבי' : תוכה וגבה שהור , ללולת עם דופן הבית : הכל שמא , דעממה הקדרה ולינה מוללת ורוחין את סוממא כללו היא תחתיה והבית עמא : או מורבבת . שזין הקדרה תחת המסקוף כלל ללא למעלה דבוקה בלד המסקוף ואין רוחב דבוקה עמא (ו) : אין שמא אלא תחתיה . כיון לליכא ספה תחת המסקוף לין מביא עוממה לבי' והבית ותוכה וגבה הכל טאר :

בעלעק וואס איבער דיא שוועל וועט גיט זיין אטמא פון טאפ אונקער דעם בעלעק או מורבבת גשקף אָרער דער טאפ איז נאר בהעפמ צום בעלעק אָרער גיט אונקער דעם בעלעק סוממא תחתיה אויב די סוממא ליגט אונקער דעם טאפ אין סמא אלא תחתיה איז גיט מער טמא נאר וואס עם ליגט אונקער דעם טאפ :

אָרער די סוממא ליגט אין שטוב תחתיה והבית סמא אָרין וואס ליגט אונקער דעם טאפ און אין שטוב איז טמא חוץ גבה שהור און אָרין וואס ליגט אין טאפ און אויף דעם טאפ איז שהור בתוכה או על גבה אויב די סוממא ליגט אין טאפ אָרער אויף דעם טאפ הכל סמא איז אָרין טמא שאם תעלה איה גונעת גשקף פיה ספה אָרער או דער טאפ איז אונקען גיט גרייט אויב מען וועט איהם אויפהייבן צום

תוספות

נמרא ניה דף כא ע"ב

רשי

והאמר לבי שמעון קי יומי . וז"ל . וליטיעיס מעמיתין דכתי מעכ דס . וי"ל סיגו משום דקסכר דלניו דס דלות :

בעא מיניה רבי ירמיה אמר רבא דם בשפופרת מהו כבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת או רלמא האי בבשרה מיבעי ליה שמממא בפנים ככוזין . א"ל בבשר אמר רחמנא ולא בשפופרת דאי בבשרה מיבעי ליה שמממא במפנים ככוזין א"כ נימא קרא בבשר מאי בבשר ש"מ הרתי . והאמר ר' יוחנן משום רשב"י המפלת חתיכה קורעה אם יש בה דם אגור ממאה ,

בשפופרת . הניסה קנה הלול כלוחו מקוס וממא כזוכו דס : בשפופרת או רלמא האי בבשרה מיבעי ליה שמממא בפנים ככוזין . א"ל בבשר אמר רחמנא ולא בשפופרת דאי בבשרה מיבעי ליה שמממא במפנים ככוזין א"כ נימא קרא בבשר מאי בבשר ש"מ הרתי . והאמר ר' יוחנן משום רשב"י המפלת חתיכה קורעה אם יש בה דם אגור ממאה , עניה נלמר בזנה וזשה כי

יזון זוכ דמה גוני' : שמממא בפנים ככוזין . מאחר שלא מן המקור לפרוזדור והעמידו כותליה מיד היא הממלה משל"כ כזב ובעל קרי דלון מעמלון עד שאלא עומחת לחון : אם יש בה דם אגור וכו' . ומלי שאל

בעי מיה רבי יהושע מכי ונדא רבי ירמיה האם גיברענט ביאי רבי ירמיה היואה דם בשפופרת פרי אויב אאשה האם אריין נישקעקט אין זיך אלאנקע רעריל און האם איהם ארוים גענומען צוריק און אין דעם רעריל איז געפונען גינארין בלוט , וויא איז דער דין , איז ויא טמא וויא אנדה אָרער וויא אנדה , אָרער ויא איז שהור בבשרה אפר רחמנא ויא בשפופרת די הורה האם גינאנט אויב דיא בלוט וועט רינען פון איהר לייב זאל ויא זיין טמא , אָרער אז די בלוט רינט דורך אָרעריל איז זיא שהור או דלסא תאי בבשרה מיבעי ליה שמממא בפנים ככוזין אָרער אפילו די בלוט איז געפונען גינארין אין אָרעריל איז ויא אויף טמא , און וואס דיא הורה האם גינאנט , בבשרה אין איהר לייב , דאס לערונט אונז איין אנדערען דין , אז די בלוט פון גרות האם זיך נאר גערירט פון אָרש , אפילו עם איז נאך גיט ארוים גענאנקען פון דיא אשה , פון דעקטונענין איז די אשה שוין טמא , איז די בלוט טמא אין איהר לייב , גלייך וויא עם וואלט שוין ארוים גענאנקען פון איהר לייב אפר ליה האם רבי זינא גינאנט צו רבי ירמיה בבשרה אפר רחמנא ויא בשפופרת דיא הורה האם גינאנט אויב דאס בלוט

וועט גיין דורך איהר לייב זאל ויא זיין טמא , אָרער אז די בלוט גיט דורך אָרער איז די אשה גיט טמא דאי בבשרה מיבעי ליה שמממא בפנים ככוזין ווארום אז מען זאל דארפן דעם ווארט , בבשרה אויף דעם איין דין אז דיא בלוט גרות האם זיך גערירט פון אָרש און עם איז נאך איינזייניג , דיא בלוט איז נאך גיט ארוים גענאנקען פון די אשה פון דעקטונענין איז די אשה טמא אפילו דיא בלוט גרות האם זיך גערירט פון אָרש אפילו דיא בלוט איז נאך גיט ארוים גענאנקען איז ויא טמא פרי בבשרה פאר וואס שמיים בבשרה שבע מינה תריה גוייסין מיר פון דעם ווארט צווייא דינים , איין דין אויב דיא בלוט גרות האם זיך נאר גערירט פון אָרש אפילו דיא בלוט איז נאך אין דיא אשה פון דעקטונענין איז ויא שוין טמא , דעם אנדערען דין אויב די בלוט גיט דורך אָרער און די בלוט האם גיט אנגערירט דאס לייב פון דיא אשה , איז דיא אשה שהור , פֿרענט די נקרא והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יחיאי רבי יוחנן האם דאך גינאנט פון רבי שמעון בן יחיאי ווען תפלת תיביה קורעה אם

מסופרת: דרכה של אשה לראות דם בחתיכה. ואם לא מהורה. הכי השתא התם דרכה של אשה לראות דם בחתיכה. הכא אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת: הילכך כנסרה קרינא כיה דמין כמינו לא מיין:

יש בה דם אטר פסאח ואם לאו מהורה אויב פון אאשה אין ארויס געפאלין אשטיק. ואל קען דאם אויפ־ שניידן אויב אינווייניג אין דא פארזאמולמע קלום נדי קלום אין אינווייניג אזוי וויא אין אפלין אין דיא אשה קמא, אונ אויב דיא קלום אין גיט אינווייניג פארזאמולט אין ויא קהור, דיא פאר־ זאמולמע קלום וואס אין אין די שטיק וואס אין ארויס געפאלין פון וי אשה, אין דאך גלייך צו די קלום וואס אין די רער נדי קלום וואס אין די רער האמ גיט אנגערייט דאס לייב פון די אשה, אונ די קלום וואס אין די ארויסגעפאלענע שטיק האמ גיט אנגערייט דאס לייב פון די אשה פאר וואס בייא די קלום וואס אין די רער זאמקטו צו

זוהר ויקהל דף רג ע"א

פתח רבי יצחק אבתריה ואמר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו'. אמרי כניס לון בנין למתמר לון שנת כמלקדמין דהא בקדמיתא עד לא עבדו בני ישראל ית עגלה מסר לון את שנת. ודא חיוב דלא נטרו ליטון ערב רב. כיון דשמעו בני וכן בני ישראל אמרו ואלן מלה דא אמתע מינ מיד ויקהל העם על אהרן וגו' ואתמטכו כניאין אבתריהו. לכתר דמיתו ליטון דמיתו כניס משה לבני ישראל כמלקדמין ויהב לון שנת כמלקדמין ויהב ד שנת ימים תעשה מלאכה וגו' לא תעבדו אש ככל מוסכתיכס הכא אית רזא דריון לאיטון ידידי דמתחא עלאה רזא דשנת הא אוקמוה חכרייא אכל רזא דא אמתמר לחכימי עליונין רזא עגלה הוא:

הלכה שמוקה

יוסף לחק

מוסר

הרשב"ם הלכות שבת פ"ט.

(א) אחד נתן את האור וא' נתן את העצים וא' נתן את הקדרה וא' נתן את המים וא' נתן את הבשר וא' נתן את התבלין ובא אחד והניח כולם חייבים מ"ש: מבל, שכל העושה דבר מצרכו הבישול היו

משערי תשובה לר"י דף ט ע"ב.
כאשר יקבל האדם את מוסר הכס וישיב דרכו ופעליו לאו לי כסאנה כסוריו לבי כסותוהו חוטלה כעצמו, ויש לו לסודות לשם יחזלה עליהם כמו על שאר ההלכות. בלאמר כוס ישועות חלה ובכס ה' הקהל, ובלאמר לרס ויגון למלא וככס

באשר יקבל האדם את מוסר השם וישיב דרכו ופעליו אז דער מענטש וועט אן געקען דעם שפראף פון נאט און וועט פארקעקערין זיין פירונג און זיינע מעשים דאיז לא שטעט בוכריו בארף ער ויה פרייען מיט די יסורים לשי שוועלעזח תועלות נשגבות ווייל לוי האבין איהם גיהאליפן גרויסע הילפען ויש לו ליהנות לשם יעלה עליהם כמו על שאר ההלכות אונ ער בארף לויבין נאט אויף די יסורים וואס ער האט איהם גיגעבין אזוי ווי ער לויבט נאט אויף אנדערע גליקען וואס ער האט איהם גיגעבין שגאמר ווארום עם שטייש אין פסוק דוד המלך המ גינאמט כוס ישועות אשא ובכס ה' אקרא ווען נאט העלפט מיר הייב איה אויף אכוס וויין אונ פריינג איהם מיט שמוחה אונ רוף דעם אקען פון נאט איה לויב נאט אויף די הילף וואס ער האט מיר גיהאלפין נאמר נאך האט דוד המלך גינאמט ציה ווען אקרא ובכס ה' אקרא ווען איה געפין אצרה ארער איין אנדער מרועהקייט רוף איה אויך דעם נאמען פון נאט. לויב איה אויף נאט. ווייל איה ווייס אז

(א) אחר נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ואחד נתן את האש געליינט אפייער, אויף געקומען נאך איינער אונ האט גישמעלט אלייריגין מאפ געבין דעם פייער, אויף געקומען נאך איינער אונ האט אריין גיקאסין וואסער אין דעם מאפ, אויף געקומען נאך איינער אונ האט אריין געליינט פלייש אין דעם וואסער וואס אין מאפ, אויף געקומען נאך איינער אונ האט אריין גישאטין פשמים אין דעם מאפ וואסער מיט פלייש ובא אחד והניח אונ עם איי געקומען נאך איינער אונ האט אויסקעמישט מיט אלעפריל אין מאפ גולס תיבס משום מבל ונענין אלע חייב ווייל וייא האבין גיקאכט אום שבת שכל העושה דבר מצרכי הבישול חייב ויה כמלא ווארום דער מענטש וואס מוהמ אנה וואס קען בארף צו דעם קאכין. הייבט דאס ער האט גיקאכט, אונ אויסקמישען דאס עסין וואס אין כאפ בארף קען אויף צום קאכין.

כ' אקרה . ואמרו ז"ל כספרי כ' אלעזר בן טבקה אומר כל זמן שאלם שריו כלכלם לין ממכספי לו ממונותיו כלום ופי' יחסידי כ"ל ממלס למקום , סאלמס כ"ל אס שר יואכב כ' ירוכז וכל' זה בן ירכס פי' כלל אס בן כן ירכס כ' אס אסר סוכיה וקבל מוסרי , וכדכר ספאל ירכס אס כנו אסרי סמוכמות . ויש לפסל עוד וכלל ירוכז אס הכן אסר ירכס בן זלוני מוכיח אס ככניס סודו וכלל עכס יודע סלל וימילס סמוכמות , וכלמס פל כאלסיס סלרין מעוכיני סודס סמוכמות ומוסלמס ואלכי אפדס וכמס דכרו פל' כזכיס וכלמס ואלכי יסרפי מקחי' זכומוסס וכלי ימסכו רע , ופי'

מבשל , אבל אם שפת אחד את הקדרה תחלה ובא אחר ונתן את המים ובא אחר ונתן את הכשר ובא אחר ונתן את התבלין ובא אחר ונתן את האור ובא אחר ונתן עצים על האור ובא אחר והניגם שנים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל ; (ב) והיה בשר ע"ג גחלים אם נצלה בו בגרות אפילו בשנים ושלשה מקומות חייב , לא נצלה בו בגרות אבל נתבשל כולו חצי בישול חייב , נתבשל חצי בישול מצד א' פטור עד

דריקער דער וואס האט אויפגעמישט דאס עסין איז אויך חייב אבל אם שפת אחד את הקדרה תחלה אפ"ר אז פריקער האט איינער נישטגעלט אפאפ ובא אחר ונתן את המים איז געקומען איין אנדערער אונ האט אזויין גינאסין וואקער אין סאפ ובא אחר ונתן את הבשר איז געקומען איין אנדערער אונ האט אזויין געליינט פלייש איין די וואקער וואס אין סאפ ובא אחר ונתן את התבלין איז געקומען איין אנדערער אונ האט אזויין גישאמין פשמים איין דעם סאפ וואקער מיט פרייש ובא אחר ונתן את האור איז געקומען איין אנדערער אונ האט געליינט פייער געפין דעם סאפ ובא אחר ונתן עצים על האור איז געקומען איין אנדערער אונ האט גיגעפין האלץ אויף דעם פייער ובא אחר והניגם אונ עם איז געקומען איין אנדערער אונ האט אויפגעמישט דאס עסין וואס אין סאפ שנים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל זענען נאר דיא לעצטע צוויי חייב ווייל זייא האבין גיקאכט אום שבת ; (ב) והיה בשר על גבי גחלים אויב , ער האט גער לייען אום שבת פלייש אויף גרענענדיגע קילין אס נצלה בו בגרות אויב גושטיקעל פון דעם פלייש גרויס וויא אזגעפריקונטער פייג איז גינראכין גינאררין אפילו בשנים ושלשה מקומות חייב אפילו דאס שטיקעל גינראשענע איז גיט אויף איין ארס נאר אויף צוויי דריי עקטרער , אונ די צוויי דריי עקטרער צו זאמען זענען גרויס וויא אזאליקירט , איז ער חייב לא נצלה בו בגרות אבל נתבשל כולו חצי בישול חייב אונ אויב פערטיג גינראשענע איז איין דעם פלייש גיטא עם זאל זיין גרויס ווי אזעטריקונטע פייג . נאר עס איז איין גאנצן פערטיג גינאררין דיא העלפט וויא עם דאכ"ר פערטיג ווערין דהיינו עם דאכ"ר ויך גראסין אשעה ביו עם וועט פערטיג ווערין , אונ עם האט זיך נאר גינראמין אהאלקע אשעה , איז ער חייב אקורן אויב עם איז גינענע אונקערין ויבשל חצי בישול מצד אחד פטר אויב עם איז פערטיג גינאררין דיא העלפט וויא עם דאכ"ר פערטיג ווערין , אפער נאר פון איין זייט , דהיינו דיא פלייש זאל דורכגינראמין ווערין פון פיינדע זייטן דיא גאנצע גרעב דירף דאערין אשעה אונ אז ווי זאל גוש גינראמין ווערין אויף איין זייט דאכ"ר דאערין אהאלקע אשעה , אונ עם איז נאר גינראמין גינאררין די העלפט גרעב אפערטיל אשעה , העגט ווי וועלן סאחן תשובה . טעל איה אויף

דאס איז מיין מוכה ומוסי זכרונס לברכה בספרי דיא פקמים האבין גיזאגט אין ספרי , כפי אילעך קן יעקב זאגט כל זמן שאדם שריו בשלחה אין מחבר לו ממונותיו כלום אזויא לאנג וויא אפגעמישט איז מיט פרידען ועם פאלט איהם גאר גיט איז מען איהם גאר גיט מוחל פון זיינע זינד ועל ידי הימרים הוא מתרצה למקום אונ דורך יסורים ווערט ער בניויליגט צו גאט שאנימס ווארום עם שמיית אין פסוק כי את אשר שמרתם ער ויבא את בן דעה אזוי ווי אפאקער וייל זיין וזהו פירוש פאב את בן בן דעה ה את אשר חכמת ויביל סוכרי אזוי ווי אפאקער האט ליב זיין וזהו , אזוי האט גאט ליב דעם מענטש וואס מען האט איהם גישמראפט אונ ער האט צו גענומען די שמראף מיט ליגשאפט אונ ער האט גיטאחן וי תשובה וברך שתאב ידעה את בנו אחי תחכות אונ אזוי ווי אפאקער האט ליב זיין וזהו נאכדעם ווי ער האט איהם גישמראפט ויש לפרש עוד ויבא יוכית את הבן אשר ידעה בו מען קען זאגן אזוי מיינט דער פסוק , אזוי ווי אפאקער וואס שמראפט דעם וזהו ווס ער וייל אים , ווס ער האט איהם ליב וזוי סוכית את הבנים שהיא נושא פנים וידוע שלא יועילם תחכות אפער דיא קינדער וואס ער ווייס אז זיי וועט שוין קיין שמראף העלפין , פון זיי פארקעמט ער זיך שוין אונ ששמראפט זיי גיט , ביי הקב"ה אז אויך זוזי אז ער ווייס דער מענטש וועט סאחן תשובה , שיקט ער אויף איהם יסורים , ער זאל סאחן תשובה , אונ דיא מענטשין וואס הקב"ה ווייס אז זיי וועלן קיין תשובה סאחן ששמראפט ער זיי גיט גאנצט על האנשים שאינן סבירין סוכית תחכות ויזעלמם אונ די מענטשין וואס דעקענען גיט די מוכה פון ששמראף אונ יסורים וואס גאט שיקט אויף זיי , אויף זיי זאגט דער פסוק ואלכי יתח דברי עלי פנים גאט זאגט מיט די יסורים וואס איה האב אויף זיי געשיקט האב איה זיי גינראלט אויס לייזין ופון זייערע זינד , אונ זיי האבין אויף מיד גיזאגט לינען זיי האבין גיזאגט אז די יסורים זענען גיט פון גאט נאר אפערפונגן גאנצט נאר זאגט דער פסוק גאט זאגט ואלכי יסרפי מקחי' זכומוסס ואלכי ימסכו רע ואלכי יתשבו רע איה האב אויף זיי געשיקט יסורים , מיט די יסורים האב איה געשמראקט זייערע העגט ווי וועלן סאחן תשובה . טעל איה אויף

שיהפך בו ויתבשל חצי בישול משני צדדיו, שכן והדביק פת בתנור כשבת ונזכר מותר לו לרדותה קודם שתאפה ויבוא לירו מלאכה:

ולכך תכלתי לטפסים קום על וזכרתי ולא דעתי כי רפסתי ויש על סבועה כשם לסומיל מעטפת לוקחתי כי יס' המוסף סבת סטורס כע"ש על פסחתי לויכתי כי כי נלחתי קמתי כי לטכ בלתי כי אור לי :

אוי ראה פון דיא איין נייט אויף גינראטין נאר די העלפט וויא עס דארף גינראטין ווערן איז ער פטור ער שיהפך בו סידרין ער זאל די פלייש אוסקערין אויף די אנדערע זייט און זאל פלייגן די אנדערע זייט אויף די קוילין ויתבשל חצי בישול משני צדדיו און דיא אנדערע זייט זעט זיך אויך גראטין אפערטיל שעה און נועט אויך גינראטין ווערן דיא העלפט וויא עס דארף גינראטין ווערן. וועט שוין זיין גינראטין דיא העלפט פון ביידע זייטן וועט ער חייב זיין שבת ויהדביק פת בתנור בשבת אויב ער האט פארזעטן אז עס איז שבת און האט אָנגיקלעכט פרויט אין הויבן אום שבת ונזכר און ער האט זיך דערמאנט אז עס איז שבת מותר לו לרדותה קודם שתאפה ויבא לירו מלאכה מעג ער ארויס געקען די פרויט פון הויבן אידער זיא וועט געפאקט ווערן. ווארום אז ער נועט נוארטין ביז דער פרויט וועט געפאקט ווערן נועט ער חייב זיין אקורבן חסאת:

ני קענען פריינען אלע טובות און זיי טראכטן אויף מיר אז מיט די יסורים וויל איך זיי שלעכטס טאהן נאכר נאך זאגט דער פסוק ויגבתי פניי לאלפים קום על ורועתי ולא ידע כי רפסתי איה האב איינגעוואהנט אפרים ומים די יסורים וואס איך האב אויף זיי געשיקט, זיי זאלן טאהן השוכה איה זאל זיי קעגען געקען אויף ביניע ארעמס, און זיי ווייסן נאר גיט אז מיט די יסורים האב איה געהיילט ויגעקע גשמות ויש על הבושח בה לחויל סעפע צוקח כי יהיה חשך פת האויה און דער מענטש וואס איז פארזייערט אויף גאט דארף ווארטן אז פון זיינע פשעאקע צרות וועט ער געהאלפן ווערן און די פינגערקייט וועט זיין אסבה אז אויף איהם זאל קומען אליבטניקייט כמו שנאמר וי עס שטייט אין פסוק אל תשחתי אויבתי לי מיין פינגר זאלסט דין גיט פריינען אויף מיר כי נלחתי קמתי אפילו איך בין געפאלן פון דעסמוועגן בין איך אויף גישטאנען כי אשכ בחשך ה' אור לי אפילו איה וועל נאך אקאהל דארפן זייען אין קער פינסטער, וזייט איה אז גאט וועט זיין מיין ליבטיגקייט:

קער פינסטער, וזייט איה אז גאט וועט זיין מיין ליבטיגקייט:

אמוסר וועגן במהון. צו האבן אפארזיכערונג אויף הקב"ה

ער זאל געוונדן ווערן, און אזוי איז גאנאט גינארין אין דיא הורה ורפא ויפא דער מענטש זאל גיין צו ארופא ער זאל איהם היילן, און אזוי איז ביי די פרנסה פון דעם מענטש, דער מענטש זאל גיט זאגן גאט האט מיר געשאפן זאל מיר גאט שפייזן אזוי וויא ער שפייזט אלע גבמות, וויא טוהען נאר גיט צו זייער פרנסה און גאט שפייזט זייא, און איה וועל אויך נאר גיט טאהן און גאט וועט מיר שפייזן, אויף דעם מענטש זאגט דער פסוק ויבדך בכל אשר נעשה גאט וועט דיר געעקשן אין אלץ וואס ער איז וועקט טאהן, דער מענטש מוז טאהן, אדער רד און בעצל סלאכה אדער אסורה אדער ער זאל אערד ארבעטער, נאר הקב"ה גיט דעם מענטש זיין פרנסה ער זאל האבן פרנסה, אדער ער זאל בייך ווערן, וויא הקב"ה וויל, אדער וואו דער מענטש קען זיך גיט העלפן און ער קען גיט גינאלפן ווערן מיט דער נאמור, אויב דער מענטש איז וועקט העלפט איהם גאט איבער דיא נאמור, דאס הייסט ער טוהט איהם אגס, און אזוי געפינען מיר ביי נח, אפילו הקב"ה האט געקענט רעקטן נח פון כבול אן אסבה, ווי רש"י טרעטם תדבך ברוח ויחצלה לפני הקב"ה פאר הקב"ה

שלח לך אנשים וכו' גאט האט גיזאנט צו משה ער זאל שיקען מענטשן אין דיא לאנד גען וויא זאלן אויס זעהן דיא לאנד, פון דעם פסוק זעהן מיר אז הקב"ה פירט דיא וועלט מיט דיא גאטליכע געשאפונג וויא ער האט זיך געשאפן, און ער וויל זיא און ענגערין, נאר סידרן ווען עס איז נאגן זייטיג דאקמאל ענדערט הקב"ה זיין געשאפונג, דאס ווערט גערופן אגס, דריבער דארף יעדער מענטש אויך אזוי פירען, קושל אז איינער איז קראנק דארף ער גיין צו אראקשער און געקען מעדיצין און פון דעסמוועגן זאל ער זיך גיט פאר זיךערן אז דער מעדיצין וועט איהם העלפן, דיא פארזיכערונג דארף ער האבן אויף הקב"ה אז דורך דעם מעדיצין זאגט איהם גאט העלפן, און ער זאל גיט זאגן אז גאט קען העלפן אן מעדיצין אויך, עס איז אקט גאט קען טאקע העלפן אן מעדיצין אויך, פון דעסמוועגן האט גאט געשאפן אלע ערלייא גראזן וואס מיט זיי זאל זיך דער מענטש היילן מיט דער נאמור, נאר גאט שיקט אריין דעם דאקטער אין זינען ער זאל טרעפן וואס די קראנקייט איז און זאל בארד צו שרעפן דעם מעדיצין צו די קראנקייט, און

בשורה טובה

חק לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האָבען געדרוקט דעם באַרימטען

חק לישראל

מיט אלע מפרשים אויף עברי מייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אלעס איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע און קלאַרע דרוק

צום באַקומען אַ יעדער פרשה אין אַ באַזונדערן באַנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטאַרק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן וועג צו דער אַרבעט אַז"ו, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך בניתך ובלכתך בדרך צו באַקומען פאַר אַ שטוינענד ביליגען פרייז 75 סענט אַ ספר

אויך וועט זיין צו באַקומען איה"ש פאַר אַ ביליגען פרייז ביי אויף גאַנץ תורה אין צען פראַכטפולע דע לוקס בענדער

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211

Tel. 388 - 8812

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו ז"ע, אשר כל אר"א בין ת"ח בין איש המוני השתתלו להשלים חוקם בכל יום ויום בסי' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חובבו ממקום קדוש עליון, יסדו ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מרן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פ' ואתתן (דף מ"ו) עיי"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זל"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל, ללמוד בכל יום עיני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (י"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עיי"ש. בעוה"ר כסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים גדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מצאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי' חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להתזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאוי"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו האריז"ל עפ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו חקי בדור הקודם.

ע"כ באו ונחזיק טיבוחא לגברא דמרא סייעא הרה"ח מוה"ר שלוי יודא גראַסס ג"י, אשר טוב עשה בעמיו והדפיס ספר חק לישראל בדפוס נאה ומשובה, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבונה, למען להקל ללומדי' להוליקם בחיקם בשבתך בניתך ובלכתך בדרך כאלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיד, ועי"ז יהי' באפשרות גם להטרודים על המחזי' ועל הכלכלה להשלים חקם בסי' החק לישראל מידי יום ביומו. ואקי' בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' תהקה"צ משינאווע זל"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה נקל ובהרחבה, ונרמו באמרם ז"ל (ביצה ט"ז ע"א) דהאי חק לישנא דמוזנא הוא, עכדה"ק ודפתי"ח. ובוכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו אולת עולם במהרה ריזן אכיה"ר.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי הירצקא העניי

אבדק"ק שארמאש יצ"ה, ברוקלין, נ. י.